

การศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน

วิทยานิพนธ์
ของ
อัปสร วรรณถนอม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา

มีนาคม 2543

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นว่าสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์)

.....กรรมการ

(อาจารย์วิเชียร ณ นคร)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์)

.....กรรมการ

(อาจารย์วิเชียร ณ นคร)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์วิมล ดำศรี)

มหาวิทยาลัยทักษิณให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

.....ประธานอนุกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ประดิษฐ์ มีสุข)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับการอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์ อาจารย์วิเชียร ณ นคร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์วิมล คำศรี และอาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำ และแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล ตลอดจนตรวจและแก้ไขปริญญาานิพนธ์นี้ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระธรรมรัตโนภาส (ประดับ โสภาไส) อาจารย์ธรรมรัตน์ ฤทธิรัฐม อาจารย์นระมา โสภางค์ คุณจรรยา พรตตะเสน คุณโอม พรตตะเสน คุณอาร์ม พรตตะเสน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนไทยคดีศึกษาทุกท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ และวางพื้นฐานแนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษา ตลอดจนแนวความคิดเกี่ยวกับการทำวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้มีความรู้ และสามารถทำปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณอาจารย์สมพงษ์ วรรณถนอม อาจารย์อัญญา คงนุ่น อาจารย์ธินดา คุรุเดโชชัย ที่ให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้าเอกสาร เก็บรวมข้อมูล และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช และเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนิสิตปริญญาโทไทยคดีศึกษา โครงการร่วมมือกับสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช รุ่นปีการศึกษา 2540 ทุกคน ที่คอยแนะนำและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

คุณค่าของปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตเวทิตาแก่คุณพ่อแถม และคุณแม่สุนันท์ บุญไพจิตร ตลอดจนครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

อัปสร วรรณถนอม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	8
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	9
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
เอกสารเกี่ยวกับแนวการศึกษาชีวประวัติ	12
เอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรม	16
เอกสารเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม	26
เอกสารเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรดตะเสน	29
3 ชีวประวัติของดิเรก พรดตะเสน	33
ชาติภูมิและการศึกษา	33
การทำงานและอาชีพ	34
ชีวิตครอบครัว	39
บั้นปลายชีวิต	41
ผลงาน	41
เกียรติคุณ	59

บทที่	หน้า
4 ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน.....	66
กลวิธีการเขียน	66
คุณค่าของงานประพันธ์และการสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรม.....	110
5 บทย่อ สรุปผล และข้อเสนอแนะ	180
บทย่อ	180
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	180
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	180
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	181
สรุปผล	181
ข้อเสนอแนะ	184
บรรณานุกรม	186
บุคลากร	193
ภาคผนวก	194
ภาพประกอบ	195
บทคัดย่อ	206
ประวัติย่อผู้วิจัย	211

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. นายดิเรก พรตตะเสน.....	195
2. ปริญญาบัตรศิลปศาสตรบัณฑิต กิตติมศักดิ์ (สาขาวัฒนธรรมศึกษา) จาก สภาการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.....	196
3. สำเนาจากโล่เชิดชูเกียรติ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ ของภาคใต้ ประจำปีพุทธศักราช 2529 ประกาศเกียรติคุณโดย สำนักงานคณะ กรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.....	197
4. สำเนาจากโล่เชิดชูเกียรติ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ ของภาคใต้ ประจำปีพุทธศักราช 2529 ประกาศเกียรติคุณโดยรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ.....	198
5. สำเนาจากโล่เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดี ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขา มนุษยศาสตร์ ของภาคใต้ ประจำปีพุทธศักราช ที่ได้อนุรักษ์ส่งเสริมเผยแพร่ วัฒนธรรมท้องถิ่น ประกาศเกียรติคุณโดยผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	199
6. นายดิเรก พรตตะเสน ได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสภา การฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2531.....	200
7. นายดิเรก พรตตะเสน กำลังศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ตามแนวที่ถนัด.....	201
8. นายดิเรก พรตตะเสน ถ่ายรูปร่วมกับภรรยา นางจรรยา พรตตะเสน ในวันรับ พระราชทานปริญญาบัตรศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ณ สวนอัมพร.....	202
9. นายดิเรก พรตตะเสน ถ่ายรูปร่วมกับบุตรชายคนเล็ก (เด็กชายอาร์ม พรตตะเสน)... ..	203

ภาพประกอบ

หน้า

10. นายดิเรก พรตตะเสน ขณะเก็บข้อมูลที่น้ำตกวังไม้ปัก อำเภอลานสกา
อำเภอท่าโลน จังหวัดนครศรีธรรมราช..... 204
11. นายดิเรก พรตตะเสน ขณะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และปฏิคม ของวัด
พระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช..... 205

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณกรรมเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของมนุษย์ เป็นเครื่องผดุงความรู้ความบันเทิง เป็นอาหารใจและอาหารสมองให้แก่มนุษย์มาเป็นเวลาช้านานแล้ว ชาติที่มีผลงานวรรณกรรมจำนวนมากและสืบทอดมาเป็นเวลานานจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นชาติที่มีอารยธรรมสูง ยิ่งกว่านั้นวรรณกรรมยังเป็นสื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านความคิด อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังที่ สุภา ศิริมานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า “ วรรณกรรมเป็นเครื่องมืออย่างดีสำหรับกล่อมเกลาคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่าน และนักประพันธ์ก็มีฐานะเป็นประหนึ่งวิศวกรแห่งวิญญาณมนุษย์ ”¹

นักประพันธ์หรือผู้ที่สามารถสร้างผลงานวรรณกรรมได้ นับว่าเป็นผู้ที่มีความเจริญทางปัญญา เพราะสามารถคิดและถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจและรู้สึกได้ โดยสอดแทรกลงไปในงานเพื่อก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ทางใดทางหนึ่งตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ ผู้อ่านก็จะซึมซับความคิดเหล่านั้นไว้โดยไม่รู้ตัว วรรณกรรมที่ดีจึงเปรียบเสมือนเข็มทิศที่ชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติแก่ผู้อ่าน ซึ่งจะก่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการเสนอแนวความคิดที่สามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับสภาพสังคม กล่าวโดยสรุปวรรณกรรมมีอิทธิพลต่อผู้อ่าน ดังที่ เกษม ขนานแก้ว² ได้กล่าวสรุปไว้ว่า วรรณกรรมและสังคมมีผลต่อกัน คนในสังคมเป็นอย่างไร วรรณกรรมก็เป็นอย่างนั้น และในขณะเดียวกันวรรณกรรมก็มีอิทธิพลต่อสังคม กล่าวคือวรรณกรรมเป็นอย่างไร สังคมก็จะเป็นอย่างนั้น

ผลงานของนักเขียนที่มีชื่อเสียงมักมีอิทธิพลทางความคิดต่อคนในหลายประเทศ เพราะก่อให้เกิดแนวความคิดและความตื่นตัวในด้านต่างๆ ต่อผู้อ่าน เช่น ยัง ยาค รุสโซ (Jean Jacques Rousseau) นักเขียนชาวฝรั่งเศส งานเขียนของเขามีอิทธิพลต่อสังคมและการเมืองการปกครองของฝรั่งเศสเป็นอันมาก ดังที่ โทซึชิโกะ คิชิจิ³ ได้กล่าวถึงอิทธิพลของงานเขียนไว้สรุป

¹สุภา ศิริมานนท์ . “ แมกซิมผู้ขมขื่นตามทัศนะสามัญชนผู้ขมขื่นทั้งหลาย,” ใน เพื่อนนักอ่าน. 1 (7) : 60 ; พฤศจิกายน 2529.

²เกษม ขนานแก้ว. แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม. 2540. หน้า 27.

³โทซึชิโกะ คิชิจิ. สุวิมล กীরติพิบูล ผู้แปล. 143 บุคคลสำคัญของโลก. 2539. หน้า199.

ได้ว่า ความคิดของรุสโซมีอิทธิพลต่อการปฏิวัติฝรั่งเศส ส่วนงานวรรณกรรมของฟรังซัวส์ มารี อูว์เอต์ วอลแตร์ (Francois Marie Arouet Voltair) นักเขียนชาวฝรั่งเศสอีกคนหนึ่ง ก็มีอิทธิพลกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศต่างๆ ซึ่ง เจริญไชยชนะ¹ ก็ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า โลกปัจจุบันเป็นหนี้วอลแตร์อยู่ไม่น้อยในสิทธิเสรีภาพที่พิเศษนี้ จึงเห็นได้ว่าบทบาทของนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก

วรรณกรรมที่ให้แนวคิดต่อผู้คนในสังคมในลักษณะข้างต้น ใช้มีเฉพาะผลงานวรรณกรรมนักเขียนชาวชาติเท่านั้น ผลงานวรรณกรรมของนักเขียนไทยก็มีอยู่จำนวนไม่น้อย ทั้งที่เป็นพระราชนิพนธ์และบทประพันธ์ต่างๆ เพราะนักเขียนจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าบุคคลทั่วไป ดังที่ เกษม ขนบแก้ว ได้กล่าวถึงนักเขียนไทยไว้ว่า “เมื่อกวีไทย 1 คน สร้างวรรณคดี 1 ชิ้น กวีคนนั้นทำหน้าที่ใน 3 สถานะคือ 1 ในฐานะกวีคนหนึ่งหรือในฐานะปัจเจกชน 2 ในฐานะคนของสังคมนั้น และ 3 ในฐานะคนของมนุษยชาติ”²

ชาติไทยมีตัวอักษรเป็นของตนเองใช้มาตั้งแต่ครั้งพ่อขุนรามคำแหงได้ทรงประดิษฐ์อักษรขึ้นเมื่อพ.ศ. 1826 ทำให้งานด้านอักษรศาสตร์ของไทยเจริญรุ่งเรืองตลอดมาโดยลำดับ มีผลให้อุชนไทยมีวรรณคดีหรือกวีนิพนธ์ที่ได้อ่านได้เป็นลายลักษณ์อย่างชัดเจนถาวร นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านภาษาและวรรณกรรมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ผลงานของนักเขียนไทยในยุคสมัยที่ผ่านมา ก็มีการสอดแทรกแนวคิดแง่ใดแง่หนึ่งเพื่อสร้างสรรค์สังคม เช่น ศาสนา อาชีพ ประเพณี ความรักชาติ เกิดทุนพระมหากษัตริย์ การเมือง และการปกครอง เป็นต้น ดังเช่น พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงปลุกใจให้คนไทยรักชาติ ปลุกฝังความรู้เรื่องประชาธิปไตย และให้ความรู้แก่พลเมืองไทยในเรื่องความเป็นไปของต่างประเทศ อันได้แก่บทความเรื่องเมืองไทยจึงตื่นเถิด ยิวแห่งบูรพา ทิศโคลนติดล้อ และลัทธิเอาอย่าง เป็นต้น ส่วนวรรณกรรมที่สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับคติธรรมทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องกามนิต ของเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ซึ่ง สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์³ ได้กล่าวสรุปไว้ว่ากามนิต-วาสิฏฐีได้สะท้อนเรื่องของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีกามนิตเป็นตัวแทนที่มีศรัทธาต่อพุทธศาสนาเพียงผิวเผินโดยขาดปัญญา หรือวรรณกรรมร้อยกรองของอังคาร กัลยาณพงศ์ ซึ่งมีแนวเขียนร้อยกรองเป็นของตนเอง จนทำให้วงการร้อยกรองไทยได้เปลี่ยนรูป

¹เจริญ ไชยชนะ. ประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่. 2508. หน้า 430.

²เกษม ขนบแก้ว. แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม. 2540. หน้า 28.

³สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. 2525. หน้า 100.

แบบไป ดังที่ พิทยา เจริญสุวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า “ เขาเสนองานเขียนที่แตกต่างไปจากนักเขียนสมัยเดียวกัน ทั้งทางรูปแบบทางฉันทลักษณ์และทางเนื้อหา จึงมีผู้ให้ความเห็นว่าอังคาร เป็นผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงวรรณกรรมไทย ”¹ นอกจากนี้ยังมีนักเขียนอีกจำนวนมากที่ได้สร้างผลงานวรรณกรรมอันมีคุณค่าต่อสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะนักเขียนผู้สร้างงานวรรณกรรมในท้องถิ่นต่างๆ ในปัจจุบันยังไม่ได้รับการกล่าวถึงให้เป็นที่ยอมรับ และงานวรรณกรรมบางเรื่องก็ไม่ปรากฏนามผู้เขียนไว้ให้ชนรุ่นหลังได้กล่าวถึง ทั้งที่งานวรรณกรรมท้องถิ่นมีอยู่เป็นจำนวนมากทั่วทุกภูมิภาคของไทย คุณค่าของงานวรรณกรรมเหล่านั้นอยู่ที่การสอดแทรกสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และคติหรือคำสอนทางพุทธศาสนา เช่น วรรณกรรมท้องถิ่นของภาคเหนือ ได้แก่เรื่อง โคลงพรหมทัต มีคุณค่าในด้านสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความงามของสตรีในสมัยก่อน ระบบสังคมของอาณาจักรล้านนา และหน้าที่ของกษัตริย์ต่อไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน วรรณกรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่เรื่อง พญาคันคาก คุณค่าของเรื่องอยู่ที่การชี้ให้เห็นว่าคาถาอาคมมีอำนาจน้อยกว่าบุญบารมี เป็นการแทรกคติทางพุทธศาสนา ปลุกฝังความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม วรรณกรรมท้องถิ่นของภาคกลาง ได้แก่เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ซึ่งให้ความรู้ไว้หลายด้าน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนไทยในสมัยก่อน ส่วนวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคใต้ ได้แก่เรื่อง สุทธิกรรมชาดก ที่ผู้เขียนมีเจตนาให้ผู้อ่านตั้งอยู่ในศีลธรรมจรรยา เป็นพลเมืองดีของชาติ และยังบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ในสมัยที่แต่งเอาไว้หลายประการ เช่น เศรษฐกิจ อาชีพ การเมืองการปกครอง ค่านิยม คติธรรม ความเชื่อ สิ่งของเครื่องใช้ อาหารการกินของไทยในสมัยก่อน เป็นต้น งานวรรณกรรมอันเป็นมรดกของท้องถิ่นเหล่านี้ล้วนเป็นผลงานที่เกิดจากความคิดของนักเขียนในท้องถิ่นในอดีตที่ผ่านมา และเป็นที่ยอมรับกันในแวดวงนักวิชาการด้านวรรณกรรม แต่ชีวิตประวัติดังกล่าวเหล่านั้นยังขาดการศึกษาค้นคว้ากันอย่างจริงจังเท่าที่ควร

ในอดีตการศึกษาชีวประวัตินักเขียนและผลงานวรรณกรรมที่นิยมทำกันส่วนใหญ่มักจะเป็นนักเขียนซึ่งเป็นที่รู้จักกันในระดับโลกหรือระดับประเทศ การศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของนักเขียนในท้องถิ่นนั้นยังไม่นิยมทำการศึกษากันเท่าที่ควร แต่ในปัจจุบันหน่วยงานของรัฐได้ให้ความสนใจในเรื่องของบุคคลที่สร้างผลงานให้แก่ท้องถิ่นในสาขาต่างๆ มากขึ้น

¹พิทยา เจริญสุวรรณ. ศิลปะการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์. 2521.

เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย ศูนย์วัฒนธรรมของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา และกรมศิลปากร เป็นต้น ในเรื่องนี้ คณะกรรมการส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาชีวิตประวัติของผู้ที่ได้ทำงานอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและท้องถิ่นไว้ว่า “ ประวัติชีวิตผลงานของแต่ละท่านเป็นชีวิตอุดมคติและสร้างสรรค์ เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งอนุชนไทยสมควรศึกษาและยึดถือเป็นแนวทาง ”¹ นอกจากนี้หน่วยงานของราชการดังกล่าวได้เห็นถึงความสำคัญของนักเขียนและนักวิชาการในท้องถิ่นมากขึ้น จึงได้มีการเผยแพร่เกียรติคุณของนักเขียนและนักวิชาการท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติให้เป็นที่ปรากฏ

ในอดีตนักเขียนหรือนักวิชาการไทยส่วนใหญ่มักจะมองความเจริญของตะวันตกว่าดี และทันสมัย และเห็นว่าเรื่องของท้องถิ่นเป็นเรื่องล้าสมัยคร่ำครึ อย่างไรก็ตาม น่าดีใจที่ท้องถิ่นชนบทของประเทศยังมีผู้ที่รักและภูมิใจในท้องถิ่นอยู่ คนเหล่านี้ได้พยายามสร้างความสำนึกให้แก่คนในท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ในประวัติความเป็นมา การสร้างชุมชนหมู่บ้านของบรรพบุรุษ รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดความรักและห่วงใยและช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งผู้ที่ถ่ายทอดแนวความคิดเหล่านี้ได้ดีคือนักเขียนหรือนักวิชาการของท้องถิ่น

จากเหตุผลเหล่านี้รัฐจึงได้เห็นความสำคัญที่จะให้การยกย่องเชิดชูเกียรติ แก่นักเขียนและนักวิชาการผู้สร้างกระแสความคิดด้วยวิถีถ่ายทอดเป็นวรรณกรรม เพื่อให้ผู้คนเกิดความตระหนักในความสำคัญของท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมา มีนักเขียนและนักวิชาการท้องถิ่นหลายคนในหลายจังหวัด ที่ได้รับเกียรติอันเป็นที่ภาคภูมิใจแก่วงศ์ตระกูล เช่น นายจรรุบุตร เรืองสุวรรณ ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ ประจำปี 2526 ศาสตราจารย์มณี พยอมยงค์ ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ ประจำปี 2533 หรือศาสตราจารย์สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขานันทนาการและการละเล่น ประจำปี 2540 และได้รับรางวัลอาเซียน สาขาวัฒนธรรม ประจำปี 2540 เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จัก

¹ คณะกรรมการส่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ไทย. สมุดดีบุคคคลสำคัญ เล่ม 12. 2536. หน้าคำนำ.

และเริ่มให้ความสนใจในเรื่องท้องถิ่นของตนมากขึ้น นักเขียนหรือนักวิชาการท้องถิ่นหลายคนจึงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศและเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไปมากขึ้นเป็นลำดับ

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีนักเขียนหรือนักวิชาการท้องถิ่นที่สำคัญอีกคนหนึ่งคือ ดิเรก พรตตะเสน ผู้ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชในผลงานวรรณกรรมไว้เป็นจำนวนมาก เช่น บทความเรื่องประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ลากพระ ให้ทานไฟ ประเพณีดับบาตรรูปเทียน ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ มองนครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมมุขปาฐะ พังพการ ปริศนาคำทาย พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช เป็นต้น บทความเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าในแง่สะท้อนภาพเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี ความเชื่อ ภาษาถิ่น ปริศนาคำทาย ตำนาน ประวัติบุคคลสำคัญของท้องถิ่น และประวัตินิหุ่มบ้าน-ตำบลไว้มาก ดังที่ พรศักดิ์ พรหมแก้ว¹ ได้กล่าวถึงผลงานวรรณกรรมของท่านไว้สรุปได้ว่า งานเขียนของดิเรก พรตตะเสน ได้ปรากฏในหนังสือและวารสารต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะด้านคติชนวิทยา ถือได้ว่าท่านเป็นแหล่งข้อมูลบุคคลที่สำคัญคนหนึ่งของจังหวัดนี้ นอกจากนี้ บุญเสริม แก้วพรหม² ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันสรุปได้ว่า งานเขียนทางคติชนวิทยาของดิเรก พรตตะเสน เป็นข้อมูลชั้นต้นที่มีคุณค่าต่อการนำไปใช้อ้างอิงและเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่ง

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารและหนังสือต่างๆ มากมาย เช่น วารสารรัฐสมิแล ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วารสารวิชาของสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช วารสารวัฒนธรรมไทย ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ วารสารทางหลวง ของกรมทางหลวง วารสารสารานุกรมศรีธรรมราช ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช หนังสือชีวิตไทยปากซีใต้ ของศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังได้ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นคือ หนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ ผลงานวรรณกรรมของท่านส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้

¹พรศักดิ์ พรหมแก้ว. “ดิเรก พรตตะเสน,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 3. 2529. หน้า 1155.

²บุญเสริม แก้วพรหม. “ทำยวัง,” สารานุกรมศรีธรรมราช. 22 (3) : 97 ; มีนาคม 2535.

บทความเหล่านี้ส่วนใหญ่เขียนจากประสบการณ์หรือจากการพูดคุยซักถามจากชาวบ้าน ด้วยเหตุที่ท่านมีประสบการณ์ในชีวิตมาก ประกอบกับมีอุปนิสัยรักการอ่านการเขียน จึงได้นำเรื่องราวต่างๆ มาถ่ายทอดเป็นผลงานวรรณกรรมให้ผู้คนทั่วไปได้อ่าน ดังที่ พรศักดิ์ พรหมแก้ว¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ดิเรก พรตตะเสน เป็นทั้งนักอ่านและนักเขียน เป็นผู้รักการค้นคว้า ที่บ้านท่านจึงเต็มไปด้วยหนังสือทั้งที่เป็นหนังสือวิชาการและบันเทิงคดี ท่านมีอุปนิสัยชอบสอบถามความรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ จึงทำให้ท่านเป็นผู้รอบรู้จนเป็นที่ยอมรับจากชาวเมือง นครศรีธรรมราชหลายคน

เรื่องราวท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ดิเรก พรตตะเสน ได้ถ่ายทอดมาเป็นผลงานวรรณกรรม ปรากฏออกมาในรูปแบบสารคดี มีส่วนทำให้วงการวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทสารคดีของจังหวัดนครศรีธรรมราชเปลี่ยนแปลงรูปแบบออกไป โดยเฉพาะมีการพัฒนาแนวการเขียนเรื่องราวของท้องถิ่นให้มีลักษณะน่าสนใจ โดยท่านได้ใช้ทั้งนามจริงและนามแฝงในงานเขียน นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีส่วนช่วยให้วารสารสารนครศรีธรรมราช อันเป็นวารสารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช มีบทความเกี่ยวกับท้องถิ่นที่มีสาระและรูปแบบการเขียนที่น่าสนใจเพิ่มขึ้น ดังที่ บุญเสริม แก้วพรหม² ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ผู้อ่านสารนครศรีธรรมราชยุคเริ่มแรก คงรู้จักดิเรก พรตตะเสน ทั้งในนามจริงและนามแฝง เช่น “คนเมืองคอน” “อดิเรก” “พล.ลำพา” ดิเรก พรตตะเสน นับเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้วารสารสารนครศรีธรรมราชมีสีสันและคุณค่าในความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น

ด้วยเหตุที่ดิเรก พรตตะเสน เป็นผู้ทรงภูมิความรู้ด้านคติชนวิทยาจนเป็นที่ยอมรับในแวดวงนักวิชาการ จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ ใน พ.ศ. 2529 และต่อมาใน พ.ศ. 2530 สภาการฝึกหัดครูได้อนุมัติปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามนุษยศาสตร์ แขนงวัฒนธรรมศึกษา ในฐานะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในงานด้านคติชนวิทยา และได้ถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นแก่นักศึกษาและผู้สนใจ รวมถึงการเป็นวิทยากรให้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจเรื่องราวของท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชด้วยความเต็มใจอยู่เสมอ ดังที่ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ว่า

¹พรศักดิ์ พรหมแก้ว. “ดิเรก พรตตะเสน,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 3. 2529. หน้า 1159.

²บุญเสริม แก้วพรหม. “ท้ายวัง,” สารนครศรีธรรมราช. 22 (3) : 97 ; มีนาคม 2535.

นายดิเรก พรตตะเสน เป็นนักคิด นักค้นคว้ารวบรวมและผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมท้องถิ่น นครศรีธรรมราชคนสำคัญผู้หนึ่ง จนเป็นที่ยอมรับกันว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญทางคติชนวิทยา สาขาวรรณกรรมของเมืองนครศรีธรรมราชและภาคใต้ การประชุมสัมมนาประวัติศาสตร์ วรรณกรรม คติชนวิทยาของท้องถิ่นภาคใต้แทบทุกครั้ง นายดิเรก พรตตะเสนมักจะได้รับเชิญไปเป็นวิทยากร หรือผู้ร่วมประชุมสัมมนาเสมอ นิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ได้อาศัยท่านเป็นวิทยากรหลักในการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อเสนอรายงาน ภาคนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ระดับอนุปริญญาและปริญญาสาขาวิชาต่างๆ อยู่เสมอ ด้วยความเต็มใจและไม่ได้หวังผลตอบแทนใดๆ¹

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน มีเป็นจำนวนหลายแขนง เช่น บุคคลประเพณี ความเชื่อ ภาษาและวรรณกรรม วิถีชีวิต กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน ตำนานพืชและสัตว์ ภูมินามท้องถิ่น เป็นต้น กล่าวคือ

บทความว่าด้วยบุคคล ได้แก่ เจ้าพ่อดำ พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช บ่าวพุ่ม และ พังพการ เป็นต้น

บทความว่าด้วยประเพณี ได้แก่ เมืองพระ (แห่ผ้าขึ้นธาตุ) ตักบาตรรูปเทียน ให้ทานไฟ ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ ประเพณีแต่งงานของชาวภาคใต้ และลากพระ เป็นต้น

บทความว่าด้วยความเชื่อ ได้แก่ ไบยเขียน ชื่อนั้นสำคัญไฉน มรดกมีค่าของตายาย (กลางเหตุจากแมงมุมตก) ลูกกลมพรหมโหด และยมบ่น เป็นต้น

บทความว่าด้วยภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ลายแทง มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย) วรรณกรรมสัปดน พระบรมธาตุนครในสายตาของกวี และบทละครตำนานพระมหาธาตุ เป็นต้น

บทความว่าด้วยวิถีชีวิต ได้แก่ ตลาดนัดภาคใต้ ชาวนาภาคใต้ บุกดงจูด ดินบริโภค การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้ ม้าอ่านหนังสือ อุดมนิยมของชาวบ้าน ปืน และแบกขวานขึ้นหมาก เป็นต้น

¹คณะกรรมการกรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. “คำสดุดีนายดิเรก พรตตะเสน ,” ใน อนุรักษ มรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531. พ.ศ. 2531. หน้า 56.

บทความว่าด้วยกีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ กีฬาพื้นเมืองภาคใต้ : ตี มรดกมีค่าของตายาย (การเล่นเซโค) และมรดกมีค่าของตายาย (เวแปล) เป็นต้น

บทความว่าด้วยตำนานพืชและสัตว์ ได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ มรดกมีค่าของตายาย (ลิง) มรดกมีค่าของตายาย (เต่า) และแหล่งเย็นยามหล้าร้อน (กุ้ง) เป็นต้น

บทความว่าภูมินามท้องถิ่น ได้แก่ ตำนานชุมชนหมู่บ้านและตำบล และประวัติสถานที่สำคัญในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น เกาะนางโดย สีชล-เขาหลวง จากท่าแพถึงท่าศาลา เขียวใหญ่ ปากพ้าง วังวัว หัวมีนา ร่อนพิบูลย์ จันทพอ มองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมมุขปาฐะ บันทึกเรื่องเมืองนคร จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไพร เขามหาชัย โมคลานสร้างก่อน เมืองนครสร้างหลัง สอนพระเงิน และเขาชุมทอง เป็นต้น

ด้วยคุณค่าและความหลากหลายของผลงานดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน เพื่อรู้จักและเข้าใจผลงาน ความรอบรู้และความสามารถของท่านให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งจักได้เป็นแบบอย่างให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญ อันจะส่งผลให้เกิดการตื่นตัว อนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานของคนในท้องถิ่นมากขึ้น รวมถึงสะท้อนภาพชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของผู้คนในจังหวัดนครศรีธรรมราชครั้งอดีต ซึ่งจะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกโสดหนึ่งด้วย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ในประเด็นต่อไปนี้

1. ชีวประวัติ
2. ผลงานวรรณกรรม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้ามีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นการรวบรวมข้อมูลชีวประวัติและผลงานด้านวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสนไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสืบค้นทางวิชาการ
2. เป็นการเผยแพร่เกียรติประวัติของดิเรก พรตตะเสน ซึ่งเป็นผู้สร้างคุณประโยชน์แก่วงการวิชาการท้องถิ่นให้ปรากฏกว้างขวางขึ้น

3. เป็นการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญ และตื่นตัวที่จะศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นตนเองมากขึ้น

4. เป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ และสามารถนำเอาวิธีการศึกษาไปปรับใช้ในการศึกษาเรื่องในทำนองเดียวกันนี้ได้

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตแหล่งข้อมูลเป็นสองลักษณะดังนี้

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานวรรณคดีเรีก พรตตะเสน จากแหล่งเอกสาร เช่น วารสารสารนครศรีธรรมราช วารสารรัฐสมิแล วารสารทางหลวง วารสารวัฒนธรรมไทย วารสารวิชาหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ หนังสือเดือนสิบ สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.2529 เป็นต้น

1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัว ญาติ ตลอดจนบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสามารถให้ข้อมูลได้

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษาไว้ดังนี้

2.1 ชีวประวัติ

2.1.1 ชาติภูมิและการศึกษา

2.1.2 การงานและอาชีพ

2.1.3 ครอบครัว

2.1.4 บทบาททางด้านวรรณกรรม

2.1.5 บทบาททางด้านสังคม

2.2 ผลงานวรรณกรรม

2.2.1 กลวิธีการเขียน

รูปแบบ

เนื้อหา

2.2.2 คุณค่าของงานประพันธ์และการสะท้อนภาพทางสังคมวัฒนธรรม

ตำนานชุมชนหมู่บ้านตำบล และประวัติสถานที่สำคัญ

กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน

สภาพชีวิตความเป็นอยู่

ประเพณี

ความเชื่อ

ภาษา

บุคคล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชีวประวัติ หมายถึงประวัติชีวิตของดิเรก พรตตะเสน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยจำแนกออกเป็นข้อมูลด้านต่างๆ ได้แก่ ชาติภูมิและการศึกษา การงานและอาชีพ ครอบครัว ผลงานด้านวรรณกรรม ผลงานด้านบริการสังคม และเกียรติคุณ

ผลงานวรรณกรรม หมายถึงงานเขียนทุกประเภทที่ดิเรก พรตตะเสน ประพันธ์และพิมพ์ในวารสารและหนังสือต่างๆ เท่าที่ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมได้และนำมาศึกษาตามจุดมุ่งหมายและเนื้อหาในครั้งนี้ ได้แก่ กลวิธีการเขียน คุณค่างานประพันธ์และการสะท้อนภาพทางสังคม-วัฒนธรรม

กลวิธีการเขียน หมายถึงวิธีการที่ดิเรก พรตตะเสน นำมาใช้ในการประพันธ์ เพื่อให้งานเขียนมีคุณค่าและน่าสนใจ

ภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึงสาระที่ปรากฏในผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้แก่ ตำนานหมู่บ้านตำบลและประวัติสถานที่สำคัญ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี ความเชื่อ ภาษา และบุคคล

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานวรรณกรรม เพื่อเป็นข้อมูลที่ช่วยกำหนดกรอบความคิดในการศึกษาและเขียนเค้าโครงวิจัย

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากจากเอกสาร โดยเก็บจากวารสารและหนังสือที่มีผู้เขียนถึงดิเรก พรตตะเสน และผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ที่ตีพิมพ์เผยแพร่

2.2 เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ โดยเก็บจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะใช้วิธีการบันทึกเสียง และ/หรือจดบันทึกตามความเหมาะสม

3. ชั้นกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาเนื้อหาตามกรอบเค้าโครงที่กำหนดไว้อย่างละเอียด

3.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์มาถอดความ และสรุปสาระสำคัญตามกรอบเค้าโครงที่กำหนด

3.3 นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้อีกครั้ง

4. ชั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ การศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พอตตะเสน ” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอตามลำดับขั้นดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับแนวการศึกษาชีวประวัติ
2. เอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรม
3. เอกสารเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม
4. เอกสารเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พอตตะเสน

เอกสารเกี่ยวกับแนวการศึกษาชีวประวัติ

นักวิชาการหลายคน ได้กล่าวถึงชีวประวัติของบุคคลไว้หลายทรรคนะ ซึ่งแต่ละคนมีข้อแตกต่างไปตามลักษณะของกรอบความคิดและข้อมูล ของผู้ที่เป็นเจ้าของชีวประวัติหรือผลงานบุคคล ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

สายทิพย์ นุกุลกิจ ได้กล่าวถึงสารคดีที่เกี่ยวกับการศึกษาชีวประวัติของบุคคลไว้ว่า

เป็นเรื่องราวของบุคคลที่น่าสนใจ คือเป็นบุคคลสำคัญ เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต บุคคลที่น่าสนใจเหล่านี้ อาจจะมีชีวิตอยู่หรือถึงแก่กรรมไปแล้วก็ได้ เพราะผู้อ่านส่วนใหญ่มักสนใจที่จะทราบเรื่องราวความเป็นไปในชีวิตของบุคคลสำคัญ เพื่อจะได้นำหลักเกณฑ์อุดมคติในการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต¹

ศุภวรรณ สอนสังข์ ได้กล่าวถึงการเขียนชีวประวัติบุคคลไว้ว่า

¹สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2537. หน้า 278.

ชีวประวัติ คือการบันทึกพฤติกรรมต่างๆ หรือบันทึกเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับชีวิตของบุคคลจริงๆ ผู้เขียนเป็นใครก็ได้ที่นำเอาชีวิตผู้อื่นมาเขียนถึง อาจเป็นประวัติของคนๆเดียว หรือจะเขียนเป็นชีวประวัติรวมกันก็ได้ คือเขียนประวัติ ผลงานอย่างสั้นๆ ของหลายชีวิตรวมในเล่มเดียวกัน สารคดีประเภทนี้มักเป็นประวัติของบุคคลที่ควรแก่การสนใจ และเป็นคนที่ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม¹

บุญยงค์ เกศเทศ² ในกล่าวถึงการเขียนชีวประวัติไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ชีวประวัติเป็นวรรณกรรมที่บันทึกพฤติกรรมของคนตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน โดยประสงค์ที่จะให้ข้อความที่เขียนมาเป็นภาพเคลื่อนไหวน่าสนใจหรือชวนติดตาม ”

ส่วน อำนวย จันเงิน³ ได้กล่าวถึงวิธีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาชีวประวัติของบุคคลไว้สรุปได้ว่า ผู้เก็บข้อมูลชีวประวัติจะต้องเก็บข้อมูลอย่างลึกซึ้งและชัดเจนทุกแง่ทุกมุม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปเรียบเรียงให้เป็นระบบต่อไป ในการเก็บข้อมูลชีวประวัติบุคคลจึงควรมีแนวทางเป็นขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดบุคคลเป้าหมายให้ชัดเจนว่าบุคคลนั้นคือใคร ต้องการจะเก็บข้อมูลอะไรบ้าง และจะนำมาใช้ประโยชน์อะไร
2. ประสานงานและนัดหมายกับบุคคลนั้นๆ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนเกี่ยวกับ วัน เวลา สถานที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เตรียมคำถามไว้ให้พร้อม คำถามทุกคำถามควรสื่อความหมายได้ตรงประเด็น ผู้ตอบสามารถเข้าใจได้ทันที ตอบได้ตรงจุด และที่สำคัญคือทุกคำถามควรจะเหมาะสม รู้ว่าอะไรควรถามและไม่ควรถาม
3. ดำเนินการตามวัน เวลา สถานที่ ที่ได้นัดหมายไว้ ในกรณีข้อมูลที่ได้ไม่ชัดเจน ควรจะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากบุตร สามี ภรรยา ศิษย์ หรือผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าไว้แล้วประกอบด้วย

¹ศุภวรรณ สอนสังข์. วรรณกรรมสมัยใหม่. 2526. หน้า 35.

²บุญยงค์ เกศเทศ. แลลอดวรรณกรรมไทย. 2536. หน้า82

³อำนวย จันเงิน. “ กลวิธีเก็บข้อมูลประวัติบุคคล,” ใน การเก็บข้อมูลวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อการวิจัย. 2534. หน้า 41-42.

4. นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ เรียบเรียงอย่างเป็นระบบและน่าสนใจ
 - ส่วนการเรียบเรียงชีวประวัติบุคคลนั้น ผู้เรียบเรียงควรจะคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
 1. มีหลักฐานสนับสนุน เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนความจริง
 2. ควรให้ครอบคลุมชีวิตมากที่สุด ถ้าแบ่งชีวประวัติเป็นด้านๆ ได้จะยิ่งดี
 3. มีรายละเอียดสมบูรณ์ และมีลำดับเหตุการณ์ถูกต้อง

สุภางศ์ จันทวานิช¹ ได้กล่าวถึงระเบียบวิธีในการศึกษาชีวประวัติบุคคลสรุปได้ว่าชีวประวัติบุคคล คือ ระเบียบวิธีในการศึกษาประวัติบุคคลหรือของกลุ่มโดยการสืบสาวปัจจัยภายนอกซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ความนึกคิดของบุคคลหรือกลุ่มนั้น การศึกษาอาจกระทำโดยศึกษาเรื่องราวตลอดชีวิต หรือช่วงเวลาตอนใดตอนหนึ่งของชีวิตก็ได้ ลักษณะเด่นของประวัติคือ การศึกษาบุคคลในบริบททางวัฒนธรรมของคนคนนั้น เพื่อหาคำอธิบายว่าทำไมเขาจึงคิดเช่นนั้นเช่นนั้น

ส่วนในด้านงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาชีวประวัติของบุคคล ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งพอจะนำมาสรุปได้ดังต่อไปนี้

สมภาศ พจนปรีชา² ได้ศึกษาเรื่อง “ ชีวิตและผลงานวรรณกรรมหนังสือของหนังสือประทีน บัวทอง ” ในส่วนที่เกี่ยวกับชีวประวัติ ได้ศึกษาด้านต่างๆ สรุปได้คือ ชาตภูมิ ชีวิตครอบครัว แรงคลใจในการเล่นหนังตะลุง การเล่นหนังตะลุงครั้งสำคัญ ธรรมเนียมนิยมการเล่นหนังตะลุง เทคนิคในการเล่นหนังตะลุง ผลงานวรรณกรรมหนังสือของ ประทีน บัวทอง เกี่ยวตยศที่ได้รับจากการเล่นหนังตะลุง บทบาทด้านสังคม ชีวิตบั้นปลาย และบทบาทในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมหนังตะลุง

พรพันธ์ เขมคุณาสัย³ ได้ศึกษาเรื่อง “ ชีวิตและงานประพันธ์ของ ส. ธรรมยศ การวิเคราะห์ท่วงทำนองเขียนและแนวคิด ” ในส่วนของการศึกษาชีวประวัติได้กำหนดประเด็นศึกษาไว้ดังนี้ ชีวิตส่วนตัว กำเนิด การศึกษาในประเทศและต่างประเทศ บุคลิกภาพ ความรัก

¹สุภางศ์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. 2540. หน้า 113-114.

²สมภาศ พจนปรีชา. ชีวิตและผลงานวรรณกรรมหนังสือประทีน บัวทอง. 2537. หน้า 31-67.

³พรพันธ์ เขมคุณาสัย. ชีวิตและงานประพันธ์ของ “ ส. ธรรมยศ ” : การวิเคราะห์ท่วงทำนองเขียนและแนวคิด. 2530. หน้า 18-87.

การทำงาน มรณกรรม ชีวิตเพื่อส่วนรวมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม บทบาทครู บทบาทนักปรัชญา และบทบาทกรรมการสมาคมชาวเหนือ

พจนารถ แสงประดับ¹ ได้ศึกษาเรื่อง “ชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมเพลงบอกของสร้อย เสียงเสนาะ” โดยกำหนดประเด็นศึกษาด้านชีวประวัติสรุปได้ดังนี้ ชาตินิยมและชีวิตครอบครัว แรงดลใจในการร้องเพลงบอก ชีวิตการร้องเพลงบอก เทคนิคในการร้องเพลงบอก ผลงานวรรณกรรมเพลงบอก เกียรติยศที่ได้รับ บทบาททางสังคม และบทบาทการอนุรักษ์และเผยแพร่เพลงบอก

สิริมา รongชูเพ็ง² ได้ศึกษาเรื่องการบริหารบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของพระครูประดิษฐ์วรการ (หลวงพ่อพร้อม ลูตจิตโต) วัดไม้เสียบ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยกำหนดประเด็นการศึกษาในส่วนของการศึกษาชีวประวัติ สรุปได้ดังนี้ ชีวิตในวัยเด็ก การอุปสมบท การลาสิกขาบทมาใช้ชีวิตฆราวาสและชีวิตครอบครัว การประกอบอาชีพ อุปสมบทครั้งที่ 2 หน้าที่การงาน บทบาทการรักษาผู้ติดยาเสพติด

สิริพร พงศ์พิพัฒน์พันธุ์³ ได้ศึกษาเรื่อง “ผลงานด้านพุทธศาสนาของพระธรรมปัญญาบดี (เพียร อตตโม) วัดคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ” โดยกำหนดประเด็นการศึกษาในส่วนของการศึกษาชีวประวัติสรุปได้ดังนี้ ชาตินิยม ชีวิตในวัยเด็ก บรรพชาและอุปสมบท การศึกษาทางพุทธศาสนา หน้าที่การงาน สมณศักดิ์ และตำแหน่ง

ธนิดา คุรุเดโชชัย⁴ ได้ศึกษาเรื่อง “ ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของขุนอากาศคดี (กลอน มัลลิกะมาส) ” โดยกำหนดประเด็นที่ศึกษาชีวประวัติสรุปได้ดังนี้ ชาตินิยมและการศึกษา อาชีพและการทำงาน ครอบครัว บุคลิกภาพของนักวิชาการและผู้มีคุณธรรม การสร้างผลงานวรรณกรรม เกียรติคุณและบ้านปลายของชีวิต

¹พจนารถ แสงประดับ. ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมเพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ. 2538. หน้า 32-49.

²สิริมา รongชูเพ็ง. การบริหารบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของพระครูประดิษฐ์วรการ (หลวง-พ่อพร้อม ลูตจิตโต) วัดไม้เสียบ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2540. หน้า 28-32.

³สิริพร พงศ์พิพัฒน์พันธุ์. ผลงานด้านพระพุทศาสนาของพระธรรมปัญญาบดี (เพียร อตตโม) วัดคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง. 2540. หน้า 23-28.

⁴ธนิดา คุรุเดโชชัย. ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของขุนอากาศคดี (กลอน มัลลิกะมาส). 2540. หน้า 42-81.

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาชีวประวัติที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพอจะนำมาสรุปได้ว่า การศึกษาชีวประวัติของบุคคลนั้น มักมีประเด็นและรายละเอียดที่เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงาน ที่แตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของข้อมูลแต่ละบุคคล และการศึกษาชีวประวัติของบุคคล จะต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ให้มีความเที่ยงตรงและถูกต้องมากที่สุด โดยต้องให้ความสำคัญกับชีวิตและผลงานของบุคคลเหล่านั้น และผู้วิจัยจึงได้นำงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของบุคคลในครั้งนี้

เอกสารเกี่ยวกับวรรณกรรม

ธวัช ปุณโณทก ได้ให้ความหมายของคำว่า วรรณกรรม ไว้ว่า “ วรรณกรรม คืองานเขียนหนังสือทุกประเภททุกชนิด ไม่จำกัดว่าจะเป็นเรื่องราวที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามลักษณะของวรรณคดีหรือไม่ก็ตาม ”¹

สิทธา พินิจภูวดลและคณะ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ วรรณกรรม คืองานเขียนในรูปแบบกวีนิพนธ์ ร้อยกรอง และข้อเขียนทั้งหมดที่ใช้ภาษาร้อยแก้ว ได้แก่บทความ สารคดี นวนิยาย เรื่องสั้น เรียงความ บทละคร บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ ตลอดจนคอลัมน์ต่างๆ ในหนังสือพิมพ์ ”²

เอมอร ชิตตะโสภณ ได้กล่าวไว้ว่า “ วรรณกรรม หมายถึงหนังสือหรือข้อเขียนต่างๆ บัญญัติขึ้นเพียบคำภาษาอังกฤษว่า literary work บางกลุ่มก็จัดว่าวรรณกรรมในปัจจุบันมีความหมายเทียบเท่ากับวรรณคดีไทยในอดีต ”³

จากความเห็นที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าวรรณกรรมไว้ นั้นมีทรรศนะแตกต่างกัน สรุปได้ว่าวรรณกรรมเป็นงานที่ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการเขียนทุกประเภท การพูด รวมถึงเรื่องเล่าก็จัดเป็นวรรณกรรมเช่นกัน ซึ่งวรรณกรรมล้วนเป็นผลผลิตของมนุษย์ โดยการวิจัยครั้งนี้งานวรรณกรรมที่นำมาศึกษาได้หมายเฉพาะนำเอาวรรณกรรมที่เป็นภาษาเขียนมาใช้เท่านั้น

¹ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมท้องถิ่น. 2525. หน้า 3.

²สิทธา พินิจภูวดล และคณะ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. 2515. หน้า 35.

³เอมอร ชิตตะโสภณ. โลกแห่งวรรณคดี. 2521. หน้า 88.

ประเภทของวรรณกรรม นักวิชาการได้จำแนกประเภทของวรรณกรรมไว้แตกต่างกัน ทั้งที่จำแนกตามลักษณะการประพันธ์ ดังที่ สมพร มั่นตะสูตร¹ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า วรรณกรรม อาจแบ่งตามลักษณะการประพันธ์มีสองประเภท คือ

1. ร้อยแก้ว คือวรรณกรรมที่ไม่กำหนดบังคับหรือชั้นทลักษณ์ เป็นความเรียงทั่วไป
2. ร้อยกรอง คือวรรณกรรมที่มีบังคับคณะ บังคับคำ และแบบแผนการสัมผัสต่างๆ มี โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต

ศุภวรรณ สอนสังข์ ได้กล่าวถึงวรรณกรรมในรูปแบบการแต่งไว้ว่า “ แบ่งตามลักษณะ การแต่งก็แบ่งได้สองประเภทคือ วรรณกรรมที่แต่งเป็นร้อยแก้วและวรรณกรรมที่แต่งเป็นร้อยกรอง หรือถ้าจะแบ่งตามลักษณะเนื้อหาโดยกว้างๆ ก็อาจแบ่งได้เป็นสารคดี กับบันเทิงคดี”²

คำอธิบายนี้สอดคล้องกับ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ³ ที่กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน สรุปได้ว่า วรรณกรรมแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ

1. บันเทิงคดี มุ่งให้ความบันเทิงเป็นสำคัญ ได้แก่ เรื่องสั้น และนวนิยาย เป็นต้น
2. สารคดี มุ่งให้ความรู้และข้อคิดเห็นเป็นสำคัญ ได้แก่ บทความ เอกสาร รายงาน และจดหมายเหตุน เป็นต้น

ลลิตา พิณภูวดล⁴ ได้กล่าวถึงวรรณกรรมประเภทสารคดีสรุปได้ว่า วรรณกรรมสารคดี หมายถึงวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์มีจุดประสงค์ที่จะให้ความรู้ ความคิดที่เป็นคุณประโยชน์ แต่ สำนวนภาษาและกลวิธีในการเสนอความรู้และความคิด ก็อาจให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านไปด้วย สารคดีเป็นวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์มีเจตนาให้ผู้อ่านใช้สติปัญญาได้มุ่งจะให้ใช้อารมณ์

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ⁵ ได้กล่าวถึงวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีไว้สรุปได้ว่า วรรณกรรมบันเทิงคดี คือวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์มีจุดประสงค์ที่จะให้ความเพลิดเพลิน แต่มิใช่ เป็นวรรณกรรมที่ไร้สาระ อาจมีสาระในด้านปรัชญา ด้านความเข้าใจการเมืองหรือประวัติศาสตร์ ดีกว่าหนังสือสารคดีบางเรื่องก็ได้ วรรณกรรมประเภทนี้มุ่งหมายให้ความบันเทิงมิใช่สำหรับให้ผู้อ่านได้ความรู้หรือข้อคิดเห็น

¹สมพร มั่นตะสูตร วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2526. หน้า 6.

²ศุภวรรณ สอนสังข์และคณะ. วรรณกรรมสมัยใหม่. 2526. หน้า 21.

³ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. แนวทางการศึกษาวรรณคดี. 2518. หน้า 9.

⁴ลลิตา พิณภูวดลและคนอื่นๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. 2515. หน้า 35

⁵ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. แหล่งเดิม. หน้า 10.

ประเภทของวรรณกรรมที่อาจแบ่งตามรูปแบบการเขียน ที่นักวิชาการได้จำแนกประเภทไว้ดังนี้

1. ประเภทร้อยแก้ว ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า “ หมายถึง ความเรียงที่ สละสลวยไพเราะด้วยเสียงและความหมาย ”¹ และพระยาอนุমানราชชน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ หมายถึงหนังสือที่แต่งกันตามธรรมดาคือความเรียง”² นอกจากนี้วรรณิ ชาลี ได้กล่าวถึง วรรณกรรมประเภทร้อยแก้วไว้ว่า “วรรณกรรมร้อยแก้ว รูปแบบวรรณกรรมประเภทนี้ คือนวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน บทความ บทละคร”³

2. ประเภทร้อยกรอง ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า “ หมายถึงถ้อยคำที่ เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์”⁴

พระยาอนุমানราชชน ได้ให้ความหมายของวรรณกรรมประเภทร้อยกรองไว้ว่าหมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดมาตราเสียงสูงต่ำ หนัก เบา และสั้นยาว ตามแบบรูปที่กำหนดไว้ แบบรูปที่กล่าวนี้มีมากด้วยกัน ไม่จำเป็นจะต้องมี เฉพาะแต่ที่กำหนดไว้ในมาตราซึ่งว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือฉันทลักษณ์⁵

การจำแนกประเภทของวรรณกรรม นักวิชาการส่วนใหญ่จะจำแนกไว้ใกล้เคียงกัน ดังที่ อุดม หนูทอง⁶ และ ธวัช ปุณโณทก⁷ ได้กล่าวถึงการจัดประเภทของวรรณกรรมไว้สอดคล้องกัน สรุปได้ว่า วรรณกรรมแบ่งออกเป็นสองประเภทคือบันเทิงคดี เป็นเรื่องที่เขียนโดยมุ่งให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิงเป็นสำคัญ แม้บางเรื่องผู้อ่านได้รับความรู้อย่างมากจากการอ่าน แต่ถ้าผู้อ่านรู้สึกว่าได้ได้รับความเพลิดเพลินใจมากกว่าก็จัดว่างานเขียนนั้นเป็นบันเทิงคดี เช่น นิทาน นวนิยาย เรื่องสั้น บทละคร เรื่องชวนหัว เป็นต้น และอีกประเภทหนึ่งคือสารคดี เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นโดยมุ่งให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความคิดเป็นสำคัญ เช่น อุตชีวประวัติ ชีวประวัติ จดหมายเหตุ อนุทิน บทความ เอกสารเชิงวิชาการ เป็นต้น

¹ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ 2530. 2530. หน้า 442-443.

²พระยาอนุমানราชชน. การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. 2513. หน้า 17

³วรรณิ ชาลี. วรรณกรรมปัจจุบัน. 2522. หน้า 7.

⁴ราชบัณฑิตยสถาน. แหล่งเดิม. หน้า 442.

⁵พระยาอนุমানราชชน. แหล่งเดิม. หน้า 5.

⁶อุดม หนูทอง. พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. 2523. หน้า 46 – 51

⁷ธวัช ปุณโณทก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. 2526. หน้า 11-12.

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าว พบว่าการจำแนกประเภทของวรรณกรรมทำได้หลายลักษณะ ตามความต้องการของผู้วิจัยว่าจะยึดเนื้อหาใดและใช้ประโยชน์ในทางใดในการศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ในการศึกษาวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน โดยได้พิจารณาผลงานวรรณกรรมเท่าที่สามารถรวบรวมได้ โดยเห็นว่าผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน มีความสำคัญในแง่ของการให้ความรู้ในด้านคติชนวิทยาเป็นประการสำคัญ ดังนั้นในการจำแนกประเภทวรรณกรรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะจำแนกตามลักษณะของเนื้อหาที่ปรากฏในผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน โดยงานวรรณกรรมเหล่านั้นเป็นบทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น ภูมินามท้องถิ่น ตำนานท้องถิ่น ภาษาถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ การละเล่นพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย และบุคคล เป็นต้น ซึ่งถือว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ในการเขียนสารคดี ประเภทบทความที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นอย่างดีท่านหนึ่งของจังหวัด นครศรีธรรมราช

กลวิธีการเขียน

กลวิธีการเขียนเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมน่าสนใจ และกลวิธีนับว่าเป็นความสามารถของผู้เขียนโดยเฉพาะ คำว่า “ กลวิธีการเขียน ” มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กล่าวถึงกลวิธีการเขียนไว้ว่า “ คือการทำอย่างไรจึงจะให้เรื่องดำเนินไปตามโครงเรื่องที่ผูกไว้ ทั้งในแง่ทฤษฎีความคิดเห็นหรือความรู้สึก ”¹

กลวิธีการแต่งหรือเทคนิคนั้น ชลธิรา สัตยาวัดณา ได้กล่าวไว้ว่า “ เทคนิคหรือกลวิธีการแต่ง คือสิ่งที่ผู้แต่งจงใจใช้เพื่อเสนองานเขียนของตนให้ปรากฏออกมาเป็นรูปแบบหรือลักษณะต่างๆ การกำหนดโครงสร้างของเรื่องด้วยการวางเค้าโครงเรื่องการลำดับเรื่องราว วิธีการดำเนินเรื่องจากเริ่มต้นไปสู่จุดจบ ”²

ชวน เพชรแก้ว ได้ให้ความหมายของคำว่าเทคนิคไว้ว่า “ เทคนิค คือกลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการถ่ายทอดความนึกคิด หรือความสะเทือนใจ เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผู้แต่งมีฝีมือเพียงใด ”³

¹ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. วิเคราะห์ศรีสุวรรณคดี. 2517. หน้า 115.

²ชลธิรา สัตยาวัดณา. ผจญภัยร้อยเรียง. 2530. หน้า 212.

³ชวน เพชรแก้ว. การศึกษาวรรณคดีไทย. 2524. หน้า 20.

จากทฤษฎีของนักวิชาการหลายคนที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่ากลวิธีในการเขียน หมายถึงวิธีการที่ผู้เขียนวรรณกรรมใช้ในการนำเสนองานเขียนของตนให้น่าสนใจ โดยมีภาษาเป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิดจากผู้แต่งไปยังผู้อ่าน

ในการศึกษากลวิธีการเขียนนั้น ผู้วิจัยงานเกี่ยวกับวรรณกรรมพึงต้องศึกษาในแนวทางการศึกษาวรรณกรรมดังนี้

1. รูปแบบของวรรณกรรม

ในการศึกษากลวิธีการเขียนส่วนประกอบที่ขาดไม่ได้ในการศึกษาวรรณกรรมคือรูปแบบของวรรณกรรม บุญยงค์ เกศเทศ¹ ได้กล่าวถึงรูปแบบของวรรณกรรมสรุปได้ว่า รูปแบบตามลักษณะของการประพันธ์วรรณกรรมมีสองประเภท คือร้อยกรองและร้อยแก้ว

1.1 ร้อยกรอง หมายถึงลิลิต โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และกวีวิ์ฉนะ

1.2 ร้อยแก้ว หมายถึงแบบนิยายหรือบรรยายแบบพรรณนา

วิทย์ ศิวะศรียานนท์² ได้กล่าวถึงรูปแบบของวรรณกรรมสรุปได้ว่า รูปแบบของวรรณกรรมมีหลายลักษณะที่ไม่จำกัดว่าจะจะเป็นชนิดใด แต่ข้อควรพิจารณาคือรูปแบบนั้นๆ เหมาะสมกับกาลสมัย สอดคล้องกับภาษา และเนื้อหาหรือไม่เพียงใด

วิภา กงกะนันท์ ได้กล่าวถึงรูปแบบของวรรณกรรมไว้ว่า “ รูปแบบของวรรณกรรมแต่ละเรื่องอาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง สารคดีหรือบันเทิงคดี รูปแบบแต่ละประเภทอาจจะแยกย่อยได้อีก เช่น บันเทิงคดีอาจแยกเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น และบทละคร เป็นต้น ”³

กุหลาบ มัลลิกะมาส ได้กล่าวถึงรูปแบบคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วและร้อยกรองไว้ว่า

ร้อยแก้วไม่มีกำหนดคณที่บังคับในการแต่งเหมือนร้อยกรอง และโครงสร้าง ของร้อยแก้วไม่มีแบบ (pattern) ที่แน่นอน หน่วยของร้อยแก้วคือย่อหน้า บท ภาค ไม่กำหนดตายตัว แต่หน่วยของร้อยกรอง คือคำ(อย่างคำในการแต่งกลอน 1 คำกลอนมี 2 วรรคและยังมีบาทและบท ที่วางกำหนดไว้แน่นอน) ... ร้อยแก้วเหมาะที่จะเขียนเรื่องบอกเล่า (state)

¹บุญยงค์ เกศเทศ. วรรณกรรมวิเคราะห์. 2525. หน้า 53.

²วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. 2504. หน้า 140.

³วิภา กงกะนันท์. วรรณคดีศึกษา. 2522. หน้า 1-75.

หรือให้ข้อเท็จจริง (inform) ส่วนร้อยกรองเหมาะที่จะแนะ (suggest) ภาพในจิต และความสะเทือนอารมณ์¹

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า

1. รูปแบบของวรรณกรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวรรณกรรมที่มีหลายรูปแบบ แต่ต้องสอดคล้องกับภาษา เนื้อหา และกาลสมัย
2. การพิจารณารูปแบบการประพันธ์มีสองรูปแบบ คือ ร้อยแก้ว และร้อยกรอง
3. การพิจารณารูปแบบตามลักษณะของเนื้อหามีสองรูปแบบคือ แบบสารคดีและบันเทิงคดี

2. เนื้อหาของวรรณกรรม

การศึกษาหรือวิเคราะห์วรรณกรรม ผู้วิจัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมนั้นๆ เพราะเนื้อหาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของวรรณกรรม โดยวรรณกรรมจะออกมาในรูปแบบใด ต้องคำนึงถึงเนื้อหาเพื่อให้ความเหมาะสมสอดคล้องกัน ดังที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า

รูปและเนื้อเรื่องเป็นสองด้านแห่งสิ่งเดียวกัน ในการพิจารณาวรรณคดีเราจะแยกแยะว่าตรงไหนเป็นเนื้อเรื่อง ตรงไหนเป็นรูปหาได้ไม่ รูปอยู่ลอยๆ โดยปราศจากเนื้อเรื่องไม่ได้ฉันใด เนื้อเรื่องจะปราศจากรูปไม่ได้ฉันนั้น รูปแบบและเนื้อเรื่องย่อมกลมกลืนเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน เราจะรู้สึกว่ารูปและเนื้อเรื่องเป็นคนละอย่าง เมื่อรูปไม่เหมาะกับเนื้อเรื่องหรือเนื้อเรื่องไม่เหมาะกับรูป²

ความสำคัญในการศึกษาลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรม เนื่องจากเนื้อหาเป็นส่วนที่ถ่ายทอดความรู้สึกของผู้เขียนว่าจะเจตนาให้ผู้อ่าน ได้รู้เกี่ยวกับอะไรและทำให้อ่านเกิดแนวความคิดต่างๆ ตามที่ผู้เขียนได้สื่อลงไปในวรรณกรรมเหล่านั้นดังที่ บุญยงค์ เกศเทศ ได้กล่าวไว้

¹กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. 2521. หน้า 28.

²วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. 2514. หน้า 52.

ว่า “ เนื้อหาที่ดีจะต้องแสดงออกอย่างมีพลัง อุดมไปด้วยปัญหาท้าทายการขบคิด มีแรงกระทบต่ออารมณ์อย่างรุนแรง ตลอดจนเป็นเหตุเป็นผลหนักแน่นอย่างเด่นชัด ”¹

อุดม รุ่งเรืองศรี² กล่าวถึงเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรมไว้สรุปได้ว่า วรรณคดีไทยแบบเดิมก็มักจะเอาเรื่องราวของความรักเป็นพื้นฐาน อาจบรรยายออกมาในรูปของนิราศ หรือการผูกเรื่องแสดงชีวิตของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับความรัก นอกจากนี้ก็เป็นวรรณกรรมคำสอน ซึ่งกล่าวถึงหลักการปฏิบัติตนในแง่สุภาพศีล โดยมีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา

วรรณีย์ ชาติ ได้กล่าวถึงอิทธิพลของเนื้อหาวรรณกรรมไทยไว้ว่า “ในด้านเนื้อเรื่องของวรรณกรรมไทย ได้มาจากพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ นิทานพื้นบ้าน สุภาพศีล โดยเฉพาะศรัทธาในพุทธศาสนา มีอิทธิพลในเนื้อเรื่องของวรรณกรรมไทยมาก ”³

อุดม หนูทอง ได้กล่าวถึงเนื้อหาวรรณกรรมไทยในปัจจุบันไว้ว่า “ ในปัจจุบันนี้ลักษณะอย่างวรรณคดีไทยยุคก่อนไม่ค่อยมีปรากฏ ผู้แต่งเสนอเนื้อหาที่เป็นปัจจุบันใกล้เคียงกับชีวิตจริงหรือเป็นภาพสะท้อนของชีวิตจริงเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่แนวเนื้อหาของวรรณกรรมไทยมีลักษณะเป็นสากลที่สุด ”⁴

ทรรศนะของนักวิชาการด้านวรรณกรรมดังกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมจัดได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวรรณกรรม ลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมในอดีต จะมีลักษณะเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก การสร้างฉากแบบจินตนาการและชีวิตของคนในสังคมศักดินา โดยมักจะได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และสภาพสังคมไทยในอดีต โดยสังเกตได้จากการจัดแยกประเภทลักษณะเนื้อหา ซึ่งแตกต่างจากวรรณกรรมในยุคปัจจุบัน ลักษณะเนื้อหาจะเป็นลักษณะการสะท้อนสภาพความเป็นจริงของสังคม ซึ่งจัดอยู่ในประเภทวรรณกรรมสารคดี

การศึกษาลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสนครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาวรรณกรรมในด้านสารคดีของท่าน ทั้งในด้านการจำแนกเนื้อหา และการศึกษารายละเอียด

¹บุญยงค์ เกศเทศ. แลลลวดวรรณกรรมไทย. 2536. หน้า 37.

²อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาพวรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2522. หน้า 8.

³วรรณีย์ ชาติ. วรรณกรรมปัจจุบัน. 2522. หน้า 9.

⁴อุดม หนูทอง. พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. 2523. หน้า 59.

3. คุณค่าของวรรณกรรม

วรรณกรรมเกิดจากการที่มนุษย์ได้ใช้ปัญญาในการคิดและกลั่นกรองออกมาเป็นภาษาเพื่อถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่น เพราะการศึกษาวรรณกรรมโดยทั่วไป มักจะไม่เว้นกำหนดค่าของวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ วรรณกรรมจึงเป็นผลงานของมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์¹ ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมไว้สรุปได้ว่า วรรณกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นความความเจริญของคน เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในชาติ จากผลของการศึกษาวิเคราะห์ของนักวิชาการเกี่ยวกับงานด้านวรรณกรรมต่างก็ยืนยันว่า วรรณกรรมมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่ง

พระยาอนุমানราชธน² ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์คุณค่าของวรรณกรรมในแง่ของศิลปะการประพันธ์ สรุปได้ว่า ศิลปกรรมจะมีลักษณะสูงต่ำเพียงใด มีอยู่ด้วยกันหกหลัก คือ ความนึก (conception) ความสะเทือนใจ (emotion) การแสดงออก (expression) องค์ประกอบ (composition) ท่วงท่าที่แสดง (style) และเทคนิค (technique)

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์³ ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมไว้สรุปได้ว่า

1. เป็นประโยชน์ทางการศึกษาหรือวิชาการ
2. ก่อให้เกิดความบันเทิงใจ
3. ได้รับคติธรรม แนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีศิลปะเป็นเครื่องส่งเสริมความเข้าใจอันมีค่าต่อกันระหว่างสังคม ระหว่างชาติ
4. เป็นการกระตุ้นเตือนให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงสิ่งที่ดีงามของท้องถิ่น และเกิดความรู้สึกรวมกัน ตลอดจนช่วยกันเก็บรักษาไว้สืบไป

ธวัช ปุณโณทก⁴ ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมไว้สรุปได้ว่า วรรณกรรมมีคุณค่าสองประการคือ

¹สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. คติชาวบ้านปักษ์ใต้. 2512. หน้า 2 – 5.

²พระยาอนุমানราชธน. การศึกษาวรรณคดีในวรรณศิลป์. 2514. หน้า 199.

³สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. แหล่งเดิม. หน้า 2 – 5.

⁴ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมปัจจุบัน. 2527. หน้า 10.

1. คุณค่าของวรรณกรรมต่อปัจเจกบุคคล คือ วรรณกรรมให้สาระประโยชน์ต่อบุคคลอันเป็นหน่วยของสังคม เช่น ส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกทักษะ ให้ความบันเทิงใจประเทืองปัญญา

2. คุณค่าวรรณกรรมต่อการสร้างสรรค์สังคม มีส่วนให้ความสำคัญของสังคมหรือ มโนทัศน์ร่วมของสังคม ปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมแก่ผู้อ่าน เป็นตัวเร่งเร้าส่งเสริมให้ผู้อ่านเป็นเหมือนหน่วยหนึ่งของสังคม ยอมรับแนวความคิดเหล่านั้นและมีมโนทัศน์ร่วมต่อสังคม

สายทิพย์ นุกุลกิจ¹ ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมประเภทสารคดีสรุปได้ว่า

1. วรรณคดีประเภทบันเทิงคดี จะทำให้อ่านได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์สะเทือนใจ โดยดื่มด่ำไปในโลกแห่งจินตนาการของผู้เขียน ผู้อ่านอาจได้ประสบการณ์ในชีวิตมากขึ้น เพราะวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีทุกเรื่องย่อมจำลองชีวิตของมนุษย์มาเพื่อให้อ่านได้ศึกษาหาความรู้ และเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ที่ต่างแบบกันไป

2. วรรณกรรมประเภทสารคดี ผู้อ่านได้ความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในบ้านเมืองหรือ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ๆ ของโลก

3. เสริมสร้างนิสัยที่ดีให้แก่ผู้อ่าน ทำให้อ่านมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

เกษม ขนบแก้ว² ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมไว้สรุปได้ว่า

1. คุณค่าทางสะเทือนอารมณ์ ผู้แต่งต้องการให้อ่านรู้สึกอย่างไร ผู้อ่านก็มีอารมณ์เช่นกัน

2. คุณค่าทางสติปัญญา ผู้อ่านผู้ฟังเฉลียวฉลาดขึ้นกว่าเดิม เป็นการก่อความคิดเห็นให้เจริญงอกงาม เพื่อจะได้มีชีวิตอยู่ด้วยความผาสุกในสังคมมนุษย์

3. คุณค่าทางศีลธรรมจรรยา ช่วยให้อ่านมีจิตใจสูงขึ้น ไม่ดูดีให้คนอ่านต่ำลงในทางศีลธรรมจรรยา

¹สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2539. หน้า 38-39

²เกษม ขนบแก้ว. ประวัติวรรณคดีไทย. 2517. หน้า 5.

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า วรรณกรรมมีคุณค่าต่อผู้อ่านและต่อสังคมอยู่หลายด้านและหลายประการแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นความงามทางด้านศิลปะคำประพันธ์ ด้านวิชาการ คติธรรม ความบันเทิงใจ การกระตุ้นให้เกิดความห่วงใยในท้องถิ่น การสร้างสรรค์สังคม เป็นต้น ตามทัศนะและความเห็นของนักวิชาการของแต่ละคน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาคุณค่าของวรรณกรรมในแต่ละด้าน ตามที่ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้

ส่วนในด้านงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์วรรณกรรม ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งพอจะนำมาสรุปได้ดังต่อไปนี้

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์¹ ได้วิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเฮือไม้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเนื้อหาและกลวิธีในการเขียน ศิลปะในการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา คุณค่าทางสังคมและโลกทรรศน์วรรณกรรมได้สะท้อนให้เห็นสภาพและลักษณะของสังคมบางประการ เช่น มมองปัญหาของสังคมไทยซึ่งกำลังประสบอยู่ มองปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคม ปัญหาสภาพแวดล้อมในสังคม ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น เรื่องสั้นของแพรวเฮือไม้ยังมีคติสอนของศาสนาพุทธแทรกอยู่ด้วย

ปริญญา ฤทธิ์เจริญ² ได้วิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของงานเขียนกับชีวประวัติของนิมิตร ภูมิถาวร เพื่อวิเคราะห์งานเขียนในด้านโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก กลวิธีการประพันธ์และการใช้ภาษา เพื่อประเมินคุณค่าของงานเขียนในด้านเนื้อหา แนวคิด และศิลปะการประพันธ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร สะท้อนชีวิตชนบทที่มีเนื้อหาและแนวคิด เสนอสภาพและปัญหาในสังคมชนบท โดยเฉพาะระบบการศึกษา ระบบราชการ และการทำมาหากิน ตลอดจนความแตกต่างในเรื่องโอกาสของคนในเมืองและชนบท นับเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีคุณค่าเสมอแนวทางการพัฒนาสังคมชนบทของไทย และมีคุณภาพ และมีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์

¹วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์. วิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเฮือไม้. 2522. 221 หน้า.

²ปริญญา ฤทธิ์เจริญ. การศึกษาเชิงวิเคราะห์งานเขียนของนิมิตร ภูมิถาวร. 2527.

ทัศนีย์ กระจ่างอินทร์¹ ได้ศึกษาอารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2513 – 2516 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาเนื้อหา โครงเรื่อง รูปแบบ ของวรรณกรรม และเพื่อศึกษากลวิธีในการสร้างอารมณ์ขัน ผลจากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยพบว่างานเขียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้อารมณ์ขันเป็นสื่อในการแสดงออกอย่างมีศิลปะ ด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น สร้างตัวละครให้มีบุคลิกพฤติกรรมน่าขัน มีลักษณะเป็น “ ตัวตลก “ เป็นต้น และอารมณ์ขันมีประโยชน์ต่อสังคมมากมาย ในฐานะเป็นสิ่งผ่อนคลายความตึงเครียด ทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และจะมีประโยชน์มากยิ่งขึ้นถ้าทุกคนใช้ “ อารมณ์ขัน “ อย่างมีศิลปะ

พรรณนพ สิกกะ² ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์กลวิธีการเขียนและแนวคิดด้านจริยธรรมในนวนิยายของ วาเวพร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการเขียนนวนิยายของวาเวพร และวิเคราะห์แนวคิดด้านจริยธรรมของวาเวพร ที่สอดคล้องไว้ในนวนิยาย ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายของวาเวพร สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้เยาว์และผู้ใหญ่ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือกล่อมเกลาคิดความรู้สึกอันละเอียดอ่อนของผู้เยาว์ ให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมได้

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาผลงานวรรณกรรมขอศิโรต พอตตะเสน ในบทที่ 4 คือใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีการเขียนและภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนค้นหาแนวคิด ทฤษฎีและข้อมูล มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาตามขอบเขตที่วางไว้

เอกสารเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ³ ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง สังคมวิทยา กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวิชาสังคมวิทยา การจัดระเบียบทางสังคม วัฒนธรรม การขัดเกลาทางสังคม สถาบันสังคม

¹ทัศนีย์ กระจ่างอินทร์. อารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2543 – 2516. 2521. 276 หน้า.

²พรรณนพ สิกกะ. วิเคราะห์กลวิธีการเขียนและแนวคิดด้านจริยธรรมในนวนิยายของ วาเวพร. 2541. 139 หน้า.

³สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. 2526. 150 หน้า.

กลุ่มการจัดระดับชั้นทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม พฤติกรรมเบี่ยงเบนกับการเสียระเบียบในสังคม พฤติกรรมร่วมหรือพฤติกรรมรวมหมู่

อานนท์ อาภาภิรม¹ ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย กล่าวถึงสังคมไทย พุทธศาสนากับสังคมไทย โหราศาสตร์กับสังคมไทย สังคมไทยกับระบบความเชื่อทางมายาศาสตร์ ครอบครัวยุคใหม่ วัฒนธรรมและประเพณีไทย

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์² ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง ประเพณีและวัฒนธรรมไทย กล่าวถึงวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย โดยได้แจกแจงรายละเอียดด้านวัฒนธรรมและประเพณี ทั้งในด้านความรู้ทั่วไปไป และแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน และใช้สำนวนภาษาต่างๆ อ่านเข้าใจ มีเนื้อหาติดต่อกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์³ ได้กล่าวถึงแนวทางการศึกษาสังคมว่า สังคมแต่ละสังคมประกอบด้วยสถาบันทางสังคมจำนวนหนึ่ง สถาบันนี้คือส่วนที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของสมาชิกในสังคม และแบ่งสถาบันสังคมไว้ดังนี้

1. ครอบครัวยุคใหม่ คือแบบในการคิด การกระทำระหว่างบุคคล เกี่ยวกับการแต่งงาน เลี้ยงดูและอบรมลูก ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
2. เศรษฐกิจ คือแบบในการคิด การกระทำเกี่ยวกับการทำมาหากินเพื่อการดำรงชีพ การผลิต การจำหน่ายสินค้าและบริการ
3. การศึกษา คือแบบในการคิด การกระทำเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน หรือถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม
4. การเมืองการปกครอง คือแบบในการคิด การกระทำเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การตัดสินใจร่วมกัน ทำงานร่วมกัน
5. ศาสนา คือแบบในการคิด การกระทำเกี่ยวกับตัวมนุษย์ เช่นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในส่วนที่มนุษย์ยังไม่รู้ไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง
6. ภาษาและการสื่อสาร คือแบบในการกระทำเกี่ยวกับการสื่อสาร สื่อความหมาย

¹อานนท์ อาภาภิรม. สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย. 2525. 130 หน้า.

²สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. 2536. 136

³สัญญา สัญญาวิวัฒน์. “ความรู้เกี่ยวกับสังคมชนบทไทย,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดำรง หน่วยที่ 1 – 7. 2526. หน้า 5 – 26.

ซึ่งประกอบด้วยระบบสัญลักษณ์และเครื่องมือต่างๆ ระหว่างกันของคนในสังคมศิลปะและ
นันทนาการ ได้แก่ แบบในการคิดกระทำเกี่ยวกับ เป็นต้น

7. ศิลปะและนันทนาการ คือแบบในการคิด การกระทำเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ
การสร้างความสะดวกสบาย ความไพเราะ

8. อนามัย คือแบบในการคิด การกระทำ เช่นการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยของ
ร่างกายให้มีความแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

9. การขนส่งและการคมนาคม คือแบบในการคิด การกระทำเกี่ยวกับการสัญจรไปมา
การเคลื่อนย้ายสิ่งของ

10. วิทยาการและเทคโนโลยี คือแบบในการคิด การกระทำเกี่ยวกับการค้นคิดประดิษฐ์
สิ่งต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ แร่ธาตุต่างๆ

พระยาอนูมานราชชน¹ ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็นสองประเภท คือวัฒนธรรมด้านวัตถุ
เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความสุภาพ เพื่อให้ได้อยู่ดีกิน มีความสะดวกสบายในการครองชีพ วัฒน
ธรรมประเภทนี้ได้แก่ สิ่งที่เป็นความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิตสี่อย่าง และสิ่งอื่นๆ เช่น เครื่องมือ
เครื่องใช้ ยานพาหนะ และวัฒนธรรมทางจิตใจ หมายรวมถึงสิ่งที่ทำให้ปัญหาและจิตใจมีความ
เจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาหาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญาและศาสนา จรรยา
ศิลปะ วรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี เป็นต้น

สุพัตรา สุภาพ² ได้กล่าวถึงเรื่องวัฒนธรรมสรุปได้ว่า วัฒนธรรมครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุก
อย่าง อันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของ
กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ
การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุม
และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน³ ได้เขียนหนังสือภาษาและวัฒนธรรม แบ่งวัฒนธรรมออกเป็นสี่
ประเภทดังนี้

คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านศาสนา ศีลธรรม และทางด้านจิตใจ

เนติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมประเพณี

¹พระยาอนูมานราชชน. เรื่องวัฒนธรรม. 2513. 111 หน้า.

²สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี.

³ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษาและวัฒนธรรม. 2528. หน้า 9.

วัตถุธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ
 สหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางสังคม เช่น ติดต่อดัมพันธ์กับชุมชนและมารยาทในสังคม

ฉันทัส ทองช่วย¹ ได้เรียบเรียงหนังสือเรื่อง ภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ ซึ่งมีสองภาค คือ ภาคภาษาและภาควัฒนธรรม ในภาคภาษาได้กล่าวถึงรายละเอียดตั้งแต่ร่องรอยการวิวัฒนาการของภาษาไทยถิ่นใต้ ภาษาถิ่นใต้ วัฒนธรรมการใช้ภาษาของชาวไทยถิ่นใต้ ส่วนภาควัฒนธรรมได้กล่าวถึงกระบวนการชนวัฒนธรรมไทย ปัญหาการถ่ายทอดวัฒนธรรมในแง่ภาษา สื่อสะท้อนถึงร่องรอยทางวัฒนธรรม ละครชาวบ้าน รามเกียรติ์ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ไชยบุรีเมืองที่เคยเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุง หลักฐานทางคติชนวิทยา บางประการที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายู

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางการวางเค้าโครงการวิจัย และใช้เป็นข้อมูลวิเคราะห์ตีความในส่วนที่เป็นภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม

เอกสารเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน

ดิเรก พรตตะเสน เป็นผู้ทรงความรู้ทางด้านท้องถิ่น จึงทำให้มีผู้สนใจเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของท่านไว้มากพอสมควร ซึ่งพอที่จะนำมารวบรวมเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้ได้ดังนี้

พรศักดิ์ พรหมแก้ว² ได้ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน และตีพิมพ์ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529 เล่ม 3 ในส่วนที่เกี่ยวกับชีวประวัติไว้สรุปได้ว่า ในส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวกับชีวประวัติได้กล่าวถึงชาติภูมิ การศึกษา การทำงานในระหว่างรับราชการ และระหว่างที่ลาออกจากราชการ ชีวิตครอบครัว อุปนิสัยส่วนตัว และในส่วนที่กล่าวถึงผลงานด้านวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้สรุปเอาไว้ว่า มีผลงานวรรณกรรมจำนวนมาก ที่ตีพิมพ์ในหนังสือและวารสารต่างๆ โดยระยะแรกเป็นผลงานประเภทบันเทิงคดี ต่อมาได้หันมาเขียนในแนวสารคดีคติชนวิทยา งานเขียนส่วนมากเป็นวรรณกรรมประเภทร้อยแก้วที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ

¹ฉันทัส ทองช่วย. ภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้. 2526. 333 หน้า.

²พรศักดิ์ พรหมแก้ว. "ดิเรก พรตตะเสน," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 3. 2529. หน้า 1155 – 1159.

ท้องถิ่นภาคใต้โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะเป็นผู้มีประสบการณ์โดยตรงและมีความถนัด งานเขียนส่วนใหญ่จะใช้นามจริงมากกว่านามปากกา นามปากกาที่ใช้คือ “ พ.ลำเพา ” “ อติเรก ” “ คน เมืองคอน ” “ นายพื้มพำ ” เป็นต้น ผลงานวรรณกรรมที่ได้เขียนไว้มีมากมาย ดังตัวอย่าง

ไปเขียน (หนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ 18 กรกฎาคม 2507)

การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้ (วารสารวัฒนธรรมไทย ปีที่ 2 ฉบับที่ 15 พฤษภาคม 2508)

พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช (หนังสือเดือนสิบ' 11. 2511.)

วังวัว (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 4 ฉบับที่ 9 มิถุนายน 2512)

ปากพ่อง (วารสารวัฒนธรรมไทย ปีที่ 9 ฉบับที่ 11 มกราคม 2513)

สวนพระเงิน (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 1 ฉบับที่ 12 กุมภาพันธ์ 2514)

บ่าวพุ่ม (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 3 ฉบับที่ 32 ตุลาคม 2515)

คอลัมน์แต่มาตุภูมิ “ มรดกมีค่า...ของตายาย ” (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 3 ฉบับที่ 36 กุมภาพันธ์ 2516)

คอลัมน์แต่มาตุภูมิ “ มรดกมีค่า...ของตายาย ” (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 4 ฉบับที่ 5 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2517)

คอลัมน์แต่มาตุภูมิ “ มรดกมีค่า...ของตายาย ” (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 5 ฉบับที่ 7 มีนาคม-เมษายน 2518)

คอลัมน์แหล่งเย็นยามหล้าร้อน (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2520)

ลายแทง (วารสารวิชา ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 มีนาคม-พฤษภาคม 2521)

มะม่วงหิมพานต์ (วารสารสารนครศรีธรรมราช ปีที่ 10 ฉบับที่ 8 มีนาคม-เมษายน 2522)

มหาชัย (หนังสือเดือนสิบ' 23. 2523 .)

ชื่อนั้นสำคัญไฉน (หนังสือเดือนสิบ' 24. 2524.)

ยมบน (วารสารรัฐสมิแล ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 กันยายน-ธันวาคม 2525)

น้ำตกกรุงชิง (วารสารรัฐสมิแล ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-สิงหาคม 2526)

พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตาของอดีต (หนังสือเดือนสิบ' 27. 2527.)

- วรรณกรรมสัปตน (วารสารวิชา ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 มิถุนายน 2528)
 ม้าอ่านหนังสือ (วารสารวิชา ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 มิถุนายน 2530)
 นามภูมิในนครศรีธรรมราช (รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่
 4. 2531.)

บทความที่กล่าวนี้ เป็นผลงานของดิเรก พรตตะเสน ที่เคยตีพิมพ์ในวารสารและ
 หนังสือต่างๆ มาแล้ว ส่วนหนังสืออื่นๆ ที่กล่าวถึงชีวประวัติและผลงานได้แก่

วารสารสารนครศรีธรรมราช¹ ซึ่งเป็นวารสารที่ท่านได้ร่วมทำและเป็นนักเขียนประจำมา
 ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 จนถึงแก่กรรม วารสารที่กล่าวถึงนี้ ได้แสดงความอาลัยและระลึกถึงดิเรก
 พรตตะเสน ในคอลัมน์ท้ายวัง “รำลึกถึงดิเรก พรตตะเสน” โดยบุญเสริม แก้วพรหม ได้กล่าว
 ถึงชีวประวัติและผลงานโดยสังเขป

หนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะ และภูมิปัญญา จังหวัด
 นครศรีธรรมราช² โดยวิเชียร ณ นครและคนอื่นๆ จัดพิมพ์โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
 นครศรีธรรมราช ก็ได้กล่าวถึงชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสนไว้ด้วย

หนังสือประวัติและผลงานของนายดิเรก พรตตะเสน³ รวบรวมและจัดพิมพ์โดยศูนย์
 วัฒนธรรมภาคใต้ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช (วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช) ได้กล่าวถึงชีว
 ประวัติ ผลงานวรรณกรรม งานด้านบริการสังคม ซึ่งท่านได้ทำคุณประโยชน์แก่ท้องถิ่นโดยเฉพาะ
 งานด้านวิชาการให้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช หน่วยงานของรัฐ และสถาบันการศึกษาในระดับ
 อุดมศึกษาของภาคใต้อีกหลายแห่ง รวมถึงการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมของจังหวัด
 นครศรีธรรมราชด้วย

¹บุญเสริม แก้วพรหม. “รำลึกถึงดิเรก พรตตะเสน,” วารสารสารนครศรีธรรมราช.
 22 (3) : มีนาคม 2535 ; 99 หน้า.

²วิเชียร ณ นคร. “ดิเรก พรตตะเสน,” ใน วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
 เอกลักษณะ และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. หน้า 506 – 511.

³ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช. ประวัติและผลงานของดิเรก
 พรตตะเสน . 2531. 51 หน้า.

หนังสืออนุรักษมรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531¹ จัดพิมพ์โดยศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด นครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช (วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช) เนื่องในงานวัน อนุรักษมรดกไทย ประจำปี 2531 ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตประวัติในด้านการศึกษาและอาชีพ ผลงาน และตัวอย่างผลงานด้านวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ในช่วง พ.ศ. 2513-2515 รวมถึง คำประกาศเกียรติคุณในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม พ.ศ. 2529 โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่ใช้เป็นพื้นฐานและแนวทางในการศึกษาที่เกี่ยวกับการศึกษาชีวิตประวัติ บุคคล จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางกรอบแนวความคิด รวมทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายและขอบเขตที่วางไว้ต่อไป

¹ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. อนุรักษมรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531.

บทที่ 3

ชีวประวัติของดิเรก พรตตะเสน

ดิเรก พรตตะเสน เป็นนักเขียนสารคดีและบทความด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญคนหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้ โดยเฉพาะผลงานวรรณกรรมด้านคติชนวิทยา วรรณกรรมเหล่านี้มีปรากฏอยู่ในหนังสือและวารสารทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ยอมรับในแวดวงนักวิชาการท้องถิ่นภาคใต้ ด้วยความเป็นนักอ่านจึงทำให้ท่านกลายเป็นคลังข้อมูลบุคคลที่สำคัญคนหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผลให้มีหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ ในภาคใต้เชิญไปเป็นวิทยากร และเป็นกรรมการหรืออนุกรรมการในงานด้านวรรณกรรมและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่เสมอ

โดยทั่วไปในการศึกษาวรรณกรรมของกวีหรือนักเขียนต่างๆ นิยมศึกษาชีวประวัติของท่านเหล่านั้นควบคู่ไปด้วย ดังที่ เจตนา นาควัชระ¹ ได้กล่าวไว้ว่า “ การที่จะศึกษาวรรณคดีหรือวรรณกรรมให้เข้าถึงจริงๆ นั้น จำเป็นต้องศึกษาประวัติของกวีหรือนักเขียนเป็นเบื้องต้นเสียก่อน ” เนื่องจากวรรณกรรมกับชีวประวัติของผู้เขียนมีความสัมพันธ์กัน ด้วยเหตุนี้การศึกษาลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน จึงจำเป็นต้องเรียนรู้และศึกษาชีวประวัติของท่าน เพื่อจะช่วยให้รู้จักชีวิตในด้านต่างๆ อันจะเป็นพื้นฐานสำหรับนำไปสู่การวิเคราะห์ผลงานวรรณกรรม รวมถึงเข้าใจในสภาพของสังคมวัฒนธรรมและสภาพของท้องถิ่นที่ปรากฏในงานด้วย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลประวัติชีวิตจากเอกสารที่มีผู้เขียนถึง และจากการสัมภาษณ์ญาติ ผู้ใกล้ชิด หรือผู้เกี่ยวข้องกับดิเรก พรตตะเสน เป็นหลัก

ชาติภูมิและการศึกษา

ดิเรก พรตตะเสน เกิดเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ.2463 ที่ตำบลท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นบุตรคนโตของนายขำและนางก้าน พรตตะเสน บิดารับราชการเป็นปลัดอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช มารดาเป็นแม่บ้าน มีพี่น้องสามคน คือ

¹ เจตนา นาควัชระ. “วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี” ใน วรรณไวทยากร : วรรณคดี. 2520. หน้า 5.

ดิเรก (ชาย) อาชีพ (หญิง) และรวมรัตน์ (หญิง)

ดิเรก พรตตะเสน ได้รับการศึกษาหนังสือขอมไทยเบื้องต้นจากทางบ้าน โดยบิดาเป็นผู้สอนให้ตั้งแต่เริ่มหัดจำ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาครั้งแรกที่โรงเรียนประจำตำบลพระเสื่อเมือง (ปัจจุบันคือโรงเรียนวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร) เมื่อพ.ศ. 2471 จนจบประถมปีที่ 3 ครั้น พ.ศ. 2474 ได้เข้าเรียนชั้นมัธยมปีที่ 1 ที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ครั้งที่ยังอยู่บริเวณวัดท่าโพธิ์ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงที่เรียนชั้นมัธยมได้รับคัดเลือกเป็นมือกลองของวงดนตรีโรงเรียนด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ รวมรัตน์ ฤทธิธูตม์¹ น้องคนสุดท้อง ได้เล่าถึงสาเหตุที่ท่านได้รับเลือกเป็นมือกลองว่า เป็นผู้ที่มีนิสัยรักดนตรีมาตั้งแต่เด็กๆ โดยเฉพาะดนตรีแจ๊สชอบมากเป็นพิเศษ จนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 6 ใน พ.ศ. 2480 ก็ยังชอบอยู่

การงานและอาชีพ

ใน พ.ศ. 2480 ขณะที่ดิเรกมีอายุ 17 ปี ได้สอบบรรจุเข้ารับราชการในตำแหน่งเสมียนชั้นจัตวา อันดับ 1 ที่แผนกเสมียนตรา ประจำศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้น พ.ศ. 2484 อายุ 21 ปี ได้ถูกเกณฑ์เข้ารับราชการตำรวจ ไปประจำอยู่ที่กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนครศรีธรรมราช ขณะเป็นตำรวจอยู่ประมาณหกเดือน ก็เกิดเหตุการณ์สงครามมหาเอเซียบูรพา ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่บ้านท่าแพ ตำบลปากพูน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 จึงถูกส่งไปปฏิบัติหน้าที่ตรึงกำลังบริเวณแนวรบด้วย

ความตั้งใจชั้นแรกจะรับราชการตำรวจเพียงสองปีตามกำหนด แล้วจะกลับไปเป็นเสมียนอีก แต่เมื่อเป็นตำรวจได้เพียงหนึ่งปี ก็ได้ทราบข่าวว่าเพื่อนหลายคนสอบได้เป็นปลัดตำบลแล้ว ความตั้งใจที่จะกลับมาเป็นเสมียนจึงเปลี่ยนไป จึงตัดสินใจเลือกสอบเป็นนายสิบตำรวจ ผลปรากฏว่าสอบได้ตามที่ตั้งใจไว้ และได้บรรจุเป็นนายสิบตำรวจตรีที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในท้องที่อำเภอปากพนังเวลานั้นมีโจรผู้ร้ายชุกชุม ดิเรกจึงได้รับมอบหมายเป็นหัวหน้าหมู่ นำกำลังออกปฏิบัติการจับกุมอยู่เป็นประจำ ได้ปฏิบัติหน้าที่ค่อนข้างเสี่ยงชีวิต บ่อยครั้งผู้ร้ายต่อสู้ขัดขืน จึงมักใช้วิธีจับตาย เข้าลักษณะหากไม่ยิงเขา เขาก็ยิงเรา จึงดูเหมือนว่าท่านมี

¹รวมรัตน์ ฤทธิธูตม์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับษร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 209 หมู่ที่ 2 ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2541.

นิสัยเป็นคนดูร้าย¹ การปราบปรามโจรผู้ร้ายและนักเลงหัวไม้หรือพวกลักเล็กขโมยน้อยในอำเภอปากพนัง โดยเฉพาะชาวบ้านละแวกตำบลคลองน้อย บางครั้งก็จำเป็นต้องใช้วิธีการรุนแรงในขณะสอบสวนเพื่อค้นหาความจริง แต่ก็ทำให้ผู้คิดจะทำความผิดขาดกลัวและลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะต่างเล่าถึงเรื่องความดูร้ายและเอาจริงเอาจังของดิเรกเป็นอย่างดี² จนถึงกับมีผู้กล่าวว่าดิเรกอยู่ที่ไหน ที่นั่นโจรไม่มี³

จากการปฏิบัติหน้าที่ของนายสิบตำรวจตรีดิเรก พรตตะเสน รุ่งปีก็ได้เลื่อนยศเป็นนายสิบตำรวจโท ความที่มีชื่อเสียงในด้านการปราบปรามโจรผู้ร้ายและนักเลงหัวไม้จนเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางในเวลานั้น พลตำรวจเอกหลวงอดุลเดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจในสมัยนั้นถึงกับขอเชิญไปพบที่กรมตำรวจ ก่อนกลับได้รับรางวัลเป็นเงิน 80 บาท ซึ่งถือว่าเป็นเงินจำนวนมาก (เท่ากับเงินเดือนนายอำเภอในสมัยนั้น)

ขณะรับราชการที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอปากพนังนั้น ก็ได้ให้ความสนใจศึกษาชื่อบ้านนามเมือง ตำนานท้องถิ่น และประเพณีท้องถิ่น ขณะออกไปตรวจตราท้องที่ ท้องที่ใดซึ่งมีชื่อแปลกๆ หรือมีประเพณีและสำนวนภาษาแปลกๆ ก็จะสอบถามและบันทึกเอาไว้ แต่ละครวมักพูดคุยกับชาวบ้านเป็นเวลานาน เพราะนอกจากจะได้ความรู้ยังได้รับความสนุกสนานเพลินเพลินอีกด้วย จึงเท่ากับได้ประโยชน์สองด้าน คือปฏิบัติหน้าที่สืบสภาพในฐานะตำรวจด้านหนึ่ง และเก็บข้อมูลภาคสนามในฐานะนักคติชนวิทยาอีกด้านหนึ่ง ทำให้มีความรอบรู้ด้านคติชนวิทยาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับเป็นคนที่มีรักสัตว์ จึงมักเอาลิง ค่าง ชะนี นกเงือก นกอีโถง และเม่นมา

¹จวมรัตน์ ฤทธิธมภ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อัปสร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 209 หมู่ที่ 2 ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2541.

²นะมา โสภางค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อัปสร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 59/1 ถนนศรีธรรมราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542.

³พระธรรมรัตน์ (ประดับ โอบาโส) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อัปสร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2541.

เลี้ยงไว้ อีกทั้งเป็นคนรักต้นไม้ ที่บ้านจึงมีทั้งสัตว์เลี้ยงและต้นไม้มาก¹ ซึ่งนะมา โสภางค์ ได้เล่าไว้ในทำนองเดียวกันว่า

คุณดิเรก นิสัยลึกๆ แล้วเป็นคนรักสัตว์ รักต้นไม้ เวลาขึ้นเหนือ (ขึ้นเขา) จะมีความสุขมาก แกจะหาต้นไม้ที่หายาก เช่นต้นไม้ในวรรณคดีหรือต้นไม้ไทยๆ ที่ขึ้นตามเขา เช่นว่าน เปล้าน้ำเงิน เปล้าน้ำทอง ใครมาบ้านคุณดิเรก จะเห็นต้นไม้และสัตว์ป่าที่เอามาเลี้ยงไว้เยอะไปหมด ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับสมัยรัฐบาลทหารจ้าว ที่มักใช้วิธีการรุนแรงในการปราบโจรและอันธพาล²

อุปนิสัยเรื่องความรักธรรมชาติโดยเฉพาะต้นไม้ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่รักและชื่นชอบมาก จนเรียกได้ว่าเป็นนักอนุรักษ์ธรรมชาติ จะเห็นว่าบริเวณบ้านพักของคุณดิเรก พรตตะเสน (บ้านเลขที่ 143/1 ถนนหลังวัดพระมหาธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช) เต็มไปด้วยไม้พุ่มบ้านนาพันธุ์³ ส่วนสัตว์ที่เลี้ยงไว้ก็มีมาก ดังเห็นได้จากเรื่องที่คุณดิเรก พรตตะเสน เคยเขียนถึงสัตว์เลี้ยงนานาชนิดซึ่งเลี้ยงไว้ที่บ้าน ในบทความเรื่องแต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายายว่า

ผู้เขียนเป็นคนรักสัตว์ ในระยะที่เป็นตำรวจกิ่งอำเภอพนมดงคิบบ 11 เดือน ได้สัตว์ป่ามาเลี้ยงหลายสิบชนิดทีเดียว... เมื่อผู้เขียนกลับนครศรีธรรมราช ก็ล่าเลี้ยงสัตว์พวกนี้มาเลี้ยงที่นครศรีธรรมราชด้วย ที่บ้านหลังวัดพระบรมธาตุนี้เองแหละ รวมทั้งเม่นซึ่งโตวันโตคืน ผู้เขียนปล่อยสัตว์พวกนี้ไว้ในบริเวณบ้านทั้งหมด เฉพาะอย่างยิ่งพวกนกซึ่งคุ้นกับคนมาก กลางวันมันจะเที่ยวไป กลางคืนกลับมาเกาะคอนนอนตามต้นไม้ในบริเวณบ้าน แต่หลาย

¹รวมรัตน์ ฤทธิรัฐม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับสร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 209 หมู่ 2 ตำบลฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2541.

²นะมา โสภางค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับสร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 59/1 ถนนศรีธรรมราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542.

³วิเชียร ณ นคร. “ดิเรก พรตตะเสน,” ใน วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. หน้า 510.

ปีต่อมา สัตว์พวกนี้ก็ค่อยๆ จากผู้เขียนไปที่ละชนิดสองชนิดจนหมด โดยวิธีต่างๆ กัน นกยูงซึ่งมีทั้งตัวผู้ตัวเมีย เลี้ยงมันมาตั้งแต่ตัวเท่าลูกไก่เจี๊ยบ พอโตเป็นหนุ่มเป็นสาว มันก็ไปยึดลานวัดพระนครรำแพนสืบพันธุ์กัน และอาศัยวัดซึ่งขณะนั้นยังเป็นชุมชนชาวนาทึบออกไป แต่ทั้งๆ ที่มันดู ไล่จิกทุกคนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ถ้าเข้าใกล้บริเวณที่มันวางไข่ และพระทุกรูปในวันช่วยกันระแวดระวัง เด็กวัดก็ยังคงอดเข้าขโมยไข่มันต้มกินเสียทุกครั้ง ไม่ยอมเหลือให้มันได้สืบพันธุ์เลย นกยูงทั้งคู่อาศัยวัดพระนครได้สี่ห้าปีก็ตาย เจ้านกงผู้ตัวเดียวโดด ชอบไปขอข้าวกันบาตรของพระเดชพระคุณพระรัตนธัมม์และขอปาต่องโก๋จากร้านขายน้ำชา ในวัดพระบรมธาตุกินเป็นประจำ วันหนึ่งมันบินเที่ยวไกลถึงวัดสวนปานเลยโดนพรานปืนลมยิงเข้าลำคอ บินชมซานไปตกตายที่บ้าน

นกเงือกอีกคู่หนึ่ง ชอบบินไปล่องลำคลองคูเมือง ซึ่งเกาะชุกชุมด้วยดอกหญ้าเป็นระยะๆ อยู่ตามสองฝั่งคลองไม่ขาด มันชอบบินลุกขึ้นเกาะกิ่งไม้ กิ่งว่านว่าเป็นยาของมัน แล้ววันหนึ่งมันก็หายไปทั้งคู่โดยไม่ทราบร่องรอย

นกหว้า นกคูลาอยู่ในบ้านถึงสิบกว่าปีจึงตาย

นกเขาไฟ แม่ของผู้เขียนจับมันพรมน้ำหอมแล้วปล่อยไป หว่าชื่อไม่เป็นมงคลแก่บ้าน...แม่ซึ่งคุ้นเคยกับทุกคนในครอบครัวของผู้เขียน มันไม่เคยโบกเบี้ยวเกรี้ยวกราด ทำท่าสู้กับสัตว์อื่นในบ้าน แม้กับหมาที่ผู้เขียนเลี้ยงไว้คู่หนึ่ง เวลาจับมันอาบน้ำก็ได้ มันจะให้อาบน้ำโดยดุขยทุกครั้งไม่เคยขัดขืน กลิ่นตัวมันฉุนเฉียวพอกับขี้เต่าทีเดียว จึงต้องจับมันอาบน้ำบ่อยๆ ผู้เขียนแขวนกระพรวนให้มันที่คอและชุดโพรงโบกสีเมนต์ให้อยู่ในบ้านซึ่งมีรั้วเป็นกำแพงคอนกรีตแข็งแรง มะพร้าวของสุ่มๆ ไว้ใกล้ปากโพรง สำหรับมันชะงักออกมากินในตอนกลางคืน ซึ่งเป็นเวลาหากินตามธรรมชาติของมัน แต่ต้องยกเว้นพิเศษสำหรับแม่ตัวนี้ เพราะเข้าเย็นในระยะที่คนในบ้านประกอบกิจพลุกพล่าน มันมักจะออกจากโพรงมาตัวมเตี้ยมอยู่ด้วยเสมอ¹

เรื่องจากประสบการณ์ที่ตนสนใจ มาจากความชอบเป็นพื้นฐาน และการสั่งสมอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน จึงกลายเป็นข้อมูลในการนำมาเขียนเป็นบทความในหนังสือและวารสารต่างๆ ซึ่งทำให้เป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทในงานเขียนทางวิชาการด้านคติชนวิทยา และภูมินามท้องถิ่น

¹ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย,” ใน สารนครศรีธรรมราช 5 (6) : 79 – 88 ; กันยายน – ตุลาคม 2518.

จนมีชื่อเสียงเกียรติคุณเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในแวดวงนักวิชาการท้องถิ่นของจังหวัด นครศรีธรรมราชในเวลาต่อมา

ในการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจ แม้จะทำด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ และเอาจริงเอาจัง ตรงไปตรงมา โดยเฉพาะการปราบปรามโจรผู้ร้าย แต่กลับต้องประสบปัญหาในการรับราชการอยู่ช่วงเวลาหนึ่งจนต้องลาออก กล่าวคือในขณะที่รับราชการตำรวจที่ปากพ่องได้ 8 ปี ถูกส่งย้ายไปประจำสถานีตำรวจกิ่งอำเภอพนม อำเภอท่าขนอน (อำเภอศรีรัฐนิคมในปัจจุบัน) จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อย้ายไปได้หนึ่งปี ก็ถูกฟ้องในข้อหาทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา ถูกควบคุมตัวมาศาลจังหวัดปากพ่องและถูกสั่งปลดทันทีที่คดียังไม่สิ้นสุด แต่หลังจากการสอบสวนพยานแล้ว ปรากฏว่าศาลยกฟ้องใน พ.ศ. 2492 เมื่อกลับเข้ารับราชการอีก จึงถูกส่งย้ายไปประจำกองกำกับการตำรวจภูธร 3 จังหวัดนครราชสีมา ในที่สุดก็ได้ตัดสินใจลาออกจากราชการ¹

เมื่อลาออกจากราชการตำรวจแล้ว ได้หันเหชีวิตไปทำงานบริษัทสหแร่ไทยที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรับตำแหน่งผู้จัดการเหมืองแร่ในปลาย พ.ศ. 2492 และขณะเดียวกันก็เป็นผู้ช่วยผู้จัดการเรือเดินทะเลของบริษัทนี้ไปด้วย ทำงานได้ระยะหนึ่งเห็นว่าคงจะไม่มีโอกาสก้าวหน้ากว่านี้จึงลาออก ประกอบกับทราบข่าวการรับสมัครเจ้าหน้าที่ของกรมทางหลวง จึงมาสอบเข้าทำงาน ได้บรรจุเป็นลูกจ้างประจำตำแหน่งเสมียนสถิติที่แขวงการทางนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ. 2497

ครั้น พ.ศ. 2499 ย้ายไปเป็นหัวหน้าแผนกสถิติที่แขวงการทางภูเก็ต รุ่งปีคือ พ.ศ. 2500 ก็ย้ายกลับมาเป็นหัวหน้าแผนกสถิติที่แขวงการทางนครศรีธรรมราช ระหว่างนั้นได้ลาอุปสมบทที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นเวลาหนึ่งพรรษา ภายหลังลาสิกขาก็ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่พัสดุแขวงการทางนครศรีธรรมราช จนกระทั่งปลดเกษียณ ใน พ.ศ. 2522

หลังจากเกษียณอายุแล้ว ได้รับเชิญจากศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช (วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช) ให้เป็นผู้ปริวรรตวรรณกรรมหนังสือชุด (สมุดข่อย) เป็นเวลาหนึ่งปี ได้รับเชิญจากสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เป็นประชาสัมพันธ์ของสมาคมเป็นเวลาแปดปี และต่อมาได้รับการชักชวนจากพระธรรมรัตนาภัสเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ให้มาช่วยงานในด้านดูแลรักษามรดกประเพณี และเป็นประชาสัมพันธ์ของวัดเป็นเวลาสามปี

¹วิเชียร ณ นคร. “ ดิเรก พรตตะเสน,” ใน วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. หน้า 508.

ชีวิตครอบครัว

ดิเรก พรตตะเสน สมรสกับภรรยาคนแรกคือนางสาวอร ชัยชำนาญ ซึ่งรับราชการเป็นครูในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2486 มีบุตร 6 คน คือเอี่ยมพร (หญิง) โอม (ชาย) สุรัตน์ (ชาย) สิริอร (หญิง) อังคณา (หญิง) พุทธพร (หญิง) เมื่อภรรยาถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2521 ก็ได้สมรสอีกครั้งกับนางสาวจรรยา ทองส่ง เมื่อ พ.ศ. 2522 มีบุตรคนหนึ่งคืออาร์ม (ชาย)

ดิเรก พรตตะเสน มีอุปนิสัยรักการศึกษา จึงต้องการให้ลูกๆ ได้รับการศึกษาสูง ได้พยายามส่งเสริมให้ลูกทุกคนได้เรียนตามความสามารถ แม้ว่าเงินเดือนของตนและภรรยามีเพียงจะเลี้ยงครอบครัวได้ไปเดือนหนึ่งๆ เท่านั้น นอกจากการเรียนในชั้นเรียนแล้ว ลูกทุกคนยังได้รับการถ่ายทอดในเรื่องการอ่านการเขียนจากทางบ้านจนเกิดนิสัยรักการอ่าน โอม พรตตะเสน¹ บุตรคนโต ได้กล่าวถึงเรื่องการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้ลูกสรุปได้ว่า สิ่งที่ชอบขบสูดยอดคือการอ่านหนังสือ พ่อทุ่มเทเวลาในการสอนอ่านหนังสือให้ลูกทุกคนอย่างมาก และสอนว่าหากเหลือเงินจากค่าขนมก็ให้เก็บไว้ซื้อหนังสือ จึงทำให้ตนเองก็พลอยชอบอ่านหนังสือไปด้วย เรื่องที่อ่านอยู่เป็นประจำในช่วงนั้นคือผู้ชนะสิบทิศของยาขอบ หนังสือนวนิยายที่แต่งโดยดอกไม้สดซึ่งชอบอ่านมาก รวมทั้งหนังสือของซิกต์มันด์ ฟรอยด์ เพราะที่บ้านมีหนังสือที่พ่อสะสมไว้มาก พ่อและแม่ก็ส่งเสริมเรื่องการศึกษามาก ลูกๆ ก็มีโอกาไปได้ไปเรียนต่างจังหวัด เช่น ตนเองได้เรียนที่กรุงเทพฯ และพี่สาวเรียนที่ภูเก็ต พ่อสิ้นเดือนพ่อจะรีบส่งธนาภณีไปให้ทันที เกรงว่าลูกจะไม่ตั้งใจเรียนจึงไม่ให้เดือดร้อนเรื่องการเงิน แม้บางทีพ่อไม่ค่อยมีเงินเพราะต้องส่งเสียลูกหลายคน แต่ก็พยายามให้ลูกทุกคนได้เรียนหนังสือตามความสามารถของแต่ละคน ส่วนตนเองที่เลือกเรียนวิศวกรรม เพราะพ่ออยากให้เรียน

ส่วนอุปนิสัยด้านความซื่อสัตย์และเป็นคนตรงนั้น โดยจะเห็นได้จากการเลี้ยงดูและสั่งสอนมิให้ลูกเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน หากไม่เชื่อก็จะดูและลงโทษ นอกจากนี้ด้วยความที่เป็น

¹โอม พรตตะเสน ผู้ให้สัมภาษณ์, อัปษร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานแขวงการทางนครศรีธรรมราชที่ 2 อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2542.

คนตรงไปตรงมา พูดจาโผงผาง คนฟังอาจไม่ชอบ แต่ปกตินิสัยแล้วเป็นคนที่ดี สิ่งที่ยกย่องกับลูกมากคือเรื่องความซื่อสัตย์ เพราะตัวท่านเองก็ปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้เห็น¹ นอกจากนี้ บุญเสริม แก้วพรม² และ วิเชียร ณ นคร³ ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันในเรื่องอุปนิสัยความซื่อสัตย์สรุปได้ว่า เป็นคนที่วางตนอยู่ในคุณธรรมและศีลธรรม มีแบบแผนในการดำรงชีวิตอยู่ในกรอบแห่งความซื่อสัตย์สุจริตโดยตลอด มีจิตใจแน่วแน่ในการอุทิศตนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม

นอกจากนี้ในการอบรมเลี้ยงดูลูกๆ ยังกำชับเรื่องมิให้มั่วสุมยาเสพติดและอบายมุข เพราะเห็นว่าสภาพสังคมในสมัยนี้มีสิ่งล่อใจให้เด็กเสียนคนได้ง่าย ดังที่ อาร์ม พรตตะเสน⁴ บุตรคนเล็กได้เล่าว่า พ่อบอกว่าอย่ามั่วกับยาเสพติด อย่าสูบบุหรี่ และไม่ยากให้ลูกมีอาชีพเป็นตำรวจ เพราะไม่อยากให้ลูกยิงใจตายเหมือนพ่อ ให้ซื่อสัตย์และพอใจในสิ่งที่ตนเองมี

ครอบครัวของดิเรก พรตตะเสน ถือว่าเป็นครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ เพราะหัวหน้าครอบครัวเอาใจใส่ดูแลและอบรมสั่งสอนลูกๆ ให้เป็นคนดีและตามใจลูกในทางที่ถูกที่ควร ลูกทุกคนได้รับการศึกษาตามความสามารถ เมื่อโตขึ้นก็ได้ประกอบอาชีพสุจริตและมีเกียรติ จนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน จึงถือว่าท่านได้ทำหน้าที่ผู้นำครอบครัวและพ่อที่ดีของลูกได้สมบูรณ์และน่ายกย่องคนหนึ่ง

¹จรวย พรตตะเสน ผู้ให้สัมภาษณ์, อับษร วรณณอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 143/1 ถนนหลังพระบรมธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2541.

²บุญเสริม แก้วพรม. "รำลึกถึงดิเรก พรตตะเสน," ใน สารนครศรีธรรมราช. 22 (3) : 96 ; มีนาคม 2535.

³วิเชียร ณ นคร . "ดิเรก พรตตะเสน," ใน วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. หน้า 511.

⁴อาร์ม พรตตะเสน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับษร วรณณอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 143/1 ถนนหลังพระบรมธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2541.

บั้นปลายชีวิต

ดิเรก พรตตะเสน ได้ล้มป่วยด้วยโรคหัวใจ และต่อมาก็ได้พบว่าเป็นโรคมะเร็งในปอด อีกโรคหนึ่งด้วย แม้กระนั้นก็ยังมั่งมีสติและไม่ลืมที่จะฝากสิ่งทีรักซึ่งได้เก็บสะสมไว้ตลอดชีวิตคือ หนังสือ ให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ขณะที่เข้ารับรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลมหाराชนครศรีธรรมราช จึงได้มอบหนังสือทั้งหมดที่ตนได้สะสมไว้จำนวน 2,000 เล่มเศษ ให้ไว้เป็นสมบัติของศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช จนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย¹ การป่วยครั้งนั้นได้เข้ารับการรักษาทั้งในโรงพยาบาลมหाराชนครศรีธรรมราช และโรงพยาบาลศิริราชตั้งแต่เดือนธันวาคม 2534 เป็นต้นมา แต่อาการไม่ดีขึ้น จนกระทั่งในเช้าวันศุกร์ที่ 27 มีนาคม 2535 ก็ถึงแก่กรรม รวมอายุได้ 72 ปี นับได้ว่าเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าคนหนึ่งของท้องถิ่น นครศรีธรรมราช

ผลงาน

1. งานด้านวรรณกรรม

ดิเรก พรตตะเสนได้สร้างผลงานวรรณกรรมไว้เป็นจำนวนมาก ดังที่ พรศักดิ์ พรหมแก้ว² และ วิเชียร ณ นคร³ ได้กล่าวไว้สรุปว่า งานเขียนของดิเรกเป็นที่ยอมรับในแวดวงนักวิชาการในภาคใต้ งานเขียนเหล่านั้นได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือวิชาการ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและวารสารของสถาบันการศึกษาหลายฉบับ เช่น วารสารสารานุกรมศรีธรรมราช (ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด) วารสารวัฒนธรรมไทย (ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) วารสารทางหลวง (ของกรมทางหลวง) วารสารวิชา (ของวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช) วารสารภูมิแล (ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) และหนังสือของหน่วยงานราชการและเอกชนในจังหวัด นครศรีธรรมราช เช่น หนังสือเดือนสิบ หนังสือชีวิตไทยปกษ์ใต้ และหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ เป็นต้น ซึ่งผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ล้วนเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านและผู้สนใจ

¹วิเชียร ณ นคร. "ดิเรก พรตตะเสน," ใน วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. หน้า 511.

²พรศักดิ์ พรหมแก้ว. "ดิเรก พรตตะเสน," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529 เล่ม 3. 2529. หน้า 1159.

³วิเชียร ณ นคร. แหล่งเดิม. หน้า 510.

เรื่องราวที่เกี่ยวกับท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชมีใช้น้อย โดยเฉพาะเรื่องราวทางด้านคติชนวิทยา ซึ่งเรียบเรียงเป็นร้อยแก้ว

งานเขียนของดิเรก พรตตะเสน อาจแบ่งได้เป็นสองยุค งานเขียนยุคแรกเป็นบันเทิงคดี เช่น เรื่องสั้น และนวนิยาย มักตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ ประมวลฎมารครายสัปดาห์ เดลิเมล์วันจันทร์ และประชาชาติวันอาทิตย์ โดยมักใช้นามปากกาว่า “ ดิเรก ” “ คนเมืองคอน ” “ นายพิมพ์ ” และ “ พ.ลำเพา ”

ส่วนงานเขียนยุคหลังเป็นวิชาการ เช่น บทความด้านคติชนวิทยา บทความทางวิชาการ ต่างๆ สารคดี และปกิณกคดี เป็นต้น ดังที่ วิเชียร ณ นคร¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การที่ได้เปลี่ยนแนวมาเขียนเรื่องวิชาการ ก็เพราะได้รู้จักกับอาษา ขอจิตต์เมตต์ นักแปลคนสำคัญคนหนึ่งที่มีอาชีพ สืลล จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระหว่างสนทนากัน อาษาได้เสนอให้เปลี่ยนแนวเขียน มาเขียน เรื่องที่ตนถนัดหรือมีประสบการณ์มาโดยตรง จึงได้เปลี่ยนแนวเขียนมาเป็นเรื่องวิชาการเกี่ยวกับ คติชนวิทยา ปรากฏว่าทำให้มีชื่อเสียงขึ้น แต่นั่นมาจึงยึดแนวเขียนในลักษณะนี้เป็นหลัก งานเขียนทางวิชาการส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในวารสารสารานนครศรีธรรมราช วารสารวัฒนธรรมไทย วารสาร ทางหลวง วารสารวิชา และวารสารรัฐสมิแล

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน เหล่านี้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าและ อ้างอิงในงานด้านคติชนวิทยาของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบทความที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมินามประวัติหมู่บ้านตำบล ได้กลายเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับอ้างอิงแก่นักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจทั่วไป และงานวิทยานิพนธ์อยู่เสมอ ข้อมูลที่ได้ล้วนเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานาน จากการสอบถามจากผู้รู้ การสอบค้นจากแหล่งความรู้ต่างๆ หากขาด ความสนใจและอุปนิสัยรักการอ่าน คุณสมบัติรักการอ่านของดิเรก พรตตะเสน มีอยู่อย่าง สมบูรณ์ ดังที่ รวมรัตน์ ฤทธิธูตม์ เล่าว่า “ พี่ดิเรกชอบอ่านหนังสือมาตั้งแต่เด็กๆ และยังสอน ให้น้องทุกคนรักการอ่านหนังสือ ก็เลยได้รับมรดกในการอ่านมาจนถึงปัจจุบัน กลายเป็นคนที่ชอบ อ่านหนังสือ ที่บ้านจึงมีหนังสือมาก เพราะได้รับการฝึกมาตั้งแต่เด็ก”²

¹วิเชียร ณ นคร. “ดิเรก พรตตะเสน,” ใน วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะ และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. หน้า 509.

²รวมรัตน์ ฤทธิธูตม์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อัปสร วรรณถนอม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่ บ้านเลขที่ 209 หมู่ที่ 2 ตำบลควาง อำเภอควาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2541.

บุญเสริม แก้วพรหม เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า

คุณดิเรก พรตตะเสน เป็นนักอ่านตัวยง สนใจอ่านหนังสือแทบทุกประเภทตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อสะสมความรู้ไว้มาก จึงได้ถ่ายทอดออกมาสู่ผู้อื่นด้วยการเขียนหนังสือ เริ่มตั้งแต่หนังสือพิมพ์ในโรงเรียนมัธยม จนกระทั่งออกมารับราชการเป็นตำรวจ และเป็นลูกจ้างประจำของแขวงการทำงานนครศรีธรรมราช ก็ได้เขียนทั้งเรื่องสั้น สารคดี ปกิณกะคดี และบทความทางวิชาการอยู่เสมอ¹

ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รวบรวมผลงานของคุณดิเรก พรตตะเสน ได้กล่าวถึงบทบาทในด้านวรรณกรรมของคุณดิเรก พรตตะเสน ไว้ว่า

โดยอาชีพและนิสัยชอบเที่ยวชอกซอนไปตามท้องถิ่นต่างๆ จึงมักสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ของท้องถิ่น และบันทึกเรื่องราวความเป็นมา ตำนานชื่อบ้านนามตำบล โบราณสถาน วรรณกรรมมุขปาฐะ สำนวนและคติชนของท้องถิ่นไว้เป็นจำนวนมาก วัตถุประสงค์เหล่านี้ต่อมาได้ปรากฏออกมาเป็นงานเขียน นวนิยาย และเรื่องสั้น ลงในหนังสือพิมพ์ไทยใหม่วันจันทร์ ประชาธิปไตยอาทิตย์ ประมวลมารค หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และพิมพ์เล่มประมาณ 40 ชื่อเรื่อง บทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณคดี คติชนวิทยา (วรรณกรรมมุขปาฐะ) ตำนานท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี แหล่งท่องเที่ยว ตีพิมพ์ในนิตยสารและวารสารทั้งท้องถิ่นและส่วนกลาง รวมทั้งหนังสือที่ระลึกต่างๆ ปรากฏหลักฐานตามที่ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราชรวบรวมไว้ประมาณ 200 เรื่อง²

วิเชียร ณ นคร ได้กล่าวถึงบทบาทในด้านงานเขียนไว้อีกว่า

¹บุญเสริม แก้วพรหม. “รำลึกถึงดิเรก พรตตะเสน,” ใน สารานุกรมศรีธรรมราช. 22 (3) : 95-96 ; มีนาคม 2535.

²ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช. ประวัติและผลงานของ นายดิเรก พรตตะเสน. 2531. หน้า 4.

ผลงานดีเด่นที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าทางคติชนวิทยาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นครศรีธรรมราช ก็คืองานเขียนสารคดีประเภทภูมินาม และประวัติหมู่บ้านตำบล สารคดีเหล่านี้ตีพิมพ์อยู่ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบ้าง วารสารท้องถิ่นบ้าง ตลอดจนนิตยสารและวารสารในส่วนกลาง เมื่อถึงยุคที่มีการตื่นตัวทางการศึกษาคติชนวิทยาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ข้อเขียนของดิเรก พรตตะเสนจึงกลายเป็นข้อมูลขั้นต้นที่มีคุณค่าอันนึ่งได้รับการนำไปอ้างอิงอยู่ในงานเขียนเชิงวิชาการ และวิทยานิพนธ์นักศึกษาหรือนักวิจัยเสมอมา¹

ผลงานวรรณกรรมของท่านนับว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งต่อชนรุ่นหลัง ดังที่ ดิเรก พรตตะเสน ได้กล่าวถึงงานเขียนของตนไว้ในบทความแด่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายายไว้ว่า

มีนักปราชญ์รุ่นผมยาวหลายท่าน ประณามปรีศนาคำทายว่าเป็นวัฒนธรรมของไดโนเสาร์เต่าพันปี ผู้เขียนเขียนไว้ก็ไร้ประโยชน์ ไม่มีสาระพอที่จะยึดถือหรือกลั่นกรองเอามาประยุกต์เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตของคนยุคปัจจุบันได้เลยแม้แต่นิดเดียว หลายคนคงเห็นด้วยกับนักปราชญ์รุ่นผมยาว แต่ผู้เขียนซึ่งถูกฝึกฝนอบรมมาตามแนวทางของพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะ ให้เคารพบรรพบุรุษ ให้รักผืนแผ่นดินที่บรรพบุรุษอาศัยจนเกิดวัฒนธรรม ให้รักหมู่รักคณะ รักเผ่าพันธุ์พวกพ้อง ร่วมกันขจัดผองภัย จนแผ่นดินอยู่เย็นเป็นสุขสืบเชื้อสายจนถึงยุคปัจจุบัน เชื่อย่างแน่นแฟ้นว่า มรดกวัฒนธรรมของบรรพบุรุษดังเช่นปรีศนาคำทายนี้ ถึงแม้จะล้าสมัยก็ยังมีสาระอยู่ไม่มากนักน้อย ตัวอย่างที่เห็นชัดได้แก่ การที่นักปราชญ์ผมยาวมากหลาย เก็บไปเขียนต่อเป็นวิทยานิพนธ์ทำปริญญาโท โดยไม่ต้องเสียเวลาตระเวนไปเก็บจากตัวบุคคลตามบ้านนอกคอกนา บางท่านเก็บจากที่ผู้เขียนเขียนลงในวารสารนครศรีธรรมราชนี้ไม่ทันใจ จดหมายถึงผู้เขียนให้จดและวิจารณ์ให้เป็นการส่วนตัวก็มี สาระดังกล่าวบางท่านอาจจะว่าเป็นสาระอย่างน้อย แต่สาระอย่างมาก็มีเหมือนกัน คือเป็นแบบอย่างให้นักปราชญ์รุ่นผมยาวอีกน่ะแหละ ลอกเลียนไปเขียนไปสเตอร์ตาคน...สาระอย่างอื่นอีกอย่างก็คือ เราจะได้ศึกษารู้แจ้งเห็นจริงว่า คน

¹วิเชียร ณ นคร."ดิเรก พรตตะเสน," ใน วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. หน้า 510.

โบราณท่านสอนเด็กให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้อย่างไรในสมัยของท่าน ประโยชน์เหล่านั้นจะเป็นสาระแก่ชีวิตอันสืบสวนวุ่นวายในปัจจุบันเพียงใด... ข้อมูลต่างๆ ที่ผู้เขียนเขียนรวบรวมไว้ในชุด “มรดกมีค่าของตายาย” ไม่ใช่ได้มาทั้งหมดในคราวเดียว แต่ได้มาทีละบทสองบท เมื่อได้มาก็เขียนไป จึงรู้สึกสับสน เพราะไม่ได้แยกบทแยกตอนแยกชนิดแยกพวกเหมือนตำราทั้งหลาย¹

ผลงานวรรณกรรมทั้งหมดที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้ จำแนกตามลักษณะเนื้อหาได้ดังนี้

1.1 งานเขียนด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้

งานเขียนแนวนี้นักตีพิมพ์ในวารสารสารานุกรมศรีธรรมราช วารสารวิชา วารสารทางหลวง วารสารวัฒนธรรมไทย หนังสือเดือนสิบ และหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ เนื้อหาส่วนใหญ่ให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้ โดยจำแนกตามชื่อเรื่องของบทความ และเรียงตามลำดับปีที่ตีพิมพ์ได้ดังนี้

1.1.1 ด้านประเพณี ประกอบด้วยบทความด้านประเพณีทางศาสนา และประเพณีทั่วไป

ประเพณีทางศาสนา ปรากฏในบทความต่อไปนี้

อดิเรก (นามแฝง). “ประเพณีตักบาตรรูปเทียน,” เสียงราษฎร์.

2 (100) : 7 ; 4 สิงหาคม 2508.

อดิเรก (นามแฝง). “ประเพณีตักบาตรรูปเทียน,” วัฒนธรรมไทย.

5 (7) : 44 – 47 ; กันยายน 2508.

อดิเรก (นามแฝง). “เล่าที่มาของประเพณีตักบาตรรูปเทียน,” สารานุกรมศรีธรรมราช. 1 (5) : 40 - 44 ; พฤษภาคม 2513.

ดิเรก พรตตะเสน. “ที่มางานเดือนสิบ,” สารานุกรมศรีธรรมราช.

1 (7) : 13 - 19 ; กันยายน 2513.

¹ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย,” ใน สารานุกรมศรีธรรมราช. 4 (6) : 9 – 17 ; กรกฎาคม – สิงหาคม 2518.

ดิเรก พรตตะเสน. “ลากพระ,” สารนครศรีธรรมราช. 1 (8) :

21 - 36 ; ตุลาคม 2513.

ดิเรก พรตตะเสน. “ให้ทานไฟ,” สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) :

75 - 80 ; กุมภาพันธ์ 2514.

ดิเรก พรตตะเสน. “เมืองพระ (แห่ผ้าขึ้นธาตุ),” สารนครศรีธรรมราช.

2 (14) : 21 - 28 ; เมษายน 2514.

ดิเรก พรตตะเสน. “ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ,” สารนครศรีธรรมราช.

5 (5) : 87 - 89 ; กันยายน - ตุลาคม 2517.

ดิเรก พรตตะเสน. “ประเพณีบุญสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช,” วิชา. 2 (1) : 22 - 28 ; มิถุนายน - กันยายน 2519.

ดิเรก พรตตะเสน. “ลากพระ,” วิชา. 2 (1) : 36 - 66 ; มิถุนายน - กันยายน 2519.

ดิเรก พรตตะเสน. “ให้ทานไฟ,” วิชา. 2 (1) : 78 - 85 ; มิถุนายน - กันยายน 2519.

ดิเรก พรตตะเสน. “ประเพณีสารทเดือนสิบ,” เดือนสิบ 30. 2530. หน้า 11 - 18.

ประเพณีทั่วไป ปรากฎในบทความต่อไปนี้

อติเรก (นามแฝง). “ประเพณีการแต่งงานของชาวภาคใต้,” เสียง-
ราษฎร์. 2 (57) : 7 ; 6 มีนาคม 2508.

อติเรก (นามแฝง). “การแต่งงานของชาวภาคใต้,” วัฒนธรรมไทย. 5 (2) : 64- 70 ; เมษายน 2508

พ. ลำเภา (นามแฝง). “วันสำคัญเดือนนี้,” สารนครศรีธรรมราช. 2 (15) : 51 - 52 ; พฤษภาคม 2514.

1.1.2 ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วยบทความด้านการประกอบอาชีพ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน อาหารและขนม เครื่องมือเครื่องใช้

การประกอบอาชีพ ปรากฎในบทความต่อไปนี้

อติเรก (นามแฝง). “เหมืองเหล็กท่าศาลา,” เสียงราษฎร์. 2 (90) :

7 ; 30 มิถุนายน 2508.

อดิเรก (นามแฝง). “ เหมืองเหล็กท่าศาลา,”. เสียงราษฎร์.

2 (91) : 7 ; 3 กรกฎาคม 2508.

อดิเรก (นามแฝง). “ ชาวนาภาคใต้,”. เสียงราษฎร์. 2 (96) : 7

; 21 กรกฎาคม 2508.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ตลาดนัดภาคใต้,”. เสียงราษฎร์. 2 (97) : 7

; 24 กรกฎาคม 2508.

พ. ลำเพา (นามแฝง). “ บุกดงจุด 1,”. สารนครศรีธรรมราช.

1 (5) : 27 – 39 ; พฤษภาคม 2513.

พ. ลำเพา (นามแฝง). “ บุกดงจุด 2,”. สารนครศรีธรรมราช.

1 (6) : 64 – 72 ; กรกฎาคม 2513.

พ.ลำเพา (นามแฝง). “ บุกดงจุด 3,”. สารนครศรีธรรมราช.

1 (7) : 63 – 71 ; สิงหาคม 2513.

อดิเรก (นามแฝง). “ การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้,” สารนครศรีธรรมราช. 2 (15) : 67 – 71 ; พฤษภาคม 2514.

กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน ปราบกฏในบทความต่อไปนี้

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (เล่นเวเปด),” . สารนครศรีธรรมราช. 3 (34) : 21 – 28 ; ธันวาคม 2515.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (เล่นเซโค),” . สารนครศรีธรรมราช. 3 (35) : 21 – 30 ; มกราคม 2516.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ตี,”. สารนครศรีธรรมราช. 8 (1) : 65 – 72 ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2520.

อาหารและขนม ปราบกฏในบทความต่อไปนี้

อดิเรก (นามแฝง). “ ผู้หญิงกินดิน,”. เสียงราษฎร์. 2 (82) : 7 ; 29 พฤษภาคม 2508.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ตาลจาก,”. เสียงราษฎร์. 2 (111) : 7 ; 11 กันยายน 2508.

อดิเรก (นามแฝง). “เคย,”. วัฒนธรรมไทย. 5 (12) : 31 – 37 ;
กุมภาพันธ์ 2509.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ดินบริโภค,”. สารนครศรีธรรมราช. 2 (13)
: 27 – 34 ; มีนาคม 2514.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปู่เปี้ยว)”.
สารนครศรีธรรมราช. 5 (2) : 23 – 30 ; มีนาคม 2517.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (หอยขม ”.
สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 33 – 40 ; พฤศจิกายน – ธันวาคม 2517.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (มะม่วง-
หิมพานต์)” . สารนครศรีธรรมราช. 10 (2) : 68 – 77 ; มีนาคม – เมษายน 2522.

เครื่องมือเครื่องใช้ ปราบกฏในบทความต่อไปนี้

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (หินบด)”.
สารนครศรีธรรมราช. 4 (2) : 19 - 26 ; เมษายน 2516.

อดิเรก (นามแฝง). “ กระบอกรีดเส้นขนมจีน,”. สารนครศรี-
ธรรมราช. 4 (6) : 51 - 55 ; สิงหาคม 2516.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ม้าอ่านหนังสือ,”. วิชา. 11 (3) : 21 – 26 ;
มิถุนายน 2530.

1.2 งานเขียนด้านกฎหมายท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช

งานเขียนแนวนี้นักพิมพ์ในวารสารวัฒนธรรมไทย รุสมิแล สารนครศรีธรรม-
ราช หนังสือเดือนสิบ รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช และหนังสือพิมพ์เสียง
ราษฎร์ เนื้อหาส่วนใหญ่ว่าด้วยกฎหมายท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช และเรียงตามลำดับปีที่ตี
พิมพ์ได้ดังนี้

อดิเรก (นามแฝง). “ สอนพระเงิน,”. เสียงราษฎร์. 2 (98) : 7 ; 28
กรกฎาคม 2508.

อดิเรก (นามแฝง). “ สอนพระเงิน,”. เสียงราษฎร์. 2 (99) : 7 ; 31
กรกฎาคม 2508.

- ดิเรก พรตตะเสน. “ พังสิงห์”, วัฒนธรรมไทย. 8 (12) : 59 - 61 ;
กุมภาพันธ์ 2512.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ หัวมีนา”, วัฒนธรรมไทย. 9 (2) : 52 - 56 ;
เมษายน 2512.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ วังวัว”, วัฒนธรรมไทย. 9 (4) : 33 - 36 ; มิถุนายน
2512.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ โมคลานสร้างก่อน เมืองนครสร้างหลัง”, วัฒนธรรม
ไทย. 6 (9) : 39 – 47 ; สิงหาคม 2512.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ เกาะนาง (โดย)”, วัฒนธรรมไทย. 9 (10) : 29 – 37
; ธันวาคม 2512.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ ปากพั้ง”, วัฒนธรรมไทย. 10 (2) : 50 – 52 ;
มกราคม 2513.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ จากท่าแพถึงท่าศาลา”, วัฒนธรรมไทย. 10 (5) : 65
– 67 ; เมษายน 2513.
- อดิเรก (นามแฝง). “ แต่มาตุภูมิ (เล่าเรื่องบ้านทวดทอง)”. สารนครศรี
ธรรมราช. 1 (7) : 38 – 47 ; กันยายน 2513.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ เขามหาชัย”, สารนครศรีธรรมราช. 1 (11) :
40 – 46 ; มกราคม 2514.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ สอนพระเงิน”, สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) :
65 – 71 ; กุมภาพันธ์ 2514.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ (จันพอ)”. สารนครศรีธรรมราช. 2 (15) :
35 – 40 ; พฤษภาคม 2514.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ (ร่อนพิบูลย์)”. สารนครศรีธรรมราช.
3 (27) : 19 – 27 ; พฤษภาคม 2515.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ (ร่อนพิบูลย์)”. สารนครศรีธรรมราช.
3 (28) : 29 – 36 ; มิถุนายน 2515.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ เขาชุมทอง”, สารนครศรีธรรมราช. 3 (29) : 29 – 35
; กรกฎาคม 2515.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แหล่งเย็นยามหล้าร้อน (วัดสมอ)”. สารนครศรีธรรมราช. 8 (3) : 35 - 49 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2520.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แหล่งเย็นยามหล้าร้อน (น้ำตกไม้ปัก)”. ทางหลวง. 9 (16) : 39 – 63 ; กันยายน 2522.

ดิเรก พรตตะเสน. “ เขามหาชัย,”. เดือนสิบ 23. หน้า 45 – 50. จังหวัด นครศรีธรรมราช 2523.

ดิเรก พรตตะเสน. “ น้ำตกกรุงชิง,”. ภูมิแล. 6 (3) : 62 – 64 ; พฤษภาคม – สิงหาคม 2526.

ดิเรก พรตตะเสน. “ จากเมืองคอน เมืองตานี ถึงเมืองไทร”. ภูมิแล. 8 (1) : 36 – 48 ; กันยายน – ธันวาคม 2527.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ภูมินามในนครศรีธรรมราช,”. วิชา. 10 (3) : 16 – 24 ; มิถุนายน 2529.

ดิเรก พรตตะเสน. “ นามภูมิตั้งในนครศรีธรรมราช,”. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4. หน้า 186 - 193. วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช 2531.

1.3 งานเขียนด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

งานเขียนแนวนี้ตีพิมพ์ในวารสารสารนครศรีธรรมราช วารสารวิชา หนังสือเดือนสิบ และรายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช โดยเรียงตามลำดับปีที่ตีพิมพ์ดังนี้

ดิเรก พรตตะเสน. “ บทละครคนตำนานพระธาตุและเมืองนครศรีธรรมราช,”. สารนครศรีธรรมราช. 1 (5) : 22 – 26 ; กรกฎาคม 2513.

ดิเรก พรตตะเสน. “ บทละครคนตำนานพระธาตุและเมืองนครศรีธรรมราช,”. สารนครศรีธรรมราช. 1 (6) : 43 – 52 ; สิงหาคม 2513.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”. สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 33 – 40 ; พฤศจิกายน – ธันวาคม 2515.

ดิเรก พรตตะเสน. “ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (กลอนประกอบการเล่นของเด็ก)”. สารนครศรีธรรมราช. 3 (36) : 41 – 49 ; กุมภาพันธ์ 2516.

- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 4 (1) : 16 – 23 ; มีนาคม 2516.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 4 (2) : 19 – 26 ; เมษายน 2516.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 4 (3) : 19 – 26 ; พฤษภาคม 2516.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 4 (4) : 11 – 18 ; มิถุนายน 2516.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 4 (5) : 11 – 18 ; กรกฎาคม 2516.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 5 (1) : 31 – 38 ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2517.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 5 (4) : 29 – 36 ; กรกฎาคม – สิงหาคม 2517.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 33 – 40 ; พฤศจิกายน – ธันวาคม 2517.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 6 (1) : 9 – 16 ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2518.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 6 (2) : 9 – 16 ; มีนาคม – เมษายน 2518.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 6 (4) : 9 – 17 ; กรกฎาคม – สิงหาคม 2518.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ปริศนาคำทาย)”.
สารนครศรีธรรมราช. 6 (5) : 79 – 88 ; กันยายน – ตุลาคม 2518.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แหล่งเย็นยามหล้าร้อน (ปริศนาคำทาย)”. สารนครศรีธรรมราช. 8 (2) : 65 – 76 ; มีนาคม – เมษายน 2520.
- ดิเรก พรตตะเสน. “ลายแทง,”. วิชา. 4 (3) : 139 – 180 ; มีนาคม – พฤษภาคม 2521.

ดิเรก พรตตะเสน. “ลายแพง,”. สารนครศรีธรรมราช. 10 (1) : 13 – 20 ; มกราคม-กุมภาพันธ์ 2522.

ดิเรก พรตตะเสน. “แหล่งเย็นยามหล้าร้อน (ปรีศนาลายแพงวัดจันทาราม)”. ทางหลวง. 10 (16) : 69 – 101 ; ตุลาคม 2522.

ดิเรก พรตตะเสน. “มองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมมุขปาฐะ”. เดือนสิบ 26. หน้า 45 – 58. จังหวัดนครศรีธรรมราช 2526.

ดิเรก พรตตะเสน. “พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตาอดีต” . เดือนสิบ 27. หน้า 29 – 55. จังหวัดนครศรีธรรมราช 2527.

ดิเรก พรตตะเสน. “ประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมมุขปาฐะ,”. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ในนครศรีธรรมราช ครั้งที่ 3. หน้า 328 – 354. วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช 2528.

ดิเรก พรตตะเสน. “วรรณกรรมสัปดน,”. วิชา. 3 (9) : 97 – 121 ; มิถุนายน 2528.

1.4 งานเขียนด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

งานเขียนแนวนี้นี้เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งนำเสนอในการสัมมนาวิชาการเรื่องประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ที่วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช จัดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2521 – 2531 และในหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ โดยเรียงตามลำดับปีที่ตีพิมพ์ ดังนี้

อติเรก (นามแฝง). “พังพการ”. เสียงราษฎร์. 1 (414) : 6 ; 4 ตุลาคม 2507.

อติเรก (นามแฝง). “พังพการ”. เสียงราษฎร์. 1 (415) : 6 ; 7 ตุลาคม 2507.

อติเรก (นามแฝง). “พังพการ”. เสียงราษฎร์. 1 (416) : 6 ; 10 ตุลาคม 2507.

อติเรก (นามแฝง). “พังพการ”. เสียงราษฎร์. 1 (417) : 6 ; 13 ตุลาคม 2507.

อติเรก (นามแฝง). “พังพการ”. เสียงราษฎร์. 1 (418) : 6 ; 16 ตุลาคม 2507.

2507. อติเรก (นามแฝง). “ พังพการ”. เสียดงราชฎร. 1 (419) : 6 ; 21 ตุลาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ พังพการ”. เสียดงราชฎร. 1 (420) : 6 ; 24 ตุลาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ พังพการ”. เสียดงราชฎร. 1 (421) : 6 ; 28 ตุลาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ พังพการ”. เสียดงราชฎร. 1 (422) : 6 ; 31 ตุลาคม
- 4 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ พังพการ”. เสียดงราชฎร. 1 (423) : 6 ;
- 7 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (424) : 7 ;
- 11 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (425) : 7 ;
- 14 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (426) : 7 ;
- 18 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (427) : 7 ;
- 21 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (428) : 7 ;
- 25 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (429) : 7 ;
- 28 พฤศจิกายน 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (430) : 7 ;
- 2 ธันวาคม 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (431) : 7 ;
- 5 ธันวาคม 2507. อติเรก (นามแฝง). “ บันทีกเรื่องเมืองนคร,”. เสียดงราชฎร. 1 (432) : 7 ;

อดิเรก (นามแฝง). “บันทึกเรื่องเมืองนคร,”. เสียงราษฎร์. 1 (433) : 7 ;
9 ธันวาคม 2507.

ดิเรก พรตตะเสน. “พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช,”. เดือนสิบ 11. หน้า 114
116. จังหวัดนครศรีธรรมราช 2511.

อดิเรก (นามแฝง). “เมื่อย่าเหลไปเมืองนคร,”. สารนครศรีธรรมราช.
2 (16) : 29 – 31 ; มิถุนายน 2514.

ดิเรก พรตตะเสน. “พุทธศาสนาในนครศรีธรรมราช,”. ใน รายงานการ
สัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. หน้า 328 – 354. วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช 2521.

1.5 งานเขียนที่เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด

งานเขียนแนวนี้นี้มีเนื้อหาที่ไม่สามารถจัดอยู่ในงานเขียนประเภทใดประเภท
หนึ่ง ซึ่งได้ตีพิมพ์ไว้ทั้งในวารสารสารนครศรีธรรมราช วารสารวิซชา วารสารทางหลวง วารสาร
วัฒนธรรมไทย วารสารรัฐสมิแล และหนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ โดยเรียงตามลำดับปีที่ตีพิมพ์ดังนี้

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (392) : 6 ; 18
กรกฎาคม 2507.

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (393) : 6 ; 22
กรกฎาคม 2507.

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (394) : 6 ; 25
กรกฎาคม 2507.

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (395) : 6 ; 29 กรกฎาคม
2507.

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (396) : 6 ; 1 สิงหาคม
2507.

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (397) : 6 ; 5 สิงหาคม
2507.

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (398) : 6 ; 8 สิงหาคม
2507.

อดิเรก (นามแฝง). “ไปยเขียน,” เสียงราษฎร์. 1 (399) : 6 ; 12 สิงหาคม
2507.

2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (400): 6; 15 สิงหาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (401): 6; 19 สิงหาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (402): 6; 22 สิงหาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (403): 6; 26 สิงหาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (404): 6; 29 สิงหาคม
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (405): 6; 2 กันยายน
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (406): 6; 5 กันยายน
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (407): 6; 9 กันยายน
2507. อติเรก (นามแฝง). “ไปยเซียน,” เสียงราษฎร์. 1 (408): 6; 12 กันยายน
- 5 พฤษภาคม 2508. อติเรก (นามแฝง). “เจ้าตำรับศัลยกรรม,” เสียงราษฎร์. 2 (74): 7;
- 7; 12 มิถุนายน 2508. พ.ลำเพา (นามแฝง). “ป.ต.ร. คลองบางจาก,” เสียงราษฎร์. 2 (85):
- 26 มิถุนายน 2508. อติเรก (นามแฝง). “บ้านเจ้าเหล็ก,” เสียงราษฎร์. 2 (89): 7;
- 7 สิงหาคม 2508. อติเรก (นามแฝง). “กำแพงทะเล,” เสียงราษฎร์. 2 (102): 7;
- ติเรก พรตตะเสน. “เจ้าพ่อดำ,” สารนครศรีธรรมราช. 1 (10): 79–86;
- ธันวาคม 2513.

ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (โชคกลางจากสัตว์ ”.)
สารนครศรีธรรมราช. 5 (3) : 21 – 27 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2517.

ดิเรก พรตตะเสน. “ อุตุนิยมของชาวบ้าน ”. ทางหลวง. 12 (6) : 53 – 58 ;
 มิถุนายน 2518.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ชื่ออันสำคัญไฉน ”. เดือนสิบ 24. หน้า 15 – 22.
จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2524.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ลูกกลม พรหมโหด ”. เดือนสิบ 25. หน้า 82 – 100.
จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2525.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ยมบน ”. รัฐมิแล. 6 (1) : 85 – 90 ; กันยายน –
 ธันวาคม 2525.

ดิเรก พรตตะเสน. “ ปีน ”. เดือนสิบ 28. หน้า 59 – 70. จังหวัดนครศรี-
ธรรมราช. 2528.

1.6 งานปริวรรตวรรณกรรมท้องถิ่น

งานเขียนแนวนี้นี้เป็นงานปริวรรตวรรณกรรมลายลักษณ์จากหนังสือสมุดภาค
 ใต้ (สมุดข่อย) ให้แก่ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครุ นครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2529 ตาม
 โครงการศึกษาและค้นคว้าหนังสือใบที่ ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศไทยปุณ
 ประกอบด้วยเรื่องพระยาขมพู พระยาด้ทนต์ และเต่าทอง สองเรื่องแรกศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้
 วิทยาลัยครุ นครศรีธรรมราช ได้ตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว ส่วนเรื่องเต่าทองยังไม่ได้นำมาตีพิมพ์เผย
 แพร่

2. งานด้านสังคม

2.1 กิจกรรมของท้องถิ่น

ดิเรก พรตตะเสน นอกจากจะเป็นนักเขียนและนักวิชาการท้องถิ่นแล้ว ยังมี
 งานที่ได้ใช้เวลาในช่วงหลังเกษียณอายุราชการปฏิบัติกิจกรรมสังคมของท้องถิ่นอยู่เป็นประจำ
 ทั้งในด้านของการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่อย่างสม่ำเสมอ เท่าที่โอกาสและ
 ความสามารถจะอำนวย ดังที่พระธรรมรัตโนภาส¹ เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้

¹พระธรรมรัตโนภาส (ระดับ โอบาโส) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ , อับษร วรรณถนอม เป็นผู้
 สัมภาษณ์ , วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัด
 นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2541.

กล่าวถึงการช่วยเหลืองานด้านศาสนาไว้สรุปได้ว่า ในตอนที่ดิเรกปลดเกษียณแล้ว เห็นว่างๆ ก็ชวนมาช่วยงานในวัด เป็นประชาสัมพันธ์ให้วัด คอยอธิบายเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารให้นักท่องเที่ยวฟัง เพราะดิเรกเขามีความรู้ในเรื่องทางนี้ดี ซึ่งบุญเสริม แก้วพยอม² ได้กล่าวถึงการช่วยเหลืองานด้านสังคมของดิเรก พรตตะเสนไว้ว่า “มีจิตใจแน่วแน่ในการอุทิศตนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม นอกจากจะได้รับเชิญเป็นวิทยากรต่างๆ มากมายทั้งในส่วนจังหวัดและต่างจังหวัดแล้ว ยังได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด นครศรีธรรมราช” นอกจากบทบาทหน้าที่ในด้านสังคมดังกล่าวแล้ว ยังได้รับเชิญเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากจังหวัดนครศรีธรรมราช หรือหน่วยงานราชการ เช่น

- 2.1.1 เป็นกรรมการที่ปรึกษาศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยคุณนครศรีธรรมราช
- 2.1.2 เป็นกรรมการจัดงานเทศกาลเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.1.3 เป็นกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.1.4 เป็นกรรมการที่ปรึกษาในการจัดสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช
- 2.1.5 เป็นอนุกรรมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.1.6 เป็นอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช (ตามคำสั่งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ที่ 45/2527 วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2527)
- 2.1.7 เป็นประชาสัมพันธ์และปฏิคมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.1.8 เป็นกรรมการที่ปรึกษาสมาคมส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.1.9 เป็นกรรมการชมรมมัคคุเทศก์นครศรีธรรมราช

²บุญเสริม แก้วพยอม. “ระลึกถึงดิเรก พรตตะเสน,” ใน สารานนครศรีธรรมราช. 22 (3) : 96 ; มีนาคม 2535.

2.1.10 เป็นกรรมการในงานเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของ
จังหวัดนครศรีธรรมราชอีกจำนวนมาก

2.2 กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น

นอกเหนือจากบทบาทที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือกิจกรรมของท้องถิ่นหรือ
ชุมชน งานทางราชการ และงานทางศาสนาแล้ว ในด้านการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นให้
แก่ผู้สนใจ นั้นเคยกระทำอยู่บ่อยครั้ง เท่าที่สามารถรวบรวมหลักฐานได้มีดังนี้

2.2.1 เป็นวิทยากรในการประชุมปฏิบัติ “การเรื่องการศึกษาโลกทรรศน์ชาว
ไทยภาคใต้” ที่ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันทักษิณคดี
ศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา จำนวน 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ในระหว่างวันที่ 25 – 31 ตุลาคม 2519

ครั้งที่ 2 ในระหว่างวันที่ 12 – 24 มกราคม 2520

2.2.2 เป็นวิทยากรในการประชุมปฏิบัติการเรื่อง “พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้” ที่
สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา จำนวน 3 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ในระหว่างวันที่ 18 - 24 สิงหาคม 2522

ครั้งที่ 2 ในระหว่างวันที่ 21 - 30 พฤษภาคม 2523

ครั้งที่ 3 ในระหว่างวันที่ 3 – 9 พฤษภาคม 2524

2.2.3 เป็นวิทยากรในการประชุมปฏิบัติการเรื่อง “ กาพย์กลอนมุขปาฐะภาค
ใต้ ” ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา วันที่ 9 – 11 สิงหาคม
2524

2.2.4 เป็นวิทยากรในการประชุมสัมมนาเรื่อง “ วัฒนธรรมพื้นบ้านห้า
จังหวัดภาคใต้ ” ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วันที่ 20 – 22 มิถุนายน
2527

2.2.5 เป็นวิทยากรในการศึกษาดูงานเรื่อง “ วัฒนธรรมทางวัตถุในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ” แก่นักศึกษาแผนกวิชาการศึกษานนทบุรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ จำนวน 94 คน ณ ห้องประชุมโรงเรียนวัดเสาชิงทอง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช วันที่ 20 กรกฎาคม 2527

2.2.6 เป็นวิทยากรในการสัมมนาเรื่อง “ ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ” ณ
วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช จำนวน 5 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ในระหว่างวันที่ 25 – 28 มกราคม 2521

ครั้งที่ 2 ในระหว่างวันที่ 25 – 27 มกราคม 2525

ครั้งที่ 3 ในระหว่างวันที่ 14 – 18 สิงหาคม 2526

ครั้งที่ 4 ในระหว่างวันที่ 14 – 18 สิงหาคม 2529

ครั้งที่ 5 ในระหว่างวันที่ 22 – 25 มกราคม 2531

2.2.7 เป็นวิทยากรในการบรรยายเรื่อง "วัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดนครศรีธรรมราช" แก่ผู้รับการอบรมมัคคุเทศก์ ซึ่งจัดโดยจังหวัดนครศรีธรรมราช และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย วันที่ 16 – 18 กันยายน 2526 ณ ภัตตาคารนครินทร์ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2.8 เป็นกรรมการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ตามโครงการสามปี (พ.ศ. 2526-2528) แต่งตั้งโดยมติที่ประชุมสัมมนาเมื่อวันที่ 5 – 8 ธันวาคม 2525 ณ สมาคมชาวปักษ์ใต้ ในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร

เกียรติคุณ

เกียรติคุณอันเกิดจากการทำงานด้านสังคมแก่ท้องถิ่นที่ดิเรก พอตตะเสน ปฏิบัติมีอยู่ไม่น้อยล้วนเกิดจากการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมในสิ่งที่ตนสันตัด ดังที่ ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ได้กล่าวถึงการอุทิศเวลาเพื่องานด้านสังคมโดยรวมของท่านไว้ว่า

เป็นผู้มีจิตใจแน่วแน่ในการอุทิศตนเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยมีโลกทรรศน์ที่กว้างไกล งานต่างๆ ที่นายดิเรก พอตตะเสน ได้ประพฤติปฏิบัติในครั้งก่อนๆ จึงมีผลให้กลายเป็นนักวิชาการ นักบำเพ็ญประโยชน์ นักวัฒนธรรม นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ และนักคติชนวิทยา เป็นต้น ได้พบจุดเริ่มต้น ได้พบคำชี้แนะ ได้พบหลักฐานอ้างอิง ได้พบแรงดลใจ อันจะเป็นผลให้เกิดการพัฒนาการที่ดีทางด้านวัฒนธรรมต่อไป

1

นอกจากนี้ยังถือได้ว่าเป็นผู้มีเกียรติคุณในด้านวรรณกรรม ดังจะเห็นได้จากผลงานที่มีอยู่อย่างมากมายได้รับการยอมรับในฐานะปราชญ์แห่งเมืองนคร เนื่องจากเป็นผู้รอบรู้

¹ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช. ประวัติและผลงานของนายดิเรก พอตตะเสน. 2531. หน้า 5.

ในเรื่องราวคติชนวิทยาและวรรณกรรมของท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างลุ่มลึก โดยภูมิความรู้เหล่านั้นได้สั่งสมมาเป็นเวลานาน ทั้งจากการสอบถามและสืบค้นจากผู้รู้ของท้องถิ่น ประกอบกับนิสัยรักการอ่าน ข้อมูลที่ได้จึงนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้อ่าน ในบทความหรือสารคดีของ วารสารและหนังสือต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้ผลงานเหล่านั้นได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไปในแวดวงการศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้ สิ่งยืนยันในความเป็นผู้ทรงภูมิความรู้ไว้ อีกอย่างหนึ่ง คือมักจะมีผู้มาพบเพื่อสอบถามความรู้ผู้มีได้ขาด ในบ้านของท่านเต็มไปด้วย หนังสือที่ให้ความรู้กับผู้คนในเรื่องของท้องถิ่นอยู่เป็นจำนวนมาก หากใครต้องการจะหยิบยืมก็ไม่เคยปฏิเสธ จึงถือได้ว่าท่านคือแหล่งข้อมูลคติชนวิทยาที่สำคัญคนหนึ่ง ดังที่ ฉัตรชัย สุกระ กาญจน์ ได้กล่าวว่า

เมืองนครศรีธรรมราชมีสมญาเล่าขานมานับศตวรรษว่าเป็น “ เมืองนักปราชญ์ ” แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านเลยไปเท่าใดแล้วก็ตาม แต่สายใยแห่งความฉลาดหลักแหลมยังดำเนินสืบมา แม้ในปัจจุบันเราก็อาจมองเห็นร่องรอยและสายใยดังกล่าวนี้ได้ อย่างน้อยที่สุดก็ความ เป็นผู้ทรงภูมิความรู้ของนายดิเรก พรตตะเสน ผู้ซึ่งได้รับคำยกย่องว่าเป็น “ แหล่งข้อมูล คติชนวิทยาแห่งเมืองนคร ” นั่นเอง²

กล่าวโดยสรุป เกียรติคุณที่น่าชื่อเสียงให้แก่ท่านจนเป็นที่ปรากฏ คือผลงานวรรณกรรม ทางด้านคติชนวิทยาภาคใต้และภูมินามท้องถิ่น อันเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมมาเป็น เวลาอันยาวนาน นอกจากนี้ยังมีผลงานวรรณกรรมทั้งในด้านบันเทิงคดี และสารคดีต่างๆ ผลงานดังกล่าว ได้กลายเป็นส่วนสำคัญให้ได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ยกย่องเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2529 ดังคำกล่าว สดุดีของ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ว่า

เป็นนักคิด นักค้นคว้า และผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราชคนสำคัญผู้หนึ่ง จนเป็นที่ยอมรับกันว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญทางคติชนวิทยา สาขาวรรณกรรมของ

²ฉัตรชัย สุกระกาญจน์. “ นายดิเรก พรตตะเสน บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมประจำปี 2529 สาขามนุษยศาสตร์,” ใน อนุรักษมรดกไทย ในนครศรีธรรมราช 2531. 2531. หน้า 58.

เมื่อจนครศรีธรรมราชและภาคใต้ การประชุมสัมมนาทางประวัติศาสตร์ วรรณกรรมคติชนวิทยาของท้องถิ่นภาคใต้แทบทุกครั้ง นายดิเรก พรตตะเสน มักจะได้รับเชิญเป็นวิทยากร หรือผู้ร่วมประชุมสัมมนาเสมอ นิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ได้อาศัยท่านเป็นวิทยากรหลักในการศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อเสนอรายงาน ภาคนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ระดับอนุปริญญาและปริญญาสาขาวิชาต่างๆ อยู่เสมอ ด้วยความเต็มใจและไม่ได้หวังผลตอบแทนใดๆ ด้วยความวิริยะอุตสาหะของนายดิเรก พรตตะเสน จึงทำให้ท่านมีผลงานทางภาษาและวรรณกรรมของท้องถิ่นภาคใต้เป็นจำนวนมาก นับได้ว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและสังคมโดยรวม สมควรที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์¹

นอกจากนี้ ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ได้กล่าวสดุดีไว้ว่า

ด้วยความวิริยะอุตสาหะของนายดิเรก พรตตะเสน จึงทำให้มีผลงานทางภาษาและวรรณกรรมของท้องถิ่นภาคใต้เป็นจำนวนมาก นับได้ว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น จากภาษาและวรรณกรรมอย่างแพร่หลาย เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและสังคมโดยรวม สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์²

ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ยังได้กล่าวยกย่องไว้อีกตอนหนึ่งว่า

¹ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. “คำสดุดีบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม พ.ศ. 2529,” ใน อนุรักษมรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531. 2531. หน้า 56

² ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช. “คำสดุดีนายดิเรก พรตตะเสน,” ใน อนุรักษมรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531. 2531. หน้า 56.

ขอเทิดเกียรตินักวิชาปัญญาปราชญ์	รอบรู้ศาสตร์เมืองอมรนครศรี
นาม “ ดิเรก พรตตะเสน ” เจนวาทิ	ผลงานดีด้านสร้างสรรคัวรรณกรรมผู้
พากเพียรเรียนรู้ผู้ค้นคว้า	ผู้เพื่อศิลปะวิถยามานานฉนำ
ผู้พลีตนปรนนิบัติวัฒนธรรม	ผู้เพื่อนำชีอนครขจรขจาย ¹

ต่อมาได้รับเกียรติจากสภาการฝึกหัดครู กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้อนุมัติปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศิลปศาสตร์ สาขามนุษย์ศาสตร์ แขนงวัฒนธรรมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2531

จากการที่ได้รับเกียรติอย่างสูงจากสถาบันในระดับชาติ และสถาบันการศึกษาในระดับสูงของท้องถิ่นเช่นนี้ ทำให้ผู้คนที่รู้จักต่างมีความภาคภูมิใจในความสามารถของท่านในฐานะทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของท้องถิ่น และนำเกียรติคุณชื่อเสียงมาสู่จังหวัด เหตุนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงได้จัดงานเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่นและผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมชาวนครศรีธรรมราช เนื่องในงานวันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี 2531 ในการนี้ นายนิพนธ์ บุญญภัทโร ผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้น ได้กล่าววยกย่องดิเรก พรตตะเสน รวมทั้งศิลปินพื้นบ้านดีเด่น ศิลปินแห่งชาติ และผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมอีกสี่คนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้รับการเชิดชูเกียรติจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติในปีนั้นไว้ว่า

ศิลปินแห่งชาติ ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น และบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ล้วนเป็นทรัพยากรบุคคล ที่ทรงคุณค่าควรแก่การยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้ปรากฏแก่สาธารณชนเป็นอย่างดี นับได้ว่าเป็นโชคดีของจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมหลายสาขา ซึ่งได้เป็นเกียรติเป็นศรี และเป็นที่ยึดหน้าชูตาของชาวนครศรีธรรมราชทั้งหมด

จังหวัดนครศรีธรรมราชรู้สึกภูมิใจและเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่มีโอกาสจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ ศิลปินดีเด่น และบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราชในครั้งนี้ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งคุณงามความดีที่นายแห่ง โสภภาพงศ์

¹ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช. “คนดีศรีนคร,” ใน อนุรักษ์มรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531. 2531. หน้า 24.

นายเนตร ชลรัตน์ นายอำเภอ ศรีสัมพุทธร นายดิเรก พรตตะเสน และนายคลอง ไตรสุวรรณ ได้สร้างสรรคไว้ให้แก่บ้านเมือง และอนุชนชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวม¹

ด้วยเกียรติคุณอันเกิดจากความรู้ความสามารถ ในผลงานวรรณกรรมและงานด้านสังคมของท้องถิ่นดังที่ปรากฏแล้ว ทำให้ดิเรก พรตตะเสนได้รับสมญานามต่างๆ เช่น “คลังข้อมูลบุคคล” “แหล่งข้อมูลคติชนวิทยาเมืองนคร” และ “ตู้สมุดเคลื่อนที่” สมญานามเหล่านี้เป็นที่ยืนยันและแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีภูมิความรู้อย่างแท้จริง เป็นผู้มีเกียรติเด่นชัดในการทำงานทั้งด้านวรรณกรรมและด้านสังคมให้แก่ท้องถิ่น ถือว่าเป็นผู้มีชื่อเสียงเกียรติคุณคนหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช จนเป็นที่รู้จักในวงกรณักวิชาการและผู้สนใจงานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางด้านวรรณกรรม ซึ่งเป็นงานที่ทำด้วยใจรักและมีความสนใจมาตั้งแต่วัยหนุ่ม ผลงานวรรณกรรมของท่านเหล่านั้น จึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นแก่คนรุ่นหลังในท้องถิ่น ให้สำนึกและหันมาสนใจเรื่องของท้องถิ่น และความเป็นมาของท้องถิ่นตนเองในปัจจุบัน ดังที่ บุญเสริม แก้วพรหม ได้กล่าวว่า

คุณดิเรกได้ทำหน้าที่อันทรงคุณค่าเพื่อบ้านเกิดเมืองนอนแล้วโดยสมบูรณ์ครบถ้วนแบบบท แนวคิด แนวทางของคุณดิเรกก็ได้ปลูกเร้ากระแสความสำนึก การศึกษา การเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นแผ่นดินเกิด ด้วยความรัก ความเข้าใจและภาคภูมิใจ ให้เกิดแก่คนร่วมสมัย และคนรุ่นใหม่แล้ว²

ในบั้นปลายชีวิตของดิเรก พรตตะเสน ผู้เป็นแหล่งข้อมูลบุคคลที่สำคัญของท้องถิ่นนครศรีธรรมราช ได้ใช้เวลาหลังเกษียณอายุราชการ เพื่องานวิชาการอย่างเต็มที่ให้เกิดประโยชน์แก่วงการวิชาการท้องถิ่น ทำหน้าที่อันทรงคุณค่าให้กับบ้านเกิดเมืองนอนอันเป็นที่รักยิ่ง ตามที่ได้รับเกียรติทั้งในระดับภาคและระดับประเทศอย่างต่อเนื่องมิได้ขาด ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังที่ได้มุ่งหมายไว้โดยสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ที่สำคัญที่สุดคือ

¹นิพนธ์ บุญญฤทธิ์โร. “คำนำ,” ใน อนุรักษมรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531. 2531. หน้าคำนำ.

²บุญเสริม แก้วพรหม. “รำลึกถึงดิเรก พรตตะเสน,” ใน สารนครศรีธรรมราช. 3 (2) : 96 ; มีนาคม 2535.

การนำเอาแนวความคิดต่างๆ ที่ถ่ายทอดมาสู่งานวรรณกรรม เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดกระแสความตื่นตัวในเรื่องของท้องถิ่นมากขึ้น นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ความสนใจในเรื่องการศึกษาด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน

การถึงแก่กรรมของดิเรก พรตตะเสน นับว่าเป็นการสูญเสียบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมที่สำคัญคนหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่สิ่งที่ยังคงเหลือไว้คือผลงานวรรณกรรมอันเป็นมรดกให้แก่คนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป ซึ่ง บุญเสริม แก้วพรหม ได้เขียนบทร้อยกรองไว้ในวารสารสารานนครศรีธรรมราช ฉบับเดือนมีนาคม พ.ศ.2535 เพื่อร่วมรำลึกถึงและแสดงความอาลัยต่อการจากไปของดิเรก พรตตะเสนว่า

เราต่างมีความตายเป็นเบื้องหน้า
เกิดมาแล้วแตกดับสูญหาย
อนิจจังทุกขังตั้งหญิงชาย
ไม่อาจหมายทุกสิ่งเป็นเป็นอนัตตา
เฝ้าทำใจไม่ลืมหลงปลงสังเวช
เรียนรู้เหตุรู้ผลคิดค้นหา
รู้ระดับดับทุกข์ทรมาน
ว่าพลัดพรากจากลาเป็นสามัญ
แต่วันนี้เกินที่ใจจะระงับ
เศร้าสูญเสียทุกข์ทับจนดับขัน
จึงหวนหาอาลัยไปทั่วกัน
จึงไหวหวั่นปวดร้าวเศร้าเสียตาย
เสียตายเคยคลังข้อมูลเคลื่อนที่
นับแต่นี้มีแต่วันจะสูญหาย
เสียตายเคยเรื่องหนหลังเคยพรั่งพราย
นับแต่นี้แตกกระจายไร้ร่องรอย
เสียตายเคยผู้รู้ผู้ใหญ่
ผู้ถ่ายทอดความเป็นไทยไม่เคยถอย
เฝ้าค้นคว้าหาเกียรติสร้างเมตพลอย
ด้วยใจคอยแหนหวงรักห่วงใย

เป็นคนซึ่งรักถิ่นแผ่นดินเกิด
 ฝ่าพายุเทิดมุงมั่นไม่หวั่นไหว
 คอยปกป้องเกียรติภูมิอย่างภูมิใจ
 นี่คือความยิ่งใหญ่ในผลงาน

อยู่แบบเป็นอย่างที่เราควรอยู่
 วางตัวสมเป็นผู้รู้ผู้สร้างสาน
 จริงใจไม่กลิ้งกลอกไม่ระราน
 ควรแก่การเทิดชูและบูชา

คือคุณงามความดีที่สมสร้าง
 เจ้าของร่างนอนนิ่งอยู่เบื้องหน้า
 แม้ใจเราจะเจ็บช้ำหลังน้ำตา
 ก็ควรค่าแก่การหลังในครั้งนี่

ด้วยคุณงามความดีที่สมสร้าง
 จงนำทางสว่างไสวในวิถี
 สู่ภพใหม่สู่นามอันงามดี
 ขอจงมีสุขพร้อมสรรพทั่วทุกปี

ด้วยคุณงามความดีที่ปรากฏ
 เราจะจดเราจะจำเป็นคำมั่น
 นาม” ดิเรก พรตตะเสน ” จะผูกพัน
 จะนิรันดรอยู่ในหัวใจเรา¹

¹บุญเสริม แก้วพรหม. “รำลึกถึงดิเรก พรตตะเสน,” ใน สารานุกรมศรีธรรมราช. 22 (3) :
 96 - 98 ; มีนาคม 2535.

บทที่ 4

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน

ดิเรก พรตตะเสน เป็นบุคคลหนึ่งที่ทำให้เกิดกระแสความสนใจเรื่องท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญในแวดวงของนักวิชาการท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช จนกระทั่งได้รับยกย่องจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ในฐานะบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์(ภาคใต้) ประจำปีพุทธศักราช 2529 และได้รับปริญญาเกียรตินิยมชั้นดีสาขาศิลปศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์ เชนงวิชาวัฒนธรรมศึกษา จากสภาการฝึกหัดครู เมื่อ พ.ศ. 2531 เกียรติคุณดังกล่าวเป็นสิ่งยืนยันในความรู้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเด่นชัด

ผลงานวรรณกรรมของท่านได้เคยตีพิมพ์ลงในหนังสือและวารสารต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นต่อเนื่องมาเป็นเวลานานนับสิบปี ข้อมูลที่นำมาถ่ายทอดได้จากการสังสมประสบการณ์ การค้นคว้าและสอบถามจากชาวบ้านหรือผู้รู้มาเกือบตลอดชีวิต มีอุปนิสัยในเรื่องการเฝ้าหาความรู้มาตั้งแต่วัยเยาว์ และชอบอ่านชอบเขียน จึงเป็นบุคลิกภาพที่ปรากฏชัดเจน ประกอบกับในช่วงที่รับราชการตำรวจอยู่นั้น ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ในระหว่างออกตระเวนตามสืบหาผู้ร้าย และการได้พูดคุยกับชาวบ้าน เท่ากับได้ใช้เวลาเก็บข้อมูลภาคสนามไปด้วยในเวลาเดียวกัน เป็นการทำงานที่เอื้อประโยชน์เกื้อกูลกันอย่างดี ข้อมูลที่นำมาถ่ายทอดได้มาจากการสังเกต เมื่อสงสัยก็ซักถามสอบถามจากผู้รู้ในหมู่บ้านต่างๆ อยู่เสมอ ความรู้และประสบการณ์จากท้องถิ่นดังกล่าวได้นำมาบอกเล่าและถ่ายทอดในบทความและสารคดี จนเป็นที่สนใจของผู้อ่านและนักเรียนนักศึกษา รวมถึงบรรดานักวิชาการและผู้สนใจในเรื่องราวของท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามแหล่งสารสนเทศต่างๆในจังหวัดนครศรีธรรมราชไว้ให้ได้มากที่สุด แหล่งสารสนเทศเหล่านี้ได้แก่ สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช และบ้านของดิเรก พรตตะเสน ผลงานวรรณกรรมที่รวบรวมมานี้ ได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ในสองประเด็นคือ กลวิธีการเขียน และคุณค่าของงานประพันธ์และการสะท้อนภาพทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กลวิธีการเขียน

กลวิธีการเขียนเป็นเทคนิคประการหนึ่งที่ทำให้วรรณกรรมมีความน่าสนใจ น่าอ่าน แต่การใช้กลวิธีการเขียนหรือเทคนิคลักษณะใดนั้น เป็นความสามารถของผู้เขียนโดยเฉพาะ

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน ได้กล่าวถึงเทคนิคการเขียนไว้ว่า “ คือฝีมือและกรรมวิธีการ ประพันธ์ เทคนิคเป็นส่วนเสริมให้วรรณกรรมสมบูรณ์ขึ้น ”¹

เบญจมาศ พลอินทร์ ได้กล่าวถึงกลวิธีการแต่งไว้ว่า “ หมายถึงการประดิษฐ์ และเรียบเรียงถ้อยคำด้วยชั้นเชิง อันเป็นแนวทางที่ดีในการปฏิบัติตามทำนองและแบบอย่างของกวี ”²

สายทิพย์ นุกุลกิจ ได้กล่าวถึงเทคนิคหรือกลวิธีไว้ว่า “ เทคนิคหรือกลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการแต่งหนังสือ ได้แก่วิธีการที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการถ่ายทอดอารมณ์สะท้อนใจ ความนึกคิดหรือจินตนาการตามไปด้วย ”³

จากทรรศนะของนักวิชาการที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่ากลวิธีการเขียนคือวิธีนำเสนองานเขียนของตนให้มีความน่าสนใจ โดยใช้ถ้อยคำเพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิดไปสู่ผู้อ่าน การวิเคราะห์กลวิธีการเขียนของดิเรก พรตตะเสนในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในแง่รูปแบบ และเนื้อหา ซึ่งปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รูปแบบ

การศึกษาหรือวิเคราะห์งานวรรณกรรม รูปแบบเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นสองลักษณะคือ รูปแบบการประพันธ์ และรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา

1.1 รูปแบบการประพันธ์ โดยทั่วไปมีสองรูปแบบ คือร้อยแก้วและร้อยกรอง ร้อยแก้วคือรูปแบบที่ไม่กำหนดบังคับหรือฉันทลักษณ์เป็นความเรียงทั่วไป ส่วนร้อยกรองคือรูปแบบที่มีบังคับคณะ บังคับคำและแบบแผนการสัมผัสต่างๆ มีโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต

ร้อยแก้ว ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ หมายถึงความเรียงที่สละสลวย ไพเราะเหมาะเจาะด้วยเสียงและความหมาย ”⁴ และ พระยาอนุমানราชชน ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ หมายถึงหนังสือที่แต่งกันตามธรรมดาคือความเรียง ”⁵

¹ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษากวี. 2523. หน้า 212.

²เบญจมาศ พลอินทร์. พื้นฐานวรรณคดีและวรรณกรรมไทย. 2526. หน้า 69.

³สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณคดีวิจารณ์. 2523. หน้า 120.

⁴ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493. 2513 หน้า 758.

⁵พระยาอนุমানราชชน. การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. 2513. หน้า 17.

วรรณิ ชาลี ได้กล่าวถึงรูปแบบร้อยแก้วไว้ว่า “งานประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว รูปแบบสำคัญของวรรณกรรมประเภทนี้คือนวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน บทความ บทละคร”¹

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ที่สามารถรวบรวมได้ทั้งหมด มีรูปแบบการประพันธ์เป็นร้อยแก้วหรือความเรียง ในลักษณะของสารคดีและบทความซึ่งแฝงด้วยเรื่องจริง มีสาระสำคัญที่น่ารู้ น่าสนใจ และสอดแทรกทรรคนะที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

ดังตัวอย่างรูปแบบการประพันธ์ประเภทร้อยแก้วที่ปรากฏในบทความเรื่อง “ ล้มประเพณี ” เขียนเป็นความเรียงดังต่อไปนี้

ที่เมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่โบราณกาลนานมาแล้ว เมื่อถึงวันสงกรานต์ของแต่ละปี นอกจากจะมีพิธีตรุษสารทแบบอย่างของลัทธิพราหมณ์ ซึ่งภายหลังรัฐบาลประกาศเปลี่ยนแปลงวันขึ้นปีใหม่เป็นวันที่ 1 มกราคม แล้วได้เลิกกันไปเนื่องจากเจ้าหน้าที่ทางบ้านเมืองไม่สนับสนุน ก็ยังมีประเพณีอีกอย่างหนึ่ง กระทำกันในวาระตรุษสารทสงกรานต์เหมือนกัน ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน หาได้เลิกหายไปเหมือนพิธีตรุษสารทด้วยไม่ ประเพณีดังกล่าว เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะ เป็นประเพณีที่ให้ความเคารพศรัทธาแก่ชาวเมือง จนฝังเข้าไปในวิญญาณอย่างแนบแน่นไม่ผิดอะไรกับขวิญกำกับตัว

(“ ล้มประเพณี.” เสียงราษฎร์. 2 (80) : 7 ; 26 พฤษภาคม 2508.)

ตัวอย่างอีกตอนหนึ่งของรูปแบบการประพันธ์ประเภทร้อยแก้วที่ปรากฏในบทความเรื่อง “ ลายแทงในนครศรีธรรมราช ” เขียนเป็นความเรียงดังต่อไปนี้

ลายแทงส่วนใหญ่มักใช้คำสอดคล้องกันในลักษณะกลอนบ้าง กาพย์บ้าง ข้อความก็แฝงเงื่อนงำเป็นปริศนาให้ขบคิด ผู้เขียนจึงจัดลายแทงเป็นปริศนาอีกกลุ่มหนึ่งสำหรับปริศนาทางภาคใต้แบ่งออกได้เป็นสามกลุ่ม คือ

1. ปริศนาคำทาย หมายถึงข้อความอันเป็นปริศนาบ่งระบุถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัว คน

¹วรรณิ ชาลี. วรรณกรรมปัจจุบัน. 2522. หน้า 7.

โบราณคดีถูกขึ้นเป็นการละเล่นในยามว่าง เพื่อใช้เวลาว่างฝึกฝนลูกหลานให้เป็นคนช่างสังเกต ฝึกฝนให้เป็นคนมีปฏิภาณเพียบพร้อมด้วยเขาวงกตปัญญา รู้จักธรรมชาติรอบตัวและใช้ธรรมชาติให้เป็นประโยชน์

2. ปริศนาสมุนไพรมุ่งถึงข้อความอันเป็นปริศนาบ่งระบุถึงพันธุ์ไม้ใบหญ้าชนิดต่างๆ ที่ใช้ต้นหรืออบผงผสมกระสายกินบำบัดโรคร้าย เช่น

- ใ้สูง ใ้ต่ำ ใ้ลำดอกหอม ใ้พี ใ้หอม ใ้พุดไม่รู้ฟัง ต้มกินแก้เจ็บเอวปวด

หลัง

- สุกใต้ดิน บินในอากาศ พาดปลายไม้ ไ้ลงมา ทำผงห่อผ้าขาวดองเหล้า แก้

โรคเบาหวาน เป็นต้น

ปริศนาสมุนไพรวงกตนี้ยังพบไม่มากนัก

3. ปริศนาลายแทง ได้แก่ข้อความอันเป็นปริศนาบ่งระบุถึงจุดซ่อนทรัพย์ในแหล่งต่างๆ ซึ่งถ้าใครโชคพาวาสนาขบคิดตีความปริศนาลายแทงแตก อาจขุดพบขุมทรัพย์ร่ำรวยเป็นเศรษฐีซึ่งเคยมีมาแล้ว

(“ ลายแทงในนครศรีธรรมราช.” ชีวิตไทย บัณฑิต. 2523. หน้า 135 – 136.)

ร้อยกรอง ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ หมายถึงการแต่งหนังสือดี ให้มีความไพเราะ “¹ และ พระยาอนุমানราชชน ให้ความหมายไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ หมายถึงโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดมาตราเสียงสูงต่ำหนักเบา และสั้นยาว ตามแบบรูปที่กำหนดไว้ แบบรูปที่กล่าวนี้มีมากด้วยกัน ไม่เฉพาะแต่ที่กำหนดไว้ในมาตราซึ่งว่าด้วยการแต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือฉันท์ลักษณะ”²

ในส่วนรูปแบบการประพันธ์ประเภทร้อยกรอง ผู้วิจัยได้สำรวจผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสนที่รวบรวมได้ทั้งหมด พบว่างานเขียนในรูปแบบการประพันธ์ประเภทนี้ไม่มีปรากฏ จึงเสนอรูปแบบการประพันธ์เฉพาะในส่วนที่เป็นร้อยแก้วหรือความเรียงเท่านั้น

¹ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. 2513. หน้า 758.

²พระยาอนุমানราชชน. การศึกษาวรรณกรรมในแง่วรรณศิลป์. 2513. หน้า 5.

1.2 รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา กลวิธีการเขียนของแต่ละคนมักจะสอดคล้องกับรูปแบบของงานเขียนแต่ละชนิดด้วย รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาหรือการดำเนินเรื่อง จึงเป็นแนวเขียนที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมกับคำประพันธ์ชนิดนั้นๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นบทความและสารคดีนั้น สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ผู้เขียนบทความจะเสนอเนื้อหาและแสดงความคิดเห็น โดยไม่คำนึงว่าความคิดเห็นนั้นจะมีใครยอมรับฟังหรือไม่ก็ตาม แต่ความคิดเห็นนั้นต้องมีหลักวิชา มีแง่คิดหลายแง่หลายมุม และการเขียนตามแบบของบทความจะต้องมีคำนำ ตัวเรื่อง และคำลงท้าย¹

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้ใช้หลักการเขียนครบทั้งสามส่วนดังกล่าวแล้วคือ การนำเสนอเนื้อหาหรือตัวเรื่อง การกำหนดชื่อบทความหรือชื่อเรื่อง ทั้งสองส่วนนี้นิยมใช้ข้อมูลของเนื้อหาเป็นตัวกำหนดชื่อเรื่อง ดังต่อไปนี้

1.2.1 การเริ่มเรื่อง เป็นตอนที่เปิดเรื่องของงานประพันธ์ประเภทสารคดีและบทความ นับว่ามีความสำคัญในการสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านให้ติดตามเรื่องต่อไป กลวิธีการเริ่มเรื่องหรือเปิดเรื่องของงานประพันธ์มีหลายรูปแบบ ดังที่เจือ สตะเวทิน ได้กล่าวไว้ว่า

การเปิดเรื่องของผู้ประพันธ์ใช้กันมีหลายวิธี เช่น การเปิดเรื่องโดยการบรรยาย การเปิดเรื่องโดยให้บทสนทนา การเปิดเรื่องด้วยวิธีการพรรณนา การเปิดเรื่องในรูปจดหมาย และการเปิดเรื่องด้วยการใช้ภาพิต เป็นต้น เช่นเดียวกับการเริ่มเรื่องในวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี โดยทั่วไปมีใช้กันหลายกลวิธี²

ขณะเดียวกัน สิทธิธา พินิจภูวดลและคณะ ได้กล่าวถึงกลวิธีการเริ่มเรื่องหรือเปิดเรื่องว่า “การกล่าวเปิดเรื่องก็เป็นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะต้องเขียนให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้ และกระหายที่จะได้อ่านต่อไป โดยทั่วไปแล้วมีวิธีที่จะเขียนอยู่หลายวิธี”³

¹สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. การเขียน. 2512. หน้า 62.

²เจือ สตะเวทิน. ประวัติวรรณคดี. 2526. หน้า 38.

³สิทธิธา พินิจภูวดลและคณะ. การเขียน. 2517. หน้า 75.

ผู้วิจัยศึกษาผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน พบว่านิยมใช้กลวิธีการเริ่มเรื่องดังนี้

1.2.1.1 **บอกเป้าหมายสำคัญ** วิธีนี้ผู้เขียนได้สร้างความรู้สึกร่วมกันเองกับผู้อ่าน ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสนใจที่จะติดตามอ่านเนื้อเรื่องดังเช่นที่ปรากฏในเรื่องแต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย วรรณกรรมสัปดน อุตุนิยมชาวบ้าน แหล่งเย็นยามหล้าร้อน เป็นต้น ดังเช่น

ผู้เขียนพบผู้เฒ่า ซึ่งคุ้นและเคยให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตแก่ผู้เขียนมาแล้วมากมายหลายเรื่องท่านหนึ่งโดยบังเอิญ หลังจากที่ไม่ได้พบกันเสียนาน พอพบหน้าท่านก็ไปรยายหอม ว่าท่านชอบข้อเขียนรวมเรื่องสิ่งละอันพันละน้อย ที่ปู่ตายายถ่ายทอดไว้ให้สารนครศรีธรรมราชเป็นอันมาก แม้ว่าบทความแต่ละอย่างควรจะรวบรวมมาได้มากกว่านั้น แต่นั่นก็ไม่ใช้ความผิดของผู้เขียน คงเป็นเพราะเด็กยุคปัจจุบันไม่ยอมรับ ผู้เฒ่าผู้แก่ต้อนรับซึ่งล้มหายตายจากกันไปเรื่อยๆ พาสัญญาไปพร้อมสังขารเสียมากกว่า เท่าที่ผู้เขียนได้มาแต่ละอันก็สืบสาวถึงต้นตอละเอียดดีแล้ว ขอให้พยายามหาต่อไป ว่าแล้วท่านก็ท่องกลอนประกอบการเล่นของเด็กให้ผู้เขียนจด 2 บท

(“ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 3 (36) : 41 – 49 ; กุมภาพันธุ์ 2516)

ผู้เขียนเป็นคนเส้นลึกลับ คือมีอาการขี้ขันในกมลสันดานน้อยเหลือเกิน ตลอดเวลาตั้งแต่ยังหนุ่ม จนกระทั่งหนุ่มเหลือน้อย เพื่อนฝูงทักถามทำไมหน้าเหี่ยมนักอยู่บ่อยๆ บางเพื่อนท่านก็ทักท้วงเลยเถิดไปถึงว่าจะพูดก็ห้วนไม่มีหางเสียงนุ่มนวล จะเขียนก็พรั่งพรูออกมาเป็นดุ้นๆ ไม่มีสร้อยคำอ่อนช้อยสละสลวยเอาเสียเลย

เพราะเหตุนี้ ผู้เขียนจึงพยายามสร้างสมนิสัยตนเองให้เป็นคนชอบหาเรื่องทะเลาะสัปดน พยายามหาอยู่เป็นนิจ หามาสร้างความขบขันบ่อนอารมณ์ เพื่อขจัดขัดเกลาคความเหี้ยมเกรียมบนใบหน้า และในอารมณ์ตนเองให้หมดไป จะได้พูดอ่อนหวาน เขียนอ่อนช้อยขึ้นบ้าง

ในบรรดาเรื่องทะเลาะสัปดนทั้งหลายเหล่านี้ ผู้เขียนสนใจวรรณกรรมเป็นพิเศษเพราะมีความเชื่อแนบแน่นเป็นจิตใต้สำนึกมาแต่ไหนแต่ไรว่า กวีผู้ร้อยกรองวรรณกรรมสัปดนได้

ความกะทัดรัดไพเราะ จะต้องเป็นคนทะลึ่งขนาดหนัก และเป็นอัจฉริยะทางด้านภาษา
ควรแก่การศึกษาเอาอย่างจริงๆ

(“ วรรณกรรมสัปดน ” สารนครศรีธรรมราช. 9 (3) : 97 – 121 ; มิถุนายน 2528)

ผู้เขียนหายหน้าหายตาไปจากวารสารทางหลวงเสียนานโข ก็ไม่มีอะไรดอก ที่หายไปก็เพราะเหตุว่า ผู้เขียนเขียนเรื่องจากประสบการณ์เป็นพื้น เมื่อไม่มีประสบการณ์ ก็ไม่มีอะไรจะเขียนเท่านั้นเอง ถ้าใครจะชักต๋อไปอีก ว่าทำไมไม่ออกมาหาประสบการณ์ ผู้เขียนก็ต้องอ้างเหตุที่ใครๆ เขาชอบอ้างกันเป็นที่เอิกเกริกว่า ประสบการณ์ตามเส้นทางหลวงต่างๆ ของนครศรีธรรมราชยุคปัจจุบัน มีแต่เรื่องปล้นจี้ให้เสียทรัพย์และเจ็บตัวไปเสียทั้งนั้น เรื่องทำนองนี้ ออกไปหาประสบการณ์กันไม่ไหวแน่

(“ อุตุนิยมของชาวบ้าน ” ทางหลวง. 12 (6) : 53 – 58 ; มิถุนายน 2518)

เป็นทั้งเกียรติและกรรมของผู้เขียน ที่ผู้บังคับบัญชา นายช่างเขต และนายช่าง
แขวงการทางนครศรีธรรมราช แต่งตั้งให้ผู้เขียนทำหน้าที่สื่อข่าวทั้งของเขตฯ และของแขวง
สุวรรณสารทางหลวง เพื่อวารสารทางหลวงจะได้ตีพิมพ์ออกเผยแพร่ต่อชาวกรมทางให้ได้ฮือ
ฮากันทั่วถึง

ก็ออกจะตื่นเต้น และพร้อมกันก็วิตกเอามากๆ เพราะไม่แน่ใจว่าจะสรรหาข่าวที่เหมาะสม
ที่ควรจะเสนอถูกอกถูกใจ ผู้บังคับบัญชาที่สั่งแต่งตั้ง ถูกจุดประสงค์ของท่านบรรณธิการ
วารสาร และถูกอารมณ์ผู้อ่านชาวกรมทางได้เพียงไรหรือไม่

จะอย่างไรก็ตามเถอะ ก่อนจะว่ากันถึงข่าว ผู้เขียนขอแนะนำเที่ยวตามเส้นทางหลวงของ
แขวงการทางนครศรีธรรมราชสักเที่ยวหนึ่งก่อน

(“ แหล่งเย็นยามหล้าร้อน ” ทางหลวง. 16 (9) : 63 ; กันยายน 2522)

1.2.1.2 บอกรูมิหลังหรือความเป็นมา วิธีนี้เป็นการสร้างความ
เข้าใจให้แก่ผู้อ่านเป็นเบื้องต้น ก่อนจะนำไปสู่การดำเนินเรื่องอย่างละเอียด การเริ่มเรื่องใน
ลักษณะนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่อง พังพการ สนวนพระเงิน ร่อนพิบูลย์ ที่มาของงานเดือนสิบ เป็นต้น
ดังเช่น

คงเป็นที่ทราบกันแล้วว่า เมืองนครศรีธรรมราชของเราซึ่งนักโบราณคดีประมาณว่ามีอายุตั้งแต่ 800 ปี ย้อนขึ้นไป 1,000 ปี เป็นอย่างดำนั้น ھاใช่เป็นเมืองเก่าแก่ที่หาสาระสำคัญอะไรมิได้ หากแต่เคยเป็นเมืองเอกที่มั่งคั่งสมบูรณ์ที่สุด รุ่งเรืองแข็งแกร่งที่สุด ด้วยด้วยอำนาจ ศิลป ศาสนาพุทธและพราหมณ์ ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามด้วย ดังได้กล่าวเป็นแม่บทวัฒนธรรมหลายแขนงสืบต่อมาถึงยุคปัจจุบัน

(“ พังพการ ” เสียงราษฎร์. 1 (415) : 7 ; 7 ตุลาคม 2507)

สวนพระเงิน เป็นโบราณสถานสำคัญแห่งหนึ่ง ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ในที่ดินประมาณครึ่งไร่ ด้านตะวันออกถนนราชดำเนิน ขนาบด้วยที่ทำการเทศบาลกับเจริญภัคดีภัตตาคาร ที่ตรงนี้เดิมคือวัดร้าง อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ชานานาม โดยยึดเอาพระพุทธรูปเป็นประธาน และแปลงวัดเป็นสวน

(“ สวนพระเงิน ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) : 65 – 71 ; กุมภาพันธ์ 2514)

ร่อนพิบูลย์ เป็นอำเภอสำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะร่อนพิบูลย์เป็นฐานค้าฐานะเศรษฐกิจฐานหนึ่งของจังหวัด แต่ละปีตั้งแต่โบราณมา รัฐได้ภาษีจากอำเภอนี้เป็นจำนวนสูงยิ่ง ขณะนี้แม้ร่อนพิบูลย์จะยังคงเป็นร่อนพิบูลย์อยู่เหมือนถูกจ้างธรรมดาคนหนึ่งที่ตั้งจะทำเงิน ทำประโยชน์ให้นายจ้างมากมายเพียงไหน ก็คงรับค่าจ้างอยู่ในอัตราเดิมตั้งแต่เริ่มเข้ารับจ้างครั้งหนุ่มแน่น จนชราเต็มทีโดยไม่ก้าวหน้าตามที่ควร แต่น้ำพักน้ำแรงหรือภาษีที่อำเภอนี้ให้แก่รัฐจำนวนยังสูงกว่าอำเภออื่นมากมาย

(“ ร่อนพิบูลย์ ” สารนครศรีธรรมราช. 3 (27) : 19 – 27 ; กุมภาพันธ์ 2515)

ในบรรดางานเทศกาลประจำปีของจังหวัดภาคใต้ เห็นจะไม่มืงานใดใหญ่โตมโหฬารยิ่งไปกว่างานเดือนสิบประจำปีของจังหวัดนครศรีธรรมราชอีกแล้ว งานนี้ทางการส่วนจังหวัดได้จัดให้มีขึ้น โดยกำหนดวันตามจันทรคติตั้งแต่แรม 9 ค่ำ เดือน 10 ไปสิ้นสุดวันขึ้น 5 ค่ำ เดือน 11 รวม 10 วัน 10 คืน เป็นประเพณีสืบมาทุกปีแล้วแต่จะตรงกับทางสุริยคติ วันเดือนใด ซึ่งในระยะเวลาที่กล่าวนี้ ตรงกับเทศกาลบุญสารทด้วย

(“ ที่มาของงานเดือนสิบ ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (7) : 13 – 19 ; กันยายน 2513)

1.2.1.3 บอกเกร็ดความรู้ วิธีนี้เป็นการบอกเล่าเกร็ดความรู้ทั่วไปที่จะกล่าวในส่วนเนื้อเรื่อง ดังปรากฏในเรื่องแต่มาตุภูมิ(เล่าเรื่องบ้านทวดทอง) แต่มาตุภูมิ(วังวัว) เขามหาชัย น้ำตกกรุงชิง มะม่วงหิมพานต์ ดินบริโภค เป็นต้น ดังเช่น

ในเมืองนครศรีธรรมราช มีถนนสายหนึ่งทอดจากอดีตตลาดแขก หรือปัจจุบันตลาดท่าช้าง ตรงไปทางตะวันตกแล้วค่อยๆ โค้งเฉียงขึ้นเหนือ เชื่อมเส้นทางท่าศาลา-นบพิตำที่บ้านนาเหลง จุดเริ่มต้นของถนนสายนี้เหยียดยาวอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช 350 เมตร เป็นที่รู้จักกันในนามถนนกะโรม และที่พื้นระยะ 350 เมตร นอกเขตเทศบาลออกไปจนถึงปลายทางอีกประมาณ 40 กิโลเมตรเศษ เป็นเส้นทางหลวงจังหวัดในความรับผิดชอบของกรมทางหลวง

(“ แต่มาตุภูมิ เล่าเรื่องบ้านทวดทอง ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (7) : 38 – 47 ; กันยายน 2513)

ถ้าเรายืนบนถนนสายทุ่งสง-ร่อนพิบูลย์-นครศรีธรรมราช ตรงกิโลเมตร 116-560 ซึ่งมีทางรถไฟตัดผ่าน ก่อนจะถึงสี่แยกศาลามีชัย ยาว 2 กิโลเมตรเศษๆ แล้ว มองไปตามความยาวของรางรถไฟทางทิศใต้ จะเห็นสะพานเหล็กของทางรถไฟทอดข้ามลำคลองแห่งหนึ่ง คลองนี้เองชาวบ้านเรียกคลองวังวัว เลยขึ้นไปอีกเราจะเห็นสถานีเล็กๆ อีกแห่งหนึ่ง สถานีรถไฟแห่งนี้ชื่อวังวัวอีกเหมือนกัน

(“ แต่มาตุภูมิ วังวัว ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (16) : 33 – 36 ; มกราคม 2514)

หากเดินทางไปตามเส้นทางนครศรีธรรมราช-พรหมโลก ก่อนถึงตลาดนอกที่ระหว่างกิโลเมตร 11,000 – 15,000 เราจะเห็นภูเขาห่อมหนึ่งทางซ้ายมือ มีชื่อเสียงเรียกกันมาแต่โบราณว่า “เขามหาชัย” ภูเขาห่อมนี้ตั้งประดิษฐานหลังวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ซึ่งทำให้วิทยาลัยครูแห่งนี้พลอยได้ชื่ออันเป็นมงคลว่า “มหาชัย” นี้ไปด้วย

(“ เขามหาชัย ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (1) : 40 – 46 ; มกราคม 2514)

การเดินทางไปน้ำตกกรุงชิง จากตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปตามเส้นทางสายบ้านตาล-พรหมโลก-บ้านนาเหลง ระยะทาง 40.78 กิโลเมตร หรือจะไปทางอำเภอท่าศาลา

ระยะทางจากตัวเมือง 26.00 กิโลเมตร แล้ววกเข้าเส้นทางสายท่าศาลา-นบพิตำ ไปอีก 3.43 กิโลเมตร ก็ได้

(“ น้ำตกกรุงชิง ” ภูมิแล. 6 (3) : 62 – 64 ; พฤษภาคม-สิงหาคม 2526)

มะม่วงหิมพานต์เป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า Anccidentale Linn จัดอยู่ในตระกูล Anacardiceae คือตระกูลมะม่วง ถิ่นกำเนิดเดิมของมะม่วงหิมพานต์ยังไม่ทราบแน่ชัด แต่นักพฤกษศาสตร์ฝรั่งหลายท่านว่า หลังจากค้นพบทวีปอเมริกาไม่นาน นักท่องเที่ยวแสวงหาแผ่นดินชาวโปรตุเกสกลุ่มหนึ่ง ท่องทะเลไปพบมะม่วงหิมพานต์ขึ้นเป็นดงอยู่ริมฝั่งทะเลแถบไซรอนของอเมริกาได้

(“ มะม่วงหิมพานต์ ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (10) : 68 – 78 ; มีนาคม – เมษายน 2522)

เรียกเสียออกไ้ ความจริงดินที่ว่าเป็นคือดินที่ชาวภาคใต้ทั่วไปเรียก ” ดินลุ่ม ” นั่นเองแหละ เป็นดินสูงผลิดขึ้นโดยดำรับที่มีสืบต่อกันมาแต่โบราณ สำหรับผู้หญิงบริโภคบรรเทาเหตุวิปริตผันผวนในร่างกาย ซึ่งจะต้องเป็นกันประจำตามธรรมชาติ

(“ ดินบริโภค ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (13) : 27 – 34 : มีนาคม 2514)

1.2.1.4 ใช้คำถาม วิธีนี้มุ่งเร้าให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบ และกระตือรือร้นที่จะติดตามเรื่องต่อไป เช่นในบทความที่จะกล่าวถึงนี้ ได้ยกปริศนาคำทายมาทายมาจูงใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจที่จะติดตามอ่านเพื่อหาคำเฉลย ซึ่งดิเรก พรตตะเสน ได้เขียนบทความที่เกี่ยวกับปริศนาคำทายไว้หลายตอนติดต่อกัน ในคอลัมน์แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของต่ายาย ในวารสารสารนครศรีธรรมราช ดังเช่น

“ หัวเรียวท้ายเรียวเที่ยวท่องอยู่กลางมหาสมุทร ใครบัญญัติสุดทายว่าเรือ ใครบัญญัติเรือทายว่าไม่ใช่ ”

ภาพพจน์จากคำหลายคำที่เรียงกันเข้าเป็นความในปริศนาบทนี้ คล้ายคลึงกับปริศนาซึ่งหมายถึงกุ่ม ที่เล่าข้างต้นเป็นอย่างยิ่ง แต่ปริศนาบทนี้ไม่ได้หมายถึงกุ่ม และไม่ได้หมายถึงเรือด้วย

(“ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 33 – 40 ;
พฤศจิกายน - ธันวาคม 2517)

“ สีสีนางห้านางสาวสอง ลอยล่องอยู่สายชล โพลหวัมิตชิดเห็นบกริขไว้บน ตัวนาย
สองคนแต่ไม่มีหัว ” ปริศนาบทนี้โบราณท่านว่า หมายถึง กุ้ง

(“ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 5 (4) : 29 – 36 ;
กรกฎาคม 2517)

“ แבקขวานขึ้นหมาก แבקขวากขึ้นเขา เรือเกาส่องโอ ตีนโหลงหนอง ” ปริศนา
บทนี้เป็นลักษณะนามและปกตินิสัยของสัตว์ 4 ชนิดด้วยกัน

(“ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 6 (5) : 79 – 88 ;
กันยายน-ตุลาคม 2518)

“ เล็กเล็กนุงผ้า พอใหญ่ขึ้นมา แก้วฟ้าโพกหัว ”

(“ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 4 (3) : 20-26 ;
พฤษภาคม 2516)

ปริศนาคำทายที่กำลังจะเลื่อนไป ผู้เขียนขุดมาบันทึกไว้เพื่อประโยชน์ของชนรุ่น
หลัง ต่อจากเดือนที่แล้ว “ ต้นเท่าเรือ ใบห่อเกลือไม่แหม็ด ”

(“ แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 4 (2) : 19 – 26 ;
เมษายน 2516)

1.2.1.5 **สรุปใจความสำคัญของเรื่อง** วิธีนี้มุ่งที่จะกล่าวต่อไปใน
การดำเนินเรื่องได้แก่เรื่องแต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย(ลิง) เจ้าพ่อดำ วันสำคัญเดือนนี้
ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นต้น ดังเช่น

ลิง ฤๅแล้ว ลิงคือลิงเราดีนี่เอง จะทรงเครื่องหรือทรงขนดั้งเดิมของมัน มันคือลิง
และเราจะเรียกใส่บรรดาศักดิ์ซึ่งใครไม่รู้ตั้งให้เป็นขุนกระบี่ พญาวานร อะไรเทือกนี้ก็ได้

(“ แต่มาตุภูมิมีมรดกมีค่าของตายาย (ลิง) ” สารนครศรีธรรมราช. 6 (3) : 53 – 66 ; พฤษภาคม 2518)

เจ้าพ่อดำคือนามที่ชาวเมืองนครศรีธรรมราช ร่วมปณิธานขนานให้อนุสาวรีย์วีรไทย 2484 ด้วยความเคารพและศรัทธา อนุสาวรีย์วีรไทย 2484 หล่อขึ้นด้วยสำริดรมดำ เป็นรูปทหารหาญแต่งเครื่องแบบสนาม ยืนถือปืนติดดาบในท่าเตรียมแทงเหนือแท่นคอนกรีตหกเหลี่ยม รอบแท่นหกเหลี่ยมมีฐานคอนกรีตเป็นวงกลมลดหลั่นลงมาเป็นชั้นๆเหมือนบันไดประดิษฐานอยู่บนถนนราชดำเนิน หรือเส้นทางจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปท่าแพตรงกิโลเมตร 133.00

(“ เจ้าพ่อดำ ” สารนครศรีธรรมราช. 1(10) : 79 – 86 ; ธันวาคม 2513)

ในรอบเดือนพฤษภาคม มีวันที่ควรจะได้สำนึกถึงความสำคัญอยู่ 3 วัน คือวันกรรมกรแห่งโลก 1 พฤษภาคม วันประกอบพิธีจัดทรงพลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน 5 พฤษภาคม และวันวิสาขบูชาเพ็ญเดือน 6 ตรงกับวันที่ 1 พฤษภาคม

(“ วันสำคัญเดือนนี้ ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (15) : 51 – 52 ; พฤษภาคม 2514)

การทำบุญเดือนสิบ เป็นประเพณีที่ชาวเมืองนครศรีธรรมราช ถือปฏิบัติด้วยความศรัทธาแต่ดึกดำบรรพ์ โดยถือเป็นคติว่า ปลายเดือน 10 ของแต่ละปีจะเป็นระยะที่พืชพันธุ์ธัญญาหารในท้องถื่นออกผล ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวเมือง ผู้ล้าวยังชีพด้วยการเป็นเกษตรกรชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่งช่วงหนึ่ง

(“ ประเพณีบุญสารทเดือน 10 ” สารนครศรีธรรมราช. 5 (5) : 87 – 89 ; กันยายน – ตุลาคม. 2517)

1.2.1.6 ให้คำนิยามความหมายของคำ วิธีนี้มุ่งอธิบายคำที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือชื่อเรื่อง หรืออธิบายให้เห็นความหมายของเรื่องให้ชัดเจน ก่อนที่จะอ่านเนื้อหาหรือรายละเอียด การเริ่มเรื่องแบบนี้นิยมใช้ในบทความที่เป็นสารคดี ปรากฏตัวอย่างในเรื่องนามภูมิในจังหวัดนครศรีธรรมราช บ่าวพุดม ยมบน ไผ่เขียน เป็นต้น ดังเช่น

นามภูมิภาคแต่ละส่วนของท้องถิ่น ซึ่งส่วนมากก็จะเป็นชื่อบ้านนาม ตำบลที่จะหยิบยกมาบอกเล่าในบทความนี้ หมายถึงนามภูมิภาคที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นส่วนใหญ่ และบางส่วนของอาจเกี่ยวเนื่องกับอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุงบ้าง

(“ นามภูมิภาคในจังหวัดนครศรีธรรมราช ” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราชครั้งที่ 4. 2531.หน้า 186)

เห็นชื่อเรื่อง คุณผู้อ่านเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ในตัวเมืองนครศรีธรรมราช หลายคนทีเดียวคงจะร้อง “ อ้อ ” พร้อมๆกันนั้น จินตนาการก็คงจะวิ่งไปถึง “ บางอ้อ ” จุดหมายปลายทางของเรื่อง ก่อนผมผู้เขียนเป็นแม่แท้ แต่อย่างไรก็เถอะครับ ไม่ว่าคุณผู้อ่านจะมีจินตนาการชนิดก้าวกระโดดไปถึงหลักชัยก่อนผม หลังผมหรือไม่ก็ตาม ผมจึงต้องไต่เอาความที่ควรจะไขสักนิดหน่อย ก่อนตามธรรมเนียม “ ป่าว ” ในชื่อเรื่อง เป็นคำไทยคำหนึ่งในจำนวนหลายๆ พันคำ ซึ่งมีในพจนานุกรม แต่ไม่ได้หมายถึงคนใช้ หรือหนุ่มคู่กับสาวตามพจนานุกรมนิยาม ผมใช้คำนี้ในเจตนาของภาษาถิ่นปากชี่ใต้ ว่าเขาหมายความว่า “ พี่ ” ใช้เรียกหานำหน้าบุรุษที่เขาเคารพอย่างย่องเป็นผู้อาวุโส ซึ่งอายุอาจไม่ไกลจากผู้เรียกจนสุดกู่

(“ ป่าวพุ่ม ” สารานุกรมศรีธรรมราช. 3 (32) : 27 – 42 ; ตุลาคม 2515)

ยม หมายถึงพระยม ที่คนโบราณในเอเชียและยุโรปหลายเผ่าพันธุ์นับถือ เป็นราชาแห่งเมืองนรก เป็นเทพเจ้าแห่งความตาย มีอิทธิฤทธิ์ที่จะเด็ดชีวิตกวักฎญานมนุษย์สัตว์วรรณะให้ละร่างครองไปได้ในฉับพลัน และนับถือเป็นตุลาการของเปรต วินิจฉัยซึ่ง สอบความดี(บุญ) ความชั่ว(บาป) ของผู้ตาย ถ้าผู้ตายมีความดีมากก็ส่งไปสวรรค์ ชั่วมากก็กักไว้เมืองนรกลงทัณฑ์ทรมานจนกว่าจะถึงกาลอันสมควร ไปสุดไปเกิดยังภพอื่น

(“ ยมบน ” ฐสมิแล. 6 (1) : 85 – 90 ; กันยายน 2525)

เป๊ยเขียน เป็นภาษาจีนครับ แปลเป็นไทยว่า “ แปดผู้วิเศษ ” แต่ผมได้ยินเขาเรียกทับศัพท์ “ แปดเขียน ” กันแทบทั้งนั้น แสดงว่าคำ “ เขียน ” ของจีนคำนี้ คนไทยคุ้นปากคุ้นหูและคุ้นความหมาย ของมันมานานแล้ว

(“ โป๊ยเขียน ” สารนครศรีธรรมราช. 11 (1) : 23 – 34 ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2523)

เรื่องราวความเป็นมาของศักราชมีมากมายเหลือเกินครับ ในที่นี้ผมจะเล่าแต่ย่อพอให้ได้แก่นความเท่านั้น ขอได้โปรดถือว่าเป็นเรื่องของขวัญเล็กๆน้อยๆ จากผมแทนส่งความสุขพรรคอย่างอื่น ในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2514 นี้ ซึ่งผมรู้สึกตัวว่าผมไม่มีให้และไม่อาจจะโกหกว่ามี แล้วส่งมาให้คุณอย่างลมลมแล้งแล้งดังที่เขานิยมกัน

คำว่า “ ศักราช ” เป็นคำผสมของภาษาสันสกฤตสองคำคือ “ ศก ” คำหนึ่งกับ “ ราช ” คำหนึ่ง ศกหมายความว่า มี ราช คือ พระราชา รวมแล้วหมายความว่า การกำหนดนับจำนวนปีที่พระราชาครองราชย์วันนี้ ตรงกับคติของจีน ซึ่งใช้กันอยู่ก่อนเป็นคอมมิวนิสต์

(“ นานาศักราช ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (11) : 75 – 78 ; มกราคม 2514)

ถ้าไม่นิยามความหมายของชื่อเรื่องกันไว้ก่อน ท่านผู้อ่านคงต้องมึนงงจึ่งจ้งเพราะ “ ดอกลม ” เป็นคำถิ่นใต้ที่คนถิ่นใต้เอง ก็ลืมเลือนกันไปมากแล้ว คนถิ่นใต้ปัจจุบันถ้าจะมีรู้จัก “ ดอกลม ” กันบ้าง ก็เห็นจะเพียงบางคนในสังคมชนบท ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปเท่านั้น ยิ่ง “ พรหมโหด ” ด้วยแล้ว ผู้เขียนแน่ใจหนึ่งในหมื่นที่เดียวที่รู้จักว่า “ พรหมโหด ” ว่าหมายถึงอะไร

(“ ลูกลม พรหมโหด ” เดือนสิบ 25. หน้า 82 2525)

1.2.1.6 ยกเรื่องเล่า วิธีนี้เป็นการนำเรื่องเล่ามาขึ้นต้นก่อนการดำเนินเรื่องอาจเป็นนิยาย นิทาน หรือตำนาน โดยยกมากล่าวให้ผู้อ่านได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ ดังปรากฏในเรื่องเกะนางโดย จันพอ เป็นต้น ดังเช่น

ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชมีความตอนหนึ่งว่า “ ภายหลังชวากไปไร่พลมาทอดสมออยู่ ณ ปากน้ำ มีราชสารมาว่าเจ้าเมืองชวาให้เอาลูกสาวมาถวายให้เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชลงไปรับ พระยาก็ต่างไร่พลลงไป ชวากก็จับตัวพระยาได้ นางอรรคมเหสีก็ตามพระยาไปถึงเกาะอันหนึ่ง ได้ชื่อว่าเกาะนางโดยครั้งนั้น ชวากก็ให้เจ้าเมือง ผูกส่วยไขเปิดแก่ชวา ชวากก็ให้พระยาคืนมาเป็นเจ้าเมืองอยู่เล่า ”

(“ เกาะนางโดย ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (14) : 29 – 34 ; เมษายน 2514)

นิทานตำนานต่อไปนี้ ผู้เขียนเก็บรวบรวมมาจากคำบอกเล่าของท่านขุนพันธรักษ์ราชเดช และผู้เฒ่าผู้แก่หลายท่าน พร้อมทั้งได้สอบค้นเค้าเงื่อนจากเอกสารประวัติศาสตร์ประกอบด้วย จึงเห็นจะพอฟังกันได้ว่า จะไม่ผิดจากความเป็นจริงมากนัก

(“ จันพอ ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (15) : 38 – 42 ; พฤษภาคม 2514)

1.2.1.8 **ยกบทเพลงหรือบทกวี** วิธีนี้นำเอาเพลงพื้นบ้านภาคใต้ประเภทเพลงร้องเรือหรือเพลงชาनों มาเป็นประเด็นก่อนนำเข้าสู่การดำเนินเรื่อง ตามที่ได้กล่าวไว้ในส่วนของชื่อเรื่อง ดังปรากฏตัวอย่างบทความเรื่องแต่มาตุภูมิแหล่งเย็นยามหล้าร้อน พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตาของอดีตกวี เป็นต้น ดังเช่น

วัดสมอเชิงผาธาราเดียว หมายถึงวัดสมอตั้งอยู่ตรงที่ราบเชิงเขาสังข์ ซึ่งมีแม่น้ำไหลผ่าน มีเพลงร้องเรือช้ำเด็กบทหนึ่ง คงจะเป็นคนถิ่นวัดวังไทรนั่นเอง ร้อยกรองร้อยสื่บกันมา แต่จะเป็นใครหาต้นตอไม่พบ และอาจกำหนดอาจกำหนดกาลเวลาด้วย ตามเล่าขานมีร้องกันมานานแล้ว และเหตุที่มาก็พอที่จับเค้าได้จากข้อความในบทร้องเรือ ซึ่งเป็นการประชดประชันหนุ่มชาวเมืองนคร ผู้ที่อุทิศส่วละถิ่นเจริญรุ่งเรืองในเมืองไปจับสาวที่วัดวังไทรแดนเขาลำเนาไพร

“ วัดวังไทรแก้วช้ำ
เขาสั่งความมาไม่ได้ขาดเหตุไหรเล่าเหอ...พอคี้ววด
ที่แล่นมาหาเมียถึงนี้
เมืองคอนทั้งใหญ่ หาไม่ใครแล้วหรือพี่
แล่นมาหาเมียถึงนี้ สาววังไทรมีดี ไหร...เหอ ”

(“ แต่มาตุภูมิแหล่งเย็นยามหล้าร้อน. สารนครศรีธรรมราช. 8 (3) : 67–78 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2520)

“ เมืองคอนเหอ แต่ก่อนเขาเล่ามา
ศรีธรรมโตกราชา พระธาตุดยอดทองคำ
เป็นที่ศรัทธาของผู้คน หมู่ชนชูชูปุบแก้ว
ก่อนพระธาตุดยอดทองคำ เข้าคำคนบูชา...เหอ... ”

(“ พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตาอดีตกวี. เดือนสิบ 27 หน้า 29-55 2527)

จากการศึกษาทฤษฎีเริ่มเรื่องดังกล่าว จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้ใช้กลวิธีหลากหลาย ทั้ง การเริ่มเรื่องที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป และการเริ่มเรื่องที่เป็นลักษณะเฉพาะเช่นยกคำนิยามของคำ หรือข้อความมาอธิบาย และการเริ่มเรื่องซึ่งบอกเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการยกเอาเพลงร้อง เรือมาใช้เริ่มเรื่อง เป็นต้น

1.2.2 การดำเนินเรื่อง เป็นกลวิธีการสร้างเรื่องให้ดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ซึ่งเป็นตอนที่ผู้เขียนต้องเขียนให้ต่อเนื่องสอดคล้องกับการเริ่มเรื่องโดยแสดงความรู้ ความคิด ข้อมูล และเหตุผลต่างๆ ให้ผู้อ่านคล้อยตามได้มากที่สุด การเขียนในส่วนของการดำเนินเรื่องสารคดี และบทความ นอกจากจะต้องมีเหตุผล ข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนอย่างเป็น ลำดับต่อเนื่องคมคายแล้ว การใช้ภาษาต้องมีความกะทัดรัดชัดเจน หรือจะเรียกว่าเป็นกลวิธีการ สร้างเรื่องให้ดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ในการเขียนบทความถือได้ว่า การดำเนินเรื่องเป็นส่วนที่มีความสำคัญ เป็นส่วนที่ผู้เขียนต้องการจะบอกรายละเอียดที่เป็นเนื้อหาหลักของเรื่องให้แก่ผู้อ่าน

วาสนา เกตุภาค¹ ได้กล่าวถึงกลวิธีการดำเนินเรื่องไว้ว่า “ คือการขยายรายละเอียดซึ่งจะ แบ่งเป็นหลายย่อหน้าแต่ละย่อหน้าจะแสดงข้อคิดหรือใจความสำคัญเพียงอย่างเดียว ”

รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง² ได้กล่าวถึงกลวิธีในการดำเนินเรื่องไว้ว่า “ เป็นขั้นตอนสืบเนื่องมา จากการเปิดเรื่อง ฉะนั้นจึงเป็นระยะที่จะต้องทำให้เรื่องคลี่คลายและดำเนินต่อไปยังจุดมุ่งหมาย ของเรื่องในที่สุด ”

นอกจากนี้ สิทธิพิณินิจกุล³ ได้กล่าวถึงการดำเนินเรื่องหรือเนื้อหาของเรื่องไว้เช่นกัน ว่า “ เนื้อเรื่องจะแบ่งออกเป็นสองตอน คือตอนที่ขยายความให้รับกับคำนำ อธิบายความคิด ความเห็นให้กระจ่างชัด แล้วจึงถึงตอนที่สอง คือตอนที่หาหลักฐานข้อเท็จจริง ตลอดจนจนสถิติ ข้อมูลต่างๆ สนับสนุนความคิดเห็นของตนให้มีหลักฐานแน่นหนาเชื่อถือยิ่งขึ้น ”

บทความของดิเรก พรตตะเสน ในส่วนของการดำเนินเรื่อง ได้จำแนกตามแหล่งข้อมูลที่ นำมาใช้ในการเขียนออกเป็นสามประเภท ดังตัวอย่าง

1.2.2.1 ใช้เอกสารอ้างอิง ด้วยเหตุที่เป็นนักอ่านมาตั้งแต่วัยเยาว์ ประกอบกับมีความสนใจในเรื่องราวของท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ ข้อมูลที่ได้จากแหล่งนี้จึงมีมาก

¹วาสนา เกตุภาค. การเขียน. 2525. หน้า 31.

²รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง. วรรณกรรมปัจจุบัน. 2524. หน้า 37.

³สิทธิพิณินิจกุล. การเขียน. 2517. หน้า 83.

โดยมักใช้กลวิธีถ่ายทอดความรู้จากการอ้างอิงเอกสารสอดแทรกไปในการดำเนินเรื่องได้อย่างน่าสนใจ รูปแบบการดำเนินเรื่องในลักษณะนี้ ปรากฏในเรื่องวรรณกรรมสัปดน แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตาอดีตกวี สอนพระเงิน พระเจ้าศรีธรรมราช บันทึกรื่องเมืองนคร เป็นต้น ดังเช่น

พบวรรณกรรมประโลมโลกกลอนสวดหรือกาพย์ เรื่อง " ใ้ลูกหมี " จากอำเภอร่อนพิบูลย์ นครศรีธรรมราช เป็นวรรณกรรมสัปดนเช่นเดียวกัน ดำเนินเรื่องว่า พระเอกเลี้ยงหมี นางเอกเลี้ยงหอย หมีกับหอยเป็นสื่อให้พระเอกกับนางเอกสมรสสมรักตอนจบ แต่เสียดายที่หนังสือชุดเรื่องนี้ขาดหายไปตั้งครึ่งเรื่อง ยังหาไม่ได้ครบสมบูรณ์จนกระทั่งบัดนี้

พบเพลงร้องเรือชาน้องหรือกล่อมเด็กภาคใต้ ที่เป็นบทอัศจรรย์บรรยายถึง การสมสู่ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ทำนองเดียวกับบท " สมห้อง " ของหนังตะลุง หรือบทอัศจรรย์ในวรรณกรรมลายลักษณ์ เรื่องประโลมโลกทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย ทั้งที่หยาบโลนและสุภาพมีมากมายและพบแปลกคือ อารมณ์ขันแบบทะเล่สัปดนของกวี ยิ่งแทรกซึมเข้าไปในตำราสมุนไพรโบราณด้วย แต่มักจะเป็นสมุนไพรใช้ต้มดื่มบดผงกินสร้างสมรรถนะทางเพศให้ผู้ชายซึ่งเป็นชนวนพาลูกหลานเข้าเหตุทะเล่สัปดนได้ง่าย และปรากฏว่าไม่เพียงกวีเมืองคอนเท่านั้น กวีเมืองลุงหรือกวีเมืองพัทลุงก็ทะเล่สัปดนไม่น้อยหน้ากวีเมืองคอน

(" วรรณกรรมสัปดน " วิชา. 9 (3) : 97 – 121 ; มิถุนายน 2528)

ตามประวัติศาสตร์พม่า ทั้งฉบับสำหรับอ่านจริง หลายต่อหลายเล่ม และแม้แต่เกร็ดประวัติศาสตร์ " ผู้ชนะสิบทิศ " สำหรับอ่านเล่นของยาขอบ หรือโชติ แพร่พันธ์ บอกไว้ชัดเจนตรงกันหมด

เดิมนั้นดินแดนพม่าทางฝ่ายใต้ อันมีกรุงสะเทิมหรือหงสาวดีเป็นเมืองหลวง ขนชาติมอญครอบครองเป็นใหญ่อยู่ ต่อมาชนเชื้อชาติพม่า ซึ่งตั้งหลักแหล่งอยู่ทางตอนเหนือ ได้ผู้นำที่เข้มแข็งสองท่านคือมังตรา หรือตะเบงชเวตี้ กับจะเด็จหรือบุเรงนองเชษฐภรรดาเมืองตองอู ตะเบงชเวตี้กับบุเรงนองได้รวบรวมชนชาวพม่า ที่แยกตั้งชุมชนเป็นเมืองอิสระกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ ไว้ในอำนาจหมด

(" แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย " สารนครศรีธรรมราช. 6 (1) : 9 – 16 ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2518)

องค์พระบรมธาตุ เป็นปรากฏตามตำนานและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า ได้สร้างเสริมและบูรณะสืบต่อๆ กันมาหลายยุคหลายสมัย แต่สิ่งสำคัญคือ ครั้งแรก เสริมเจดีย์เล็กๆ ที่ชาวลังกาสร้างไว้แต่เดิมเป็นเจดีย์ใหญ่ทรงโอคว่ำ ศิลปะแบบสาญจีของอินเดีย มีฐานประทักษิณกว้างใหญ่ และวางกำแพงแก้วล้อมโดยรอบพร้อมๆ กันนั้นก็สร้างบ้านแปลงเมือง หาดทรายแก้วเป็นเมืองนครศรีธรรมราช ตามพรลิงค์

ครั้งที่สองนักประวัติศาสตร์ และโบราณคดีรุ่น “ บิดาประวัติศาสตร์ ” กำหนดให้เป็น “ ยุคศรีวิชัย ” และว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงเสริมสร้างทรงเจดีย์พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช เป็นแบบพระธาตุไชยา เรียกศิลปะศรีวิชัย แต่นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีปัจจุบันมีหลักฐานใหม่ยืนยันว่า เจดีย์พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ไม่เคยถูกแปรรูปเป็นแบบเจดีย์พระบรมธาตุไชยาเลย

(“ พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตาอดีต ” เดือนสิบ 27. หน้า 30 – 31 2527)

เรื่องนี้ดีใจข้อความในหนังสือตำนานวัดพระบรมธาตุ ฉบับวัดพระบรมธาตุจัดพิมพ์ ซึ่งอ้างว่าลอกมาจากสมุดข่อยเก่าแก่ ความตอนหนึ่งในตำนานนี้ว่า

ประมาณ พ.ศ.1546 โคทศิรีและท้าวราช ท้าวศรี สามพี่น้อง อพยพลูกเมียข้าทาสเจ็ดร้อยเศษลงสำเภา 3 ลำ จากหงสาวดีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระเจ้าศรีธรรมโศกราชเมืองนคร พระเจ้าศรีธรรมโศกราชจึงพระราชทานที่ให้สร้างบ้านอาศัย อยู่ที่ตำบลท่าประตูประตูข้างฝ่ายพายัพ เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งน่าจะคือบริเวณตั้งแต่แนวถนนกะโรม (คำนี้วิปลาสมาจากคำว่าโกรม) ไปทางทิศเหนือจด “ นอกโคก ” หรือ “ กระจ่อมโคก ” อันเป็นที่ตั้งสถานีรถไฟปัจจุบันนั่นเอง

(“ สนวนพระเงิน ” สารานนครศรีธรรมราช. 1 (12) : 65 – 71 ; กุมภาพันธ์ 2514)

ปรากฏตามพงศาวดารว่า ท่านผู้นี้เป็นเจ้าพระยานครศรีธรรมราชมาตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระบรมโกศ เดิมเป็นผู้รักษาเมืองไชยาอันเป็นเมืองด่านฝ่ายเหนือของเมืองนครศรีธรรมราช บรรดาศักดิ์พระยาไชยาธิเบศร์ ต่อมาพระยาไชยาธิเบศร์จับได้ช้างมงคลลักษณะทูลเกล้าถวายเข้าไปยังกรุง 1 เชือก ซึ่งได้ชื่อพระราชทาน พระบรมนาเคนทร์เชือกหนึ่ง พระบรมจักรวาฬเชือกหนึ่ง มีความดีความชอบขึ้นมาในแผ่นดินเป็นอันมาก

(“ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช ” ใน เดือนสิบ 11 . หน้า 114 2511)

เรื่องราวเมืองนครศรีธรรมราชของเรานั้น พบจากตำรับตำรามากหลายได้ความว่า
แรกเริ่มเดิมที ดินแดนภาคใต้ประเทศไทยของเรา ซึ่งนับตั้งแต่ส่วนหัวสุดของอ่าวไทยลงมา
เป็นแหลมยื่นคล้ายด้ามขวานหรือกระบวยจนถึงปลายสุดอันศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า
จดมหาสมุทรเป็นที่แล้ว...มีคนเถื่อนอาศัยอยู่หลายเผ่า ที่รู้จักกันดีเวลานี้มี 5 เผ่า

(“ บันทึกเรื่องเมืองนคร ” เสียงราษฎร์. 6 (423) : 7 ; 7 พฤศจิกายน 2507)

1.2.2.2 **ข้อมูลจากการสอบถาม** ในการอ้างอิงที่มาของเรื่องในบทความ
ความทั้งในส่วนของเอกสารหรือแหล่งที่มาจากผู้บอกเล่า มักไม่มีเชิงอรรถอ้างอิงเหมือนบทความ
ทางวิชาการ รูปแบบการดำเนินเรื่องลักษณะนี้ ปรากฏในเรื่องแต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย
ป่าวพุดม มะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น ดังเช่น

กลอนที่ท่านผู้เฒ่าเล่าทึ่งให้ผู้เขียนจดอีกบทหนึ่ง เป็นกลอนถามตอบดังนี้

ถาม - ใ้ไม่งเห็น กินข้าวกับใคร

ตอบ - กินกับไข่ไก่

ถาม - เปลือกทุ่มไหน

ตอบ - เปลือกทุ่มโคนกล้วย

ตัดบท - ใ้ไม่งหน้าถั่วยิกฎให้ทัน

กลอนข้างบน เป็นกลอนว่าประกอบการเล่นชนิดหนึ่งของเด็ก เรียก “ เล่นใ้ไม่ง ” ผู้
เฒ่าเจ้าตำรับเล่าท่านว่ายังมีต่ออีกสองคำ คือ “ ให้มันสองขวดแถมหนวดสองเส้น ” แต่ผู้
เขียนเข้าใจว่า น่าจะเป็นใครต่อเติมเข้าขั้นหลัง การเล่นเพื่อความสนุกของเด็กๆ เห็นจะไม่
ต้องมีสินจ้างรางวัลแบบพนันกันดอก จะถือว่ากลอนพาไปก็เห็นผิดที่ ถ้ามีต่อสองคำดัง
กล่าวข้างต้นจริงก็น่าเสียดาย ที่ท่านผู้เฒ่าท่านปลุกฝังการพนันลงในนิสัยเด็กโดยไม่รู้ตัว

(“ แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 3 (36) : 41 - 49 ;
กุมภาพันธ์ 2516)

เย็นวันนั้น เรา หมายถึงป่าวพุดม สวาทธรรมกับผมผู้เขียน นั่งคุยกันเรื่อง ” รถม้า ” ที่ร้านน้ำชาแห่งหนึ่งใกล้ๆ หอนาฬิกาในเมือง บนโต๊ะของเราพร้อมด้วยน้ำชา กาแฟ บุหรี่ และของขบเคี้ยวอีก 2 – 3 อย่าง

“ ผมคลุกคลีกับรถม้ามาแต่เด็ก ป่าวพุดมเล่า เมื่อเราถามว่า แก่เริ่มชีวิตรถม้ามาแต่เมื่อไร ” ผมพอจะจำได้ว่า อายุผมราวสิบสาม สิบสี่ปี ผมก็เริ่มเป็นเด็กรถม้าแล้ว การเป็นเด็กรถม้า ก็คือติดตามไปกับรถม้า นั่งข้างๆ สารถี ช่วยเขาเก็บสตางค์บ้าง เรียกคน ช่วยขนของติดตัว คนโดยสารหรือของที่เขาค้างบรรทุกขึ้นและลงบ้าง หัดขับบ้าง เย็นๆ ก็ช่วยเขาเอาม้าอาบน้ำ เอาหญ้าให้ม้ากิน แล้วเขาก็ให้สตางค์กินขนม ”

(“ ป่าวพุดม ” สารนครศรีธรรมราช. 3 (32) : 27 – 42 ; ตุลาคม 2515)

ผู้เฒ่าผู้แก่ของท้องถิ่นยืนยันว่า มะม่วงหิมพานต์เป็นพันธุ์ไม้ผลประจำท้องถิ่นมาแต่ดั้งเดิม มีชื่อเรียกในภาษาถิ่น แต่ละท้องถิ่นต่างกันออกไป เช่น ยาร่วง ยาโหย ยาห้อย ทำยล่อ เล็ดล่อ หัวคล้อก กายี่ กระแตแหล ฯลฯ

ที่เรียก “ ยาร่วง ” ผู้เฒ่าผู้แก่ของท้องถิ่นเล่าตำนานประกอบว่า แรกเริ่มเดิมที ผลมะม่วงหิมพานต์ เมล็ดของมันชูอยู่กลางผลเหมือนผลไม้อื่นๆ ทั่วไป

(“ มะม่วงหิมพานต์ ” สารนครศรีธรรมราช. 10 (2) : 68 – 78 ; มีนาคม – เมษายน 2522)

1.2.2.3 จากประสบการณ์ บทความของดิเรก พอดตะเสน มีลักษณะการดำเนินเรื่องในลักษณะนี้อยู่มาก ซึ่งเนื่องมาจากการผ่านชีวิตและได้สัมผัสประสบการณ์ไว้มากมาย จึงใช้ข้อมูลเหล่านี้มาถ่ายทอดในบทความต่างๆ ประกอบกับความเป็นคนช่างสังเกตจดจำชอบอ่านคัมภีร์ และซักถามความรู้จากคนในท้องถิ่นและผู้เฒ่าผู้แก่อยู่เสมอ จึงทำให้ได้รับข้อมูลที่ละเอียดและถูกต้อง มาถ่ายทอดสู่ผู้อ่านเป็นจำนวนหลายเรื่อง รูปแบบการดำเนินเรื่องในลักษณะนี้ ปรากฏในเรื่องอุตุนิยมของชาวบ้าน แต่มาตุภูมิ “ ร่อนพิบูลย์ ” โมคคาลนสร้างก่อนเมืองนครสร้างหลัง เป็นต้น ดังเช่น

ช่วงมรสุมฝนตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2517 ถึงราวกลางเดือนมกราคม 2518 ซึ่งเกิดจากอุทกภัยร้ายแรงชนิดไม่เคยปรากฏมาก่อนในรอบร้อยปี ในช่วงที่กล่าวนี้ พวกปล้นจี้ตามเส้นทางหลวงนครศรีธรรมราช พากันหยุดเทอมอย่างพร้อมเพรียงกันเป็นที่น่า

อัศจรรย์ ผู้เขียนจึงมีโอกาสรวมกลุ่มกับพวกช่างและคนงานออกไปตามสายทางในฐานะช่างภาพ ติดตามถ่ายภาพความอำมหิตโหดเหี้ยมของ “ อุทก ” ได้คุยกับชาวบ้าน ถึงสภาพของผลที่ “ อุทก ” ทำเหตุและความวิปริตแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ได้ยินได้ฟังอะไรที่น่าที่ น่าสนใจก็จดจำไว้ ไม่ใช่เหตุการณ์อันเป็นข่าวที่ใครๆก็รู้จากหนังสือพิมพ์ ซึ่งตีพิมพ์เหตุการณ์ทุกแห่งทุกมุมดอก ที่ผู้เขียนจดเป็นเกร็ดทางอุตุนิยมประสาชาวบ้านเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้นเอง

(“ อุตุนิยม ” สารนครศรีธรรมราช. 6 (12) : 53 – 58 ; มิถุนายน 2518)

ประมาณ พ.ศ 2492 แขวงการทางนครศรีธรรมราช ได้รับมอบหมายให้บุกเบิกสร้างทาง ตามเส้นทางเดินเท้าเดินช้างของคนโบราณสายนี้ จากเข้าน้อยในท้องที่อำเภอร้อนพิบูลย์ พุ่งเข้าช่องเขาไปบรรจบเส้นทางที่แขวงการทางตรังสร้างมาแล้วจากห้วยยอดที่ทุ่งสง คั่นทาง 10 เมตร ตรงกิโลเมตร 12,000 (นับจากทุ่งสง) ฝ่าเข้าชนตัวศาลเท(ว)ดา ไม้ดักพอดิบพอดี แล้วก็จำเป็นหลีกเลี่ยงไม่ได้เสียด้วย

เพื่อไม่ให้ได้ชื่อผู้ทำลายสิ่งเคารพของชาวท้องถิ่น ซึ่งถ้าทำเช่นนั้นย่อมเป็นการหักรานน้ำใจกันอย่างสาหัสทีเดียว เพราะชาวบ้านศรัทธาเชื่อถือเท(ว)ดาไม้ดักหนักแน่นเหลือเกิน ซึ่งในระยะที่เพิ่งผ่านสดๆร้อนๆ ก็มีเหตุสนับสนุนให้ศรัทธาเชื่อถือนั้นคงกว่าเดิมเกิดขึ้น

(แต่มาตุภูมิ ” ร้อนพิบูลย์ ”. สารนครศรีธรรมราช. 3 (28) : 19 – 27 ; มิถุนายน 2515)

เรื่องราวเกี่ยวกับวัดนี้ ผู้เขียนรู้สึกสะดุดใจชื่อ “ โมคลาน ” เป็นเบื้องต้น เพราะพิจารณาทางด้านภาษาศาสตร์แล้ว ชื่อ “ โมคลาน ” ไม่ได้ให้ความหมายอย่างใดไว้เลย ผู้เขียนได้เดินทางไปถึงวัด ดูซากปรักหักพัง และพยายามซักถามผู้เฒ่าผู้แก่ของท้องถิ่นหลายต่อหลายคน สรุปแล้วพอจะได้ความกว้างๆ ว่า บริเวณวัดโมคลานและใกล้เคียงมีสภาพเป็นเนินสูง บนเนินเป็นลานทรายละเอียดขาวสะอาดราบเรียบและมีต้นโมกขึ้นเป็นป่า ส่งกลิ่นหอมตระหลบ ชาวบ้านทั่วไปจึงเรียกลานทรายแห่งนี้ว่า “ โมคลาน ”

(“ โมคลานสร้างก่อนเมืองนครสร้างหลัง ” วัฒนธรรมไทย. 9 (6) : 39 – 47 ; สิงหาคม 2512)

การศึกษาทวิวิธีการดำเนินเรื่องจากบทความดังกล่าว พบว่าไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์และการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล ดังเช่นหลักการเขียนบทความในยุคปัจจุบันและไม่มีลักษณะเป็นบทความทางวิชาการ แต่ใช้วิธีการถ่ายทอดในรูปแบบการบอกเล่า ภาษาที่ใช้สามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความน่าสนใจในเนื้อหาที่ค้นหาลังไม่เคยรู้มาก่อน แม้แต่คนวัยเดียวกับท่านบางคนก็อาจจะหลงลืมไปแล้ว ข้อมูลที่นำมาใช้ในการดำเนินเรื่องมาจากหลายแหล่ง คือเป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร จากการบอกเล่าของผู้อื่น และจากประสบการณ์ของท่านเอง

1.2.3. การจบเรื่อง เป็นทวิวิธีการเขียนบทความอีกส่วนหนึ่งที่จะต้องมีการสรุปลงท้าย ปิดเรื่องหรือจบเรื่อง เพราะเป็นส่วนที่จะสรุปข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมด หรือเป็นส่วนที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจไม่มากก็น้อย โดยสร้างแรงจูงใจให้ติดตามอ่านเรื่องต่อไปอีก และทวิวิธีการจบเรื่องก็มีหลากหลายวิธี ซึ่งโดยทั่วไปนักเขียนบทความจะพิถีพิถันในส่วนของการจบเรื่องมาก สมพร มั่นตะสุตร ได้กล่าวไว้ว่า “ การลงท้ายก็เช่นเดียวกับการขึ้นต้น กล่าวคือเป็นจุดที่จะสร้างความประทับใจให้ข้อเขียนติดตรึงใจในความทรงจำนั้นอยู่ตอนจบ หากมีการลงท้ายดีๆ หรือทิ้งท้ายดีก็ย่อมประทับใจคนอ่านไว้ได้เนิ่นนาน การลงท้ายบทความนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ”¹

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวถึงการจบเรื่องไว้ว่า

ตอนสรุปมักอยู่ในย่อหน้าสุดท้ายของเรื่อง ได้กล่าวแล้วว่าการสรุปนั้นไม่ใช่การย่อเรื่องที่เขียนมาแล้ว แต่เป็นการทิ้งท้ายเรื่องหรือปิดเรื่อง เพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. สรุปเพื่อคลี่คลายปมต่างๆ ซึ่งในเนื้อเรื่องอาจใช้ศิลปะในการพรรณนาชวนให้ซับซ้อนอยู่บ้าง บทสรุปจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้เด่นชัด ตรงตามเจตนาของผู้เขียน
2. แสดงความคิดเห็นหรือคติของผู้เขียน เพื่อให้ผู้อ่านติดใจและนำไปคิดต่อหรือให้เกิดผลในทางปฏิบัติ²

¹สมพร มั่นตะสุตร. การเขียนสร้างสรรค์. 2525. หน้า 178.

²สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. การเขียน. 2522. หน้า 57

นอกจากนี้ สิทธา พินิจภูวดลและคณะ¹ ได้กล่าวถึงการจบเรื่องไว้ว่า “ ความลงท้าย มักจะเป็นตอนที่กล่าวถึงคำแนะนำ หรือวิธีแก้ไขปัญหา หากว่าบทความนั้นเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรืออาจจะเป็นตอนที่ย้ำความคิดเห็นของผู้เขียนให้เห็นเด่นชัดขึ้น ”

ในส่วนของ การจบเรื่องบทความของดิเรก พรตตะเสน สรุปได้ว่ามีรูปแบบการจบเรื่องในลักษณะต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.2.3.1 จบบริบูรณ์ หมายถึงข้อมูลที่ได้นำเสนอในเรื่องนั้นๆ ได้จบหรือหมดลง จึงมีการเขียนส่งท้ายที่สื่อให้ผู้อ่านรู้ว่าเรื่องในบทความได้จบลงแล้ว ดังปรากฏในเรื่อง ประเพณีตักบาตรรูปเทียน อุตุนิยมชาวบ้าน แหล่งเย็นยามหล้าร้อน เมื่อย่าเหลไปเมืองนครศรีธรรมราช พุทธศาสนาในนครศรีธรรมราช ลายแทง เป็นต้น ดังเช่น

ดังได้กล่าวแล้วว่าที่ปฏิบัติกันอยู่ในสมัยโบราณนั้น เมื่อเสร็จตักบาตรดอกไม้รูปเทียน ทายกทายิกาจะพากันเข้าไปยังวิหารทิศเกษตร จุดประทีปบูชาหน้าพระพุทธรูป และตามฐานเจดีย์ทุกแห่ง ยามนั้นจะเห็นดวงไฟเล็กๆ นับพันนับหมื่นแวบเป็นจุดพรายไปหมด แต่ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่รักษาวัดได้จัดให้บูชาในที่แห่งเดียวคือในวิหารพระม่า ซึ่งมีบันไดทอดขึ้นสู่องค์เจดีย์พระบรมธาตุ และการจุดประทีปบูชานั้นก็ใช้เทียน เลยดูไม่ออกว่ายังมีการ” จุดเปรียง ”หรือจุดประทีปในวัดพระบรมธาตุอยู่ในขณะนี้

(“ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ” สารานุกรมศรีธรรมราช. 1 (5) : 40 – 44 ; พฤษภาคม 2513)

ทั้งหมดที่เล่ามา เป็นวิทยา” อุตุนิยม ” ของชาวบ้านรุ่นได้ในเสาเต่าพันปี ชาวเมืองรุ่นลูกรุ่นหลานได้ในเสาเต่าพันปี ซึ่งไม่ยอมรับนับถือชาติพันธุ์ของตนเอง คงไม่เชื่อ แต่ถ้าเชื่อ ผู้เขียนแน่ใจว่า นายช่างและช่างที่รับผิดชอบในการก่อสร้างหรือบำรุงบูรณะสายทางต่างๆ อาจจะอาศัยเป็นलगบอกเหตุให้เตรียมพร้อมที่จะรับมรสุมฝนได้ดีพอสมควรเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางของภาคใต้

(“ อุตุนิยมชาวบ้าน ” ทางหลวง. 2 (6) : 53 – 58 ; มิถุนายน 2518)

¹ สิทธา พินิจภูวดลและคณะ. การเขียน. มปป. หน้า 83

ผู้เขียนเคยนำคณะกรรมการ อ.ส.ท. ซึ่งเดี๋ยวนี้เปลี่ยนเป็นท.ท.ท.ไปแล้วท้อง
แหล่งเย็นของเมืองนครศรีธรรมราชหลายแห่ง เมื่อต้นเดือนมีนาคม 2521 รวมทั้งน้ำตกไม้
ปักแห่งนี้ด้วย เพื่อทำอนุสาวรีย์ อ.ส.ท. ฉบับแนะนำเมืองนครศรีธรรมราช ประจำเดือน
เมษายน 2521 ถ้าใครเคยผ่านตาจะพบว่าผู้เขียนมีบทบาทอยู่ในบทความของคุณวาสนา
กุลประสูตร เรื่อง “บันทึกจากเมืองคอน” หลายตอน จะได้บอกเล่าถ่ายทอดสู่กันฟังในวาร
สารทางหลวงของเราต่อไป เมื่อมีโอกาส

(“แหล่งเย็นยามหล้าร้อน ” ทางหลวง. 10 (16) : 69 – 101 ; ตุลาคม 2522.)

มันนั่นเองท่านที่รัก อนุสาวรีย์ย่าเหล หมาแสนรู้ของล้นเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ย่าเหลสมัยมีชีวิตแสนฉลาดประจบประแจงและแสนจะ
รอบรู้ มันได้รับความโปรดปรานจากพระองค์ท่านผู้เป็นเจ้าของมากเป็นพิเศษจนคนทั่วๆ
อุจฉาบคิดกันถึงมันถึงตาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงสร้าง
อนุสาวรีย์ขึ้นเป็นที่ระลึกให้แก่มัน และทรงพระราชนิพนธ์กลอนอย่างไพเราะและซาบซึ้ง
จารึกไว้ที่ฐานอนุสาวรีย์ ถาวรมาจนถึงเวลานี้ ดังตอนหนึ่ง

ยากที่ใครเขาจะเห็นหัวอกกู
เพราะเขาดูเพื่อนเห็นแต่เป็นหมา
เขาดูแต่เปลือกนอกแห่งกายา
ไม่เห็นลึกตรึกตราถึงหัวใจ

(“ เมื่อย่าเหลไปเมืองนครศรีธรรมราช ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (16) : 29 – 31 ;
มิถุนายน 2514)

หนึ่งในคราวเสด็จตรวจราชการคราวนั้น สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ยังทรงให้
เปลี่ยนชื่อศาลาประตูหก ซึ่งคนนครเรียกในสำเนียงถิ่นที่ว่า “ หลาโดหก ” (เมื่อพูดเร็วก็ชวน
ให้ฟังเป็นโกหก จนชาวเมืองหลวงซึ่งไม่คุ้นหูเก็บไปล้อเลียน “ ศาลาโกหก ”) เป็น “ สัจ
ศาลา ” ด้วย พระเดชพระคุณวัดท่าโพธิ์ค้านอย่างแข็งขันเช่นกัน แต่ไม่สำเร็จ สมเด็จพระ
พระยาดำรงราชานุภาพเสด็จกลับกรุงเทพฯ พระเดชพระคุณวัดท่าโพธิ์ก็ได้แต่งเพลงบอกให้
ลูกเสือปักขี้ไต้ ตามไปร้องประท้วงถึงกลางกรุง ส่วนวัดพระบรมธาตุนั้นต่อมามีประกาศ
กระทรวงธรรมการ (แผนกสังฆการี) ลงวันที่ 30 กันยายน 2458 ประกาศนี้ไม่ใช่ประกาศ
ให้เปลี่ยนชื่อวัด เป็นประกาศว่าด้วยการจัดระเบียบอารามหลวง แต่ในประกาศนี้เรียกวัด

พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชเป็นวัดมหาธาตุ ชื่อวัดบรมธาตุจึงวิบัติเป็นวัดพระมหาธาตุ
 อย่างเป็นทางการตั้งแต่บัดนั้น

(“ พุทธศาสนาในนครศรีธรรมราช ” รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช.
 หน้า 354 2521)

นครศรีธรรมราชเคยมี “ ยุคทอง ” ของการขุดค้นทรัพย์ตามบริศนาลายแทง มีเรื่อง
 พบอภรรพณ์เล่ากันมากมาย เรื่องโดนผีหลอกเป็นเรื่องธรรมดา บางคนโดนว่าบก ออก
 ถลอกปอกเปิกก็มี คือพอขุดไม่ทันไร พลันเห็นมีน้ำพุ่งมาท่วมทันเป็นทะเล หนีไปไหนไม่
 ท้น เมื่อหนีไม่ทันก็ต้องว่ายน้ำ การขุดทรัพย์เขาขุดกันกลางคืน ถ้าพวกนี้เจอน้ำก็ต้องว่าย
 ว่ายน้ำยันรุ่ง ต่อมีผู้ไปพบเรียกขาน หรือเขาจับตัวพุงขึ้น ซึ่งนั่นคือการแก้อาถรรพ์ นั้น
 แผลต่างจึงจะรู้สึกตัวว่าอภรรพณ์ขุมทรัพย์บันดาลให้หลงว่าบกกันให้แล้ว หนี้อย่อน
 ระทระทวย เกือบขาดใจไปตามๆกัน

เป็นเรื่องเหลือเชื่อ สำหรับคนยุคเราท่าน แต่ก็เป็นเรื่องที่เล่าต่อๆ กันมาได้จนถึงเวลานี้

(“ ลายแทง ” วิชา. 4 (3) : 139 – 180 ; มีนาคม – พฤษภาคม 2521)

1.2.3.2 จบเรื่องโดยใช้วิธีเรียกร้องขอความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง
 ถึงร้องขอให้อนุรักษ์หรือสืบทอดต่อไป บทความที่ใช้การจบเรื่องในลักษณะนี้ ดังปรากฏตัวอย่าง
 เรื่องมองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งนั่นสำคัญไหน ประเพณีสารท
 เดือนสิบ ที่มาของงานเดือนสิบ ดังเช่น

วรรณกรรมมุขปาฐะของนครศรีธรรมราชที่สะท้อนให้เห็นนี้ ยังมีอยู่อีกมาก ซึ่งควร
 จะได้มีการศึกษากันต่อไป ก่อนที่วรรณกรรมเหล่านี้จะสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย

(“ มองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมมุขปาฐะ ” เดือนสิบ 26.
 หน้า 56 2526)

ในยุคประชาธิปไตย ซึ่งถือเอาเสียงข้างมากของประชาชนเป็นใหญ่ ถ้าใครจะ
 ดำเนินการให้ชื่อวัดพระมหาธาตุ เปลี่ยนกลับเป็น “ วัดพระบรมธาตุ ” อันเป็นชื่อดั้งเดิมเรียก
 ขานกันมาแต่โบราณกาลได้ ประชาชนชาวพุทธเมืองนครศรีธรรมราชจะแซ่ซ้องร้อง
 สาธุการสนั่นลั่นโลกไปทีเดียว

(“ ชื่อนั้นสำคัญไฉน ” เดือนสิบ 24. หน้า 22 2524)

คงจะมีสักปีหนึ่งต่อไปข้างหน้า ที่เราจะได้เห็นการสาธิตหรือประกวดประชันทำขนมสารทเดือนสิบกันบ้าง ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้มีการรักษามรดกชิ้นนี้ไว้ ให้ลูกหลานเหลนของเรา ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนพิธีบุญสารทให้สมชื่อ “ งานเดือนสิบ ” โดยแท้จริงต่อไปในอนาคต

(“ ประเพณีสารทเดือนสิบ ” เดือนสิบ 30. หน้า 18 2530)

ผู้เขียนเห็นว่าผู้จัดงานควรจะรักษาประเพณีสารท อันสืบเนื่องมาแต่โบราณกาลให้เป็นพื้นฐาน สมความตั้งใจของชาวบ้านหาไม่แล้วชาวบ้านจะรักษาประเพณีเองด้วยการออกทำบุญตามวัดต่างๆ เหมือนที่เคยเป็นมาแล้ว

(“ ที่มาของงานเดือนสิบ ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (7) : 13 – 19 ; กันยายน 2513)

1.2.3.3 จบเรื่องโดยการออกตัว หมายถึงการขออภัย เพราะผู้เขียนไม่มีความชำนาญในเรื่องที่เขียน จึงอาจมีข้อผิดพลาด โดยทิ้งท้ายให้ผู้อ่านนำไปพิจารณาให้ถ่องแท้ ดังตัวอย่างปรากฏในเรื่องมะม่วงหิมพานต์ สวนพระเงิน เป็นต้น ดังเช่น

ผู้เขียนไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องมะม่วงหิมพานต์หรือทางด้านเกษตรอื่นใดทั้งสิ้น ที่เขียนขึ้นได้ก็อาศัยประสบการณ์และอาศัยข้อมูลจากเอกสารที่ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านเขียนขึ้นไว้ก่อนเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อสนองนโยบายปลูกต้นไม้สองข้างทางของกรมทางหลวง ซึ่งมีต้นมะม่วงหิมพานต์อยู่ด้วยชนิดหนึ่ง ทราบว่ากรมทางหลวงจะพิมพ์เป็นเล่มเล็กๆ แจกเขตแขวง และหมวดการทางเป็นคู่มือ หากผิดพลาดประการใดท่านผู้รู้โปรดให้อภัยและให้คำแนะนำด้วยจะเป็นพระคุณอย่างสูง

(“ มะม่วงหิมพานต์ ” สารนครศรีธรรมราช. 10 (2) : 68 - 78 ; มีนาคม – เมษายน 2522)

ในการชุดแต่งฐานเจดีย์ยักษ์ และเรือเศษอิฐ ปรากฏว่าพบพระพุทธรูปองค์เล็กๆ แกะสลักด้วยหินแก้วขาว ที่เรียกกันว่าหินแก้วเขียวหนุมาน และหินแก้วสีเหลี่ยม ซึ่งเป็นบุษราคัมแท้ ตลอดจนสำริดและหินเป็นจำนวนมาก แต่ไม่พบองค์ที่สมบูรณ์ พระพักตร์

พระพุทธรูปที่พบ เหล่านี้เป็นแบบขมดัม ทำนองเดียวกับพระพักตร์พระพุทธรูปสิงห์ พระพุทธรูปเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ศิลปากรทำบัญชีเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีเพื่อนำเข้าพิพิธภัณฑ์ใช้เป็นหลักฐานศึกษาค้นคว้ากันต่อไป ที่เล่ามาทั้งหมด ผิดถูกอย่างไรไม่ขอยืนยัน ขอฝากทั้งผู้สนใจช่วยกันสืบค้น หากความกระจ่างต่อไปด้วย

(“สวนพระเงิน ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) : 65 – 71 ; กุมภาพันธ์ 2514)

1.2.3.4 **จบเรื่องโดยไม่ได้สรุปเนื้อหา** หมายถึงไม่ทิ้งท้ายหรือขมวดปมเรื่องที่ได้อ่านมาตั้งแต่ต้น ให้ผู้อ่านได้รู้ว่าเรื่องได้สิ้นสุดลงแล้ว ดังตัวอย่างปรากฏในเรื่องแต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย (หอยโข่ง) กีฬาพื้นเมืองภาคใต้ “ ตี ” การแต่งงานของชาวภาคใต้ โมเดลการสร้างก่อนเมืองนครสร้างหลัง เคย เป็นต้น ดังเช่น

หอยโข่งเป็นสัตว์อุตุอีกชนิดหนึ่ง ธรรมชาติกำหนดให้หอยโข่งวางไข่ก่อนมรสุมฝนเมื่อถึงเวลาวางไข่ มันจะคืบไต่ขึ้นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ตามริมฝั่งแหล่งน้ำที่มันอาศัย เมื่อขึ้นสูงได้ขนาดตามต้องการก็คายเปลือกซึ่งมีธาตุปูนผสมให้จับแน่นกับต้นไม้ แล้ววางไข่ เมื่อไข่สดๆ ของหอยโข่งจะเห็นเป็นสีแดงปนชมพู และมีประกายระยิบระยับของสีเขียวเงินด้วย แต่ไม่กี่วันก็จะกลายเป็นสีขาว

เปลือกไข่หอยโข่งที่ติดอยู่ตามต้นไม้สูงเพียงไหน ระดับน้ำในมรสุมของปีนั้นจะสูงตามขึ้นไปเพียงนั้น ลองสังเกตดูเถิด

(“ แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย (หอยโข่ง) ” สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 33 – 40 ; พฤศจิกายน – ธันวาคม 2517)

การเล่นตีจับหรือตีมีด ตอนช่วยเซลยนี้แหละ ถ้าช่วยเซลยได้พร้อมกันหลายคน ทุกฝ่ายจะต้องสะกดจับต่อกันและกันจนเหงื่อโชก ซูลมุนวุ่นวายกันอย่างสนุก ฝ่ายใดต้องตกเป็นเซลยหมดตัว ฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายแพ้

(“ กีฬาพื้นเมืองภาคใต้ ตี ” สารนครศรีธรรมราช. 8 (1) : 54 – 56 ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2520)

ปัจจุบันพิธีแต่งงานแปรเปลี่ยนไปเป็นอันมากดังที่ได้อธิบายกำกับไว้เป็นตอนๆ เคล็ดพิธีบางอย่างตัดทิ้งไปเลย แล้วรับเอาเคล็ดพิธีทำกันอยู่ปัจจุบันในภาคกลางเข้าสอด

แทรก บางทีก็ดัดแปลงแก้ไขเอาตามสะดวก เวลานี้ในตัวเมืองส่วนมากรับเอาพิธีอย่าง
กรุงเทพฯ มาทำทั้งหมด ส่วนตำบลบ้านนอกนั้นคงมีเค้าเดิมอยู่เป็นส่วนมาก

(“ การแต่งงานของชาวภาคใต้ใต้ ” วัฒนธรรมไทย. 5 (2) : 64 – 70 ; เมษายน
2508)

อนึ่ง ท้องที่ที่วัดโมคลานตั้งอยู่ ในสมัยรัชกาลที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ที่กล่าวแล้วนั้น
คงจะเป็นที่ที่ราษฎรตั้งบ้านเรือนทำมาหากินเป็นถิ่นอาศัยหนาแน่นพอดู มีหลักฐานว่า
พวกอิสลามเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชนส่วนใหญ่ของบท้องที่ที่ในสมัยนี้ ท้องถิ่นนี้ มีขุนนาง
ตำแหน่งนายที่ปกครองและตำแหน่งรองอยู่รวม 2 นาย คือขุนนางศักดิ์นา 400 บรรดาศักดิ์
ขุนทัณฑ์บุรี เป็นนายที่โมคลานตำแหน่งหนึ่ง และบรรดาศักดิ์หมีนชลบุรี
ศักดิ์นา 300 รองนายอีกตำแหน่งหนึ่ง ขุนนางสองตำแหน่งนี้สังกัด “ เมืองพิชัยภักดีศรีศร
ไกร ” นายที่ข้างซ้าย นอกจากปกครองราษฎรในท้องถิ่นแล้วเห็นจะเป็นไวยาวัจกรวัดโม
คลานเลณทุบาตในที่ข้างซ้ายนั้นด้วย

(“ โมคลานสร้างก่อน เมืองนครสร้างหลัง ” วัฒนธรรมไทย. 9 (6) : 39 – 47 ;
สิงหาคม 2512)

อย่างไรก็ตาม หากว่าชาวใต้เรียกกะปิอยู่ก่อน เพิ่งจะเปลี่ยนเป็น “เคย” โดยหมาย
พระราชกำหนดของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วเกิดเจเนใจ ชินปาก
คูนหู แม้มีหมายประกาศเรียกตามเดิมได้ก็ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ก็ยังนับได้ว่าชาวภาคใต้
รักษาคำว่า เคย น้ำเคย ซึ่งหมายถึงน้ำอันเกิดจากเยื่อโดยเฉพาะให้คงอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้
นี่เป็นเรื่องที่ชาวภาคใต้ควรภูมิใจ ส่วนความควรหรือไม่ควรที่ว่าบังอาจเอาราชาศัพท์มาใช้
เป็นคำสามัญ จัญไรจะปกหัวนั้นไม่เป็นไรมิได้ เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัว มีพระราชประสงค์มาแต่เดิมให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งหมด เรียกเยื่อเคยน้ำเคยอยู่แล้ว
แต่มาเมื่อเกิดโอกาสแก่คนพาลขู่เข็ญเอาเงินขึ้นภายหลัง เลยจำต้องผ่อนผันแก่ราษฎร
คงบังคับไว้แต่ราชาศัพท์ เพื่อเปิดทางคนพาล

(“ เคย ” วัฒนธรรมไทย. 5 (12) : 31 – 37 ; กุมภาพันธ์ 2509)

1.2.3.5 จบเรื่องโดยใช้วิจารณ์ญาณ หมายถึงให้ผู้อ่านใช้เหตุผลของตนเองประกอบการอ่านและตัดสินใจเกี่ยวกับความเชื่อ เพราะเนื่องจากผู้เขียนอาจใช้ความเชื่อ เหตุผลส่วนตัว หรือได้รับการถ่ายทอดมาอีกทอดหนึ่ง ดังตัวอย่างปรากฏในเรื่องแต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย“ร้อนพิบูลย์” หัวมีนา และเรื่องเล่าเรื่องบ้านทวดทอง เป็นต้น ดังเช่น

เรื่องของเท(ว)ดาไม้ดัก เป็นเรื่องที่ฟังมา แล้วผู้เขียนก็ว่าไปตามผี เพื่อเป็นทางศึกษาถึงวัฒนธรรมความศรัทธาของคนทั้งอดีตและปัจจุบัน หรือใครจะอ่านเล่นเป็นเรื่องสนุก ก็ย่อมจะได้ ผู้เขียนหาได้เจตนาจะปลุกฝังความเชื่อถือผิดๆ ให้แก่ใครไม่

(“ แต่มาตุภูมิ (ร้อนพิบูลย์) ” สารนครศรีธรรมราช. 3 (28) : 29 – 36 ; มิถุนายน 2515)

เกี่ยวกับ” หัวมีนา” นี้ มีเรื่องน่าคิด คือมีคนพบหัวปลาในบริเวณวัดมีหัวนาร้างหัวหนึ่ง ขนาดนิ้วก้อย ทำด้วยดินขาวเผาแข็ง เป็นของเก่าไม่ใช่ของใหม่แปลกปลอม หัวปลาหรือ”หัวมีนา”ที่กล่าวนี้ ปัจจุบันอยู่ในความครอบครองของพ.ต.อ.พิเศษล้ำ ชาลิวรรณ ใครสนใจ คงจะขอดูได้

ที่เขียนเล่ามาตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เขียนไม่ประสงค์ให้เป็น “มติ” ที่ทุกคนจะต้องลงความเห็นด้วย

(“ หัวมีนา ” วัฒนธรรมไทย. 9 (2) : 52 – 56 ; เมษายน 2512)

ผู้เขียนเขียนเรื่องนี้ไม่ได้มุ่งส่งเสริม ให้คนศรัทธามงายต่อภูตผีเทวดา หากแต่เขียนเพื่อรักษาตำนาน เพราะเรื่องราวอันเป็นตำนานท้องถิ่นต่างๆ นั้น ล้วนจำบอกสืบกันมา หากมีใครจดเป็นลายลักษณ์ไว้ไม่ และแม้จนบัดนี้ก็ยังไม่มีการริเริ่มและรวบรวมไว้ ที่คงจะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยไร้สาระ ตำนานท้องถิ่นจึงนับวันจะลึบเลือนสูญหาย ผู้เขียนจึงช่วยจดสืบไว้ให้เท่าที่สามารถจะทำได้ เรื่องราวอันเป็นตำนานท้องถิ่นต่างๆ ของเมืองนครศรีธรรมราชเรา ความจริงมีมากและมีทุกท้องถิ่น หากแต่ลึบเลือนกันเสียมาก เพราะสืบมาด้วยการจำบอกดังกล่าวแล้วทั้งนั้น และช่วยกันสืบหาจากคนเฒ่าคนแก่ เรียบเรียงรักษาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร พระยาอนุমানราชธน นักปราชญ์สำคัญท่านหนึ่งของไทย ซึ่งพึงจะถึงมรณะกรรมเมื่อไม่กี่วันมานี้ ถ้าเห็นียงและให้ความสำคัญต่อตำนานเหล่านี้เป็นอย่างยิ่ง

(“ เล่าเรื่องบ้านทวดทอง ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (7) : 38 – 47 ; กันยายน 2513)

1.2.3.6 จบด้วยคติความเชื่อ หมายถึงการจบด้วยการนำไปสู่การเกิดเป็นประเพณีหรือการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่างปรากฏในเรื่องแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน เป็นต้น ดังเช่น

ด้วยเหตุที่ชาวพุทธเมืองนครศรีธรรมราชถือเคร่งครัดว่า การทำบุญต่างๆ ตรงต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมได้อานิสงส์สูงสุด และแน่นอนกว่าทำต่อบุคคลอื่น ดังได้กล่าวแล้วตอนต้น ภายหลังเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรินิพพานแล้ว ซึ่งเป็นการตายดับสูญไม่เหลือแม้แต่วิญญาณ ก็ยังตั้งศรัทธาอยู่อย่างแน่นแฟ้นว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเทวดาสิงสู่อยู่ ณ เจดีย์ บรรลุพระบรมธาตุขึ้น พระพุทธรูปปั้นบางทีก็เลยเกิดไปว่าวิญญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าลอยละล่องคอยโปรดสัตว์อยู่ทุกหนทุกแห่ง ซึ่งจะเห็นได้จากการนิมนต์ภิกษุสงฆ์ สวดในพิธีมงคลต่างๆ ที่มีการตั้งพระพุทธรูป เช่นเดียวเช่นผีเสมอทุกคราวที่เลี้ยงอาหารเช้าและเพลแด่พระภิกษุในพิธีนั้น

ด้วยเหตุนี้เอง จึงเกิดคติโอบหุ้มพระเจดีย์และพระพุทธรูปด้วยผ้าที่เมืองนครศรีธรรมราช และทำกันอย่างศรัทธาสนิทใจ จนเป็นประเพณีสืบมาจนทุกวันนี้

(“ แห่ผ้าขึ้นธาตุ ” สารนครศรีธรรมราช. 2 (14) : 21 – 28 ; เมษายน 2514)

ดังได้กล่าวแล้ว ที่ปฏิบัติกันอยู่ในสมัยโบราณนี้ เมื่อเสร็จตักบาตรดอกไม้รูปเทียน ทายกทายิกาจะพากันเข้าไปยังวิหารทิศเกษตร จุดประทีปบูชาหน้าพระพุทธรูป และตามฐานเจดีย์ทุกแห่ง ยามนั้นจะเห็นดวงไฟเล็กๆ นับพันนับหมื่นดับแวมเป็นจุดพรายไปหมด แต่ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่รักษาวัดได้จัดให้บูชาในที่แห่งเดียว คือในวิหารพระม้า ซึ่งมีบันไดทอดขึ้นสู่องค์เจดีย์พระบรมธาตุ และการจุดประทีปบูชานั้นก็ใช้เทียน เลยดูไม่ออกว่ายังมีการ”จุดเปรียง” หรือจุดประทีปในวัดพระมหาธาตุอยู่ในขณะนี้

(“ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (5) : 40 – 44 ; กรกฎาคม 2513)

1.2.3.7 **จบเรื่องโดยย่อความสำคัญ** หมายถึงการรำลึกถึง การกล่าวถึง หรือการได้กระทำเพื่อแสดงความยกย่องให้ปรากฏ ดังตัวอย่างปรากฏในเรื่องเจ้าพ่อดำ เป็นต้น ดังเช่น

อนุสาวรีย์นี้ฯ พณฯ จอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี อีกทั้งว่าการกระทรวงกลาโหม และผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น ให้นำมาว่า “อนุสาวรีย์วีระไทย 2484” ทำพิธีบรรจุอัฐิและบวงสรวงเชิดชัยภูมิตหารหาญผู้เสียชีวิตจากจุดต่างๆ ของภาคใต้ เข้าสู่สถิตพร้อมทั้งจารึกนามและเปิดเป็นทางการ เมื่อ 8 ธันวาคม 2492 โดยท่านนายพลเอก หลวงเสนานรงค์เป็นประธาน

จากวันนั้นทุกวาระบรรจบรอบ คณะทหารค่ายวิชราวุธเป็นเจ้าภาพได้จัดให้มีการสักการะดวงวิญญาณ 116 ดวง ในอนุสาวรีย์และทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ประชาชน และข้าราชการทุกฝ่ายไปร่วมด้วยคับคั่งทุกปีมา

(“ เจ้าพ่อดำ ” สารนครศรีธรรมราช. 1 (10) : 79 - 86 ; ธันวาคม 2513)

แนวการจบเรื่องในวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน สรุปได้ว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการจบเรื่อง 7 แบบ คือ จบบริบูรณ์ โดยใช้วิธีเรียกร้องขอความร่วมมือร่วมใจ โดยการออกตัว ไม่ได้สรุปเนื้อหา โดยใช้วิจารณ์ญาณ ด้วยคติความเชื่อ และย้ำให้ได้รู้ถึงความสำคัญ

กลวิธีการเขียนในเรื่องรูปแบบและการใช้ภาษา บทความของดิเรก พรตตะเสนในส่วนของการเริ่มเรื่อง และการจบเรื่องไม่ได้เป็นไปตามรูปแบบของการเขียนบทความทางวิชาการในปัจจุบัน และบางเรื่องก็มีรูปแบบไม่ชัดเจน ส่วนในด้านการใช้ภาษา มักใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะเข้าใจง่าย ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน เป็นการบอกเล่าที่มีเทคนิคและน่าสนใจให้ติดตามอ่านไปจนจบ ทำให้ผู้อ่านสนุกไปกับการดำเนินเรื่อง เปรียบดังฟังผู้เขียนเล่าเรื่อง และหากมีภาษาถิ่นที่เข้าใจยาก ก็ได้มีการสอดแทรกคำแปลหรือความหมาย เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นและได้ความรู้ด้านภาษาถิ่นไปพร้อมกัน

2. เนื้อหา

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน มีลักษณะเนื้อหาที่สามารถจำแนกออกเป็นพวกตามลักษณะของเนื้อหาได้ดังนี้

2.1 **เนื้อหาเกี่ยวกับบุคคล** โดยมีเนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช และบุคคลทั่วไป เนื้อหาในลักษณะนี้มีปรากฏ 3 เรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.1.1 **บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช** มีปรากฏสองเรื่อง คือเรื่องพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช และเรื่องพังพการ เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติกษัตริย์ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราช การปกครองและความเป็นมาของหัวเมืองนครศรีธรรมราช โดยผู้ปกครองหัวเมืองเรียกว่าพระยานนครศรีธรรมราช ตรงกับสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา การตั้งตัวเป็นอิสระ และการยกทัพนครศรีธรรมราชไปตีพม่าที่ชุมพร พระเจ้าตากสินมาตีนครศรีธรรมราชได้ใน พ.ศ. 2312 นครศรีธรรมราชกลายเป็นเมืองประเทศราชของไทยและต่อมายุบลงเป็นหัวเมืองเอกในพ.ศ. 2327 เป็นต้น

พังพการ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติตำนานวีรบุรุษเมืองนครศรีธรรมราช โดยกล่าวประวัติตั้งแต่เกิด การได้รับพระเมตตาจากพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชพงษาสุระให้เป็นแม่ทัพปราบสลัดขวาที่มารุกรานเมืองนครศรีธรรมราช ความสามารถในการสู้รบของพังพการจนได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษเมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

2.1.2 **บุคคลทั่วไป** มีปรากฏหนึ่งเรื่อง คือ **บ่าวพุด** บอกเล่าเกี่ยวกับคนขี่รถม้ารับจ้างมีชื่อว่าพุด ซึ่งประกอบอาชีพคนขี่รถม้ารับจ้างคันสุดท้ายในเมืองนครศรีธรรมราช และเรื่องราวของอาชีพขี่รถม้าในเมืองนครศรีธรรมราช

2.2 **เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี** เป็นบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีสำคัญของชาวเมืองนครศรีธรรมราช ที่เป็นประเพณีเกี่ยวกับศาสนา และประเพณีในรอบปี เนื้อหาในลักษณะนี้มีปรากฏ 7 เรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.2.1 **ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา** มีปรากฏสี่เรื่อง คือแห่ผ้าขึ้นธาตุ ตักบาตรรูปเทียน ให้ทานไฟ ลากพระ เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

แห่ผ้าขึ้นธาตุ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความมุ่งหมายของประเพณี การเกิดประเพณี ความศรัทธาที่มีต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีพระบรมธาตุเป็นสัญลักษณ์ ความเป็นมาของประเพณี ผ้าที่ใช้ในการแห่ผ้าขึ้นธาตุ ที่มาของความเชื่อ

ให้ทานไฟ มีเนื้อหาเกี่ยวกับที่มาของประเพณีให้ทานไฟ มูลเหตุที่มาของความเชื่อ กำหนดการของการจัดประเพณี การปฏิบัติตามประเพณี ขนมนิยามใช้ถวายแต่พระภิกษุ ความนิยมของประเพณี

ตักบาตรรูปเทียน มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำบุญตามความเชื่อ ความเป็นมาของประเพณี พิธีการในการทำบุญ เหตุผลที่ประเพณีนี้นิยมทำเฉพาะที่วัดพระมหาธาตุฯ พิธีจุดเทียนที่ทำควบคู่กับพิธีตักบาตรรูปเทียน

ลากพระ มีเนื้อหาเกี่ยวกับที่มาของประเพณี ความเชื่อ กำหนดการในการปฏิบัติตามประเพณี การตักบาตรเทโวโรหณะเป็นส่วนประกอบของประเพณี อาหารที่ใช้ตักบาตร ประเพณีลากพระในอดีต วิธีการทำเรือพระ ความมุ่งหมายของการลากพระในสมัยก่อนกับสมัยปัจจุบัน การสมโภชพนมพระ

2.2.2 ประเพณีในรอบปี มีปรากฏสามเรื่อง คือ เรื่องวันสำคัญเดือนนี้ ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ และเรื่องที่มาของงานเดือนสิบ เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

วันสำคัญเดือนนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับวันสำคัญในเดือนพฤษภาคม ได้แก่ วันกรรมกรสากล วันฉัตรมงคล และวันวิสาขบูชา และความสำคัญของวันดังกล่าว

ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของประเพณี ความหมายของคำว่า “ สารท ” ที่มาของประเพณี การจัดและตบแต่ง “ หมอบ ” ความสำคัญในวันจ่าย การออกร้านขายของในงานเดือนสิบ วัตถุประสงค์ของการจัดงาน

ที่มาของงานเดือนสิบ มีเนื้อหาเกี่ยวกับกำหนดการในการจัดงาน ความสำคัญของประเพณี ผู้รับผิดชอบในการจัดงาน การจัดงาน การจัดหมอบ องค์ประกอบของหมอบ ความสำคัญของวันจ่าย งานออกร้านเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช วัตถุประสงค์ของการจัดงาน

2.3 เนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อ มีลักษณะเนื้อหาที่กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับลางบอกเหตุ และความเชื่อที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน เนื้อหาในลักษณะนี้มีปรากฏสามเรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.3.1 ความเชื่อที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีปรากฏหนึ่งเรื่อง คือ **เจ้าพ่อดำ** มีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะรูปร่างของอนุสาวรีย์วีระไทย ความหมายของคำว่า “เจ้าพ่อ”

อันเป็นที่มาของอนุสาวรีย์แห่งนี้ ที่มาของคำว่า “ดำ” เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์อันเป็นที่มาของการสร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ ปรากฏการณ์อันเป็นที่มาที่ทำให้ชาวบ้านเรียกอนุสาวรีย์นี้ว่า “อนุสาวรีย์เจ้าพ่อดำ”

2.3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับลางบอกเหตุ มีปรากฏหนึ่งเรื่อง คือ **มรดกมีค่าของตายาย (สัตว์ที่เป็นลางบอกเหตุ)** มีเนื้อหาเกี่ยวกับ สัตว์ต่างๆ ที่คนโบราณเชื่อว่าเป็นสิ่งบอกกลางดีลางร้าย ซึ่งเรียกว่า” อธิโทโพธิบาทว์ สัตวาศัญญาน ” สัตว์ดังกล่าวมี แมงป่อง แมลงสาบ หิ่งห้อย จิ้งจก แมงมุม ความเชื่อเกี่ยวกับแมงมุมบอกกลางของคนยุโรปและคนไทย พิษประโยชน์ อุบิสัย และสัญชาติทางเพศของแมงมุม

2.3.3 ความเชื่อที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน มีปรากฏหนึ่งเรื่อง คือ **ชื่อนั้นสำคัญไฉน** มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตั้งชื่อของคนไทยสมัยใหม่ การเปลี่ยนชื่อบ้านนามตำบลของท้องถิ่นในเวลาต่อมา ของข้าราชการจากเมืองหลวง ทำให้มีผลกระทบต่อประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น เช่น การเปลี่ยนชื่อวัดพระบรมธาตุเป็นวัดพระมหาธาตุ เปรียบเทียบความหมายของคำว่า “ มหา ” กับ “ บรม ” การเปลี่ยนชื่อศาลาหน้าเมืองจากชื่อเดิมว่า “ ศาลาประตูหอก ” เป็น “ สัจศาลา ” เป็นต้น

2.4 เนื้อหาที่เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม เป็นเรื่องของการใช้ภาษาถิ่นของนครศรีธรรมราช และวรรณกรรมท้องถิ่นของนครศรีธรรมราช เนื้อหาในลักษณะนี้มีปรากฏเจ็ดเรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.4.1 ภาษาถิ่นนครศรีธรรมราช มีปรากฏสามเรื่อง คือ ปริศนาคำทาย (ซึ่งมีเนื้อหาหลายตอนที่ได้ตีพิมพ์ลงในวารสารสารนครศรีธรรมราช) การเล่นปริศนาคำทาย ลายแทง เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

ปริศนาคำทาย มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทายปริศนาที่คนโบราณใช้ทายกันเพื่อความสนุกสนานและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้เด็กได้รู้จักการฝึกคิดอย่างมีเหตุผล ได้แก่ ปริศนาคำทายที่ว่า

- “ สี่ตีนเดินมาหลังคามุงเบี่ยง ” หรือ “ หัวเทียมดองเดินได้ ” มีเนื้อหาเกี่ยวกับปริศนาคำทายที่หมายถึงเต่า เรื่องราวของเต่า ประสบการณ์ของผู้เขียนเกี่ยวกับเต่าว่าเป็นสัตว์ที่มีความอดทน เต่าใช้เปรียบเทียบทั้งในแง่การล้อเลียนและประจาน เต่าตามความเชื่อของชาวจีน เป็นต้น

- “หัวเรียวท้ายเรียวเที่ยวท่องอยู่กลางสมุทร ใครปัญญาสุดท้ายว่าเรือใครปัญญาเรือท้ายว่าไม่ใช่” มีเนื้อหาเกี่ยวกับปริศนาคำทายที่หมายถึงลวดช่องไทย ความหมายและประวัติความเป็นมาของขนมลวดช่อง และขนมลวดช่องไทยในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้น

- “ตัวกลมเท่าหัวหมัด ปากคอเราะร้ายสันทัดไม่มีขา เวลาไปมาใช้ปากเกาะ อีกสำนวนว่า “หน้าแล้งเข้าถ้ำ หน้าน้ำเที่ยวจร ไข่มวยเหมือนมอญ นามกรว่ากระไร” มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปริศนาคำทายที่หมายถึง หอยโข่ง ลักษณะทางชีววิทยาของหอยโข่ง ชนิดของหอยน้ำจืดไทย วิธีการนำหอยไปปรุงอาหาร หอยโข่งที่พบในภาคใต้ เล่าที่มาของการไข่มวยแบบมอญของหญิงไทยสมัยอยุธยา เป็นต้น

- “สี่ตีนหางห่านาวาสอง ลอยล่องอยู่ในสายชล โปกหัวมิดชิด เหน็บกริชไว้บน” มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปริศนาคำทายที่หมายถึง กุ้ง ลักษณะทางชีวภาพของกุ้ง ชนิดของกุ้งที่พบในประเทศไทย กุ้งที่พบในจังหวัดนครศรีธรรมราช ธรรมชาติของกุ้ง นิทานพื้นเมืองเกี่ยวกับกำเนิดของกุ้ง เป็นต้น

- “อยู่ดินกินหญ้า อยู่ฟ้ากินขี้ลม อยู่เลกินตม นามชื่อเดียวกัน” มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปริศนาคำทายที่หมายถึงปู เฉลยและอธิบายคำทายที่ละเอียด ซึ่งคำทายทั้งหมดหมายถึงปูสามชนิด คือ ปูม้า ปูลม ปูทะเล เป็นต้น

- “มีสัตว์สามพันธุ์ นามชื่อเดียวกัน สามตัวแปดตีน” มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปริศนาคำทายที่หมายถึง กา สาลิกา และกิ้งก่า ลักษณะทางชีวภาพ อุปนิสัย และธรรมชาติของสัตว์ทั้งสามชนิด เป็นต้น

- “แบกขวานขึ้นหมาก แบกขวากขึ้นเขา เรือเกากล่องโอ ตีนโถลงหนอง” มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ปริศนาคำทายที่หมายถึง นกหัวขวาน ลักษณะทางชีวภาพ ประสพการณ์ของผู้เขียนเกี่ยวกับนกหัวขวาน ชนิดของนกหัวขวานที่พบในจังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะนิสัยธรรมชาติการสืบพันธุ์ เป็นต้น

การเล่นปริศนาคำทาย มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเล่นปริศนาคำทายในภาคต่างๆ ปริศนาคำทายที่เล่นกันในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น

- อยู่ในหนามทั้งงามทั้งหอม
- เล็กเล็กนุงผ้า พอใหญ่ขึ้นมาแก้เปลือย
- เมื่อแก่รองนอน เมื่ออ่อนตมจิ้ม
- ใ้เสียว หางเรียวชี้ฟ้า คนทั้งพารา ฟังพาใ้เสียว

- ต้นเท่าพรกฐกตปีหน่วย
- มีตุคมีตีนมีตารอบตัว
- มีตารอบตัวพาตัวไม่รอด
- ย่าก้าไม่ใช่ย่า ย่าของเขาเราพลอยเรียกย่า
- สุกก้าหอม งอมก้าหล่น สุกสองหนต่อคนได้กิน
- เหล็กแดงแยงใต้ดิน ถึงไม่สุกก้าได้กิน
- เหล็กแดงแยงอยู่ใต้หญ้า คนทั้งพาราเที่ยวหาเหล็กแดง
- ฝนตกลืบท่า หลังคาไม่เปียก
- ต้นเท่าเข็ม ทั้งเก็บทั้งเล็มไม่เต็มก้า
- แรกเกิดพี่น้อง น้องใหญ่ พอนานๆ ไปพี่ใหญ่พี่น้อง
- ต้นเท่าโพน ลูกโยนไปไกล
- ต้นเท่าแขน ไบแหลนเสียว
- ต้นเท่าแขน ไบแบนเรียว
- ต้นเท่าหม้อ ไบช่อเดียว
- ต้นเท่าขาไบวาเดียว
- ต้นเท่าदानลูกหวานเลียน
- ต้นเท่าก้อยไบ้อยถึงดิน
- ต้นเท่าก้อยไบ้อยดิน เก็บลูกมากินมันมันหวานหวาน
- ต้นเท่าก้อย พระยานั่งห้าร้อยไม่หัก
- ต้นเท่าเรือ ไบห่อเกลือไม่เม็ด
- ต้นเท่าสายปั้ง แตกกิ่งราหว่า
- ไบเป็นจักร ลูกจักรรอบคอ
- ลิงก้าไม่ใช่ลิง ค่างก้าไม่ใช่ค่าง นั่งห้อยหางทางร่มเล่น
- จะกล่าวถึงสกุนาปักษาชาติ สติตอาสน์รุกโขสโมสร ทำรังรอบข้างริมทางจร เลี้ยงลูกอ่อนจนโตไม่โรบิน
- แต่ปางหลังยังมีภวีชาติ สติตอาสน์ทำรังปลายรุกโข มีลูกตรงกลางหว่างมโน ตั้งแต่เล็กจนโตไม่โรบิน
- ตรีนตรไช่เชื้อสั๊กโก สติตปลายรุกโข อมอาไปไว้ใน
- ทางกลางหา มินกอยู่เฝ้า มีอ่าวพญาวานร

- พระอินทร์หน้าเขี้ยวพลัดลงเหวแตก
- แทงไม้พุก ฎุกไม้แก่น ฎุกแท่นดินสอ ฎุกบ่อน้ำใส
- หน้าหุ่นขน ขนหุ้มคูก คูกหุ้มเนื้อ เนื้อหุ้มน้ำ
- กำแพงสามชั้น รอบกัณวาริ ดวงมณีอยู่ใน ธงชัยอยู่บน
- นกก็ไม่ไชนกนั่งงกงกอยู่บนต้นไม้
- เล็กเล็กนุ่งผ้า พอใหญ่ขึ้นมาแก้ผ้าโพกหัว
- ต้นสามเหลี่ยม ใบเทียมดอก ไครทายออก ได้เมียงาม
- พลัดเล็กเด็กฉก ชักผลกแดงแจ๋ คอยแลรูล้าง
- ลมพัดหล่นพลก ชักพลกแดงแจ๋คอยแลรูล้าง
- ฟันไม่ขาด หวาดไม่ถอย
- ผูดกัก ผาดกัก ผีชัก ย่าหวอด แฉงตอด หันมัว
- อยู่ในลูกหนา แม่จิพาไปหากิน
- ขึ้นได้ ลงไม่ได้ ต้องตายคาปาง
- หยกหยกยกธงข้างหลัง สาวน้อยร้อยชั่งนั่งสูงกว่าเพื่อน
- มีเสาสองเสา มุงจากสองต้น นอนไม่หลับ ยกขึ้นร้องเรื่อ
- สองตีนเดินมาหลังคามุงจาก
- นางอยู่ในห้อง เอมมือไปต๋อง ขนพองฉา
- แม่ไม่ใช่แม่เรา แม่ของเขาเราพลอยเรียกแม่
- ตัวเท่าเข็ม กินมันเต็มถ้วย
- สี่ตีนยันธรณี สองมือยี่หน้าผาก ออกลูกมาไม่เหมือนแม่
- สองตีนชี้ฟ้า ก้มหน้าลงดิน ข้าวน้ำไม่กิน

คำอธิบายความหมายของปริศนาคำทายทุกคำอย่างละเอียด

ลายแทง มีเนื้อหาเกี่ยวกับปริศนาลายแทงของเมืองนครศรีธรรมราชและ
 ในนิราศเมืองสุพรรณของสุนทรภู่ ปริศนาลายแทงที่ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ ได้รวบรวมไว้ ปริศนา
 ลายแทงที่เป็นสมบัติในที่ต่างๆ ลายแทงที่เป็นยาสมุนไพร คำบอกเล่าเกี่ยวกับปริศนาลายแทง
 ตามคำบอกเล่าของขุนอาเทศคดี

2.4.2 วรรณกรรมท้องถิ่นของนครศรีธรรมราช มีปรากฏสี่เรื่อง คือ ประวัติ
 ศาสตร์จากวรรณกรรมมุขปาฐะ พระบรมธาตุในสายตาอดีตวี บทละครตำนานพระบรมธาตุและ
 เมืองนครศรีธรรมราช วรรณกรรมสัปดน เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

ประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมมุขปาฐะ มีเนื้อหาเกี่ยวกับคำคล้องจองที่เป็นภาษาท้องถิ่น ที่เรียกว่าลำนวน คำพังเพย หรือสุภาษิต ตัวอย่างที่เป็นเพลงร้องเรือและเพลงร้องเล่นของเด็ก มุขปาฐะประเภทลำนวนที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ เช่น ตายกับดาบพาเข มุขปาฐะประเภทเพลงร้องเรือที่สะท้อนภาพเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เพลงร้องเรือที่สะท้อนภาพประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราชสมัยญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่ทำแพ เพลงร้องเรือสะท้อนค่านิยมในอดีตของคนนครศรีธรรมราชที่พ่อแม่นิยมให้ลูกสาวได้แต่งงานกับขุนนางผู้มีอำนาจ หรือไปรับใช้เจ้านายในบ้านขุนนาง เพลงร้องเรือที่สะท้อนภาพทางการเมืองเกี่ยวกับประเทศราชของเมืองนครศรีธรรมราชได้แก่ ไทรบุรี ปัตตานี กลันตัน ตรังกานู ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กของชาวบ้านในเมืองไทรบุรีที่สอนให้เด็กเกลียดคนไทย ลำนวนบอกสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ซึ่งสะท้อนภาพทางเศรษฐกิจของชาวเมือง ชาวนอก ชาวเหนือ และชาวนอกเขา เป็นต้น

พระบรมธาตุในสายตาอดีต มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงร้องเรือ บางท้องถิ่นเรียกว่าเพลงขาน้องที่กล่าวถึงพระบรมธาตุ พระนามของกษัตริย์ผู้ปกครองเมืองนครศรีธรรมราช การสร้างเมืองนครศรีธรรมราช การสร้างและบูรณะพระบรมธาตุในสมัยต่างๆ วรรณกรรมลายลักษณ์ที่กวีหลวงสามท่านได้นิพนธ์ เรื่องเกี่ยวกับนครศรีธรรมราช วรรณกรรมมุขปาฐะเพลงร้องเรือของภาคใต้เกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างที่สำคัญในวัดพระมหาธาตุ ธรรมเนียมการสร้างเสาหงส์ประจำวัด เพลงร้องเรือที่กล่าวถึงสถานที่สำคัญบางแห่งในเขตเมืองนครศรีธรรมราช เช่น ศาลาหน้าเมือง ตลาดวัดศพ วัดศพ และเกี่ยวกับแหลมตะลุมพุก เกาะนางโดย เพลงร้องเรือที่กล่าวถึงประวัติของตระกูล ” วงศ์เบ็ญสัจจ์ ” เรื่องเกี่ยวกับหอบเบ็ญ และเงินตราในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

บทละครตำนานพระบรมธาตุและเมืองนครศรีธรรมราช บทละครเรื่องนี้แรก พรตตะเสน แต่งขึ้นเพื่อนำไปแสดงเนื่องในงานวันชุมนุมลูกเสือนานาชาติ ซึ่งไม่ปรากฏปีที่แต่ง มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์การสร้างเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยพญาศรีธรรมมาโคกราช ตำนานการสร้างเมืองพระบรมธาตุและการปฏิสังขรณ์ในเวลาต่อมา เป็นต้น

วรรณกรรมสัปดน มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรมมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ เป็นวรรณกรรมประเภทประโลมโลก เช่น กลอนหก กลอนแปดหรือกลอนหนึ่งตะลุง เช่น เรื่องสรรพลีหวน บทหนึ่งตะลุงเรื่องไข่ลูกหมี เพลงร้องเรือที่เป็นบทอัศจรรย์ อารมณ์ขันในตำราสมุณไพโรของกวีเมืองพัทลุงและเมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

2.5 เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีเนื้อหาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตประจำวันหรือชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป โดยเนื้อหาในลักษณะนี้ มีปรากฏจำนวนเจ็ดเรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.5.1 การประกอบอาชีพ มีปรากฏสามเรื่องคือ การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้ บุกดงจูด ตลาดนัดภาคใต้ เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการทำนาของคนไทย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้าวของชาวนาในภาคกลางและภาคเหนือ เรียกว่า “เคียว ” ภาคใต้ใช้เครื่องมือเก็บข้าวเรียกว่า “ แกะ ” การส่งเสริมชาวนาภาคใต้ให้หันมาใช้เคียว ผลเสียของการเก็บข้าวด้วยเคียว วิธีการเก็บข้าวโดยใช้แกะที่ชาวนาภาคใต้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เป็นต้น

บุกดงจูด มีทั้งหมดสามตอน มีเนื้อหาเกี่ยวกับที่มาของการเขียนบทความเรื่องนี้ ปลาน้ำจืดที่มีชุกชุมของนครศรีธรรมราชในอดีต ชนิดของปลาน้ำจืดที่พบมากคือ ปลามัดหรือปลาลำพัน (ภาษาราชการเรียกปลาดุกลำพัน) พื้นที่ที่พบปลาดุกลำพันชุกชุม การวางไข่ อุปนิสัยของปลาชนิดนี้ สาเหตุที่ทำให้ปลาลำพันลดปริมาณลง คลองชะอวดแหล่งปลาน้ำจืดที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช การเดินทางไปชะอวดของผู้เขียน ลักษณะพื้นที่และภูมิประเทศของหนองหารกง ปลาน้ำจืดในหนองหารกง สภาพของตลาดชะอวด ตำนานศาลพระยาแก้วพระยาทอง ที่มาของคำว่า “ เสม็ด ” ภูมิประเทศของควนเค็ง ความหมายของ “ เครง ” ภูมิประเทศใกล้เคียงกับควนเค็ง เช่น ควนป้อม ควนชิง ควนตก ประวัติชื่อบ้านนามตำบลควนชิง ไม้ดอกของควนเค็ง (เรียกว่าดอกปดหรือดอกกรสสุคนธ์) การปกครองควนเค็งในอดีต ลักษณะพรุควนเค็ง สภาพภูมิประเทศของควนเค็ง

“ จูด ” ตามความหมายในพจนานุกรม ลักษณะของต้นจูด แหล่งที่พบ การขยายพันธุ์ ประโยชน์ของจูด วิถีชีวิตของชาวบ้านพรุควนเค็งและทะเลน้อยที่มีอาชีพเก็บจูด ภัยจากโจรที่คอยปล้นชาวบ้านที่ออกไปเก็บจูดซึ่งมีวิธีการจับปล้นที่โหดร้ายทารุณ ความไม่เอาใจใส่ของชาวบ้านในการสืบทอดฝีมือการสานจูดของบรรพบุรุษชาวควนเค็งในปัจจุบัน การประกอบอาชีพสานจูด การทำตอกจากจูด ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากตอกจูด ความรู้สึกของผู้เขียนต่อทัศนียภาพอันสวยงามของพรุควนเค็ง ความหวังในการอนุรักษ์ต้นจูดและการดำรงอยู่ของอาชีพทำผลิตภัณฑ์จากจูด เป็นต้น

ตลาดนัดภาคใต้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำเนิดตลาดนัดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งในภาคใต้ก็ได้เกิดตลาดนัดเช่นเดียวกัน เนื่องจากชาวตะวันตกต้องการซื้อสินค้าจากชาวบ้าน จึงได้มีการชุมนุมพ่อค้าแม่ค้าเพื่อนำสินค้ามาเสนอขายให้พ่อค้าต่างชาติเหล่านั้น ซึ่งได้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ตลาดนัดก็ได้มีทั่วไปทุกมุมเมือง โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีตลาดนัดอยู่ทั่วไปในหลายชุมชน ซึ่งรวมแล้วในทุกวันจะมีตลาดนัดในชุมชนต่างๆ ในจังหวัดเพื่อให้ผู้ซื้อสะดวกต่อการจับจ่ายสินค้า เป็นต้น

2.5.2 การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตทั่วไป มีปรากฏสื่อเรื่อง คือ ม้าอ่านหนังสือ ดินบริโภค อุดุนิยมของชาวบ้าน ปืน เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

ม้าอ่านหนังสือ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องใช้อย่างหนึ่งที่พระหรือชาวบ้านใช้สำหรับรองเขียนหรือรองหนังสืออ่านในสมัยก่อน เป็นโต๊ะทรงเตี้ยสูงไม่เกินหนึ่งฟุต ชาวบ้านเรียกว่าม้าเขียนหนังสือ ม้าจารหนังสือ หรือม้าอ่านหนังสือ ม้าตามความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรม ลักษณะรูปทรงของม้าอ่านหนังสือ การใช้ม้าอ่านหนังสือของชาวพุทธและชาวมุสลิมไม่ที่นิยมใช้ทำม้าอ่านหนังสือ เป็นต้น

ดินบริโภค มีเนื้อหาเกี่ยวกับดินลิม ที่คนโบราณผลิตขึ้นมาให้ผู้หญิงบริโภคบรรเทาอาการวิปริตในร่างกาย เช่น การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร การให้ความดูแลอาการผิดปกติของหญิงตั้งครรภ์เป็นพิเศษ อาการแพ้ท้อง อาการประหลาดที่มักเกิดในช่วงแพ้ท้อง เช่น ออยากกินของแปลก ๆ ประเภทอาหารสดคาว ผลไม้ผิดฤดู ขนมที่ไม่ค่อยมีผู้ทำขาย เรื่องเล่าเกี่ยวกับอาการแพ้ท้องของพระชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พงศาวดารของมอญในสมัยพระเจ้าราชาธิราชเกี่ยวกับดินเพื่อใช้แก้อาการแพ้ท้อง เรื่องเกี่ยวกับดินถัน ถันสุธาในวรรณกรรมเรื่องพระอภัยมณี การผลิตดินสำหรับผู้หญิงบริโภคเพื่อแก้อาการแพ้ท้องในภาคใต้เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้า เรียกกันว่าดินลิม กรรมวิธีในการผลิตดินลิม แหล่งจำหน่ายและแหล่งผลิตในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

อุดุนิยมของชาวบ้าน มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้เขียนได้เล่าถึงเหตุการณ์การเกี่ยวกับภัยธรรมชาติเมื่อเดือนธันวาคม 2517 – มกราคม 2518 เป็นเหตุทำให้เกิดอุทกภัยขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช หน้าหลักของกรมอุตุนิยมวิทยา หลักวิชาการทางด้านอุตุนิยมวิทยาของชาวบ้านในสมัยโบราณโดยอาศัยสัตว์และพืชเป็นสิ่งบอกลักษณะของดินฟ้าอากาศ เช่น ไก่คางคก ปาด มดแดง แมงดา หอยโข่ง ส่วนที่เป็นพืช เช่น ตะไคร่น้ำ สาหร่าย เป็นต้น

ปิ่น มีเนื้อหาเกี่ยวกับอาวุธที่คนไทยประดิษฐ์ขึ้นโดยมีลักษณะใช้กลไกดันให้กระสุนหรือลูกดอก ลูกศร พุ่งออกไป ชาวบ้านเรียกว่าปิ่น อาวุธดังกล่าว เช่น หน้าไม้ กล้องตุศ และธนู องค์ประกอบของอาวุธเหล่านั้น วิธีการใช้ ชื่ออาวุธของไทยในอดีตที่เรียกว่าปิ่น ปรากฏในวรรณกรรมของไทยเรื่องต่าง ๆ การเลือกสรรไม่สำหรับใช้ทำคัมภีร์ และความเชื่อของชาวบ้านต่อจำนวนของข้อไม้ไม้ที่ใช้ทำคัมภีร์ ปิ่นเป็นอาวุธที่นิยมใช้ในปัจจุบันที่มีความหมายผิดไปจากความหมายดั้งเดิม เป็นต้น

2.6 กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน มีเนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับกีฬาและการละเล่นที่ชาวบ้านในภาคใต้และจังหวัดนครศรีธรรมราชนิยมเล่นกันโดยทั่วไปในอดีต ซึ่งปัจจุบันกีฬาและการละเล่นเหล่านั้นคนรุ่นใหม่ไม่รู้จัก หรือรู้จักน้อยมาก โดยเนื้อหาในลักษณะนี้ มีปรากฏสามเรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.6.1 กีฬาพื้นบ้าน มีปรากฏหนึ่งเรื่อง คือ **กีฬาพื้นบ้าน(ตี)** เนื้อหาเกี่ยวกับ การเล่นตี วิธีการเล่น กติกาการเล่น แผนภูมิและคำอธิบายการเล่น เป็นต้น

2.6.2 การละเล่นพื้นบ้าน มีปรากฏสองเรื่องเรื่อง คือ **แต่มาตุภูมิมรดกมีค่า** ของตายาย (การเล่นเวเปล) **แต่มาตุภูมิมรดกมีค่า** ของตายาย (การเล่นเซโค) เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย (การเล่นเวเปล) มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเล่นชิงช้าหรือเปลของชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช ภาษาถิ่นเรียกว่า “ เล่นเวเปล ” กล่าวถึงการร้องเพลงกล่อมเด็ก (ภาษาท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกว่าเพลงร้องเรือ) กลอนสอนเด็กให้ท่องเข้าจังหวะประกอบการเล่นเวเปล ความหมายของคำว่าเวเปลซึ่งเป็นภาษาถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ปรากฏในกลอนเวเปล การเวเปลแบบเวโยน(ภาษาถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกว่าฮิโยน) ตัวอย่างกลอนฮิโยน เป็นต้น

แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย (การเล่นเซโค) มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการเล่น การร้องกลอน ความหมายและคำอธิบายคำว่า “ เซ ” และ “ โค ” การร้องเล่นเป็นกลอน ตัวอย่างการร้องกลอน การแทรกคำสอนที่เกี่ยวกับคุณธรรมในกลอนที่ใช้ร้อง การใช้กลอนร้องเล่นในเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของชาวนครศรีธรรมราชที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นต้น

2.7 เนื้อหาที่ว่าด้วยตำนานพืชและสัตว์ มีเนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนานพืช-และสัตว์พื้นเมืองที่พบในภาคใต้และในจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังหมายถึงสัตว์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความเชื่อของชาวบ้าน ในส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพืช จะเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อประชากรในภาคใต้ โดยเนื้อหาในลักษณะนี้มีปรากฏสามเรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.7.1 เรื่องเกี่ยวกับตำนานของพืช มีปรากฏหนึ่งเรื่อง คือ **มะม่วง-หิมพานต์** เนื้อหาเกี่ยวกับ ชื่อทางพฤกษศาสตร์ ถิ่นกำเนิด วิธีการปลูกมะม่วงหิมพานต์ในเมืองไทย ชื่อมะม่วงหิมพานต์ที่เป็นภาษาถิ่น และที่มาของชื่อที่เป็นภาษาถิ่นแต่ละชื่อ ลักษณะของต้นมะม่วงหิมพานต์ การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ กรรมวิธีการแกะเมล็ดออกจากผล ประเทศที่นิยมบริโภคเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ และการวิจัยเพื่อการเกษตรในต่างประเทศและประเทศไทย การขยายพันธุ์มะม่วงหิมพานต์ วิธีการขยายพันธุ์ ลักษณะของดินที่ใช้ปลูก อุปสรรคและการขยายพันธุ์ สัตว์ที่เป็นศัตรูพืช โรคพืชที่พบ เป็นต้น

2.7.2 เรื่องเกี่ยวกับตำนานของสัตว์ มีปรากฏสองเรื่อง คือ **แต่มาตุภูมิ** มรดกมีค่าของตายาย (ปู , แมงมุม) **แต่มาตุภูมิ** มรดกมีค่าของตายาย (ลิง) มีเนื้อหาสรุปได้ดังนี้ **แต่มาตุภูมิ** มรดกมีค่าของตายาย (ปู , แมงมุม) มีเนื้อหาเกี่ยวกับปูเปี้ยว คือ วิธีการจับปูเปี้ยว ภาชนะที่ใช้ในการดองปูเปี้ยว วิธีการดองปูเปี้ยวให้เป็นปูเค็ม แหล่งทำปูเค็มในจังหวัดนครศรีธรรมราช วิธีการจับและดองปูเปี้ยวในปัจจุบัน ปริศนาคำทายที่เกี่ยวข้องกับปูเปี้ยว

ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแมงมุม กล่าวถึงปริศนาคำทายที่หมายถึงแมงมุม ลักษณะทางชีววิทยาของแมงมุม อุปนิสัย แมงมุมกับการวิจัยทางอวกาศ นิทานกรีกเกี่ยวกับกำเนิดของแมงมุมตัวแรก แมงมุมในคัมภีร์อัลกุระอ่าน แมงมุมในตำนานของศาสนาพุทธนิกายมหายาน แมงมุมในประวัติศาสตร์ของเขมร จีน และญวนนาน ตำนานโบราณกล่าวถึงล้างจากอาการแมงมุมตอก เป็นต้น

แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย (ลิง) มีเนื้อหาเกี่ยวกับนักชีววิทยาที่ได้กล่าวถึงการปรับตัวทางโครงสร้างด้านกายภาพของลิง การค้นพบทางโบราณวัตถุเกี่ยวกับรูปปั้นลิงที่พบในหลายจังหวัด ลิงที่มนุษย์นำมาฝึกใช้งาน ลิงในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ การออกลิงในการแสดงโขนเช่นเดียวกับการแสดงหนังใหญ่และหนังตะลุง ที่เรียกว่าจับลิงหัวค้ำ ธรรมชาติของลิง ลิงกับศรีปราชญ์ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น

2.8 เนื้อหาเกี่ยวกับตำนานชุมชนหมู่บ้านและตำบล โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับตำนานของชุมชนหมู่บ้านและตำบลในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเนื้อหาลักษณะนี้มีปรากฏสืบเอ็ดเรื่อง คือ บันทึกรื่องเมืองนคร จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทร จากท่าแพถึงท่าศาลา ปากพนัง วังวั้ว แต่มาตุภูมิ” เล่าเรื่องบ้านทวดทอง ” เกาะนาง(โดย) จันพอ แต่มาตุภูมิ ” ร่อนพิบูลย์ ” หัวมีนา พังสิงห์ จำแนกได้ดังนี้

บันทึกรื่องเมืองนคร มีเนื้อหาเกี่ยวกับเมืองนครศรีธรรมราชยุคเริ่มตั้งชุมชน ชนเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ การแยกตัวเป็นอิสระของรัฐในภาคใต้จากการถูกรอบครองของเมืองฟูนัน เช่น รัฐตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) เป็นต้น อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ในภาคใต้ การอพยพของชาวอินเดียในภาคใต้ หลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวกับภาคใต้และนครศรีธรรมราช หลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวกับภาคใต้และนครศรีธรรมราช ภูมิศาสตร์และที่ตั้งของนครศรีธรรมราช และตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทร มีเนื้อหาเกี่ยวกับหัวเมืองมลายู ได้แก่ ปัตตานี ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานูซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นของไทยสมัยรัชกาลที่ 1 โดยมีเมืองนครศรีธรรมราชควบคุมบังคับบัญชา การกบฏของเมืองปัตตานี เมืองไทรบุรี การปราบกบฏและอพยพแขกจากเมืองปัตตานีและไทรบุรีมาไว้ในเมืองนครศรีธรรมราชเป็นจำนวนมาก ส่วนคนที่มีฝีมือทางช่าง เช่น ช่างหล่อ ทำให้นครศรีธรรมราชกลายเป็นแหล่งผลิตเครื่องทองแดงทองเหลืองและการทำกระบอกกรีดเส้นขนมเงิน เป็นต้น

จากท่าแพถึงท่าศาลา มีเนื้อหาเกี่ยวกับที่ตั้งประวัติความเป็นมาของท่าแพ หมู่บ้านปากพะยิงและประวัติความเป็นมา หมู่บ้านสระบัวและประวัติความเป็นมา ท่าศาลาและประวัติความเป็นมา เป็นต้น

ปากพนัง มีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะที่ตั้งและภูมิประเทศของปากพนังตั้งแต่อดีต การปกครอง แหล่งกำเนิดหอยเบี้ยเงินตรา การแบ่งการปกครองของปากพนังในสมัยปัจจุบัน เป็นต้น

วังวั้ว มีเนื้อหาเกี่ยวกับเส้นทางการเดินทางสู่หมู่บ้านวังวั้ว ตำนานที่มาของชื่อวังวั้ว ตำนานของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

แต่มาตุภูมิ “เล่าเรื่องบ้านทวดทอง” มีเนื้อหาเกี่ยวกับตำนานบ้านทวดทอง เรื่องเล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ของทวดทอง เป็นต้น

เกาะนาง (โดย) มีเนื้อหาเกี่ยวกับตำนานเมืองนครศรีธรรมราชที่เกี่ยวกับเกาะนาง ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของเกาะนางในอดีตที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน ตำนานเกาะนางโดยเป็นต้น

จันพอ มีเนื้อหาเกี่ยวกับตำนานของหมู่บ้านจันพอตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ประวัติที่เกี่ยวพันกับกับความเป็นมาของหมู่บ้านจันพอ

แต่มาตุภูมิ “ ร่อนพิบูลย์ ” มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของอำเภอ ร่อนพิบูลย์ในอดีต ความหมายของคำว่า “ ร่อนพิบูลย์ ” แร่ธาตุสำคัญ เทพารักษ์ที่เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้าน เรียกว่า “ เท(ว)ดาไม้ดัก ” ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณผี ตำนานเท(ว)ดาไม้ดักของชาวบ้าน เป็นต้น

หัวมีนา มีเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของชื่อ “ หัวมีนา ” ลักษณะที่ตั้งและภูมิประเทศของหมู่บ้านหัวมีนาในปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหัวมีนา เป็นต้น

พังสิงห์ มีเนื้อหาเกี่ยวกับ เส้นทางการเดินทางไปบ้านพังสิงห์ ความหมายของคำว่า “ พังสิงห์ ” ตำนานของบ้านพังสิงห์ เป็นต้น

2.9 เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติสถานที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเนื้อหาในลักษณะนี้มีปรากฏในเรื่อง จำแนกได้ดังนี้

2.9.1 ประวัติสถานที่สำคัญ มีปรากฏห้าเรื่อง คือสวนพระเงิน แหล่งเย็น ยามหล้าร้อน วัดในตำบลกำโลน โมคหลานสร้างก่อนเมืองนครสร้างหลัง เขามหาชัย เขาชุมทอง เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

สวนพระเงิน มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ตั้ง ประวัติความเป็นมา สัญลักษณ์สำคัญในสวนพระเงิน ตำนานเกี่ยวกับสระน้ำในสวนพระเงินซึ่งปัจจุบันไม่มีปรากฏ ตำนานความเป็นมาของเจดีย์ยักษ์ เป็นต้น

แหล่งเย็นยามหล้าร้อน “ วัดในตำบลกำโลน ” มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัดจันทาราม ปรีศนาลัยแห่งวัดจันทาราม ตำนานรูปปูนปั้นนางพันธุรัตที่อยู่ภายในวัดวังไทร ลักษณะทั่วไปภายในวัดและที่ตั้งของวัด คำพังเพยและเพลงร้องเรือที่กล่าวถึงลักษณะภูมิประเทศของวัดวังไทร วัดสมอ ลักษณะที่ตั้งของวัด ตำนานเจดีย์ในวัด และสัตว์น้ำในแหล่งน้ำบริเวณหน้าวัดสมอ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงวัดคีรีวง ลักษณะที่ตั้งของวัด การเกิดอุทกภัยที่สร้างความเสียหายให้แก่วัดในช่วง พ.ศ. 2518 - 2520 เป็นต้น

โมคลานสร้างก่อน เมืองนครสร้างหลัง มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่ตั้งของวัดโมคลาน ที่มาของชื่อ "โมคลาน" ประวัติความเป็นมาของโมคลานตามกลอนลายแทงว่าสร้างมานานก่อนเมืองนครศรีธรรมราช สภาพโดยทั่วไปของโมคลานในปัจจุบัน ตำนานแม่ชื่นมเหล็ก และตำนานโมคลาน เป็นต้น

เขามหาชัย มีเนื้อหาเกี่ยวกับเส้นทางสู่เขามหาชัย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเขามหาชัยในอดีตถึงปัจจุบัน ตำนานเขามหาชัย วัดอุโบสถบนเขา แร้งเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากบริเวณเขามหาชัย ตำนานของมูตผาซึ่งเป็นอาหารของแร้ง และสมุนไพรรักษาที่พบมากบริเวณเขามหาชัย เป็นต้น

เขาชุมทอง มีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะที่ตั้งและภูมิประเทศ ตำนานของเขาชุมทอง ปริศนาลายแทงบอกตำแหน่งของชุมทองตามตำนาน บทร้องกล่อมเด็กที่กล่าวถึงเขาชุมทอง เป็นต้น

2.9.2 สถานที่ท่องเที่ยว มีปรากฏสองเรื่อง คือน้ำตกกรุงชิง แหล่งเขื่อนยามหล้าร้อน น้ำตกไม้ปัก เนื้อหาสรุปได้ดังนี้

น้ำตกกรุงชิง มีเนื้อหาเกี่ยวกับเส้นทางการเดินทางสู่น้ำตก ชื่อของชั้นน้ำตกแต่ละชั้น ลักษณะทิวทัศน์ทางธรรมชาติบริเวณน้ำตก แนะนำการนำเที่ยวน้ำตกกรุงชิงและการเดินทาง เป็นต้น

น้ำตกไม้ปัก มีเนื้อหาเกี่ยวกับเส้นทางการเดินทางสู่น้ำตก อธิบายความเป็นมาของสถานที่ซึ่งเป็นทางผ่านไปสู่น้ำตก เช่น บ้านนาแหรง บ้านวังก้อง บ้านสันตยง คลองท่าใหญ่ ประวัติการสร้างทางไปสู่น้ำตก ความเป็นมาของชื่อตำบลกำโลน อันเป็นที่ตั้งของน้ำตกแห่งนี้ ประวัติวัดโคก และประวัติวัดจันทาราม ซึ่งเป็นวัดในตำบลกำโลน เป็นต้น

คุณค่าของงานประพันธ์และการสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

1. คุณค่าของงานประพันธ์

วรรณกรรมเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์จากสติปัญญาและการสังสมประสบการณ์ โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด วรรณกรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้อ่าน ซึ่งคุณค่าของวรรณกรรมแต่ละเรื่องจะมีลักษณะแตกต่างกันไป รวมถึงความสามารถในการรับรู้คุณค่าจากวรรณกรรมของผู้อ่านก็แตกต่างกัน

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ซึ่งมีจำนวนมากกว่าร้อยเรื่อง แต่ละเรื่องล้วนมีคุณค่าอยู่หลายด้าน โดยมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของท้องถิ่นโดยเฉพาะในภาคใต้และจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่กล่าวถึงเรื่องราวของบุคคล ประเพณี ความเชื่อ ภาษาและวรรณกรรม ตำนานชุมชนหมู่บ้านและตำบล และประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เป็นต้น ข้อมูลในการนำมาเขียนวรรณกรรมดังกล่าวเหล่านี้ ได้จากการสังสมภูมิความรู้จากประสบการณ์ จากการอ่านหนังสือประเภทต่างๆ อย่างมากมาย รวมถึงการสอบถามเอาความรู้จากผู้คนในท้องถิ่นหรือผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ แล้วจึงนำมาถ่ายทอดโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ ซึ่งมีประโยชน์และคุณค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าของอนุชนรุ่นหลังเป็นอย่างยิ่ง คุณค่าที่ได้รับจากผลงานวรรณกรรมเหล่านี้พอจะจำแนกได้คือ

- 1.1 คุณค่าทางปัญญาหรือความรู้ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ และแนวความคิดจากทรรศนะของผู้เขียน และเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่น
- 1.2. คุณค่าทางวัฒนธรรม ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรม และเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมในสังคมของตนเอง
- 1.3. คุณค่าทางการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกนึกคิดที่จะนำไปปรับหรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 1.4. คุณค่าทางชีวประวัติ ทำให้ผู้อ่านเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติและเอกราช รวมทั้งการเสียสละของบรรพบุรุษของท้องถิ่น
- 1.5. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตในท้องถิ่นและสังคมของตนเอง
- 1.6 คุณค่าทางศีลธรรมและจิตสำนึก ทำให้ผู้อ่านเกิดแง่คิด คติในการดำเนินชีวิต ค่านิยมในศีลธรรมของสังคม

คุณค่าที่ได้รับจากผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสนดังกล่าว อาจยกมาอธิบายได้ดังนี้

1.1 **คุณค่าทางปัญญาหรือความรู้** เนื่องจากผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ทุกเรื่องได้ให้แนวคิดและความรู้แก่ผู้อ่านและผู้สนใจศึกษาเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่น แต่ปัจจุบันผู้มีความรู้ในเรื่องของท้องถิ่นอย่างยิ่งนับวันหาได้ยาก ผลงานวรรณกรรมของท่านเหล่านั้นจึงมีคุณค่าในการให้ความรู้แก่ผู้อ่านเป็นอย่างมาก เพราะงานเขียนของท่านได้มีการสอบถามสอดค้นมาอย่างละเอียดลึกซึ้งจากผู้รู้ของท้องถิ่นหลายๆ แห่ง รวมถึงเรื่องราวที่ท่านได้ประสบด้วยตัวเอง อันเป็นงานเขียนที่ได้จากประสบการณ์อันมีค่าที่นำมาถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้รู้

ดิเรก พรตตะเสน เป็นผู้ที่เกิดและเติบโตในจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีความรู้ในเรื่องราวของภาคใต้และจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างดี และได้นำความรู้ความเข้าใจมาถ่ายทอดอย่างมาก ภายใต้งานเขียนได้จากบทความที่เขียน ประกอบกับอุปนิสัยรักการอ่านหนังสือ มีความสนใจเรื่องราวยุโรปตัว ช่างสังเกต และชอบซักถาม จนเกิดเป็นภูมิปัญญาที่นำมาสู่ผู้อ่าน โดยบทความของดิเรก พรตตะเสนที่ให้คุณค่าด้านปัญญาเหล่านี้ จำแนกได้ดังนี้

- ความรู้ด้านบุคคล เช่น พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช พังพการ บ่าวพุ่ม เป็นต้น
- ความรู้ด้านประเพณี เช่น ลากพระ แห่ผ้าขึ้นธาตุ ให้ทานไฟ สารทเดือนสิบ เป็นต้น
- ความรู้ด้านความเชื่อ เช่น เจ้าพ่อดำ เท(ว) ดาไม้ดัก แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย (กลางบอกเหตุจากสัตว์) เป็นต้น
- ความรู้ด้านภาษาและวรรณกรรม เช่น ปริศนาคำทาย วรรณกรรมสัปดนลายแทง เป็นต้น
- ความรู้ด้านภูมินาม เช่น สวนพระเงิน เขามหาชัย เขาชุมทอง เกาะนาง(โद्य) เป็นต้น

1.2 คุณค่าทางวัฒนธรรม ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นภาคใต้ โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช บทความหลายเรื่องผู้เขียนได้พยายามที่จะถ่ายทอดให้ผู้อ่านเห็นภาพ และเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่คนรุ่นใหม่ไม่เคยเห็น หรือแม้แต่คนรุ่นก่อนก็ได้ลืมเลือนไปมากแล้ว ได้แก่

วัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น คอแล่มมรดกมีค่าของตายาย ในเรื่อง “เล่นเวแปล” ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับการเล่นเวแปล มีการร้องกลอนเวแปลซึ่งมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตประจำวัน หรือในคอแล่มมรดกมีค่าของตายายเรื่อง “การเล่นเซโค” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการละเล่นพื้นบ้านในอดีตอย่างหนึ่งของเด็กในท้องถิ่น โดยมีการร้องกลอนประกอบการเล่น ในกลอนที่ร้องมีเนื้อหากการสะท้อนภาพชีวิตของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีกีฬาพื้นบ้านของเด็กๆ ที่ในอดีตนิยมเล่นกันดังปรากฏในเรื่อง “กีฬาพื้นบ้านภาคใต้ (ตี)” และวัฒนธรรมการประกอบอาชีพของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น เรื่องการเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้ บุกดงจูด ตลาดนัดภาคใต้ หรือวัฒนธรรมเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น กระบอกรีดเส้นขนมเงิน ม้าอ่านหนังสือ แกะเก็บข้าว บอกย่น เป็นต้น

วัฒนธรรมการทำบุญ สะท้อนภาพวัฒนธรรมในท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำบุญซึ่งคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ความสำคัญและถือเป็นงานบุญยิ่งใหญ่เพราะถือว่า ลูกหลานญาติพี่น้องจะอยู่ ณ ที่ใดก็ตาม มักจะกลับบ้านเพื่อมาร่วมกันทำบุญให้แก่บรรพบุรุษ รวมถึงเป็นวันที่ญาติพี่น้องจะได้อยู่ร่วมกันอย่างพร้อมหน้า และวัฒนธรรมการทำบุญที่เกี่ยวกับคนในท้องถิ่นอีกหลายเรื่อง เช่น ตักบาตรรูปเทียน ให้ทานไฟ ลากพระ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ซึ่งประเพณีการทำบุญดังกล่าว ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่มีจำนวนไม่น้อยที่ไม่รู้จักและลืมเลือนไปบ้างแล้ว หากไม่ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ อีกไม่นานประเพณีอันดีงามเหล่านี้ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ก็คงจะสูญหายไปจากความทรงจำของคนในท้องถิ่น

วัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวบ้านที่ให้ความสำคัญเพื่อถือศรัทธาต่อธรรมชาติว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ ดังในบทความเรื่อง “แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย” รอนพิบูลย์ “ที่กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านเกี่ยวกับเทวดาไม้ดัก เรื่อง” เจ้าพ่อดำ ” อนุสาวรีย์ของทหารที่ต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นในคราวที่ยกพลขึ้นบกที่ท่าแพ ทำให้มีทหารเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จึงทำให้อนุสาวรีย์แห่งนี้กลายเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช เชื่อถือสืบต่อกันมา ว่าดวงวิญญาณของทหารเหล่านั้นสถิตอยู่ ณ อนุสาวรีย์แห่งนี้ เรื่อง” ปิยะเขียน “ เชื่อกันว่าเป็นต้นไม้แห่งโชคกลาง ซึ่งได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทย ว่าอาจให้ลาภแก่ผู้ปลูก จนทำให้มีผู้นิยมปลูกไม้ชนิดกันมาก เรื่อง “ ลูกลม พรหมโหด ” ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์การทำเสน่ห์ยาแฝดของคนในสมัยโบราณ

วัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารการกิน สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในการบริโภคอาหารที่คนในท้องถิ่นรับประทานกัน ทั้งที่นิยมกันในอดีตและในปัจจุบันก็ยังบริโภคกันอยู่ ในเรื่องเคย ดินบริโภค แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย (ปูเปี้ยว) ตาลจาก

1.3 คุณค่าทางการพัฒนาท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นภาพของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ในเรื่องป.ต.ร.คลองบางจาก ได้ชี้ให้เห็นว่ารัฐพยายามนำความเจริญเข้าไปสู่ท้องถิ่นเพื่อให้ชาวบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความสะดวกในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และผู้เขียนได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับชาวบ้านว่าบางครั้งไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐ เพราะเนื่องจากความไม่เข้าใจหรือเรื่อง “ กำแพงทะเล “ ได้กล่าวถึงการก่อสร้างคันดินกั้นน้ำเค็มในเขตอำเภอปากพนัง โดยสร้างขนานกับฝั่งทะเลเมื่อ พ.ศ. 2507 ความยาวประมาณ 26 กิโลเมตร เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากผลของวาตภัยครั้งใหญ่ พ.ศ. 2505 ทำให้ชาวบ้านบริเวณแหลมตะลุมพุกเสียชีวิต บ้านเรือนและ

เรือกสวนไร่นาได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนได้กล่าวถึงการก่อสร้างคันดินดังกล่าวที่ ทำอย่างล่าช้าและยังไม่เพียงพอที่จะกั้นน้ำเค็มได้ตลอด หากเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับสูญเสียชีวิต ประมาณโดยเปล่าประโยชน์ และเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งดำเนินการก่อสร้างเพื่อให้เกิดประโยชน์ อย่างแท้จริงแก่ราษฎร นับว่าเป็นสื่อกลางระหว่างชาวบ้านและรัฐบาลอีกทางหนึ่ง

1.4 คุณค่าทางชีวประวัติ สะท้อนให้เห็นประวัติของบุคคลสำคัญของเมืองนคร- ศรีธรรมราช ทำให้เกิดความสำนึกถึงบรรพบุรุษที่ได้ทำคุณประโยชน์ไว้ให้แก่ท้องถิ่นและแผ่นดิน นอกจากนี้ทำให้รู้ถึงเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่น เช่น เรื่อง “ พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ” บุคคลที่สร้างเกียรติประวัติให้แก่บ้านเมือง ในเรื่อง “ เจ้าพ่อดำ ” อนุสาวรีย์ของทหารที่เสียชีวิต เนื่องจากการต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นที่ยกพลขึ้นบกบริเวณในภาคใต้ของประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 อันเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่อง “ พังพการ ” วีรบุรุษในตำนานเมือง นครศรีธรรมราช และบุคคลที่ประกอบอาชีพที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านใน อดีต เรื่อง “ บ่าวพุดม ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของผู้มีอาชีพซื่อตรงมารับจ้างซึ่งเป็นพาหนะที่ชาวบ้าน ในจังหวัดนครศรีธรรมราชนิยมใช้เดินทางเพราะถือว่าสะดวกที่สุดใสมสมัยนั้น เป็นต้น

1.5 คุณค่าทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นประวัติความเป็นมาของ สถานที่สำคัญ ตำบล หมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช และตำนานความเป็นมาของท้องถิ่น ซึ่ง จะช่วยให้ผู้อ่านที่เป็นชาวท้องถิ่นหรือคนในท้องถิ่นอื่นที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มี ความรู้ความเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นได้ดีขึ้น เกิดความรักความหวงแหนในท้องถิ่น ของตนเองมากขึ้น เช่น เรื่อง สวนพระเงิน เขามหาชัย บันทีกเรื่องเมืองนคร โมคคณาสร้างก่อน เมืองนครสร้างหลัง พังสิงห์ เกาะนาง(โดย) เป็นต้น

1.6 คุณค่าทางศิลปกรรมและจิตสำนึก สะท้อนให้เห็นความรักความผูกพันและ หวงแหนในมรดกอันมีค่าของท้องถิ่นที่บรรพบุรุษหรือคนรุ่นก่อนได้สรรค์สร้างไว้ ให้มีการสืบสาน และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไปไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา เป็นการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกใน เรื่องของท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นหลังได้อย่างดียิ่งทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปปฏิบัติได้ อย่างถูกต้องสืบต่อไป

2. การสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

วรรณกรรมเป็นผลผลิตทางปัญญาของมนุษย์ที่ผ่านการสังสมประสบการณ์และ ความรู้ด้านต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มนุษย์จึงได้รับอิทธิพลจากสังคม โดยไม่รู้ตัว ผลงานวรรณกรรมจึงนับได้ว่าเป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรม ดังจะพบว่างาน

วรรณกรรมมักจะถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ดังที่ ประสิทธิ์ กาศย์กลอน ได้กล่าวไว้ว่า “ ถ้าจะดูความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชาติใด ก็ดูได้จากวรรณคดีของชาตินั้น เพราะวิถีชีวิตของคนจะปรากฏอยู่ในวรรณคดีเสมอ ”¹

ส่วนผู้ที่สามารถจะนำภาพวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นแต่ละแห่ง มาถ่ายทอดความเป็นไปของสังคมและวัฒนธรรมของคนเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องลึกซึ้ง จึงควรเป็นผู้ที่ได้อยู่อาศัยและเติบโตในท้องถิ่นเหล่านั้น

ดิเรก พรตตะเสน ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นบ้านเกิดของตนหลายวิธี เช่น การสังเกต การค้นคว้าจากเอกสาร การสอบถามจากชาวบ้าน การพูดคุยซักถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ และการผ่านพบกับเหตุการณ์ต่างๆ มาบันทึกเป็นวรรณกรรมออกเผยแพร่งานวรรณกรรมของท่านจึงกลายเป็นสื่อกลางระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ช่องว่างทางสังคมและวัฒนธรรมจึงไม่ห่างมากนัก ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นไว้ 7 ประการคือ

1. สภาพชีวิตความเป็นอยู่
2. กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน
3. ภูมินามท้องถิ่น
4. ประเพณีท้องถิ่น
5. ความเชื่อ
6. ภาษาถิ่น
7. บุคคล

2.1 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสนได้สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมท้องถิ่นไว้ ได้แก่

2.1.1 อาชีพ การประกอบอาชีพถือว่าเป็นภาพสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในภาคใต้และจังหวัดนครศรีธรรมราชได้อย่างดีด้านหนึ่ง เรื่องราวเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านมีอยู่หลายอาชีพ ซึ่งบางอาชีพในปัจจุบันพบว่ามีการทำกันน้อยลง หรือเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากบ้านเมืองได้พัฒนาและมีความเจริญขึ้น เช่น อาชีพการทำนา การเก็บจูด และหัตถกรรม เป็นต้น ดังตัวอย่างที่ปรากฏในบทความดังต่อไปนี้

¹ ประสิทธิ์ กาศย์กลอน. ภาษากวี. 2518. หน้า 181.

ทำนา ได้กล่าวถึงวิธีการทำนา การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้ ที่มีรูปแบบ และวิธีการที่แตกต่างจากภาคอื่น เช่น วิธีการเก็บเกี่ยวข้าว วิธีใช้เครื่องมือเก็บ อันเกิดจากความแตกต่างด้านภูมิอากาศและภูมิประเทศที่ไม่เหมือนภาคอื่น ปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง “ การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้ ”. สารนครศรีธรรมราช. 15 (2) : 67 – 71 ; พฤษภาคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ตั้งแต่ภาคกลางของประเทศขึ้นไปทางภาคเหนือ ชาวนาใช้เคียวเกี่ยวข้าว ส่วนชาวนาภาคใต้เก็บที่ละรวงด้วยเครื่องมือชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่ากะ ... เจ้าหน้าที่การของรัฐบาลออกสาริตแนะนำให้ชาวนาเลิกใช้ “ กะ ” หันมาใช้ “ เคียว ” เกี่ยวข้าวแทนให้เหมือนกับที่ชาวนาภาคกลางและภาคเหนือเขาใช้กัน เจ้าหน้าที่การข้าวพยายามชี้แจงให้ชาวนาภาคใต้เห็นดีเห็นงามว่า การเกี่ยวข้าวด้วยเคียวนั้นเป็นวิธีการที่ให้ความรวดเร็วทันเวลากว่าเก็บด้วยกะเป็นอันมาก... แต่การเก็บข้าวด้วยเคียวนั้น ยังจะต้องมีอะไรประกอบอีกหลายอย่างนัก และดูเหมือนจะก่อให้เกิดความขัดแย้งแก่ชาวนาภาคใต้ไปเสียทั้งนั้น เช่นชาวนาผู้เกี่ยวข้าวด้วยเคียวจะต้องทำลานนวดขึ้น แต่ลานนวดในภาคใต้จะทำเพียงตบแต่งลานดินให้แน่น ปล่อยให้กลางหวดเหมือนภาคเหนือหาได้ไม่ ภาคใต้นั้นหน้าฝนมากกว่าหน้าแล้ง ”

ค้าขาย ได้กล่าวถึงความเป็นมาของอาชีพค้าขายในตลาดนัด ซึ่งเป็นการชุมนุมแม่ค้าพ่อค้าที่นำสินค้าสารพัดชนิดมาวางขาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการค้าขายในลักษณะนี้มีมานานแล้วดังปรากฏในประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราชช่วงกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวงของไทย ซึ่งมีชาวตะวันตกเข้ามาติดต่อค้าขายกับไทยโดยเฉพาะชาวโปรตุเกสได้เข้ามาเป็นชาติแรก และเป็นที่มาของการกำเนิดตลาดนัดขึ้นในภาคใต้และในจังหวัดนครศรีธรรมราชจนถึงปัจจุบัน มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง “ตลาดนัดภาคใต้”. เสียงราษฎร์. 2 (97) : 7 ; 24 กรกฎาคม 2508. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ปัจจุบันเวลาล่วงเลยมาตั้ง 400 ปีเศษ การติดตลาดนัดก็ยังนิยมกันอยู่ในภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่นครศรีธรรมราช เวลานี้มีตลาดนัดตามชนบทบ้านนอกเป็นจุดๆ กระจายออกไปรอบๆ เมือง นั้ดวันผลัดเปลี่ยนกันไปครบวันทั้งสัปดาห์ทีเดียว เช่น วัน

อาทิตย์มีนัดที่ทำแพ นอกท่า ไม้หลา ท่าเรือ หัวตรุด วันจันทร์ที่เสาชิง วันอังคารที่ ศาลามีชัย สามร้อยกล้า วันพุธที่บางจาก ไม้หลา วงก้อง วันพฤหัสบดีที่นาพรุ นาเคียน เขาน้อย วันศุกร์ที่หนองนก จังหูน เสาชิง และวันเสาร์ที่เขาน้อย ยวนแหล ชะเมา และคลองท่า แหล่งหลังนี้อยู่ในเขตเทศบาล สำหรับวันที่มีนัดมากแห่งนั้น เป็น ตำบลบ้านที่อยู่ห่างไกลกันนับตัวเมืองเป็นศูนย์กลาง ก็ไปคนละทิศกันทีเดียว “

เก็บจุด ได้กล่าวถึงอาชีพอีกอย่างหนึ่งของคนในภาคใต้ โดยเฉพาะชาวบ้าน ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและใกล้เคียงคือบริเวณทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำให้ ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากงานหัตถกรรมที่ได้จากจุด ซึ่งเป็นพืชในท้องถิ่นชนิดหนึ่ง เจริญเติบโตใน บริเวณพื้นที่ลุ่มหรือพุ่ม พบมากในบริเวณลุ่มพุ่มควนเค็ง จังหวัดนครศรีธรรมราชและต่อมามีชาว บ้านได้นำหัวจุดไปทดลองปลูกที่ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ซึ่งปรากฏว่าได้ผลดี ในปัจจุบันทะเล น้อยก็เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่มีการทำนาจุด ทำให้เกิดอาชีพจากต้นจุดขึ้น มีปรากฏอยู่ในบทความ เรื่อง บุกดจุด . สารนครศรีธรรมราช. 1 (7) : 63 – 71 ; กันยายน 2513. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ จุดที่เค็งขึ้นหนาแน่นเต็มไปหมดทั้งลุ่มพุ่ม ไม่เป็นสิทธิ์ของใครโดยเฉพาะ จึงไม่ ต้องซื้อต้องขอกจากใคร ใครมีกำลังความสามารถถอนได้เท่าใดก็ถอนเอาไป ครั้นได้เต็มลำ เรือก็ถอนโรงกระแซงกลับทะเลน้อยเสียคราวหนึ่ง เมื่อเก็บจุดเข้าที่หาเสบียงเพิ่มเติม พอ แก่การแล้วก็ย้อนกลับมาเค็ง ปลูกโรงกระแซงตั้งเตาเผาหม้อถอนจุดกันอีก พอได้จุดพอ เทียวก็กลับกันมาอีก กลับไปกลับมาอยู่เช่นนี้จนกว่าจะสิ้นฤดูน้ำ จึงหยุดอยู่บ้านจัดแจง แต่งจุดเป็นตอกสานเสื่อ สานกระสอบใช้งานหรือส่งออกขายเป็นสินค้าต่อไป ”

ทำกระบอขนมจีน ได้กล่าวถึงอาชีพหัตถกรรมอาชีพหนึ่ง ซึ่งทำกันอย่าง เป็นล่ำเป็นสันและแพร่หลายในจังหวัดนครศรีธรรมราชและปัตตานี แต่ช่างส่วนใหญ่เป็นคนไทย เชื้อสายอิสลาม มีปรากฏในบทความเรื่อง กระบอกรีดเส้นขนมจีน. สารนครศรีธรรมราช. 6 (4) : 51 – 54 ; สิงหาคม 2518. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ในบรรดาเครื่องใช้ที่ไทยอิสลามเหล่านี้หล่อขึ้นด้วยทองแดง ในจังหวัดภาคใต้ นครศรีธรรมราช และปัตตานี มีแปลกไม่มีที่ไหนเหมือนอยู่อย่างหนึ่งคือ ที่ชาวภาคใต้

เรียกกันว่า “ กระบอกขนมจีน ” ใช้สำหรับทำเส้นขนมจีนโดยเฉพาะ ซึ่งช่างหล่อทองแดงในจังหวัดนครศรีธรรมราช และปัตตานีหล่อขึ้นจำหน่ายเป็นล่ำเป็นสันมากกว่าเครื่องใช้ชนิดอื่นและขายดิบขายดีจนเป็นเศรษฐกิจไปตามๆ กัน

ทำสวนผลไม้ ได้กล่าวถึงการประกอบอาชีพของชาวบ้านตลอดเส้นทางไปยังน้ำตกไม้ปักในเขตบ้านวังก้อง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งชาวบ้านมีอาชีพหลากหลายไปตามลักษณะภูมิประเทศ ทั้งอาชีพการทำนา ทำสวนยาง และที่ทำกันมากคือการทำสวนผลไม้ ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งผลไม้ที่สำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีปรากฏในบทความเรื่อง “ แหล่งเย็นยามหล้าร้อน ”. ทางหลวง. 16 (9) : 39 – 63 ; ตุลาคม 2522. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ บ้านวังก้อง ริมเส้นทางจะเห็นบ้านเรือนไม้ก็หลัง แต่ลึกเข้าไปทางตะวันตกและตะวันตกของเส้นทางตลอดสองฝั่งลำธาร จะพบบ้านเรือนคับคั่งไม่น้อยกว่า 600 หลังคาเรือน อาชีพของคนถิ่นนี้ ทำนา ทำสวนยาง และสวนผลไม้จำพวกทุเรียน ลางสาด มังคุดเป็นพื้น ”

อาชีพเบ็ดเตล็ด ได้กล่าวถึงอาชีพที่ชาวนครศรีธรรมราชตั้งแต่สมัยสร้างเมือง หลากหลายอาชีพนอกเหนือจากการทำนา มีปรากฏในบทความเรื่อง ประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมมุขปาฐะ. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 3. หน้า 240 – 241. 2528. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ชาวนครศรีธรรมราช เพิ่งจะเข้าอยู่เมืองมากขึ้น หลังประกาศเลิกทาส เลิกไพร่หลวง ไพร่สม เลิกผูกขาดการค้า อนุญาตให้เข้ามาค้าขายกันโดยเสรีประมาณกลางสมัยรัชกาลที่ 5 นี้เอง แต่ประชาชนคนเมืองธรรมดาเหล่านี้ เก้าสิบเปอร์เซ็นต์มีอาชีพหลักทำนาปรัง หรือนาพตน้ำทางตะวันตกเมือง ทำนาหยาบหรือนาน้ำฝนทางตะวันออกตัวเมืองอีกสิบเปอร์เซ็นต์ เป็นช่างถม ช่างทอไม้ ช่างไม้ และขายพืชผักที่ปลูกหรือเก็บหาจากป่าชายทุ่งปลา ที่มจับจากแหล่งธรรมชาติ รวมทั้งชาวอิสลามที่เทครัวกันมาจากหัวเมืองมลายู ประกอบอาชีพทำนาและอิสลามกลุ่มหนึ่งหล่อเครื่องใช้ด้วยทองแดง สำหรับการค้าทั่วไป ตกอยู่ในกำมือของชาวจีน รวมทั้งต้มเหล้า เลี้ยงหมูเปิดไก่ และในระยะนี้

เหมือนกัน แยกอินเดีย แยกเตอร์ก ห้องถิ่นเรียกว่า”เทศ” หลังไหลเข้ามาขายผ้าขายพลอยจนมีเชื้อสายเป็นไทยเมืองคอนเวลานี้หลายคน “

2.1.2 อาหารการกิน การกินอาหารเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านได้อีกประการหนึ่งว่า ชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นนิยมการรับประทานหรือบริโภคพืชผักพื้นเมืองแตกต่างกันไป ชาวนครศรีธรรมราชก็นิยมบริโภคแตกต่างไปจากชาวภาคอื่น ดังตัวอย่างปรากฏในบทความดังต่อไปนี้

เคย สะท้อนให้เห็นส่วนประกอบในการปรุงอาหารอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ ของชาวบ้านในภาคใต้ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินของคนภาคใต้ได้เป็นอย่างดี มีปรากฏในบทความเรื่อง “เคย”. วัฒนธรรมไทย. 2 (5) : 31 – 37 ; กุมภาพันธ์ 2509. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ใต้สุดของภาคใต้ ชาวจังหวัดปัตตานีเชื้อสายมลายูไม่ใช้กะปิหรือเยื่อเคย ซึ่งพวกเราเรียกเพี้ยนภาษามลายูไปนิดหน่อยว่า “ปะลาเจ” ปรุงอาหาร แต่เขาใช้ปลาน้ำเค็มเล็กๆ ชนิดหนึ่งดองน้ำเกลือต้มสุกเรียก “บุดู” ส่วนปะลาเจนั้น เขาทำมากเหมือนกัน แต่ทำขายสำหรับคนไทยภาคใต้เหนือปัตตานีขึ้นมาจนถึงภาคกลาง อาหารประจำวันขาดเยื่อเคยหรือกะปิไม่ได้ แต่ชอบบุดูของชาวปัตตานีเชื้อสายมลายูไม่น้อย เว้นแต่ไม่ใช้บุดูเป็นส่วนผสมอาหารเหมือนเยื่อเคย มีวิธีปรุงขึ้นกินโดยเฉพาะ”

น้ำตาลจาก สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของพืชพันธุ์ธรรมชาติที่มีอยู่มากในภาคใต้ และชาวบ้านก็รู้จักนำพืชพันธุ์เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ทั้งใช้บริโภค และประโยชน์ด้านอื่นๆ เช่น ตาลจาก ซึ่งเป็นพืชชนิดหนึ่งที่พบทั่วไปในภาคใต้ตามบริเวณลำคลองหรือหนองบึง เป็นพืชที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เกือบทุกส่วน ลูกอ่อนของตาลจากนำมาบริโภคได้และมีรสชาติดี และชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมในการนำตาลจากมาใช้เพื่อการบริโภคโดยเฉพาะของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีปรากฏอยู่ในเรื่อง “ตาลจาก”. เสียงราษฎร์. 111 (2) : 7 ; 11 กันยายน 2508. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ น้ำตาลจากนี้ บริโภคสตรีไม่แพ้ตาลโตนด ถ้าไม่บริโภคสตรีก็เอามาเคี้ยวทำน้ำตาล วิธีเดียวกับตาลโตนด เสียอย่างเดียวกันน้ำตาลจากไม่อาจจะเคี้ยวได้เป็นก้อนแข็งเหมือนตาลโตนดเท่านั้น เพราะมีรสเกลือผสมอยู่มาก และเห็นจะใช้ผสมปูนเหมือนน้ำตาลโตนดไม่ได้เหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม คุณสมบัติอื่นๆ ของน้ำตาลจากมีเหมือนน้ำตาลโตนดทุกอย่าง ใช้หมักเป็นน้ำส้มประกอบอาหารก็มีรสดีไม่น้อย ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการทำน้ำตาลจากกันมาก ที่อำเภอเมือง ปากพั่น หัวไทร และเชียรใหญ่ แต่น่าเสียดายที่ทำบริโภคกันในครัวเรือนเท่านั้น จะทำให้เหลือกินเหลือใช้ออกจำหน่ายบ้างนั้นน้อยนัก “

ดินลีม ได้กล่าวถึงของบริโภคอย่างหนึ่งที่คุณเขียนเล่าว่าผู้หญิงที่มีอาการแพ้ท้องบางคน อยากบริโภคของแปลกๆ ที่คนปกติโดยทั่วไปไม่บริโภค ในที่นี้ได้กล่าวถึงดินชนิดหนึ่งที่มีกลิ่นและรสที่ถูกต้องผู้หญิงที่มีอาการดังกล่าว ในจังหวัดนครศรีธรรมราชถึงกับมีผู้ผลิตดินดังกล่าวจำหน่ายกัน ถือเป็นวัฒนธรรมในการกินอย่างหนึ่งที่คุณหญิงในระยะตั้งครรภ์และไม่ตั้งครรภ์ในภาคใต้นิยมบริโภคกัน มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง “ ดินบริโภค ”. สารนครศรีธรรมราช. 2 (13) : 27 – 34 ; มีนาคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ เฉพาะในภาคใต้ ปรากฏในหลายจังหวัด ดังเช่นนครศรีธรรมราช เป็นต้น ถึงกับผลิตดินสำหรับผู้หญิงบริโภคจำหน่ายเป็นสินค้า ทั้งได้ความว่ามีทำจำหน่ายกันมานานข้าหาปฐมไม่พบ ผู้เขียนได้รับการยืนยันว่า ดินบริโภคชนิดนี้ ไม่เฉพาะผู้หญิงที่แพ้ท้องเท่านั้นที่ชอบบริโภค ผู้หญิงที่ยังไม่ถึงวาระหรือพ้นจากการแพ้ท้องแล้ว ตลอดจนผู้ชาย ซึ่งแน่ละ ย่อมจะต้องมีร่างกายวิปริตจากปรกติสักหน่อย ชอบบริโภคดินที่ว่านี้ ชนิดเสพติดก็มีมิใช่น้อย ชาวภาคใต้เรียกดินชนิดนี้ว่าดินลีม “

ขนมลอดช่อง ได้กล่าวถึงอาหารประเภทขนมหวานที่คนทั่วไปในทุกภาคนิยมบริโภค ในภาคใต้ชาวบ้านก็นิยมบริโภคขนมชนิดนี้เช่นกัน ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปในทุกภาคว่าขนมลอดช่อง รับประทานกับน้ำกะทิและใส่น้ำแข็ง ในบทความตอนนี้ได้กล่าวถึงการผลิตตัวขนมลอดช่องในจังหวัดนครศรีธรรมราชไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการประกอบอาชีพของชาวบ้านอีกอาชีพหนึ่ง มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง “ มรดกมีค่าของตายาย ” สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 33-40 ; พฤศจิกายน – ธันวาคม 2517.

“ สมัยก่อนผู้ผลิตตัวขนมหลอดช่องมักผลิตแต่น้อย ผลิตแล้วก็ผสมน้ำกะทิสดขึ้นพอรับประทานหรือพอขาย เป็นมือเป็นวัน

ปัจจุบันผู้ตั้งโรงงาน ใช้กำลังเครื่องจักรและไฟฟ้าผลิตตัวขนมหลอดช่องขายส่งแบบผลิตเส้นขนมเงินหลายแห่ง ใครต้องการก็สั่งโรงงานเหล่านี้จะส่งให้ถึงที่ ส่วนน้ำกะทิสดปรุงตามถนัดตามชอบ หรือใครที่ต้องการจะรับประทานในครอบครัวเพียงเล็กน้อยซื้อหัวมือหัวครวาก็ไปซื้อในตลาดได้ ”

เปี้ยว ได้กล่าวถึงปูชนิดหนึ่ง เมื่อเอามาทำเป็นปูเค็มเรียกว่าเปี้ยว ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชนิยมจับมาทำเป็นปูเค็มไว้บริโภคและทำเพื่อจำหน่าย เป็นวัฒนธรรมการกินอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย. สารนครศรีธรรมราช. 5 (2) : 23 -30 ; มีนาคม - เมษายน 2517. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ เมื่อหลายสิบปีก่อน ถึงฤดูปูเค็มหรือเปี้ยว เราจะเห็นมันถูกวางขายเกลื่อนตลาดทุกแห่งในเมืองนครศรีธรรมราช ซื้อสักบาทกินได้สามวันเจ็ดวัน ตกมาปัจจุบันหาปูเค็มกินเหมือนหาเข็มในมหาสมุทร แพงเสียอีกด้วย ประมาณ 3 - 5 ตัว ต่อบาท ความจริงปูเค็มไม่ใช่อาหารวิเศษวิโสอะไรเลย แต่คนเราลิ้มมันเคย ถึงคราวนี้ก็กินอยากกินปูบั้งขึ้นมาดื้อๆ คนใช้บางคนอยากกินปูเค็มทุกราย ทำให้กินกันไม่ได้ถึงตายเอาเฉยๆ ก็มี ”

มะม่วงหิมพานต์ ได้กล่าวถึงพืชชนิดหนึ่งที่ขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในหลายจังหวัดของภาคใต้ สันนิษฐานว่าพันธุ์พืชชนิดนี้แพร่เข้ามาทางมลายู แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ยืนยันว่าเป็นไม้ผลของท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านเรียกมะม่วงหิมพานต์เป็นภาษาถิ่นต่างกันออกไป โดยชาวบ้านรับประทานทั้งส่วนที่เป็นใบอ่อนและส่วนที่เป็นเมล็ด มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย. สารนครศรีธรรมราช. 10 (2) : 68 - 78 ; มีนาคม - เมษายน 2522. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ใบอ่อน ชาวภาคใต้ใช้เป็นผักเหนาะ คือที่ภาคกลางเรียกว่าผักจิ้มน้ำพริก เหนาะแกงเผ็ดหรือหลนต่างๆ รสดี ”

ในส่วนที่เป็นเมล็ดนิยมนับประทานกันโดยทั่วไป ผู้เขียนได้กล่าวว่า

“ ปัจจุบันมะม่วงหิมพานต์เป็นที่รู้จักและนิยมนับประทานกันแพร่หลายในอเมริกา แอฟริกา หมู่เกาะอินเดียตะวันตก หมู่เกาะมลายู อินเดีย และเกาะตาฮิติในมหาสมุทรแปซิฟิก นอกจากนี้ยังปลูกกันเป็นพันธุ์ไว้ ผลิตผลส่งออกขายต่างประเทศเป็นล่ำเป็นสันอีกด้วย ”

ขนมหวาน ได้กล่าวถึงการทำขนมหวานหลายชนิดเป็นขนมที่ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชนิยมทำขาย ทำกิน และทำบุญ โดยเฉพาะใช้ในการทำบุญของชาวบ้านในท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เรียกว่าประเพณีทำบุญให้ทานไฟ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชในอีกด้านหนึ่ง มีปรากฏในบทความเรื่อง ให้ทานไฟ. สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) : 75 – 80 ; กุมภาพันธ์ 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ยังมีขนมเบี๊ยะอย่างของชาวนครศรีธรรมราชที่เรียกว่า “ ขนมครก ” ซึ่งใช้แป้งข้าวเจ้าคนด้วยน้ำกะทิที่เคี่ยวพอแตกมัน ผสมน้ำตาล เกลือ และไข่ ลงกรนให้เข้ากันแล้ว ละเลง สุกก็กินได้ โดยไม่ต้องใส่ไส้ ขนมที่วุ้นจะเป็นไปได้หรือไม่ ว่ามันคือขนมเบี๊ยะตามต้นตำรับเดิมของอินเดียสมัยพุทธกาล นอกจากจำพวกที่กล่าว ยังมีขนมครก ขนมกล้วยแขก ขนมจู้จูล ขนมประดาแขก ข้าวเหนียวทอด และอื่นๆ อีกหลายต่อหลายอย่าง ล้วนเป็นขนมพื้นเมือง มีชื่อเรียกในภาษาพื้นเมือง และทำให้สุกโดยทอดบ้าง ต้มบ้าง ด้วยไฟที่ติดขึ้นโดยฉับพลันทันใดทั้งสิ้น ”

หอยขม ได้กล่าวถึงหอยชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านในท้องถิ่นภาคใต้ นิยมนำมาปรุงอาหารเพราะมีรสดี เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ หอยขม ” มีปรากฏในบทความเรื่อง แต่ม้าตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย. สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 33 - 40 ; พฤศจิกายน-ธันวาคม 2517. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ หอยโข่งขนาดเล็กที่เรียกว่า “ หอยขม ” ชาวจังหวัดภาคใต้แทบทุกจังหวัดนับจากชุมพรลงมา ใช้แกงเผ็ดรับประทาน ส่วนใหญ่นิยมแกงทั้งเปลือก แต่ซัดสีจนเปลือกหอย

สะอาดแล้วก็ต้องตัดยอดเปลือกให้เป็นช่องเล็กๆ ต่อจากนั้นก็คั้นหัวกะทิตั้งไฟเคี่ยวให้แตกมัน หรือจะต้มพร้อมกับหอยแบบแกงกะทิสดก็ได้ ตั้งไฟเคี่ยวพอสมควรก็ใส่เครื่องที่เตรียมไว้ พอเดือดเครื่องเข้ากันดี ก็ตักรับประทานได้

แกงหอยขม ต้องระวังอย่าให้เผ็ดจนเกินไป เพราะการรับประทานต้องใช้วิธีแกะฝาทิ้งแล้วดูดปากหอย ให้ลมพุ่งเข้าในตัวหอยทางรูที่เจาะไว้ตรงยอดเปลือก เพื่อลมจะได้ดันเนื้อหอยให้หลุดเข้าปาก การรับประทานโดยวิธีนี้ถ้าเผ็ดจัดอาจทำให้ปากปวดเสบบปวดร้อนจนบวมแฉ่ได้ ”

2.1.3 การเลือกคู่ครองและการแต่งงาน การเลือกคู่ครองนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อสตรีไทย เพราะสังคมไทยไม่นิยมให้สตรีแต่งงานหลายครั้ง หรือมีคู่ครองหลายคน ฉะนั้นในการเลือกคู่ครองที่ปรากฏในบทความที่กล่าวต่อไปนี้ ผู้เขียนได้เล่าถึงค่านิยมในการเลือกคู่ครอง ที่มักให้ความสำคัญและยกย่องผู้มีอำนาจได้แก่ขุนนางข้าราชการ หรือชาวจีนที่มีอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะได้สะท้อนภาพสังคมของคนในจังหวัดนครศรีธรรม ในเรื่องค่านิยมของพ่อ-แม่ เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองที่มีอำนาจวาสนาหรือผู้มีฐานะมั่นคงให้แก่ลูก ส่วนหญิงสาวในจังหวัดนครศรีธรรมราชสมัยก่อนบางคน ก็มีค่านิยมในการเลือกคู่ครองที่ไม่แตกต่างจากค่านิยมของพ่อแม่และผู้ใหญ่เช่นกัน โดยมีปัจจัยมาจากความต้องการมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีมีความสุขเมื่อได้ออกเรือนจะได้ไม่น้อยหน้าเพื่อนบ้าน ซึ่งค่านิยมของสังคมในสมัยนั้น มักมองว่าหากได้แต่งงานกับขุนนางข้าราชการหรือคนจีนก็จะมีมีความสุขสบาย จะได้เป็นที่พึ่งพาของพ่อแม่ และตนเองก็พลอยมีหน้ามีตาในสังคมด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังได้เล่าถึงการจัดพิธีแต่งงานตามประเพณีและวัฒนธรรมของชาวใต้ในอดีต ซึ่งชี้ให้เห็นว่าขั้นตอนของพิธีแต่งงานแบบเดิมถูกตัดทอนลง อาจเพื่อความสะดวกและประหยัด มาในปัจจุบันจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและให้ความสำคัญของพิธีแบบดั้งเดิมน้อยลงไป โดยหันมานิยมพิธีการแต่งงานแบบตะวันตก ดังปรากฏในบทความต่อไปนี้

การเลือกคู่ครอง ได้สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม ในเรื่องการเลือกคู่ครองของคนภาคใต้ในอดีต โดยเฉพาะในสังคมท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งพ่อแม่มักยึดหลักให้ลูกสาวออกเรือนอย่างมีหน้ามีตา ความเป็นอยู่ดีเพื่อเป็นที่พึ่งของพ่อแม่ และได้มีฐานะร่ำรวย โดยบางครั้งก็ไม่ได้คำนึงถึงความพอใจของลูก ในขณะที่เดียวกันหญิงสาวบางคนก็พึงพอใจที่จะได้เป็นภรรยาของเจ้านาย ข้าราชการ หรือแม้แต่พ่อค้าชาวจีน ตามที่พ่อ-แม่ต้องการ มี

ปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมขุขปาฐะ. รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 3. หน้า 234 – 235. 2528. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ตามสภาพของสังคมเวลานั้น ผู้หญิงทั่วไป อยากรเป็นเจ้าจอมหม่อมห้ามของ กษัตริย์ อยากรเป็นภรรยาขุนนางข้าราชการกันจนเนื้อเต้น ถึงกับมีการผูกเป็นสำนวนขึ้น ประชด และเตือนหญิงสาวว่า

เมียน้อยของท่านเต็มดัก	เมียลักของท่านเต็มเตียง
และผูกเป็นเพลงร้องเรือว่า	
ต้นหนูนเหอ	ต้นหนูนหนั่ง
ลูกเมียของท่านยัง	อย่าหวังเลยแม่บังอร
เมียน้อยท่านเต็มดัก	เมียรักท่านเต็มสาदनอน
อย่างหวังเลยแม่บังอร	เมียหลวงท่านก้ำยังอยู่...เหอ “

อีกตอนหนึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงค่านิยมที่พ่อ แม่ ที่นิยมนำลูกสาวไปไว้ในวัง หรือฝากไว้กับเจ้านาย เพราะหวังว่าลูกจะได้มีความรู้ ได้ฝึกกิริยามารยาท ทำงานอยู่ในวัง หรือยกลูกสาวให้เป็นนางกำนัล หรือภรรยาของขุนนางนั้นไปเสียเลย ดังข้อความในเรื่องเดียวกันว่า

“ พระมหากษัตริย์เจ้าประเทศราช เจ้าเมือง และขุนนางชั้นต่างๆ ในสมัยโบราณ ไม่เคยขาดสาวสรภำณนางและมหาดเล็กเด็กชายใช้งาน เพราะคนไทยบูชากษัตริย์ นับถือเจ้าและยกย่องขุนนาง ขอให้คนไทยด้วยกัน เมื่อเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นในบ้านเมือง แม้เพียงชั้นเสมียน ย่อมมีผู้คนบนบอบเข้าไปพึ่งใบบุญ มีลูกสาวลูกชายก็นำไปฝากฝัง หรือยกให้ด้วยความเต็มใจ โดยตั้งความหวังไว้ว่า ลูกจะได้ตีใบบุญเป็นที่พึ่งในภายหน้า

บางรายก็พรากรลูกสาว ซึ่งมีชายหนุ่มมาผูกพันรักใคร่ ส่งไปให้ท่านในวังเสียดื้อๆ หวังแต่ประโยชน์ไม่ยอมเห็นอกเห็นใจหนุ่มสาว ทำให้หนุ่มสาวน้ำตาตกใน ฝ่ำรำพึงถึงกันไม่เว้นวัน ดังเพลงร้องเรือบทหนึ่งว่า

นงเขาขาวเหอ	เกาะราวไม้พุก
พ่อแม่หวังอยู่หนุก	พาลูกไปท่อมไว้ในวัง
ยามฝนตกฟ้าร้อง	อยากรเห็นหน้าน้องทองร้อยซั่ง
พาลูกไปท่อมไว้ในวัง	ใหนั่งกินน้ำ...ตา...เหอ “

บทความเรื่องนี้ยังได้ชี้ให้เห็นว่าพ่อ-แม่สมัยก่อน อยากให้ลูกสาวได้เป็นภรรยาของคนจีนมากกว่าคนไทย เพราะหนุ่มจีนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายมีฐานะดีกว่าหนุ่มไทย ที่มีอาชีพทำนาและมักมีฐานะยากจน หากให้ลูกไปแต่งงานกับหนุ่มไทยก็เกรงว่าลูกสาวจะลำบาก และพ่อ-แม่ก็ไม่สามารถจะฟังฟังได้ยามแก่เฒ่า ผิดกับเป็นภรรยาของหนุ่มจีนที่มีอาชีพค้าขาย มีฐานะดีกว่าลูกสาวก็สุขสบาย พ่อ-แม่ ก็พลอยมีหน้ามีตาและได้ฟังฟัง ดังข้อความที่ปรากฏอยู่ในสำนวนของชาวบ้านว่า

“ ยกลูกสาวให้จีนได้กินเปิดกินไก่
ยกลูกสาวให้ไทยได้ไถนาโครงบาน ”

นอกจากนี้หญิงสาวที่ได้แต่งงานกับชาวจีนจะอยู่อย่างสุขสบาย มีเสื้อผ้าสวยงามใส่ มีทองเป็นเครื่องประดับ มีเงินใช้จ่าย งานบ้านก็ไม่ต้องทำหนักเหมือนเป็นเมียคนไทย จนชาวบ้านกล่าวกันว่า เป็นเมียจีน ทำหน้าที่เพียงกินกับนอน ดังเพลงร้องเรือของชาวบ้านว่า

“ ลูกสาวเหอ	ลูกสาวชาวเรือนดิน
เทียมได้ผ้าจีน	นอนสาดเจ็ดชั้น
คนได้ผ้าไทย	นอนผืนไหนผืนนั้น
นอนสาดเจ็ดชั้น	นำอิจฉาสาวเมียจีนเหอ ”

การแต่งงาน ได้สะท้อนภาพวัฒนธรรมเกี่ยวกับ พิธีการแต่งงานชาวบ้านภาคใต้ ในอดีต ที่ปัจจุบันขั้นตอนบางอย่างได้สูญหายไป เพราะมีวัฒนธรรมจากถิ่นอื่นและชาติอื่นเข้ามาปะปนมากขึ้น จนที่วัฒนธรรมท้องถิ่นไปเกือบหมด ดังปรากฏข้อความบางตอนเกี่ยวกับพิธีแต่งงานแบบโบราณของชาวบ้านในภาคใต้ มีปรากฏในบทความเรื่อง ประเพณีแต่งงานของชาวภาคใต้. เสียงราษฎร์. 2 (57) : 7 ; 6 มีนาคม 2508. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ เจ้าบ่าวจะมอบหมาก 15 คำ ผ้าไหว้เทียนไหว้ที่หนึ่งแก่บิดาเจ้าสาว แล้วกราบลง น้อมส่งผ้าไหว้เทียนไหว้ที่หนึ่งแก่มารดาฝ่ายหญิง แล้วกราบลง ฝ่ายบิดามารดาเจ้าสาวนั้น เมื่อรับผ้าไหว้เทียนไหว้จากเจ้าบ่าวมาแล้วต่างคนต่างจะจุดเทียนขึ้นรับไหว้เจ้าบ่าว แต่ทุกวันนี้ไม่เห็นจุดกันแล้ว เพราะใช้เทียนแพกันเป็นพื้น ทั้งผ้าไหว้ เทียนไหว้ ก็

จัดทีเดียว บิดามารดาเจ้าสาวต้องออกมานั่งเคียงกัน เจ้าบ่าวจะน้อมส่งให้บิดาเป็นผู้รับ แล้วกราบลงครั้งเดียวเท่านั้น แม้บางแห่งจะกำหนดให้เจ้าบ่าวกราบทั้งสองคนคนละที ก็จะต้องถอนผ้าไหว้ เทียนไหว้ ที่ประเคนบิดาไปแล้วนั้นเองมาประเคนมารดาอีกทีหนึ่ง ”

การคบเพื่อนชาย ได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมทางสังคมเกี่ยวกับการวางตัวของหญิงสาวในเรื่องการคบผู้ชายในสมัยก่อนว่า หากผู้หญิงคบหากับชายหนุ่มหลายคนโดยไม่ตัดสินใจเลือกใครเป็นคู่ครองแน่นอน ก็มักจะถูกชาวบ้านติฉินนินทา มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทย. รุสมิแล. 8 (1) : 36 – 48 ; กันยายน – ธันวาคม 2521. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ นางนกล้ำเออ
 ฝ้าชันอยู่แจแจ
 ลูกไม่ฟังพ่อแม่
 เอาดีได้สักแคไหน
 เห็นแขกดีจีเอาแขก
 เห็นไทยดีจีเอาไทย
 เอาดีได้สักแคไหน
 ลูกไม่ฟังพ่อแม่เออ ”

บทนี้แสดงถึงความหวังเฝ้ามองของพ่อแม่ที่เป็นชาวพุทธ ที่เห็นลูกสาวไม่ตัดสินใจให้แน่นอน หนุ่มมุสลิมพะเน้า ลูกสาวต้อนรับขับสู้ หนุ่มพุทธพะเนอ ลูกสาวก็ทำอ้อร้อหน้าเป็น ข้างเพื่อนบ้านเมื่อเห็นสาวมีใจโลเล ก็ผูกเพลงขึ้นกระทบซ้ำเติม

ขึ้นเขาเออ
 ขึ้นตัดหวายเดาสักสองเส้น
 ผูกเปลเวเลน
 ไว้ข้างนอกข้างใน
 เปลหนึ่งรับแขก
 เปลหนึ่งรับไทย
 เปลนอกเปลใน
 เปลไหนได้เขาก่อน...เออ”

2.1.4 เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นสิ่งบ่งบอกหรือสะท้อนให้เห็นภาพรวมของสังคม และวัฒนธรรมในเรื่องความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคใต้และจังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้บางอย่างก็มีใช้กันอยู่ดาษดื่นในอดีต แต่ปัจจุบันอาจ ไม่เป็นที่นิยมหรือรู้จัก แต่หากยังมีใช้อยู่บ้างก็หายากเต็มที ดังปรากฏในบทความดังนี้

ม้าอ่านหนังสือ ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ที่มีอยู่ในบ้านเรือน หรือตามวัดวา อาราม กุฏิสงฆ์ เพื่อใช้ในการอ่านและเขียนหนังสือของคนในสมัยก่อน ซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่า โต๊ะเขียนหนังสือ มีปรากฏในบทความเรื่อง ม้าอ่านหนังสือ. วารสารวิชา. 11 (3) : 21 – 26 ; มิถุนายน 2530. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ จากการสืบค้นและสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ของท้องถิ่นภาคใต้ พอจะประมวลความ ได้ว่า ย้อนหลังไปหาอดีตประมาณต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ตามวัดวาอารามต่างๆ ที่มีการ สอนเด็กให้เขียนอ่านหนังสือ นิยมทำโต๊ะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดเล็กพอรับน้ำหนัก กระดาษสมุดข่อยหรือหนังสือบุดหรือกระดานชะนวน ทรงเตี้ยๆ กว้างยาวไม่เกิน 1×2 ฟุต สูงไม่เกิน 1 ฟุต คือสูงพอเหมาะกับผู้นั่งแยกกระดาษเขียนจารหรือสวดอ่าน โดย วิธีนั่งขัดสมาธิบนพื้นเรือนโรง ไม่ต้องก้มหน้าลงมากเกินไป

ตามกุฏิสงฆ์และบ้านเรือนที่เจ้าของเขียนจารอ่านหนังสือได้ มักทำโต๊ะชนิดนี้ขึ้นใช้ กันทั่วไป โต๊ะชนิดนี้ เรียกตามปากชาวบ้านในสมัยนั้นว่า “ม้าเขียนหนังสือ” หรือ “ ม้า จารหนังสือ ” และม้าหนังสือ ก่อเรียกสั้นๆ ตามวิสัยชาวภาคใต้ว่า “ ม้าเขียน ” หรือ “ ม้าอ่าน ”

หลุ่ม ได้กล่าวถึงเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในครัวเรือนชนิดหนึ่ง ซึ่งปัจจุบัน ยังพอมิให้เห็นอยู่บ้างไม่มากนัก เพราะเนื่องจากเครื่องใช้ในปัจจุบันหาได้ง่ายกว่าและมีราคาไม่ แพง มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทร. วารสารภูมิแล. 18 (1) : 36 – 48 ; กันยายน – ธันวาคม 2521. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ หลุ่ม คือ ภาชนะรูปกลมทรงเตี้ยมีฝาครอบ มีหู ภายในมีกาดของสูงรองเป็นชั้นๆ ทางใต้ใช้ใส่ข้าว กับข้าว และของหวานไปถวายพระทำนองเดียวกับปิ่นโต ภาคกลางเรียก ตะลุ่ม แต่ตะลุ่มของภาคกลางมีสองชนิด คือ ชนิดทำด้วยทองแดงใช้งานทำนองเดียวกับ

ของภาคใต้ ซึ่งจากต่างประเทศเหมือนกัน อีกชนิดหนึ่งทำด้วยเหล็กหรือสังกะสีสำหรับใช้
นี้ ส่วนมากจะทำโดยคนไทยในประเทศ ”

โตก ได้กล่าวถึงของใช้อีกชนิดหนึ่งพบได้ทั่วไปในภาคเหนือ ซึ่งในภาคใต้
ก็นิยมใช้เช่นกัน หากแตกต่างกันเรื่องวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง
จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทร. วารสารรัฐสมิแล. 1 (18) : 36 – 48 ; กันยายน – ธันวาคม
2521. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ โตก คือ ถาดขอบแผ่เชิงสูง คล้ายพาน ภาคเหนือทำขึ้นใช้เองด้วยไม้ ภาคใต้ใช้
ชนิดทำด้วยทองแดง ที่อาหรับส่งมาขาย แต่โตกของทางภาคใต้ไม่นิยมใช้จัดสำหรับกับข้าว
เหมือนภาคเหนือ หากใช้ใส่ของ เช่น ไตรจีวร ประดับประดาไปวัดตามทำนองเดียวกับ
พานแว่นฟ้า ”

กระบอกลอย ได้กล่าวถึงของใช้ในชีวิตประจำวันอีกชนิดหนึ่งของคนในภาค
ใต้โดยเฉพาะผู้ที่ชอบกินหมาก จะต้องมีเครื่องมือชนิดอยู่ในบ้าน เรียกกันว่า “ กระบอกลอย ” มี
ปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง จากเมืองคอน เมืองตานี ถึงเมืองไทร. วารสารรัฐสมิแล. 1 (18) : 36
– 48 ; กันยายน – ธันวาคม 2521. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ตะบันหมากรูปกระบอกลอยปากผายท้ายรวบ คนภาคใต้เรียกกันทั่วไปว่า บอกลอย
การใช้ตามขั้นตอนดังนี้ เมื่อได้กระบอกลอยมา ต้องเหลาเกาแต่งแผ่นไม้เป็นแผ่นกลม และ
ต้องพอดีกับขนาดไม้ เพื่อรองกระชับกับแผ่นหนึ่ง

ใส่หมากใส่พลูป้ายปูนพร้อมสมุนไพรอื่น ๆ ตามรสนิยม เช่น สีสี่เสียด การพลูลงใน
กระบอกลอย ใช้เหล็กตะบัน ซึ่งทางภาคใต้เรียกด้ามย่น สอดปากกระบอกลอยกระแทกหมาก
พลูกับแผ่นไม้ จนแหลกละเอียดตามต้องการ ความรวบของก้นกระบอกลอย จะช่วย
ปะทะแผ่นไม้ให้หลุดเลื่อนลงมาทางก้น และสะดวกรวดเร็ว เมื่อใช้ด้ามย่นดัน แผ่นไม้ทาง
ก้นให้ออกทางปาก พาเอาหมากที่ตะบันแหลกแล้วพร้อมที่จะใช้รับประทานออกมาด้วย
แผ่นไม้ส่วนนี้จึงได้ชื่อว่า “ ดันย่น ”

กระบอกกรีดเส้นขนมจีน ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ที่ชาวบ้านในภาคใต้ที่มีอาชีพทำขนมจีนนิยมซื้อหามาใช้อีกชนิดหนึ่ง เรียกว่ากระบอกกรีดเส้นขนมจีน เนื่องจากขนมจีนเป็นอาหารที่คนในภาคใต้นิยมรับประทานอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นวัฒนธรรมด้านการบริโภคของคนในท้องถิ่น จนกลายเป็นอาหารพื้นเมืองประเภทหนึ่งไป มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทร. วารสารรัฐสมิแล. 1 (18) : 36 – 48 ; กันยายน – ธันวาคม 2521. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่หล่อด้วยทองแดงทองเหลือง โดยช่างมุสลิมที่มีแพร่หลายทั่วภาคใต้ ซึ่งควรจะกล่าวในที่นี้ยังมีอีกอย่างหนึ่งคือ “ กระบอกกรีดเส้นขนมจีน ” ที่เรียกกันสั้นๆ ตามสำนวนและสำเนียงคนภาคใต้ว่า “ บอกร์ขนมจีน ”

แกะ ได้กล่าวถึงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้าวของชาวนาในภาคใต้ เพราะอาชีพทำนาเป็นอาชีพสำคัญของภาคนี้ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของภาคใต้ในเรื่องของการทำนา เพราะ” แกะ ” เป็นเครื่องมือสำหรับใช้เก็บเกี่ยวข้าวรวมถึงวิธีการบางอย่างในการเก็บเกี่ยวข้าวที่แตกต่างไปจากภาคอื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อม เช่น ลักษณะของภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศของภาคใต้ที่แตกต่างจากภาคอื่นเช่นกัน มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง การเก็บข้าวของชาวนาภาคใต้. วารสารสารานุกรมศรีธรรมราช. 2 (15) : 67 – 71 ; พฤษภาคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ เครื่องมือเก็บข้าวก็นับประติษฐ์เจ้าสิ่งทีเรียกว่ แกะ ซึ้นใช้เต็ดรวงข้าวทีละรวงอย่างประณีตบรรจง พยายามเป็นอย่งย้งมิให้เจ้าแม่เสียววัญ กระเจิดกระเจิง ด้วยการประมาทให้เมล็ดข้าวหกตกหล่น มีคำเตือนติดปากชาวภาคใต้อยู่ประโยคหนึ่งว่า รวงนอยเราไม่ได้ทำนาด้วยซ้าง ใช้แก่คนที่ประมาทเดินเล่อ ทำให้ข้าวหกตกหล่นอยู่เป็นนิจ อาจจะเป็นเพราะแกะ เต็ดข้าวทีละรวงดั่งนี้กระมัง เครื่องมือประติษฐ์ชนิดนี้จึงได้ชื่อว่แกะ ”

หินบด ได้กล่าวถึงเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวชนิดหนึ่งที่ปัจจุบันพอจะหาได้ในครัวเรือนตามชนบท ในอดีตของใช้ชนิดนี้หาได้ทั่วไปแทบทุกครัวเรือนของชาวบ้านในภาคใต้ มีปรากฏอยู่ในเรื่อง แต่ม้าตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย. วารสารสารานุกรมศรีธรรมราช. 3 (3) : 21 – 30 ; มีนาคม 2516. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ หินบด ซึ่งทำขึ้นด้วยแท่งหินใหญ่สองแท่ง กลึงแต่งเป็นแผ่นกลมสวยงาม แท่งหินอันล่างบางแต่โตกว่าอันบน กลึงส่วนที่โตออกมา ของอันล่างเป็นรางโดยรอบสำหรับให้น้ำพาแบ่งไหลลงสู่ภาชนะรองรับ ตรงกลางปักไม้เนื้อแข็งเป็นแกน หินแท่งบนต้องหนักและหนากว่าแท่งล่าง เจาะรูเพื่อสวมกับแกนแท่นล่าง ให้ประกบกันสนิทกับส่วนในของราง ซึ่งแท่งบนนี้จะหมุนได้โดยรอบ ตอนบนของแท่งหินอันบนแต่งเป็นคลิกและเจาะรูทะลุถึงส่วนประกบของหินแท่งบนกับแท่งล่าง ”

2.1.4 โรคภัยไข้เจ็บ ในบทความที่กล่าวถึงต่อไปนี้ ผู้เขียนได้เล่าถึงโรคระบาดต่างๆ ซึ่งเกิดแก่ชาวบ้านในภาคใต้และจังหวัดนครศรีธรรมราชอันทำให้ชาวบ้านต้องเสียชีวิตไปครั้งละมากๆ ซึ่งบางโรค เช่น อหิวาตกโรคหรือโรคห่าได้ทำให้ชาวบ้านในอดีตของจังหวัดนครศรีธรรมราชเสียชีวิตไปเป็นอันมาก ดังปรากฏในบทความดังนี้

อหิวาตกโรค หรือบางที่ชาวบ้านในภาคใต้เรียกกันว่าไข้ยมน เป็นโรคระบาดที่ทำให้ชาวบ้านล้มตายครั้งละเป็นจำนวนมาก ซึ่งในอดีตไม่มียารักษา ชาวบ้านทั่วไปในทุกภาคเรียกว่า ไข้ห่า มีปรากฏในเรื่อง ยมนบน. รุสมิแล . 6 (1) : 85 – 90 ; กันยายน – ธันวาคม 2525. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ ยมนบน ชาวนครศรีธรรมราชหมายถึง ไข้หรือวิญญาณของคน ด้วยอาการไข้ที่รากที่ซึ่งบางคนไข้หลายที่รากหลายที่จึงตายก็มี และไข้ห่านี้แหละ ถ้าเรียกให้เต็มภาคภูมิก็ว่า ไข้ยมน ซึ่งหมายถึงการตายหมู่โดยปัจจุบันทันด่วนด้วยอาการไข้ที่รากที่ หรือไข้หลายที่รากหลายที่ จนเมืองร้าง เป็นเพราะผู้คนถูกพระยมเรียกให้ลงนรก

ไข้ห่า ไข้ยมน ไข้ยมน ผู้เขียนเข้าใจว่าเป็นอหิวาตกโรคในปัจจุบัน การวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ของปัจจุบัน ทำให้ค้นพบว่า โรคชนิดนี้มีตัวแพร่เชื้อ ติดต่อกันได้ทางอาหารการกิน เมื่อเป็นขึ้นมาแล้วก็ลงท้องอาเจียน และเมื่อพบตัวเชื้ออหิวาตกโรคแล้ว ยังค้นต่อไปจนพบวิธีทำให้ตัวเชื้ออหิวาตกที่อยู่ในอาหารและน้ำตายเสียก่อนกิน พบวัคซีนป้องกัน พบวิธีและตัวยารักษาเมื่อเป็นขึ้นแล้วให้หายได้ คนสมัยนี้จึงไม่ค่อยเป็นไข้ห่า หรือไข้ยมน และเมื่อเป็นขึ้นแล้วก็ไม่ถึงกับตายกันจนเป็นเมืองร้าง หรือต้องทิ้งเมืองหนีเหมือนสมัยโบราณ “

อหิวาตกโรคเป็นโรคระบาดที่ทำให้ชาวบ้านเสียชีวิตครั้งละมากๆ จึงเป็นที่กล่าวขานของชาวบ้าน ถึงความน่ากลัวของอหิวาตกโรคหรือไข้ห่า อีกบทความหนึ่งที่กล่าวถึงอหิวาตกโรค คือเรื่อง บ้านเจ้าเหล็ก. เสียงราษฎร์. 2 (89) : 7 ; 26 มิถุนายน 2508. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ตามตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ว่าระยะที่สมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง สร้างกรุงศรีอยุธยาอยู่ทางภาคกลางของประเทศ ทางภาคใต้ใช้ห่าลงเมืองนครศรีธรรมราช ชาวเมืองล้มตายเหมือนใบไม้ร่วง ที่ยังไม่ตายก็อพยพหนีใช้ห่าออกไปซุกซ่อนตามดงตามป่า จนเมืองนครร้างผู้คน

ไข้มาลาเรียหรือไข้ป่า ได้กล่าวถึงภัยจากไข้มาลาเรียหรือไข้ป่า ชาวบ้านเรียกว่าไข้ป่า มักเกิดกับชาวบ้านอันมีเหตุมาจากสภาพภูมิประเทศ ที่เอื้ออำนวยให้ชาวบ้านในชนบทท้องถิ่น มักประสบกับโรคชนิดนี้ และในอดีตก็ไม่มียารักษา แต่เมื่อสังคมเจริญขึ้น การแพทย์สมัยใหม่ของตะวันตกได้แพร่กระจายมาถึงสังคมไทย จึงได้ทำให้โรคร้ายนี้บรรเทาความรุนแรงและช่วยให้ชาวบ้านรอดพ้นจากอันตรายอันเกิดจากไข้มาเลเรียมากขึ้น มีปรากฏในบทความเรื่อง เจ้าตำรับศัลยกรรม. เสียงราษฎร์. 2 (74) : 7 ; 5 พฤษภาคม 2508. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ อย่างเจ้าพระยานนครศรีธรรมราช (น้อย) ของเราเป็นต้น ท่านเจ้าคุณ บุตรภรรยา ล้วนเป็นไข้ป่าชนิดเรื้อรังอยู่ทุกคน คราวหนึ่งท่านพาบุตรภรรยา เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในบางกอก ทราบกิตติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของหมอบรัดเลย์ ตรวจแล้วบอกว่าเป็นมาลาเรียให้ตีเกลือและควินินไว้ กำหนดให้กินตีเกลือเบิกทางก่อนหนึ่งวัน แล้วตามด้วยควินินเช้าสองเม็ด เย็นสองเม็ด และเย็นสองเม็ด สัก 3 วันเป็นหาย พอหมอบรัดเลย์เดินคล้อยหลัง ท่านเจ้าคุณชิมตีเกลือรสเผ็ดร้อนขึ้นมา เกิดกลัวตายขึ้นมา ก็บังคับให้บ่าวคนหนึ่งกินทดลอง เมื่อเห็นบ่าวนั้นถ่ายเอาของโสโครกหมักหมมจนตัวเบาว่างเบา ตัวไม่เป็นอันตราย ท่านเจ้าคุณและบุตรภรรยา จึงกินตีเกลือเบิกทาง แล้วตามด้วยควินิน ตามหมอกำหนด ไข้ป่าหรือมาลาเรียก็หายเป็นปลิดทิ้ง ”

2.2 กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้กล่าว

ถึงกีฬาและการละเล่นพื้นบ้านของชาวบ้านภาคใต้ที่นิยมเล่นกันในอดีต ไว้ในบทความหลายเรื่อง และหลายตอน ซึ่งกีฬาและการละเล่นพื้นบ้านเหล่านั้นเด็กๆ ในสมัยก่อนนิยมเล่นกันโดยทั่วไป แต่ปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้จักเพราะความเจริญด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กๆ หันไปนิยมเล่นของเล่นสมัยใหม่ บทความที่จะยกมากล่าวนี้ ได้สะท้อนภาพสังคมด้านการพักผ่อนในอดีตของเด็กและชาวบ้านให้เห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งอนุชนรุ่นหลังเมื่อได้อ่านแล้ว จะเห็นภาพชีวิตที่แท้จริงของบรรพชนในท้องถิ่นของตน เห็นคุณค่าและความสำคัญที่ควรจะได้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ต่อไป ได้แก่

2.2.1 กีฬาพื้นบ้าน ได้กล่าวถึงกีฬาพื้นบ้านที่เด็กๆ หรือแม้แต่ผู้ใหญ่ก็นิยมเล่น พบทั่วไปในชนบทของภาคใต้ ถือว่าเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่งของเด็กและผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งกีฬาพื้นบ้านในภาคใต้มีอยู่หลายชนิด แต่นำมากล่าวเฉพาะในส่วนที่มีปรากฏในบทความของดิเรก พรตตะเสน ดังตัวอย่างที่ปรากฏในบทความต่อไปนี้

ตี ได้กล่าวถึงการละเล่นพื้นบ้านของเด็กๆ ในสมัยก่อน ปัจจุบันยังพบได้ในชนบทที่ความเจริญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังเข้าไปไม่ถึง และเป็นกีฬาพื้นบ้านที่ควรจะได้มีการอนุรักษ์ไว้ มีปรากฏในบทความเรื่อง “กีฬาพื้นเมืองภาคใต้ (ตี)” วารสารสารานุกรมศรีธรรมราช. 8 (1) : 65 – 72 ; มกราคม – กุมภาพันธ์ 2520. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ตีเป็นการเล่นออกกำลังกายชนิดหนึ่ง ในจำนวนหลายๆชนิดของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ในแถบถิ่นภาคใต้ มีเล่นกันมานานจนไม่สามารถระบุสมัยกำเนิดได้ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประมาณ 30 – 40 ปีมาแล้ว ยังนิยมเล่นกันโดยทั่วไป ทั้งในตัวเมืองและตำบลบ้านนอก ในงานวัดตามตำบลบ้านนอก บางแห่งผู้จัดงานจัดให้เล่นชิงรางวัลกันก็มี ในยุคปัจจุบัน ยังพบมีเล่นกันบ้างตามตำบลนอกเมือง ผู้เล่นล้วนเป็นเด็ก ทั้งวิธีเล่นกติกาการเล่นก็ผันแปรไปจากของเดิม สำหรับในตัวเมือง เลิกเล่นกันไปหมด คงเหลืออยู่ก็แต่ในความทรงจำ ของคนที่เคยเป็นเด็กในสมัย 30-40 ปีที่กล่าวแล้วเท่านั้น และเป็นความทรงจำที่ไม่มีใครจะแม่นยำนัก

2.2.2 การละเล่นพื้นบ้าน ได้กล่าวถึงการเล่นของเด็กโดยทั่วไป มักพบในชนบท

ทั่วทุกภูมิภาคของไทย ที่ได้ๆ จะมีเกมการเล่นง่ายๆที่คิดขึ้นเอง หรือมีผู้ใหญ่ถ่ายทอดให้ ในภาคใต้ และจังหวัดนครศรีธรรมราช ก็มีการละเล่นพื้นบ้านของเด็กเช่นเดียวกัน ดังปรากฏบทความต่อไปนี้

เชโค ได้กล่าวถึงการเล่นประกอบกรวากลอนของเด็กๆ ในอดีต จะพบเห็นโดยทั่วไปในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งปัจจุบันการเล่นลักษณะนี้เด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จัก และหากจะมีอยู่บ้างก็คงพบเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการเล่นในอดีตของเด็กในภาคใต้ มีปรากฏในบทความเรื่อง แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย. สารนครศรีธรรมราช. 53 (3) : 21 – 30 ; มกราคม 2516. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

เกมเล่นกรวากลอนประกอบชนิดหนึ่ง ซึ่งเมื่อประมาณ 30-40 ปีมานี้ เกือบทุกครั้ง ที่ผู้เขียนผ่านบ้านที่ตัวเรือนอยู่ในบริเวณกว้าง ถึงไม่เห็นก็ได้ยินเสียงเด็กๆ ร้องเล่นกันแจ๊ยแจ้ว บริเวณบ้านเหล่านั้น แทบจะทุกคำคืน เมื่อพระจันทร์แจ่มฟ้า เด็กๆเรียกเชโค เด็กคนหนึ่งจะถูกเอาผ้าปิดตาไว้ตรงกลาง แล้ววนไปซ้ายหรือขวารอบๆ เด็กที่ถูกปิดตา พลองว่ากลอน “ เชโคมาโยยาหนัด ชัดหน้าแข้งเดือนแล้งๆ มาเล่นเชโค ” กลับไปกลับมาพร้อมๆ กัน

เวเปล ได้กล่าวถึงการเล่นชิงช้าของเด็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในอดีตการเล่นชิงช้านี้ ถือเป็นการเล่นที่เด็กๆ นิยมเล่นกันโดยทั่วไป แต่แตกต่างจากการเล่นชิงช้าของเด็กในภาคอื่น ตรงที่มีการกรวากลอนประกอบการเล่นเป็นภาษาถิ่นเรียกว่าเวเปล มีปรากฏในบทความเรื่อง แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย. สารนครศรีธรรมราช. 3 (34) : 21 – 28 ; ธันวาคม 2516. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

บ้านเรือนสมัยโบราณ มักจะตั้งอยู่ในบริเวณกว้าง มีพรรณพฤกษาให้ผลนานาชนิด ร่มครึ้ม และทุกบ้านมักจะมีชิงช้าผูกห้อยกับต้นไม้เหล่านี้สำหรับลูกหลานไกวเปลเล่น

ชิงช้าคนนครศรีธรรมราชเรียกเปลเช่นเดียวกับเปลเด็กอ่อน ไม่ได้แยกเรียกดังที่ชาวภาคกลางแยกใช้กับเด็กอ่อนเป็นเปล เด็กโตหรือผู้ใหญ่ใช้เป็นชิงช้า และกริยาไกวเปลได้ชิงช้า ทางนครศรีธรรมราชก็ใช้” วิ ” ซึ่งเพี้ยนเป็น “ เว ” คำเดียว ไล้ชิงช้าหรือไกวเปลคนนครศรีธรรมราชว่าเวเปล เหมือนกันหมด ไม่ว่าจะไล้เอง หรือใครจะไกวให้

กุลบุตรกุลธิดาชาวนครศรีธรรมราช สมัยกระโน้น พอพ้นวัยไร่ไถ่ยงสาก็ชอบหาเรื่อง
กันเองในฟืนในน้องและเพื่อนๆวัยเดียวกัน เท่าที่ปรากฏ นอกจากกลางวันเล่นขายของ เล่น
หม้อข้าวหม้อแกง กลางคืนเดือนแจ่มๆ ก็เวเปลนี้แหละเด็กชอบนักชอบหนา

2.3 ภูมินามท้องถิ่น ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้กล่าวถึงภูมินาม
ท้องถิ่น หมายถึงชื่ออันเป็นที่ตั้งของและถิ่นฐานในท้องถิ่นต่างๆ ทุกภูมิภาคจะมีชื่อเรียกตามที่ชาว
บ้านในชุมชนเหล่านั้นเรียกขานมาตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐาน บางชื่อก็เป็นภาษาถิ่นซึ่งแตกต่างกันไปใน
แต่ละภูมิภาค ท้องถิ่นบางแห่งมีชื่อมาจากผู้ไปพบหรือเข้าไปบุกเบิกเป็นครั้งแรก บางชื่อมาจาก
นิทานหรือตำนานท้องถิ่น จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จากลักษณะภูมิประเทศ หรือจากพืช
พันธุ์อันเป็นจุดเด่นของท้องถิ่นจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่คนในท้องถิ่นยอมรับ แล้วนำมาตั้งเป็นชื่อ
ของหมู่บ้านตำบลต่างๆ อาจเรียกอีกอย่างว่านามภูมิ หรือชื่อบ้านนามตำบล ชื่อของท้องถิ่นต่างๆ
เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านได้ประการหนึ่ง

ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ที่กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับนามภูมิหรือชื่อ
บ้านนามตำบล หมายถึงนามภูมิท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราชทั้งสิ้น ดังปรากฏในบทความ
ต่อไปนี้

นอกโคกหรือกระหม่อมโคก หมายถึงบริเวณที่เป็นเนินทรายกว้างใหญ่รูปสี่
เหลี่ยมผืนผ้า ชาวนครศรีธรรมราชเรียกบริเวณที่มีการขุดคลองล้อมรอบว่านอกโคก มีปรากฏใน
บทความเรื่อง นามภูมิในนครศรีธรรมราช. ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช
ครั้งที่ 4. 2531. หน้า 186 – 193. ดังข้อความหนึ่งว่า

นอกโคกเป็นชื่อบ้านนามเมืองเก่าแก่อีกชื่อหนึ่งในนครศรีธรรมราช บางทีก็เรียก
กระหม่อมโคก การที่มีชื่อเช่นนี้ก็เพราะได้มีการขุดคลองทำโอบพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า และ
แน่นอนเหลือเกินว่าพื้นที่ด้านในของคลองทำ จะต้องมิดินถมสูงเป็นคันกำแพง ตามคติ
สร้างเมืองสมัยโบราณด้วย

ตลาดผีหีบ เป็นชื่อที่เพี้ยนมาจากชื่อเดิมที่ชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช
เรียกกันมาก่อนว่า ตลาดคลองท่า มีปรากฏในบทความเรื่อง นามภูมิในนครศรีธรรมราช. ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช
ครั้งที่ 4. 2531. หน้า 186 – 193. ดังข้อความ
ตอนหนึ่งว่า

บริเวณป่าสาครที่ถูกถมปรับสร้างโรงเรียนจัดเป็นตลาดสด ชาวบ้านเรียก ตลาดคลองทาศ ต่อมาเพี้ยนเป็น ตลาดผีหีบ เพราะมีป่าช้าคริสเตียนทางทิศใต้กับป่าช้ามุสลิมทางทิศเหนือ ขนาบ ภายหลังต้องล้มเลิกไป กลายเป็นสถานีรถแท็กซี่ดังที่เห็นในเวลา

อำเภอช้างกลาง อีกตอนหนึ่งของบทความเรื่องนี้ ได้กล่าวถึงมาชื่ออำเภอ ช้างกลาง มีปรากฏในบทความเรื่อง นามภูมิในนครศรีธรรมราช. ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 4. 2531. หน้า 186 – 193. ดังข้อตอนหนึ่งว่า

กองช้างกลางมีฐานะเป็นกรมช้างของเมืองนครศรี ถือตรารูปคนขี่ช้าง ทำหน้าที่ตั้งเพนียด จับช้างฝักเข้าประจำการ และยังบังคับบัญชากองช้างขวา กองช้างซ้าย มีบรรดาศักดิ์เป็น หลวงพิไชยนาเคนทร์เป็นเจ้ากรม มีปลัดกรมหมอช้าง และผู้ช่วยทั่วไป บรรดาศักดิ์ขุน 12 คน บรรดาศักดิ์หมื่น 5 คน มีความรู้ช้างทำช้างช้างช้าง และไพร่พลอีกนับพัน กรมช้างกลางตั้งที่ทำการกรม จับช้าง ฝักช้าง เลี้ยงช้าง และตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่รวมกันทั้งเจ้านายไพร่พล เป็นหมู่บ้านใหญ่อยู่ในท้องถื่นอำเภอฉวาง ปัจจุบันมีฐานะเป็นตำบลช้างกลาง ชื่อนี้มาจากการเป็นที่ตั้งกรมช้างกลางเมืองนครศรีธรรมราชในอดีตนั่นเอง

ตลาดท่าแพ เป็นชื่อของชุมชนบริเวณท่าแพ และกล่าวไปถึงสถานที่ซึ่งเป็นตำบล และหมู่บ้านอันเป็นทางผ่านไปถึงอำเภอท่าศาลา ทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงที่มาของชื่อดังกล่าว มีปรากฏในบทความเรื่อง จากท่าแพถึงท่าศาลา. วารสารวัฒนธรรมไทย. 10 (2) : 65 – 67 ; เมษายน 2513. ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

สมัยโบราณนั้น ตลาดแห่งนี้เป็นที่รกร้างเปล่าเปลี่ยวไร้ผู้คน หากแต่ทำเลดี ด้วยสองฝั่งจะเป็นเนินทรายเรียบขาวสะอาด มีป่าละเมาะเป็นหย่อมๆ ร่มรื่น และมีทางเกวียนทอดไปทางเหนือจรดใต้ เนินทรายขาวตอนนี้ก็คือทิวหาดทรายแก้วยาวขนานกับฝั่งทะเลครั้งดีกดำบรรพนั้นเอง ที่ได้เรียกท่าแพ มีเรื่องเล่าว่าสมัยโบราณคนที่มีอาชีพตัดไม้ไผ่และซุงขายจากที่ต่างๆ ได้ผูกเป็นแพล่องมาเสนอราคาซื้อขายกันที่นี่ หนึ่งแม่น้ำสมัยโบราณลึกมาก ลำภาใหญ่ล่องเข้าออกได้สบาย ต้นน้ำก็ทอดไปถึงตำบลท่าจิว ท่าดี พรหมโลก บ้านเกาะซึ่งตำบลเหล่านี้ นอกจากจะมีไม้ไผ่ ไม้ซุงเบญจพรรณต่างๆ และของป่ามีค่าอีกหลายชนิดแล้ว ยังเป็นดงทุเรียน มังคุด และล้งสาตอันมีชื่อของเมืองนครศรีธรรมราชอีกด้วย ต่อจากนั้นผู้คนก็ค่อยๆ อพยพกันมาตั้งบ้านเรือน เป็นหมู่บ้านหนาแน่นขึ้นตามลำดับ แต่เนื่องจาก

ปฐมเหตุที่คนได้รู้จักถิ่นแถวนี้ เกิดจากการล่องแพมาชุมนุมซื้อขายกัน หมู่บ้านนี้จึงถูกเรียก
“ท่าแพ” และเรียกกันมาตั้งแต่ครั้งแรกกระนั้น มาจนถึงเดี๋ยวนี้

หมู่บ้านปากพะยั้ง อีกตอนหนึ่งของบทความนี้ ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน
ปากพะยั้ง มีปรากฏในบทความเรื่อง จากท่าแพถึงท่าศาลา. วารสารวัฒนธรรมไทย. 10 (2) : 65
- 67 ; เมษายน 2513. ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

หมู่บ้านที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งคือปากพะยั้ง ซึ่งชื่อนี้เป็นทั้งชื่อหมู่บ้านและชื่อที่แม่
น้ำไหลผ่านหมู่บ้านไปออกทะเล อันที่จริงสำหรับชื่อที่เป็นชื่อแม่น้ำนั้น ควรจะเป็นพะยั้ง
เฉยๆ ไม่น่าจะมีปาก แต่เห็นจะเพราะทางปากษัตริย์ของเรา เมื่อเรียกแม่น้ำมักยกเอาส่วน
สำคัญที่ต่อกับทะเลควบเข้าไปด้วย เช่น ปากพญา ปากนคร ปากพูน “พะยั้ง” จึงต้อง
ควบปากเข้าไปด้วยตามเคย ที่เรียกว่าปากพะยั้งมีเค้าว่าเรียกกันมาตั้งแต่เมือง
นครศรีธรรมราช แข็งเมืองต่อสมเด็จพระเพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นครองกรุงศรีอยุธยา
ขณะสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงประชวรหนัก ครั้งนั้นเมืองนครศรีธรรมราชได้ส่ง
กองทหารปืนไฟ ไปชุมนุมที่แม่น้ำนี้ กองทัพปืนไฟของเมืองนครศรีธรรมราชได้ขุดดินถม
เป็นเนินขึ้นสำหรับ“พะ” ยั้งทำลายกองทัพเรือของสมเด็จพระเพทราชา ปัจจุบันไม่มีรอย
เนินดินให้เห็นเสียแล้ว

บ้านหน้าทัพ หมู่บ้านที่อยู่ถัดจากปากพะยั้งมาทางท่าศาลาคือบ้านหน้าทัพ ซึ่ง
มีชื่อตามที่ได้มาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับบ้านปากพะยั้ง ที่สะท้อนให้เห็นภาพ
เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีปรากฏในบทความเรื่อง จากท่าแพถึงท่า
ศาลา. วารสารวัฒนธรรมไทย. 10 (2) : 65 - 67 ; เมษายน 2513. ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

หน้าทัพ มีที่มาจากประวัติศาสตร์สมัยพม่ายกทัพด้วยกำลังรบ 9 ทัพ ครั้งรัชกาลที่ 1 กรุง
รัตนโกสินทร์ ความว่าทัพนครศรีธรรมราชได้ยกกำลังมาตั้งชุมนุมเตรียมรบเตรียมถอยอยู่ที่
บนจุดหมายของฝั่งทะเลที่นักเดินเรือกำหนด เรียกว่ากันขึ้นก่อน ภายหลังชื่อนี้ถูกหลานขึ้น
บกจนกลายเป็นชื่อหมู่บ้าน ชื่อบ้านนามตำบลอีกชื่อหนึ่ง เรียกว่า“สระบัว” ที่เรียกกันดังนี้
เพราะว่า ที่นี้มีหนองน้ำจืดกว้างใหญ่ใสสะอาดเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหนองหนึ่ง อยู่ระหว่าง

ชายหาดกับเส้นทาง ในหนองหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าสระ มีบัวหลวง ไม่ทราบว่ามีใครเอาไปปลูกไว้แต่ครั้งไหน บ้านกลมกว้างสร้างไปทั่วสระน้ำใสแห่งนั้น ถึงฤดูบัวบาน ดึงดงมาอย่างบอกไม่ถูกทีเดียว

อำเภอท่าศาลา มาถึงจุดหมายปลายทางของเรื่องคืออำเภอท่าศาลา ซึ่งชื่ออำเภอตามบทความนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงภาพการคมนาคมสัญจรของชาวบ้านในสมัยนั้นว่าได้ใช้เรือเป็นพาหนะสำคัญ และมีศาลาที่ใช้สำหรับเป็นที่พักผ่อนหรือพักคอยข้ามฟากของผู้โดยสารเรือ มีปรากฏในบทความเรื่อง จากท่าแพถึงท่าศาลา. วารสารวัฒนธรรมไทย. 10 (2) : 65 – 67 ; เมษายน 2513. ดั่งข้อความตอนหนึ่งว่า

ที่มาของชื่อท่าศาลา ซึ่งเป็นทั้งชื่อตำบล ชื่ออำเภอและชื่อแม่น้ำนี้ มีเรื่องว่าตั้งแต่ครั้งโบราณมาทีเดียว ที่ท่าข้ามแม่น้ำไหลผ่านตลาดซึ่งตั้งอยู่บนสันหาดทรายแก้ว เช่นเดียวกัน มีศาลาสถาฐานะปลูกอยู่สองฟากแม่น้ำ ฟากละหลังตรงกัน สำหรับคนเดินทางมาจากเมืองต่างๆ ทางฝ่ายเหนือ ได้หยุดพักผ่อนหรือพักจอดพักหลบคลื่นลมด้วย ภายหลังก็เป็นที่หมายเรียกกันติดปากว่าท่าศาลา คือหมายถึงท่าที่มีศาลานั้นเอง เมื่อที่แห่งนี้เป็นแหล่งชุมนุมในเวลาต่อก็กกลายเป็นชื่อตำบล ชื่ออำเภอ และแม่น้ำ

เขาสังข์ ชื่อบ้านนามตำบลที่สะท้อนให้เห็นถึงการได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. สารนครศรีธรรมราช. 8 (3) : 35 – 49 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2520. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

เมื่อพระสังข์พบนางจันทวี แม่บังเกิดเกล้าและแก้คดีที่แม่เลี้ยงผู้มากด้วยความ อัจฉริยยาก่อให้เสร็จเรียบร้อย ก็กลับไปทำการศพนางพันธุรัตแล้วเชิญอัฐิส่วนหนึ่งมาก่อเจดีย์บรรจุไว้บนลานหินสันเขาหลวง ดินแดนที่นางออกแตกตาย พร้อมทั้งให้ช่างปั้นรูปนางพันธุรัตมารดาบุญธรรมของตนด้วยปูนประดิษฐานไว้บนฐานเจดีย์เป็นการไถ่บาป เขาหลวงจึงได้ชื่อ “ เขาสังข์ “ แต่นั้นมา

ขุนทะเล ชื่อของตำบลขุนทะเล อันมีที่มาจากวรรณคดีเรื่องสังข์ทองเช่นเดียวกัน สามารถนำมาประกอบกับคำบอกเล่าตามตำนานที่ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวกำโลนเล่าให้ผู้เขียนฟัง มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. สารนครศรีธรรมราช. 8 (3) : 35 – 49 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2520. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ว่ากันว่าตำบลขุนทะเล ซึ่งมีคลองหรือแม่น้ำเสาชงไหลผ่ากลางสมัยเมืองพันธูร์ตั้งรุ่งเรือง เป็นทะเลเว้งว่าง เมื่อพระยานาคช่วงพระสังข์ขึ้นจากสะดือทะเลใส่สำเภาทองเสียงบุญบารมีล่องมา สำเภาทองก็ล่องผ่านหน้าเมืองพันธูร์ตอนที่เรียกขุนทะเลนี้เอง เสนายักษ์รักษาด่านเห็นสำเภาทองก็ตาลีตาลานเข้าเมืองทูลนางพันธูร์ นางพันธูร์จึงออกมาต้อนรับพระสังข์เข้าไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม

ชื่อขุนทะเล ยืนยันอยู่แล้วว่าครั้งกระนั้น ผืนแผ่นดินตอนนี้เป็นทะเล ทะเลชั้นขุนเสียด้วย คือทั้งลึกทั้งกว้าง น่องๆทะเลหลวงที่เดียวแหละ เขาวางกันอย่างนั้น ไม่ใช่ผู้เขียนว่า

ลานสกา ตอนหนึ่งในบทความนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงที่มาของชื่ออำเภอหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช คืออำเภอลานสกา มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. สารนครศรีธรรมราช. 8 (3) : 35 – 49 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2520. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ที่ผู้เขียนเรียก “ สกาลาน ” จะเรียกผิดเรียกถูกอย่างไรก็ไม่ทราบเหมือนกัน ที่เรียกก็ประสงค์จะหมายถึงการเล่นสกากลางลานกว้าง คือทอดแต่ม เดินตาด้วยคน ทำนองเดียวกับเล่นหมากรูกลานเดินตาด้วยคนนั่นเอง และว่าเพราะลานสกาแห่งนี้แล ลานตกา จึงได้กลายเป็นลานสกา

หมู่บ้านศิริกัน นามภูมิของหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งในตำบลลานสกา ผู้เขียนได้เล่าถึงที่มาของชื่อหมู่บ้านนี้ว่า มีที่มานี้เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศ มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. สารนครศรีธรรมราช. 8 (3) : 35 – 49 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2520. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งเรียกกันว่าคีรีกัน ในตำบลเขาแก้ว อำเภอเดียวกันคืออำเภอลานสกา ในหมู่บ้านแห่งนี้มีภูเขาทอดขวางแบ่งหมู่บ้านออกเป็นสองฝ่าย ซึ่งอันที่จริงเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ต้องข้ามภูเขาไปมาหาสู่กันอย่างทุรกันดาร ถ้าต้องการให้สะดวก ก็ต้องเดินเลียบไปอ้อมหัวเขา ไกลออกไปอย่างลิบลับทีเดียว

น้ำตกไม้ปัก นอกจากนามภูมิมหาหมู่บ้านตำบลและอำเภอดังกล่าวแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอำเภอลานสกาแห่งหนึ่ง คือน้ำตกไม้ปัก ผู้เขียนได้เล่าถึงที่มาของชื่อน้ำตกแห่งนี้ มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. สารนครศรีธรรมราช. 8 (3) : 35 – 49 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2520. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

เหตุที่ชาวบ้านเรียกน้ำตกแห่งนี้ว่า “น้ำตกไม้ปัก” ว่ากันว่าเพราะเหตุกระแสน้ำไหลไหลเชี่ยวรุนแรงมาก เชี่ยวถึงขนาดพัดกระซอกซุงทั้งต้นพุ่งละลิ่วไม่ผิดธนูพุ่งจากแหล่ง ท่อนซุงเหล่านี้จะพุ่งลงมากปักตามซอกหิน และพื้นลำธารที่เป็นทรายเหนือน้ำตกชั้นล่างสุดเล็กน้อย ยืนต้นได้เป็นแถวและปักลึกถึงขนาดด้านกระแสน้ำเชี่ยวได้ด้วย

สวนพระเงิน ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อสถานที่หลายแห่งในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งที่มาของชื่อเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนบริเวณดังกล่าวในอดีตไว้ด้วย มีปรากฏในบทความเรื่อง สวนพระเงิน. สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) : 65 – 71 ; กุมภาพันธ์ 2514. ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

ถนนกะโรมสุดเขตเทศบาล มีคลองตัดผ่านลำคลองนี้ เดิวนั้นมีสะพานคอนกรีตทอดเชื่อมสุดถนนกะโรมของเทศบาลกับทางหลวงจังหวัดสายนครฯ-พหุโลก-บ้านตาล-ลานสกา กล่าวกันว่าสมัยโบราณน้ำในลำคลองตรงนี้ลึกมาก ริมฝั่งด้านตัวเมืองคือเขตเทศบาล มีต้นประดู่ใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง ลำต้นประดู่ลงไปเล็กน้อย ลำคลองแยกออกเป็นสองแพรก แพรกหนึ่งเรียกกันว่าคลองท่า อีกแพรกหนึ่งคือคลองเลียบสันเนินที่ยังเห็นเป็นทางผ่านหลังสถานีรถไฟ ไปออกแม่น้ำท่าชักหรือปากพญาปัจจุบัน จุดต้นประดู่ประดู่ข้างนี้เป็นทางข้ามสำหรับความขังหลวงนำข้างเข้าออกระหว่างป่าที่นำข้างไปตกปลอกทอดหญ้ากับเมือง และเป็นท่าสำหรับให้ข้างอาบน้ำ เหตุนี้จึงเรียกกันว่า “ท่าประดู่ประข้าง” แล้วร่อนลงเป็นท่าข้างต่อมา จากที่นี่มีทางเกวียนติดต่อไปถึงพหุโลกและลานสกาอันเป็นดินแดน

ที่เต็มไปด้วยดงทุเรียน มังคุดและลำสาด ที่นี้จึงกลายเป็นที่ชุมนุมซื้อขายทุเรียน มังคุด และลำสาด ซึ่งเกวียนบรรทุกมาจากตำบลต่างๆ ในท้องที่ทั้งสองแห่งดังกล่าวแล้ว อนึ่ง นอกจากทางเกวียนที่กล่าวนี้แล้ว ลำคลองนี้ยังติดต่อไปถึงคลองมะม่วงสองต้น ซึ่งทอด แยกไปยังดงทุเรียน มังคุดและลำสาดนี้ ทางลำคลองก็มีเรือบรรทุกผลไม้ทั้งสามชนิดล่อง มาสมทบกับทางเกวียนที่ทำประดู่ ประดู่ช้าง ได้อีกทางหนึ่ง ทำประดู่ ประดู่ช้าง เลย กลายเป็นท่าสนนราคาซื้อขายผลไม้สามชนิดคับคั่ง การเรียนผลไม้สามชนิดที่กล่าวนี้ โดย ธรรมดาแล้ว ชาวเมือง เอาทุเรียนขึ้นหน้า ดังนั้นต่อมาทำประดู่ ประดู่ช้าง นอกจากจะ ก่อก่อนเป็นท่าช้าง แล้วยังเรียกกันในชื่อสามัญอีกชื่อหนึ่งว่า ท่าเรียน ซึ่งก่อก่อนมาจากท่า ทุเรียน และแล้วชาวบ้านสามัญก็ใช้ ท่าเรียน มาจนลืมหืมทำประดู่ประดู่ช้าง กันไปจนถึง ปัจจุบัน

ในบทความนี้ยังได้กล่าวถึงที่มาของชื่อพระเงิน และสถานที่อื่นๆ อันมีที่มาของชื่อใน ทำนองที่คล้ายคลึงกัน ดังข้อความว่า

ที่ประดิษฐานเจดีย์ยักษ์และพระพุทธรูปปางมารวิชัยนี้ คือส่วนหนึ่งของวัดพระเงิน เป็นบริเวณเดียวกันจากมัสยิดมุสลิมไปทางเหนือ จนจดโรงพยาบาลมิชชันนารีซึ่งถ้าเป็นดัง นั้น ที่เรียกพระเงินก็เห็นจะไม่ใช่ชื่อวัด แต่น่าจะเป็นชื่อของพระพุทธรูปปางมารวิชัยองค์ นั้น ส่วนวัดนั้นชื่อวัดเสมาทอง แต่ชาวเมืองเรียกวัดพระเงิน หมายถึงวัดที่มีพระพุทธรูปเงิน ประดิษฐานทำนองเดียวกับที่เรียกศาลาหน้าเมืองซึ่งมีต้นประดู่ขึ้นล้อมอยู่หกต้นเป็นศาลา ประดู่หก เรียกตำบลสัมฤทธิ์ชัย ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งศาลาฉลองชัยชนะคราวรบไทรบุรี เป็น ตำบลศาลามีชัย นานเข้าก็เลื่อนชื่อเดิมไปเสีย

บ้านนาเหลง กล่าวถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน ซึ่งเป็นชื่อเรียกในภาษาราชการ แต่ ความเห็นของผู้เขียนกล่าวว่าที่ถูกต้องควรเขียนว่า “ นาเหลง ” เนื่องจากมีความหมายที่ตรงกับ สภาพของภูมิประเทศในบริเวณนั้น มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. วารสาร ทางหลวง. 16 (9) : 39 – 63 ; กันยายน 2522. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ทุกครั้งที่ผู้เขียนเคยถึงหมู่บ้านที่มีชื่อในทางราชการว่า “นาเหรง” อันเป็นชื่อหมู่บ้านปลายทางของเส้นทางหลวงจังหวัด นครศรีธรรมราช-พรหมโลก-นาเหรง ผู้เขียนรู้สึกอึดอัดจิตใจเป็นล้นพ้น จึงใคร่จะขอใ้เค้าลลารายระบายนความอึดอัดใจเสียที

จากหลักฐานหลายทางที่ผู้เขียนสอบค้นมา หมู่บ้านนี้ควรจะชื่อ “บ้านนาเหลง”... เหลงหมายถึงการรวมหลายฝ่ายเข้าด้วยกัน ในการเล่นไฟตอง จะเห็นว่าเมื่อมีการผ่องขณะเปิดไฟจากกอกกลาง หรือเก็บไฟที่ทิ้งจากมือบน เพื่อรวบรวมไฟที่เหมือนๆ กันให้ได้สามใบ เราเรียกว่ากันว่า “เข้าเหลง”

นอกเหนือจากที่กล่าวแล้ว “เหลง” ยังหมายถึงต้นไม้ประเภทปาล์มชนิดหนึ่ง ต้นและใบคล้ายต้นลานและโตนด

ตามประวัติเมืองนครศรีธรรมราช “นาเหลง” หมายถึง นารวม นาหูน หรือที่ถิ่นนครศรีธรรมราชบางถิ่นเรียก นาหว่า ...” เรง” ตรงกันข้ามหมายถึงเตวไปเตวมา เช่น คำถิ่น “เรงไปแล” หมายถึงเตวไปดู เรงไปดู ใช้คู่กับคำ “โรง” เป็นนาโรงเรง หมายถึงน้อย เบาบาง ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็มี ดังนั้นนาอันอุดมสมบูรณ์ถิ่นนี้จะเป็นนาเรง นาโรงเรง หรือนาเคล็ดอื่นที่ไปเรื่อยๆ ตรงกันข้ามกับชื่อเท็จจริงไปได้อย่างไรกัน

ที่เป็นไปได้ และเป็นไปแล้ว มีเหตุเดียว เหตุเพราะคนกรุงที่ถูกส่งไปเป็นเจ้าบ้านผ่านเมื่อ นครศรีธรรมราช ฟังคำ “เหลง” ในภาษาถิ่นไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียดเขียน “ล” เป็น “ร” กลายเป็นนาเรง ซึ่งหมายถึงนาโรงเรง

คลองวังก้อง ที่มาของชื่อคลองวังก้อง และเขามหาชัย ซึ่งนามภูมินี้มีที่มาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราชและจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ มีปรากฏในบทความเรื่อง แห่่งเย็นยามหล้าร้อน. ทางหลวง. 16 (9) : 39-63 ; กันยายน 2522. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ถิ่นที่อุดมสมบูรณ์กว่าทุกแห่งทั้งหมด ปลอดภัยรบกวนทำลายของชาวบ้านชาวเมือง ผู้รักชาติ แห่่งที่กองเรือชวาลอยลำจับกลุ่มกัน คือวังน้ำลึกกว้างตอนหนึ่งของแม่น้ำท่าดีปัจจุบันเรียก “ วังก้อง ” นั่นเอง

ครั้นถึงคราวชาวเมืองนครศรีธรรมราชลุกฮือขึ้นกู่เอกราช ซึ่งนำโดย” พังพการ ” ขุนพลฝีมือดีของเมืองนครศรีธรรมราช หลังจากกอกกำลังเมืองนครศรีธรรมราชบดขยี้ไพร่พลชวาซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวเมืองและล้อมเผาทำลายเรือใหญ่เช่นฆ่าพลชวาในอ่าวปาก

พั้งแตกฟ่ายไปแล้ว พั้งพการก็นำขบวนเรือเล็กพั้งพร้อมด้วยไพร่พลย้อนขึ้นไปทางแม่น้ำ ทำดีมุงแหล่งชุมชนของเรือชวา ณ วังลึกกว้างของแม่น้ำท่าตีกองหนึ่ง อีกแยกเข้าอยู่ตะเภา ทางตอนล่างบ้านตาล เข้าบดขยี้ไพร่พลชวาพร้อมกันทั้งสองจุด จนไพร่พลชวาทั้งเรือขึ้นบก หนีเตลิดไปทางเขาหนอกว้าว พั้งพการได้นำไพร่พลเมืองนครศรีธรรมราชตามตีตะลุยจนถึง ตะลุมบอนกันที่เชิงเขาหนอกว้าวต่อนหนึ่ง และในที่สุดก็ล้อมฆ่าไพร่พลชวาตายหมด ณ ที่ นั้นเอง ซึ่งตั้งแต่นั้น เขาหนอกว้าวลูกนั้นก็ได้อื่อ “ เขามหาชัย ” เป็นอนุสรณ์สืบมา

บ้านสันยุง นามภูมิอันเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านสันยุง มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. ทางหลวง. 16 (9) : 39 – 63 ; กันยายน 2522. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

มีเนินดินสูงลูกหนึ่ง เป็นเนินดินลูกรังปนหินผุ ปัจจุบันกลายเป็นสวนยางไปหมด แล้ว แต่อดีตเป็นพงชักรกทึบ บนสันสูงสุดของเนินดินลูกนี้ต่อนหนึ่ง เป็นลานกว้างราบเรียบปราศจากเส้นหญ้าและใบไม้ ชาวบ้านรู้จักกันทั่วไปว่าเป็นลานที่นกยูงซึ่งสมัยนั้น ถิ่นนี้ ยังมีอาศัยอยู่เป็นฝูงๆ และดาษตื่น พานางเมียของมันลงรำแพนสืบพันธุกัน เมื่อผู้คนเข้าจับ จงทำมาหากินและยึดเป็นถิ่นพำนักอาศัยถาวร ก็เลยได้ชื่อเป็นบ้าน”สันยุง” ไปด้วย ซึ่งจะ หมายถึงสันยุงของเนินเขาที่มีนกยูงอาศัย หรือจะหมายถึงสันสูงของเนินเขาที่มีนกยูงอาศัย หรือจะหมายถึง “ กระสันยุง ” ถิ่นมีลานเรียบกว้างที่นกยูงพากันมากระสันสวาทรำแพนสืบ พันธุ ก็ได้ทั้งสองอย่าง

ตำบลกำโลน บทความในเรื่องเดียวกับชื่อนามภูมิหมู่บ้านตำบลข้างต้น ได้กล่าว ถึงนามภูมิของชื่อตำบลกำโลน มีปรากฏในบทความเรื่อง แหล่งเย็นยามหล้าร้อน. ทางหลวง. 16 (9) : 39 - 63 ; กันยายน 2522. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

กำโลน ชื่อตำบลบ้านเหนือที่กล่าวถึงฟังแปลกหู ชาวถิ่นยืนยันว่า ชื่อนี้เป็นชื่อตำบลแห่งนี้ มาอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา หมายถึงเชือกหนังใช้สำหรับคล้องช้างหรือล่ามช้าง ใช้ผูกกุบหรือสัปคับรอบอกช้างที่เรียกกันว่า “ รัตประคน ” ใช้ล่ามม้าผูกไกลน ผูกอานล่ามรอบอกมาเรียกกันว่า “ รัตทึบ ” แต่ก็มีผู้เฒ่าผู้แก่ของท้องถิ่นหลายท่านว่า ถิ่นนี้เป็นป่าไม้ใหญ่ มาแต่ดึกดำบรรพ์ ชาวเมืองหรือชาวนอกเมืองที่สำนักอาศัยอยู่ริมแม่น้ำตอนล่างและริมทะเล ตลอดจนทางการบ้านเมืองเองมักจะส่งคนขึ้นไปตัดไม้เพื่อใช้สร้างบ้านเมืองเอง มัก

จะส่งคนขึ้นไปตัดไม้เพื่อใช้สร้างบ้านสร้างเรือนและสร้างวัดหรือใช้ทำเรือ ที่นำไปสร้างบ้านสร้างวัดก็ถากแต่งเป็นไม้เหลี่ยมผุยกเป็นแพล่องไปตามแม่น้ำ ที่จะทำเรือก็แต่งเกลากออกเป็นรูปเรือล่องน้ำได้ ซึ่งคนท้องถิ่นเรียกกันว่า ไม้โกลอน เรือโกลอน หมายถึงไม้และเรือที่ต้องแต่งยังไม่สมบูรณ์ พร้อมจะใช้งาน พวกนี้จะล่องแพไม้โกลอนและเรือโกลอนไปเลื่อยมือและถากแต่งขึ้นกราบ เป็นไม้เสาไม้กระดานและเรือสมบูรณ์แบบในถิ่นของตน ใช้สอยเองบ้างขายบ้าง สำหรับเรือทางบ้านเมืองก็ใช้เป็นพาหนะขุนนางและใช้เป็นเรือรบ เมื่อป่าใหญ่แห่งนี้มีผู้คนตั้งสำนักอาศัยก็เรียกกันว่า “บ้านโกลอน” นานนานเข้าก็เพี้ยนเป็น “กำโลน”

วังวัว เป็นชื่อของหมู่บ้าน คลอง และสถานีรถไฟ ที่มาของชื่อนี้มาจากตำนานและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราช และยังสะท้อนให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านในบริเวณบ้านวังวัว มีปรากฏในบทความเรื่อง วังวัว. *วัฒนธรรมไทย*. 9 (4) : 33 – 36 ; มิถุนายน 2512. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราช หลายแห่งยืนยันว่าบ้านหนองแต่นบ้านพระพรหม และบ้านแพร์ บ้านวังวัวปัจจุบัน สมัยโบราณเป็นหมู่บ้านของพวกพราหมณ์นับถือพระอิศวร ในหมู่บ้านสองสามแห่งที่กล่าวมานี้ ยังมีคนสืบสกุลพราหมณ์ดั้งเดิมอาศัยอยู่ และยังมีซากเทวาลัยปรากฏให้เห็น และเมื่อชาวบ้านเหล่านี้ขุดดินทำถนนพัฒนาหมู่บ้านก็พบเทวรูปในลัทธิพราหมณ์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ศิลปากรเก็บเข้าไปรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลายชิ้นแล้ว จากเรื่องราวดั้งเดิมมีกล่าวถึงพราหมณ์ถิ่นนี้ต่อไป กันมาว่าในเทวาลัยมีของมีค่ามหาศาลอยู่ชิ้นหนึ่ง คือวัวพาหนะของพระอิศวรหล่อด้วยทองคำทั้งตัว แต่ตัวจะโตขนาดไหนไม่บอก สมัยเมื่อเกิดไข้ทำขึ้นที่เมืองนครศรีธรรมราช พราหมณ์พวกนี้อพยพทิ้งฐานบ้านช่องไปหมดด้วยความกลัว แต่ก่อนที่จะผละไปได้ัญเชิญพระโคพาหนะพระอิศวรผู้เป็นใหญ่ซึ่งทำด้วยทองคำไปทิ้งฝากไว้กับพระแม่คงคาตรงที่เรียกกันว่า “ วังวัว ” แห่งที่ตำนานกล่าวถึงนี้แหละ และว่าเลยได้ชื่อ “ วังวัว ” มาแต่ครั้งนั้น

พังสิงห์ บทความตอนนี้ได้กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อบ้านนามตำบลตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ หรือจากตำนานที่คนในบริเวณดังกล่าวได้เล่าสืบต่อกันมา โดยรวมจะเกี่ยวข้องกับกรณำข้าวของเงินทองสิ่งมีค่าจากดินแดนต่างๆ ที่มีผู้ศรัทธานำขำมน้ำขำมทะเลมา เพื่อมี

ส่วนร่วมในสร้างพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช มีปรากฏในบทความเรื่อง พังสิงห์. วัฒนธรรมไทย. 8 (2) : 59 – 61 ; กุมภาพันธ์ 2512. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

กล่าวกันว่าที่เกตุพราหมณ์และเกตุสุวรรณนับถือ” สิงห์ ” นั้น เพราะ “ สิงห์ ” เป็นสัญลักษณ์ของบรรพบุรุษ ถ้าเป็นดังกล่าวนั้นจริง คนพวกนี้ก็เห็นจะเป็นพวกสิงห์ ในอินเดียฝ่ายใต้ซึ่งภายหลังอพยพไปเป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของเกาะลังกานั้นเอง ต้นตระกูลของพวกนี้กล่าวกันว่า มารดาเป็นนางมนุษย์ บิดาเป็นสิงห์ ภายหลังบุตรชายอันบิดาเป็นผู้เป็นสิงห์ให้กำเนิดในครรภ์มารดา เกิดอัปฮายคิดอุบายฆ่าสิงห์ผู้เป็นบิดาตาย แล้วเกิดสำนึกบาป คิดหลอรรูปสิงห์ขึ้นสักการะแก้บาป ต่อมาเมื่อเห็นพระพุทธรูปมีเนื่อนาบุญอันวิเศษ ก็เอารูปสิงห์สักการะกระทำพุทธรูป ด้วยมีความเชื่อกันว่าจะแก้ถ้ายอนันตริยกรรมอันเกิดจากปีศาจทำให้ผ่อนคลายหรือสลายไปได้ ครั้นแล้วเกิดเป็นจรีตสืบต่อกันมา

เห็นจะเพราะบาปหนักอันเกิดจากการกระทำปีศาจนั้นกรรมัง ภายหลังเมื่อเกตุพราหมณ์ เกตุสุวรรณจุดสำเภาทอดสมอลงทางด้านตะวันตกของหาดทราย ยังไม่ทันจะได้ลำเลียงคนและทรัพย์สินขึ้นบก ทันใดก็เกิดมหาวาตะ ท้องทะเลปั่นป่วน โหมเอาสำเภาของเกตุพราหมณ์และเกตุสุวรรณสองพี่น้องแตกล่มลง สองพี่น้องพร้อมคนบริวารเสียชีวิต ทรัพย์สินจมดิ่งลงสู่ก้นทะเลหมดสิ้น คงเหลือก็แต่วิญญาณซึ่งสิงสถิตอยู่ในถิ่นนั้น พร้อมกับเรื่องราวที่บอกเล่าสืบกันมาเป็นตำนาน ดังที่เล่าสู่กันฟังแล้ว

หลายร้อยปีต่อมา หาดทรายแก้วคือบึงกว้างคือบึงยาวออกไปเรื่อยๆ ตามธรรมชาติจนเป็นแผ่นดินดอนต่อกันกับฝั่งเดิม แต่เป็นมหัศจรรย์ จุดที่สำเภาของเกตุพราหมณ์เกตุสุวรรณล่ม ยังคงเป็นหนองน้ำอยู่ เมื่อมีผู้คนไปตั้งบ้านเรือนตั้งวัดบนแผ่นดินดอนตอนนี้ ก็เรียก

“ พังสิงห์ ” สืบต่อกันมา

หัวมีนา ชื่อนี้เป็นทั้งชื่อวัด และชื่อคลอง ซึ่งเป็นชื่อที่มีความเป็นมาจากประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราช ชี้ให้เห็นถึงสภาพทางสังคมในด้านการค้า และชุมชนการค้าที่เจริญรุ่งเรืองในบริเวณดังกล่าว ดังปรากฏในบทความเรื่อง หัวมีนา. วัฒนธรรมไทย. 9 (2) : 52 – 56 ; เมษายน 2512. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

สถานที่ใช้เป็นท่าเทียบเรือประมงขึ้นปลาจำหน่ายครั้งโบราณดังกล่าวนี้ ถ้าจะเปรียบกับปัจจุบัน ก็น่าจะมีสภาพคล้ายๆ กับสะพานปลานั้นเอง

อย่างไรก็ตาม อดีตสะพานปลาแห่งนี้ ในสมัยที่กล่าวจะเรียกว่าอะไรไม่ปรากฏ ที่มาปรากฏเรียก “ หัวมีนา ” ขึ้นก็คราวสร้างเจดีย์พระบรมธาตุสมัยระดมเมืองขึ้น 12 นักษัตริย์มาช่วยสร้าง

การระดมคนต่างบ้านต่างเมืองมาสร้างเจดีย์พระบรมธาตุครั้งนั้น พญาศรีธรรมโศกราชเมืองนครศรีธรรมราช ต้องทรงรับผิดชอบในการจัดหาเสบียงเลี้ยงคนหนักมาก นอกจากจะส่งคนไปตั้งกองทำอิฐ ตั้งกองทำตัวไม้สำหรับใช้งานด้านก่อสร้างแล้ว พญาศรีธรรมโศกยังส่งคนออกไปทำนาอีกหลายต่อหลายแห่ง ซึ่งที่ทำนาเสบียงหลวงครั้งนี้ปรากฏหลักฐานชัดเจนอยู่ที่เนินพิตดำ

อนึ่งมีข้าวแล้วก็ต้องมีกับกินกับข้าว จึงเมื่อมีกองนาแล้วก็ต้องมีกองกับอีกกองหนึ่งด้วย กองกับส่วนหนึ่งของพญาศรีธรรมโศกราชคือกองหาปลา ทุกหน่วยกองเหล่านี้ล้วนมีตัวนายควบคุมรับผิดชอบเป็นกองๆ ไป คอยเก็บผลรวบรวมส่งเข้าเมืองมิให้ขาดตกบกพร่องได้

เท่าที่ทราบชัด นายกองอิฐสมัยนั้นเรียก “ หัวอิฐ ” และหัวอิฐก็ปรากฏเป็นชื่อบ้านแห่งหนึ่งอยู่จนกระทั่งบัดนี้ บ้าน “ หัวอิฐ ” ที่กล่าว อยู่บนถนนสายตลาดแขกหรือตลาดท่าช้าง - บ้านตาล จากตลาดท่าช้างอันเป็นในเมืองไปตามถนนสายนี้ พอข้ามทุ่งมาก็ถึงระยะทางประมาณ 600 เมตรเท่านั้นเอง บริเวณทั่วๆ ไปของหมู่บ้านหัวอิฐ มีเตาอิฐเก่าๆ เต็มไปหมด และสันนิษฐานกันว่านอกจากเป็นที่ตั้งกองทำอิฐแล้ว นายหัวอิฐก็คงตั้งนิเวศสถานอยู่ในบริเวณนี้ด้วย

ส่วนนายกองไม้ นายกองนา คนนครศรีธรรมราชสมัยนั้นจะเรียกหัวไม้หรือหัวนาหรือไม่อย่างไรยังหาหลักฐานไม่พบ แต่สำหรับนายกองปลานั้น เรียกหัวมีนา เป็นแน่นอน “ มีนา ” มาจาก “ มีนา ” แปลว่า “ ปลา ” เป็นทั้งคำบาลีและสันสกฤต

วัดโมคลาน ในบทความนี้ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อสถานที่แห่งนี้ว่า เป็นชื่อวัดแห่งหนึ่งอยู่ที่ตำบลท่าศาลา และชื่อโมคลานได้มาจากลักษณะเด่นของพืชพันธุ์ที่มีอยู่ในบริเวณนั้น มีปรากฏในบทความเรื่อง โมคลานสร้างก่อนเมืองนครศรีธรรมราชหลัง. สารนครศรีธรรมราช. 2 (17) : 27 - 37 ; กรกฎาคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

บริเวณวัดโมคลานและใกล้เคียงมีสภาพเป็นเนินสูง บนเนินเป็นลานทรายละเอียด ชาวสะอาดราบเรียบและมีต้นโมกขึ้นเป็นป่า ส่งกลิ่นหอมตระหลบชาวบ้านทั่วไปจึงเรียก ลานทรายแห่งนี้ว่า " โมกลาน " และหมู่บ้านซึ่งแต่เดิมตั้งอยู่เพียงรอบๆ เนิน ก็เป็นที่รู้จักกัน ทั่วไปว่า " บ้านป่าโมก " ต่อมามีคนอพยพมาตั้งถิ่นฐานเพิ่มเติมลงในบริเวณนี้ คนพวกนี้ ร้อยเปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาอิสลาม เร่ร่อนมาจากทางใต้ เวลานั้นที่ดินรอบๆ เนินมีเจ้าของ ถือสิทธิ์กันแทบจะหมดแล้ว พวกอิสลามจึงหักล้างถางป่าเข้าจับจองบนเนิน ซึ่งโดยปกติ แล้วชาวไทยพุทธในท้องถิ่นไม่กล้าลวงละเมิดบุกรุก เนื่องจากรู้จักกันว่าเป็นที่ตั้งสถานศักดิ์ สิทธิ์มาตั้งแต่ครั้งศึกดาบรพท์ ใครละเมิดก็จะมีอันเป็นให้เกิดเหตุวิบัติทุกรายไป แต่พวกไทย พุทธชาวถิ่นก็ไม่ขัดขวางพวกอิสลาม ใครถางเอาได้ก็ถางไป เวลาว่างไปพวกอิสลามได้ ขำความอุดมสมบูรณ์และความมีใจดีของชาวถิ่น ก็พากันอพยพตามกันมาอีกเรื่อยๆ ไม่ เข้าก็กลายเป็นชนส่วนใหญ่ของท้องถิ่นนี้ไป แม้ในสภาพที่เป็นอยู่ในบัดนี้ คนพวกนี้ได้รื้อล้า ขึ้นตั้งบ้านเรือนบนเนินทรายแทบทั้งหมด ได้ตัดถางป่าโมกลงหมดสิ้น แต่ถึงพวกนี้จะไม่นับ ถือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนเนิน ก็ปรากฏว่า หาได้ลวงล้ำเข้าไปในบริเวณที่ตั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์บน " โมกลาน " แห่งนี้จนหมดสิ้นไป ยกเว้นเป็นบริเวณไว้กว้างพอสมควรโดยรอบ ภายหลัง เมื่อป่าโมกและพรรณไม้อื่นๆ ถูกตัดโค่นลง และปลูกผลอาสินต่างๆ ขึ้นแทน ชื่อบ้าน " ป่าโมก " จึงเลื่อนไปชื่อ " โมกลาน " บนเนินก็ค่อยๆ เปลี่ยนเป็น " โมคลาน " ไปด้วย แต่ ก็มีบางเสียงว่า ชื่อ " โมคลาน " ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาจาก " โมขลาน " เป็นชื่อวัดที่ตั้งเรียง กันมาแต่โบราณ เข้าใจว่าผู้ตั้งแปลลงมาจาก " โมกลาน " ให้มีความหมายถึงดินแดนแห่ง ความหลุดพ้น เหมาะสมกับความเป็นวัด นานๆ เข้าการออกเสียง " โมขลาน " ก็กลายเป็น " โมกคะลาน " และแล้วคนรุ่นปัจจุบันฟังไม่ได้ศัพท์ขับเอาไปเขียนเป็น " โมคลาน " ผิดพลาด ไปอีก

ปากพนัง บทความนี้กล่าวถึงที่มาของชื่อปากพนัง ว่าชื่อนี้ได้มาจากลักษณะของ ภูมิประเทศ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของภูมิประเทศต่อการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ มีปรากฏในบท ความเรื่อง ปากพนัง. วัฒนธรรมไทย. 9 (11) : 50 – 52 ; มกราคม 2513. มีข้อความตอนหนึ่ง ว่า

จากสภาพแผ่นดินอันเป็นเสมือนเขื่อนหรือกำแพงกันขวางปากแม่น้ำกับทะเลดังกล่าว มานั่นเอง ทำให้พื้นที่ส่วนนี้ได้ชื่อ " พนัง " เรียกกันมาตั้งแต่คนเริ่มรู้จักและตั้งหลักแหล่ง

ปรากฏว่าสมัยพระเจ้าอู่ทองปฐมกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯให้ พระยาศรีมหาราชา ออกมากวาดต้อนรวบรวมผู้คนเจ้าตั้งบูรณะเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งขณะนั้นร้างผู้คนเพราะ ไข้ห่าระบาด คนท้องถิ่นก็เรียกภูมิศาสตร์ส่วนนี้ว่า “ พนัง ” อยู่แล้ว ซึ่งคงจะเรียกตามสภาพ ภูมิประเทศ ท่านผู้สนใจจะพบชื่อนี้ในตำนานเมืองนครฯ ตอนที่กล่าวถึงพระศรีมหาราชา บูรณะเมืองนคร บูรณะเจดีย์ รวมทั้งวัดพระบรมธาตุและสถาปนาสงฆ์ในบวรพุทธศาสนา ตามตำนานกล่าวว่า ในกรณีนี้ พระศรีมหาราชาได้ส่งคนออกไปหาทำเลหักที่ดินทำนาเป็น เสี่ยงเลี้ยงคนและเลี้ยงพระสงฆ์มากมายหลายตำบล ในจำนวนผืนนาที่คนของพระศรีมหา ราชาออกไปหักล้างถางทำนั้น มีที่ ” พนัง ” ด้วยแห่งหนึ่ง คำว่า ” พนัง ” นั้นเรียกกันมาภายหลังเพื่อจะแยกชี้ให้เห็นชัดถึงชุมชนขนาดใหญ่ที่ตั้งค้ำคั่งอยู่ในทะเลใกล้ปากทางน้ำออกสู่ ทะเล และเป็นแหล่งกลางของการปกครองรับผิดชอบภูมิภาคอันเป็น ” พนัง ” ทั้งหมด

ร่อนพิบูลย์ เป็นชื่ออำเภอหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราชใน ชื่อนี้ได้มาจาก สภาพพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ คือแร่ดีบุก มีปรากฏในบทความเรื่อง ร่อนพิบูลย์. สารนครศรีธรรมราช. 3 (27) : 19 – 27 ; พฤษภาคม 2515. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ร่อนพิบูลย์ คำผสมระหว่างคำไทยดั้งเดิม กับคำในภาษาบาลีที่ไทยเรายอมรับเข้ามา ไว้ในตระกูลสองคำนี้ ให้ความหมายลึกซึ้ง เข้าถึงแก่นแท้ของสภาพท้องถิ่นในอำเภอนี้เป็น อย่างยิ่ง

“ ร่อน ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า หมายถึงอาการของสิ่งซึ่งมีลักษณะ แบนที่เลื่อนลอยไปมา หมายถึงการแยกเอาของละเอียดออกจากของหยาบ โดยใช้เครื่องแยก มี ” แร่ง ” เป็นต้น แกว่งยกไปย้ายมา ให้ของละเอียดหลุดลงไป (หรือหลุดออกไป) เช่นร่อน ข้าว แกว่งวนไปรอบๆ เช่นร่อนดาบ กางปีกแฉ่วนไปมา เช่นนกร่อนทำให้เคลื่อนไปตามแบน หรือวนเวียนไปตามแบน เช่น ร่อนมิด ร่อนกระเบื้อง อาการเอาคมมีดถูวนเบาๆ ที่หินก็เรียก ว่า ร่อน ที่สุดถ้าใช้ควบสองคำว่า ร่อนร่อน ก็แปลแปลออกไปอีกว่า ง่ายตาย

พิบูลย์ คือ ไพบูลย์ หมายถึง มาก เต็มเปี่ยม หรือกว้างขวาง สภาพอันเป็นจริงของ ท้องถิ่นนี้ คือ ในเนื้อดินแทบจะทุกตารางนิ้วอุดมไปด้วยแร่ธาตุอย่างยิ่ง ดีบุก มีมากที่สุด ไม่ว่าจุดดินตรงไหน เอามาใส่ภาชนะแบนๆ (ทำด้วยไม้รูปรางคล้ายจาน แต่ก้นค่อยๆ ลาด ลงเฉยๆ ไม่หักมุมเป็นขอบเหมือนจาน ชาวเหมืองแร่ปักธงไม้ทั่วไปประดิษฐ์ขึ้นใช้สำหรับล้าง แร่โดยเฉพาะ และเรียกกันว่า ” เลียง ”) ไปทำการร่อนกับน้ำก็จะพบดีบุกทั้งนั้น การที่ท้อง

ถิ่นนี้ชื่อ” ร่อนพิบูลย์ ” จึงลึกซึ้งถึงแก่นความจริงดังได้กล่าวแล้ว มันเป็นที่ “ ร่อน ” เอา
สินแร่ได้อย่าง “ พิบูลย์ ” จริงๆ

เขามหาชัย เป็นชื่อที่ได้มาจากตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย. สารนครศรีธรรมราช. 1 (11) : 40 – 46 ; มกราคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

พังการ พระราชบุตรเขยบุญธรรมพญาจันทรภาณุพงษาสุระเดิบใหญ่มีกำลังฝีมือ
ขึ้นจึงแข็งข้อไม่ยอมส่งไขเปิดเป็นส่วยให้พวกเขา และเมื่อชวากพละกำลังเข้าข่มขู่
พังการได้ยกกองทัพตามตี พวกเขาสู้ไม่ได้ทั้งเรือขึ้นบก และถอยร่นไปตามแนวเขามหาชัย
แต่แล้วในที่สุด กำลังรบหน่วยสุดท้ายของชวาก็ถูกทัพเมืองนครฯ ปิดล้อมฆ่าตายหมดสิ้น
ตรงที่เขามหาชัยนั่นเอง การปิดล้อมฆ่าพวกเขาที่เขามหาชัยครั้งนี้ เป็นการเผด็จศึก
ได้ชัยชนะขั้นเด็ดขาด ภูเขาภูนี้จึงได้ชื่อ “ เขามหาชัย ” เป็นอนุสรณ์แทน “ เขาหนอกัว ” สืบ
มาจนถึงเวลานี้

บ้านทวดทอง เป็นชื่อของหมู่บ้านหนึ่งในตำบลโพธิ์ไทรใต้จ จังหวัดนครศรีธรรมราช
โดยได้มาจากคำบอกเล่าและตำนานของชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณนั้น มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง
แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย เล่าเรื่องบ้านทวดทอง. สารนครศรีธรรมราช. 1 (7) : 38 – 47
; กันยายน 2513. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ตำนานบ้านทวดทองอ้างถึงสมัย ร. 2 กรุงรัตนโกสินทร์ ในระยะที่ไทรบุรี ผลิต และ
สตูล ซึ่งเจ้าเมืองทั้งสามเมืองเป็นอิสลามเชื้อสายมลายู ได้สมคบกันซ่องสุมกำลังแข็งเมือง
ไม่ยอมอ่อนน้อมต่อกรุงเทพมหานคร ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ทรงโปรดเกล้าให้เมืองนครศรีธรรมราชเกณฑ์ทหารยกทัพไปปราบ เมื่อทัพเมือง
นครศรีธรรมราชไปรบที่ไทรบุรี มีชาวไทรบุรีคนหนึ่งชื่อทองเป็นได้ศึกให้ทัพเมืองนครฯ
สามารถเข้าโจมตีเมืองไทรบุรีได้ จึงได้รับบำเหน็จโดยเขาขออพยพครอบครัวมาอยู่ที่เมือง
นครฯ นายทองมีรูปร่างหน้าตาผิดคนธรรมดาทั่วไป คือหน้าสี่เหลี่ยมผืนผ้า คางล่างและโหนก
ปากตอนบนยื่นมาก ฟันแหลมและมีเขี้ยวยาว จมูกแบน โหนกคิ้วยื่น ขนคิ้วดกยาว ตา
กลม นัยตาสีทับทิม ใบหูส่วนบนแหลมเรียว กระโหลกเหนือเรียวใบหูขาดต่ำ รวมแล้วมี

ลักษณะคล้ายแมวหรือเสือ ตำนานเล่าว่านายทองมีอายุร้อยปีเศษแต่ยังดูแข็งแรงเหมือนคนหนุ่ม แต่เป็นคนดีมีวิชาคาถาอาคม จนคนในหมู่บ้านเรียกทวด เมื่ออายุได้สองร้อยปีเศษนายทองลุกไปไหนไม่ได้ ได้แต่นอนชมอยู่กับที่ซึ่งการนอนไม่เหมือนคนทั่วไปคือนอนคว่ำ ชันหัวขึ้น ทับคางกับมือ เข่าพับมาอยู่ใต้ท้อง ไม่ชอบแสงสว่าง ระยะเวลาหลังพูดไม่ได้ได้แต่อกเสียงอ้อออและคำราม พักหน้ากับส่ายหน้า ขนเหลืองสลัดดำผุดขึ้นตามตัว หางก็ค่อยๆ งอกยาว นายทองกลายเป็นเสือ นายทองทรمانในสภาพนี้เป็นเวลานาน แต่ก็ไม่เคยทำร้ายใคร จนชาวบ้านมีความศรัทธาและเชื่อว่าทวดทองมีความศักดิ์สิทธิ์ จนต่อมาทวดทองก็หายไปโดยไม่มีร่องรอย และเมื่อลูกหลานระลึกถึงด้วยการส่งกระแสดิจิตให้ทวดทองมาปรากฏกายให้เห็น ทวดทองก็มาปรากฏในร่างของงูจงอางเผือกบ้างเป็นนกกุ่มเผือกบ้าง จึงทำให้ชาวบ้านและลูกหลานสร้างศาลไว้เป็นที่เคารพทวดทองจนถึงทุกวันนี้

เกาะนาง(โดย) เป็นชื่อของเกาะแห่งหนึ่งซึ่งปัจจุบันไม่มีสภาพภูมิประเทศเป็นเกาะแต่อย่างใด ในบทความได้กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อนี้ ซึ่งมีที่มาจากตำนานเมืองนครศรีธรรมราช โดยผู้เขียนได้ให้ทรรศนะส่วนตัวไว้ว่าชื่อนี้ควรเรียกว่าเกาะนาง ไม่ใช่เกาะนาง (โดย) ดังที่เรียกกันในปัจจุบันนี้ ที่กลายเป็นเกาะนาง(โดย) เพราะมีเหตุดังที่ปรากฏในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช สมัยของกษัตริย์ที่ชื่อว่าพระยาจันทรภาณุ ว่าเมืองนครได้ต่อสู้กับกองทัพชวา และพระองค์ถูกจับไปขังไว้ในเรือใหญ่ที่ปากน้ำ แต่พระอัศวมเหสีของพระองค์เป็นผู้จิตใจเข้มแข็ง จึงได้เป็นกำลังสำคัญในการรวบรวมผู้คนเป็นกองทัพใหญ่เพื่อดูแลเมืองส่วนหนึ่งและนำทัพไปต่อสู้กับกองทัพชวาส่วนหนึ่ง มีปรากฏในบทความเรื่อง เกาะนาง(โดย) สารานนครศรีธรรมราช. 2 (14) : 29 – 37 ; เมษายน 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ไพร่พลถูกระดมเป็นกองทัพใหญ่ 2 กอง กองหนึ่งเป็นกองทัพฝ่ายบก ตั้งมั่นรักษาเมืองอย่างแข็งขัน อีกกองหนึ่งคือกองทัพเรือ โดยการนำของพระอัศวมเหสียกไปตั้งที่เกาะแห่งหนึ่ง คอยสังเกตฟังข่าวศึกหาทางช่วยเหลือพระสวามี เกาะที่กล่าวนี้ไม่ใช่เกาะอื่นไกลคือเกาะที่กลายเป็นเกาะบออยู่ในท้องที่หมู่ที่ 6 ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง ซึ่งกล่าวแล้วตอนต้นนั่นเอง เกาะนี้เดิมชื่อไรไม่ปรากฏ แต่ได้ชื่อ " เกาะนาง " มาโดยเหตุนั้นและแต่ครั้งนั้น ภายหลังเกิดมีคำ " โดย " ตามหลังอีกคำหนึ่งกลายเป็น " เกาะนางโดย " เหตุที่ภายหลังเรียก " เกาะนางโดย " นั้นคนเมืองหลวงชี้แนะให้เข้าใจผิดไป

ขอให้สังเกตข้อความที่ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชจดไว้ตอนที่ว่า “...นางอรรคม
 เหยือกี้ตามพระยาไปถึงเกาะอันหนึ่งได้ชื่อว่าเกาะนางโดยครั้งนั้นชวาก็ให้เจ้าเมืองผูกส่วยไข
 เปิดแก่ชวณ.”

เขาชุมทอง เป็นชื่อเขาลูกหนึ่งในอำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
 และยังเป็นชื่อของสถานีรถไฟ และชื่อหมู่บ้าน โดยมีตำนานเกี่ยวกับความเป็นมาของชื่อนี้ซึ่งเกี่ยว
 ข้องกับการสร้างพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช มีปรากฏในบทความเรื่อง แต่มาตุภูมิ มรดก
 มีค่าของตายาย (เขาชุมทอง). สารนครศรีธรรมราช. 3 (28) : 29 – 35 ; มิถุนายน 2515. มีข้อ
 ความตอนหนึ่งว่า

ครั้งนั้นมีเจ้าพระยามหานครทางทิศตะวันตกเฉียงใต้องค์หนึ่ง ไม่ปรากฏทั้งพระนาม
 องค์และพระนามเมืองครอง เมื่อทรงทราบกิตติศัพท์การสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ที่หาดทราย
 แก้วก็รวบรวมทองคำ ถ้วยชามรามไหและเครื่องใช้ต่างๆ ลงบรรทุกสำเภา พร้อมทั้งระดม
 ไพร่พลลงประจำเต็มสำเภาสองลำ ล่องทะเลลัดเลาะเกาะแก่งมาทางอำเภออ่อนพิบูลย์
 ครั้นใกล้จะถึงเขาชุมทองบังเอิญให้เกิดมรสุมที่องทะเลปั่นป่วนอย่างรุนแรง จึงเบนสำเภาจะ
 เข้าจอดพักที่เขาชุมทอง ซึ่งด้านหนึ่งเป็นท่าเลียบลมเหมาะที่จะจอดสำเภาหลบคลื่น แต่ใน
 การฝ่าคลื่นลมเข้าไปยังเขาชุมทองตอนหนึ่ง ความโคลงของสำเภาได้เหวี่ยงเอาห้อง ซึ่งหล่อ
 มาสำหรับจะถวายเป็นองค์พระบรมธาตุเจดีย์ตกทะเลไปเสียลูกหนึ่ง และการนำเรือเข้าจอด
 ทางด้านอับลมของเขาชุมทองนั้น จะต้องลอดช่องหินโสโครกช่องหนึ่งเขาไป สำเภาลำทรง
 ซึ่งค่อนข้างเบาลอดผ่านไปได้โดยปลอดภัย แต่ลำที่บรรทุกทองคำเพียงแป้นั้น เกยเอาหิน
 โสโครกได้นำห้องเรือแตกทะเล น้ำทะเลทะลักเข้าในลำเรือ ช้ำติดชะงักอยู่กับที่ เดินหน้า
 ก็ไม่เข้า ถอยหลังก็ไม่ออก คลื่นลมก็ทวีความบ้าคลั่ง โหดร้ายขึ้นทุกที เจ้าพระยามหานคร
 องค์นั้นเกรงทองคำจะจมลงสู่ก้นทะเลสูญหายไปโดยไร้ประโยชน์ จึงระดมไพร่พลออก
 ลำเลียงทองคำจากสำเภาลำนั้นขึ้นฝั่งแล้วนำเข้าไปเก็บรักษาไว้ในถ้ำ ครั้นคลื่นลมสงบระดับ
 ลดลงตามปกติ สำเภาลำทรงก็พลอยติดตื้นออกไม่ได้เสียอีก เลยต้องตั้งฟานักพักไพร่พล
 อยู่ที่นั่น ตลอดสมัยสร้างพระบรมธาตุเจดีย์อันมีหลักฐานจากหลายทางว่า ใช้เวลาเป็นสิบๆ
 ปี โดยให้ไพร่พลต่อเรือเล็กๆ ขึ้นเป็นพาหนะค่อยๆ ลำเลียงสิ่งของและทองคำไปสมทบ
 สร้างเจดีย์ที่หาดทรายแก้ว ซึ่งปรากฏว่าไม่ไกลจากเขาชุมทองที่ฟานักชั่วคราวนั้นเท่าไรนัก
 จนการสร้างเจดีย์พระบรมธาตุเสร็จสิ้นสมศรีที่ท่าที่มุ่งมันมาจากแดนไกล เมื่อเสร็จสิ้นการ

สร้างเจดีย์พระบรมธาตุแล้ว บางคนก็กลับถิ่นฐานเดิม บางคนได้หญิงสาวเจ้าของถิ่นเป็น ภรรยา มีบุตรธิดาด้วยกันก็ตั้งรกรากลงที่เขาชุมทองเลย

จันพอ เป็นชื่อหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เขียนได้กล่าว ถึงความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านนี้ จากคำบอกเล่าของคนในท้องถิ่นว่ามาจากชื่อพันธุ์ไม้ ที่มีมากใน บริเวณดังกล่าวคือต้นจันทน์กระพ้อ มีปรากฏในบทความเรื่อง จันพอ. สารานุกรมศรีธรรมราช. 2 (15) : 38 – 40 ; พฤษภาคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ชื่อ ” จันพอ ” นี้ยว่ามาจากต้นจันทน์กระพ้อ เพราะสมัยโบราณนั้นว่ากันว่าที่นี่เป็น ดงจันทน์กระพ้อกว้างใหญ่ และเป็นหมู่บ้านที่คนอาศัยคับคั่งมาตั้งแต่เด็กด้าบรรพ์ มีหลัก ฐานว่ามีมาก่อนตั้งเมือง และการสร้างพระบรมธาตุที่หาดทรายแก้วเสียอีก เนื่องจากทำเล ของที่ดินเหมาะแก่การทำสวนผลไม้ยืนต้นทุกชนิด ทำนาก็ได้ผลดี

2.4 ประเพณีท้องถิ่น ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ส่วนใหญ่จะเกี่ยว ข้องกับประเพณีสำคัญของภาคใต้ และจังหวัดนครศรีธรรมราช คือประเพณีการทำบุญ และ ประเพณีทั่วไป กล่าวคือ

2.4.1 ประเพณีการทำบุญ บทความของของดิเรก พรตตะเสน ได้กล่าว เกี่ยวกับประเพณีการทำบุญ โดยเล่าถึงรายละเอียด ที่มาของประเพณี และขั้นตอนของประเพณี แต่ละอย่าง ที่มีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับภาคอื่น เช่น ประเพณีการลากพระในวันออกพรรษา หรือประเพณีการทำบุญเดือนสิบ ซึ่งชาวนครศรีธรรมราชถือว่าเป็นประเพณีสำคัญที่ต้องปฏิบัติจะ ขาดเสียมิได้ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายประเพณีที่มีความสำคัญต่อชาวภาคใต้และชาวเมือง นครศรีธรรมราช ดังปรากฏในบทความต่อไปนี้

ลากพระ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงประเพณีสำคัญของเมือง นครศรีธรรมราช ซึ่งจะกระทำกันในช่วงวันออกพรรษา โดยชี้ให้เห็นถึงความศรัทธาของชาวบ้านใน นครศรีธรรมราชที่มีต่อพุทธศาสนา ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างไปจากประเพณีวันออกพรรษาในภาคอื่นๆ มีปรากฏในบทความเรื่อง ลากพระ. สารานุกรมศรีธรรมราช. 1 (8) : 21 – 36 ; ตุลาคม 2513. มีข้อ ความตอนหนึ่งว่า

ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันแห่พระ เมื่อทายกทายิกาจัดอาหารเลี้ยงเข้าพระสงฆ์เสร็จแล้วก็อัญเชิญ “ พระลาก ” ขึ้นประดิษฐานบน “ นมพระ ” ที่ตกแต่งประดับประดาไว้ตั้งแต่วันก่อน ถัดจากนั้นคนประโคมเครื่องประโคม พระสงฆ์ผู้กำกับนมพระ ทายกหรือเด็ก ลูกศิษย์พระก็ขึ้นประจํานมพระ ผู้ศรัทธาลากจะเข้าจับเชือกซึ่งผูกโยงนมพระเป็นเส้นยาวเหยียด คนละไม้ละมือลากเคลื่อนออกจากวัดมุ่งไปยังจุดนัดหมาย ถ้าออกจากวัดไม่สายเกินไป ก็ลากกันไปตามสบาย ไม่รีบร้อน พิธีการทางพุทธศาสนาทุกพิธีจะต้องระมัดระวังเรื่องเวลาเป็นพิเศษ ทั้งนี้เกี่ยวกับกาลเวลาที่อนุญาตให้พระสงฆ์ฉันอาหาร การลากพระแห่พระจึงต้องรักษาเวลาให้ถึงจุดนัดหมายทันเลี้ยงเพลพระ เพราะจุดนัดหมายปลายทางนั้น มีพระสงฆ์ทั้งที่มีผู้นิมนต์และไม่มีนิมนต์ไปร่วมชุมนุมเป็นอันมาก เป็นธรรมเนียมของฆราวาสที่ไปยังที่นั่นต้องดูพระสงฆ์เหล่านั้น ตามจดหมายเหตุของภิกษุอุจิฉิง ดังที่ยกมากล่าวตอนต้น การแห่พระระบุว่ามิใช่พระสงฆ์แวดล้อมตามขบวนแห่ด้วย เห็นที่ความนิยมนี้จะเลิกกันไปแล้ว เพราะการลากพระในระยะหลายสิบปีมานี้ ไม่มีพระสงฆ์ตามขบวน นอกจากองค์เดียวกำกับอยู่บนนมพระเท่านั้น พระสงฆ์ที่แวดล้อมติดตามขบวนแห่ จุดหมายเหตุฉบับนั้นก็ได้ระบุให้ชัดว่า อุ้มบาตรรับบิณฑบาตรไปตลอดทางหรือไม่

ในตอนลากนี้ คนประโคมเครื่องก็ประโคมไป ประโคมช้าธรรมดา ประโคมเร็ว หรือประโคมวังก็แล้วแต่เรื่อง

สำหรับการแห่ทางน้ำ ก็ทำนองเดียวกับการแห่ทางบก เรือที่ศรัทธาเข้าเลียบเพื่อระดมกำลังพายลากเคลื่อนไป การลากพระทางน้ำ รู้สึกว่าหนักแรงตอนเริ่มเคลื่อนเท่านั้น บรรดาฝีพายประจำเรือจะต้องพร้อมเพรียง ต้องจ้วงน้ำหนักๆหน่อย พอเคลื่อนแล้วก็พายกันไปได้ตามสบาย

ประเพณีสารทเดือนสิบ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงประเพณีประจำปีที่สำคัญ ประเพณีหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยในวันนั้นไม่ว่าชาวนครศรีธรรมราชจะอยู่ที่ไหนเมื่อถึงวันสำคัญในประเพณีสารทเดือนสิบนี้ ส่วนใหญ่ก็จะกลับบ้านเพื่อได้พบปะกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาในกลุ่มญาติพี่น้อง ทั้งนี้จุดประสงค์หลักคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว สะท้อนให้เห็นถึงความยึดมั่นกตัญญูที่มีต่อผู้มีพระคุณ มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่องประเพณีบุญสารทเดือนสิบ. สารนครศรีธรรมราช. 5 (5) : 87 – 89 ; กันยายน – ตุลาคม 2517. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

การทำบุญสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีที่ชาวเมืองนครศรีธรรมราชถือปฏิบัติด้วยศรัทธามาแต่ดึกดำบรรพ์ โดยถือเป็นคติว่า ปลายเดือนสิบของแต่ละปี เป็นระยะที่พืชพันธุ์ธัญญาหารในท้องดินออกผล เป็นช่วงที่ชาวเมืองซึ่งส่วนใหญ่ยังชีพด้วยการเกษตรขึ้นชมยินดีในพืชผลของตน ประกอบด้วยเชื่อกันมาว่า ในระยะเดียวกันนี้ เปรตที่มีชื่อว่า “ปรตตตูปชีวีเปรต” จะถูกปล่อยให้ขึ้นจากนรก มาร้องขอส่วนบุญต่อลูกหลานญาติพี่น้อง ณ โลกมนุษย์ จึงควรจะได้ทำบุญกัน นี่แหละที่มาของการทำบุญสารทเดือนสิบ...ในการทำบุญนี้จะอุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย พี่น้องลูกหลานที่ล่วงลับรวมทั้งอุทิศกุศลแก่ผู้ล่วงลับอื่นๆ โดยการจัดอาหารคาวหวานวางเช่นไว้ที่บริเวณวัด เรียกกันว่า “ตั้งเปรต” ตามพิธีไสยเวทอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งเรื่องนี้ก็ได้พัฒนามาเป็นการ “ชิงเปรต” กันขึ้นในเวลาต่อมา

อนึ่ง ปลายเดือนสิบอันเป็นระยะเริ่มฤดูฝน การอสังคาสิกาสุขสงฆ์ด้วยพืชผลที่ยังไม่ได้ปรุงแปรเป็นอาหารคาวหวานสำหรับขบฉันในทันทีที่รับพระเคนนั้น ชาวเมืองมุ่งหมายจะให้ เป็นเสปียงเลี้ยงสงฆ์ในฤดูกาลอันยากต่อการออกบิณฑบาตร และเพื่อมิให้ฉันทาคติบังเกิดแก่ทั้งสองฝ่าย คือสงฆ์และทายกทายิกาผู้ศรัทธา การถวายพืชผักสดแก่สงฆ์จึงใช้วิธี

“สลากภัต” คือจัดใส่ภาชนะตักแต่งเป็นที่เรียกว่า “สำรับ” หรือ “หมรับ”

ส่วนหัวใจของหมรับคือขนมห้าอย่าง อันเป็นเอกลักษณ์สารทเดือนสิบของชาวนครศรีธรรมราช ดังข้อความว่า

ขนมพอง มุ่งหมายให้เป็นแพฟองลอย เพื่ออุทิศส่งให้สำหรับบูรพชนใช้ล่องข้ามห้วง

มหรรณพ

ขนมลา มุ่งหมายให้เป็นแพพรพรรณเครื่องนุ่งห่ม

ขนมกง (หรือขนมไข่ปลา) มุ่งหมายให้เป็นเครื่องประดับ

ขนมดีข้า มุ่งหมายให้เป็นเงินเบี้ยสำหรับใช้สอย

ขนมบ้า มุ่งหมายให้เป็นลูกสะบ้าสำหรับบูรพชนได้ใช้เล่นต้อนรับสงกรานต์ น่าสังเกตว่า

ขนมเหล่านี้เป็นขนมที่เก็บไว้ได้นาน ไม่บูดเสียง่าย เข้าใจว่าคงมุ่งจะให้ เป็นเสปียง

เลี้ยงสงฆ์ไปได้ตลอดฤดูฝน จึงคิดค้นตำรับขนมไม่บูดเสียง่ายเหล่านี้ขึ้นจนเป็นเอก

ลักษณะและเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการจัดหมรับ

งานเดือนสิบ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงเทศกาลที่คนไทยภาคใต้โดยเฉพาะ จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือว่าเป็นงานสำคัญประจำปี ที่ชาวเมืองนครศรีธรรมราชจะได้ร่วมกันทำบุญ และมีการจับจ่ายซื้อของเพื่อการทำบุญ จึงได้มีการออกร้านกันอย่างคับคั่ง จนต่อมากลายเป็นประเพณีว่า เมื่อถึงช่วงเทศกาลงานเดือนสิบจะต้องมีการออกร้านกัน มีทั้งของขายและมโหรีสพเฉลิมฉลองกันอย่างครึกครื้นมาจนถึงทุกวันนี้ ที่มาของงานเดือนสิบนี้ ดิเรก พรตตะเสน ได้เขียนเล่าไว้ มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ที่มางานเดือนสิบ. สารนครศรีธรรมราช. 1 (7) : 13 – 19 ; กันยายน 2513. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ในบรรดางานเทศกาลประจำปีของจังหวัดภาคใต้ เห็นจะไม่ม้งานใดใหญ่โตมโหฬารยิ่งไปกว่างานเดือนสิบประจำปีของจังหวัดนครศรีธรรมราชอีกแล้ว งานนี้ทางการส่วนจังหวัดได้จัดให้มีขึ้น โดยกำหนดวันตามจันทรคติตั้งแต่แรม 9 ค่ำ เดือน 10 ไปสิ้นสุดวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 11 รวม 10 วัน 10 คืน เป็นประเพณีสืบมาทุกปีแล้วแต่จะตรงกับทางสุริยคติวันเดือนใด ซึ่งในระยะเวลาที่กล่าวนี้ ตรงกับเทศกาลบุญสารทด้วย

ประเพณีบุญสารทเดือน 10 เป็นประเพณี ที่ชาวเมืองนครศรีธรรมราชถือปฏิบัติด้วยศรัทธามันมาแต่ดึกดำบรรพ์ ชาวเมืองนครศรีธรรมราชถือเป็นคติว่า ปลายเดือน 10 ของแต่ละปีเป็นระยะที่พืชพันธุ์ธัญญาหารออกผล และในระยะเวลาเดียวกัน “ ปรทัตตูปะชีวีเปอต ” จะถูกปล่อยจากนรกให้ออกมาร้องขอส่วนบุญจากลูกหลาน ญาติพี่น้อง จึงต้องเก็บเอาพืชผลแรกออก มาประกอบเป็นอาหารบ้าง ขนมบ้าง หรือใช้พืชผลนั้นทั้งสดๆ บ้างไปถวายพระภิกษุสงฆ์เสียก่อนให้เป็นสิริมงคลแก่เรือกสวนไร่นาของตน เพื่อมันจะได้ผลิดอกออกผลอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วบังสกุลตั้งเปรตอุทิศส่วนกุศลให้แก่พ่อแม่ปู่ย่าตายายบรรพบุรุษของตน และเนื่องจากในจังหวะเดียวกันนี้ เป็นระยะเวลาที่จะเริ่มฤดูฝน การอัญศาลภิกษุสงฆ์ด้วยพืชผลแรกออกในกาลนี้ จึงใช้วิธีสลากภัตมุ่งให้เป็นเสบียงเลี้ยงสงฆ์ ในฤดูอันยากต่อการออกบิณฑบาตวันนั้นด้วย

นอกจากนี้ชาวภาคใต้โดยเฉพาะคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเห็นว่าเทศกาลงานเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อชุมชน ชาวนครศรีธรรมราชถือว่าเป็นการทำบุญใหญ่ในรอบปี รวมทั้งเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนมาชุมนุมกันและมีการจับจ่ายซื้อขายกันมาก จึงได้มีการออกร้านขายของกันอย่างคับคั่งและมีมาจนถึงปัจจุบัน ดังข้อความว่า

เนื่องจากเครื่องใช้ใส่ “ มรับ ” มีมากมายดังกล่าว ซึ่งของเหล่านี้ หาใช้สิ่งที่จะพึงกระทำกันได้ทุกบ้านเรือนไม่ พืชผักก็ปลูกกันแต่ตามชนบทบ้านนอก ดอกไม้ ตุ๊กตา และขนม ผู้ทำก็ต้องชำนาญฝีมือ ดังนั้นจึงได้เกิดวันนัดขายจ่ายซื้อสิ่งของสำหรับใส่ “ มรับ ” กันขึ้นก่อนวันยกไปวัดวันหนึ่งในตัวเมืองอันเป็นศูนย์กลาง

ในวันที่เรียกกันตรงๆ ว่า “ วันจ่าย ” ผู้มีฝีมือในทางทำขนมก็ทำขนม ผู้มีฝีมือในทางประดิษฐ์ดอกไม้ ทำตุ๊กตา ก็ประดิษฐ์คิดทำกันมาวางขาย ผู้ที่อยู่ตามชนบทบ้านนอก มีพืชผักก็นำเข้ามาขายในเมืองแล้วซื้อของที่ชนบทของตนไม่มีจากในเมืองกลับไป

วันจ่ายทุกปี เป็นวันที่ชุมนุมคนในเมืองคับคั่งจริงๆ มากันหมดทุกแหล่ง ถ้าไม่ซื้อของทำบุญก็เที่ยวเตร่หาความสนุกสนานกันในวันนั้น พ่อค้าแม่ค้าในเมืองจะปลูกแฝงลอยวางขายของดังกล่าวตลอดจนอาหารคาวหวานเรียงรายไปตามสองฟากถนนราชดำเนินตั้งแต่ท่าดินไปจนถึงในเมือง เมื่อประมาณยี่สิบสามสิบปีมาแล้ว ร้านเหล่านี้มีมากเกือบจะติดกันทั้งสองฟากถนนอันยาวเกือบสองกิโลเมตรครึ่งทีเดียว พ่อค้าแม่ค้าบางคน ทั้งๆ ที่มีร้านขายประจำเป็นอาชีพถาวรอยู่แล้วตามคูหาร้านค้าสองฟากถนนก็ยังอุตสาหะไปปลูกร้านแบบแฝงลอยขนเอาของออกมาขายที่หน้าร้านของตน

ให้ทานไฟ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงประเพณีของเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเมืองสำคัญมาตั้งแต่โบราณ และเป็นเมืองต้นกำเนิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญหลายอย่าง ประเพณีบางอย่างก็สูญสลายไปแล้ว ประเพณีบางอย่างก็ยังคงดำเนินสืบต่อกันมา ในที่นี้หมายถึงประเพณีที่มีเหมือนกับท้องถิ่นอื่นและประเพณีที่มีเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชเท่านั้น ประเพณีให้ทานไฟที่ดิเรก พรตตะเสนเขียนไว้ ผู้เขียนได้ปรารภว่าเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่กำลังจะสูญหายไปเช่นกัน มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ให้ทานไฟ. สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) : 75 – 80 ; กุมภาพันธ์ 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

เมืองนครศรีธรรมราชได้ชื่อว่าเมืองพระ ชาวเมืองเปี่ยมด้วยเมตตาธรรม ศรัทธามั่น ในพระบวรพุทธศาสนา มีพระพุทธพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ เมื่ออากาศหนาวขึ้น นอกจากเวทนาตัวเองและเพื่อนบ้านแล้ว ยังเวทนาไปถึงพระสงฆ์ผู้สืบพระธรรมจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีเพียงจิวรบางๆ ผืนเดียวพันกาย และยังชีพจากอาหารของผู้ให้เพียงสองมือด้วย ซึ่งในยามที่อากาศหนาว อาหารเหล่านั้นย่อมเย็นชืดผืดคอไม่เป็นรสเลยเกิดความคิดอุปสุกภิกษุสงฆ์ให้ได้รับความอบอุ่นจากรัศมีความร้อนของไฟ และให้ได้ฉันอาหารร้อนๆ กันขึ้น ...

การเรียกให้ทานไฟนั้น เรียกมุ่งเอาการจุดไฟให้ความอบอุ่นในยามหนาวแก่พระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก เป็นการเรียกที่เข้าถึงเจตนาโดยแท้ เพราะถึงแม้จะยึดเคำการทำขนมเป็องถวยพระพุทธรเจ้าตามเรื่องในชาดก แต่ชาวเมืองนครศรีธรรมราชก็เอามากำหนดทำเอาในกาลที่พระภิกษุเผชิญกับความหนาวเหน็บของอากาศโดยเจตนาจะให้พระภิกษุได้รับความอบอุ่นจากไฟ ได้รับความอบอุ่นจากขนมและอาหารร้อนๆ ...

พิธีทำบุญให้ทานไฟ ไม่มีการสวดมนต์ก่อน เช่นเดียวกับที่กล่าวในพระราชนิพนธ์เมื่อกำหนดวันนัดหมายกันแน่นอนแล้ว ทายกทายิกาก็จัดสรรตักแต่งส่วนประกอบของขนมแต่ละชนิดเตรียมไว้ เข้าตักที่ขันไปวัด แล้วตั้งเตาติดไฟทำกันเดี๋ยวนั้นโดยไม่ชักช้า ส่วนมากก็ใช้บริเวณรอบๆ โรงฉัน หรือศาลาที่จะใช้เป็นที่ฉัน เพื่อให้ความร้อนจากไฟแผ่กระจายไปให้ความอบอุ่นถึงพระภิกษุด้วย แต่บางแห่งในบางปีที่อากาศหนาวจัด ทายกทายิกาจะก่อกองไฟใหญ่ขึ้นกลางลานวัดปูลาดลาดอาสนะ ให้พระนั่งฉันขนมรอบๆ กองไฟก็มี ทั้งนี้จะต้องดูแลระมัดระวังไฟกันอย่างพิถีพิถัน เพื่อให้มันลุกโผลงอยู่เสมอ ถ้าเกิดดับจะมีควันทนที่ปลุกกระจัดกระจายเข้าไปรมพระภิกษุถึงสาส์ก เป็นการทำบุญกลับได้บาปทีเดียว

เมื่อพระภิกษุมารู้ที่ฉันครบถ้วน ทายกทายิกาก็ประเคนขนมที่ทำเสร็จร้อนๆ นั้นเข้าไปซึ่งความมากชนิดของขนม และมากทายกทายิกาผู้ศรัทธาจะทำให้พระภิกษุอิ่มแปร้ไปทุกรูป ไม่ต้องฉันอาหารหนักกันเทียวละ สำหรับเข้าที่มีการทำบุญให้ทานไฟนั้น แต่บางแห่งก็มีการถวยข้าวต้มให้พระภิกษุรองท้องก่อน แล้วจึงตามด้วยขนมนานาชนิดเหล่านั้น ครั้นพระภิกษุสำเร็จภัตกิจอิ่มแปร้แล้ว ท่านก็ยถาสัพพีเป็นเสร็จพิธีให้ทานไฟกันเพียงนั้น ต่อจากนั้นก็เลี้ยงคนวัดคนบ้านตามจารีตของชาวพุทธเมืองนครทั่วไป

แห้วขึ้นธาตุ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีองค์พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นที่สักการะของชาวนครศรีธรรมราชและชาวพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป มาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันนี้ ทำให้ชาวนครศรีธรรมราชมีประเพณี อันสืบเนื่องมาจากความศรัทธาต่อองค์พระบรมธาตุ โดยการจัดทำผ้าเพื่อนำไปพันโอบพระบรมธาตุจนเกิดเป็นประเพณีแห้วขึ้นธาตุ มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่องให้ทานไฟ. สารนครศรีธรรมราช. 1 (12) : 75 – 80 ; กุมภาพันธ์ 2514 มีข้อความตอนหนึ่งว่า

แห่ผ้าขึ้นธาตุ ก็เป็นประเพณีสืบเนื่องมาแต่โบราณอีกประเพณีหนึ่ง ในจำนวนมากหลายของเมืองนครศรีธรรมราช ที่ชาวเมืองยังทำกันอยู่ด้วยศรัทธาไม่เสื่อมคลาย ถึงจะแปรเปลี่ยนไปบ้างก็ไม่ทิ้งเค้าเดิมโบราณทีเดียว แถบผ้าที่นำขึ้นโอบพันฐานเจดีย์พระบรมธาตุ จะต้องนำไปให้ช่างเขียนรูปแสดงเรื่องราวในพุทธประวัติเสียก่อน โดยเขียนเรียงเป็นภาพๆ ไปตามความยาวของผ้า เริ่มตั้งแต่ ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และเหตุการณ์ที่เห็นสำคัญอื่นๆ ไปจนถึงปรินิพพานตามลำดับ แถบผ้าที่เขียนรูปแสดงเรื่องราวในพุทธประวัตินี้ มีศัพท์เรียกอีกอย่างว่า “พระบต”

เมื่อเขียนแถบผ้าสำเร็จเป็นพระบตแล้ว ก็นิมนต์พระภิกษุไปสวดพระพุทธรูปมนต์ ทำพิธีฉลองสมโภชกันเสียวันหนึ่ง รุ่งขึ้นได้เวลากำหนดซึ่งจะต้องเป็นก่อนเพลที่ตั้งขบวนแห่แห่นไปวัดพระบรมธาตุ เคลื่อนขบวนทักษิณาวรรคองค์พระเจดีย์สามารถก่อนแล้วจึงนำขึ้นโอบพันรอบพร้อมๆ กับพระภิกษุสงฆ์ซึ่งนิมนต์ไปรออยู่ ณ พระวิหารต้นธาตุจะสวดอภยปริตรและชยปริตรเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่หมู่คณะผู้ศรัทธา จากนั้นก็ถวายภัตตาหารเพล ปัจจัยและบริวารอื่นๆ แก่พระภิกษุสงฆ์ในที่นั้นด้วยวิธีสลากภัตร

ผู้เขียนยังได้เล่าถึงขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุในอดีต สมัยเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (ขนทวน) เป็นเจ้าเมือง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากการแห่ผ้าขึ้นธาตุในปัจจุบัน ดังข้อความว่า

พระเถระผู้ใหญ่ของเมืองนครศรีธรรมราชหลายท่านเล่าว่า ขบวนแห่ผ้าขึ้นธาตุของเจ้าคุณนครฯ ขนทวน นอกจากผ้าอันเป็นประธานแล้วยังมีสำหรับคืบคอนควาน และกระบุงกระจาดตกแต่งด้วยของสดของแห้งปักธงผ้าสีเล็กๆ พูนหัวหาบคอนร่วมขบวนสวยงามเป็นแถวยาวเหยียด เพื่อนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ในวัดพระบรมธาตุโดยวิธีสลากภัตรด้วย...

อนึ่ง ในเทศกาลมาฆบูชา แม้มีเพียงกระทำทักษิณาวรรตเวียนเทียน ไม่มีการชุมนุมพระสงฆ์สวดสมโภช แต่พุทธศาสนิกชนถิ่นไกลที่เดินทางมาประจวบกับเทศกาลนี้เป็นหมู่เป็นคณะก็ถือโอกาสแห่ผ้าขึ้นธาตุด้วย ปัจจุบันเราเห็นการแห่ผ้าขึ้นธาตุมีทั้งในเทศกาลมาฆะ เพ็ญเดือน 3 และเทศกาลวิสาขะ เพ็ญเดือน 6 และคงจะเนื่องด้วยในระยะหลังๆ ช่างเขียนพระบตในผ้าที่มีฝีมือดี และเขียนให้เปล่าด้วยศรัทธาไม่ค่อยจะมี ประกอบกับความเป็นอยู่ในสังคมอันสับสนวุ่นวายของปัจจุบัน มักจะเขมือบทั้งรายได้และเวลาไปเสียมาก พุทธศาสนิกชนจึงเกิดความไม่ยินยอมเสียเงิน และเสียเวลาให้ช่าง

เขียนเขียนพระบัตแล้วตั้งเฉลิมฉลองสมโภชเต็มพิธีเหมือนแต่ก่อน พวกกันตัดธรรมเนียมพิธี
รื้อตองออกไป และต่างคนต่างทำ ไม่รวมขบวนและร่วมเวลาเป็นหนึ่งเดียว

ประเพณีตักบาตรรูปเทียน บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงประเพณีการทำบุญ
ของชาวนครศรีธรรมราชประเพณีหนึ่ง ที่จะทำในช่วงวันออกพรรษา และทำอยู่ที่เดียวคือที่วัดพระ
มหาธาตุวรมหาวิหาร มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ประเพณีตักบาตรรูปเทียน. เสียดราชบุรี.
2 (100): 7 ; 4 สิงหาคม 2508. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ประเพณีนี้ น่าจะสืบเค้ามาจากการถวายสังฆทานซึ่งมีเป็นหลักมาตั้งแต่สมัย
พุทธกาล ปรากฏตามตำหรับทำวัตรจุฬาลักษณ์หรือนางนพมาศว่า สมัยกรุงสุโขทัยรุ่งเรือง
เมื่อถึงเทศกาลพรรษา ในกรุงสุโขทัยจะมีการจุดประทีปบูชาพระบรมธาตุ บูชาพระพุท
ปฏิมากร และถวายสังฆทานเป็นประจำทุกปี สิ่งของที่ถวายมีเทียนจำนำพรรษา
เป็นหลักขาดไม่ได้ นอกนั้นก็ยังมีผ้าวัสสา ตั่ง เตียง เสื่อ อาสนะ สลากภัต คิลานภัต
ดอกไม้ รูป เทียน ขวาลาและน้ำมันตามประทีปเป็นต้น

ที่มาของประเพณีตักบาตรรูปเทียน ผู้เขียนได้เล่าไว้อีก ดังข้อความว่า

การที่เกิดนิยมตักบาตรรูปเทียน จนเป็นประเพณีขึ้นในวัดพระมหาธาตุเป็นพุทธสถานหรือ
พุทธาวาส ไม่มีพระภิกษุสงฆ์ประจำพรรษาเป็นสังฆาวาสเช่นเดียวกับวัดพระศรีรัตน
ศาสดารามของกรุงเทพมหานคร แต่วัดนี้มีพระบรมอัฐิธาตุ ขององค์สมเด็จพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า ประดิษฐานอยู่ในองค์พระเจดีย์ใหญ่ จึงเป็นจุดรวมความเลื่อมใสศรัทธา
ความเคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ในทุกเทศกาลงานบุญจะมีพระภิกษุสงฆ์
และพุทธศาสนิกชนชายหญิง ทุกวัยหลั่งไหลจากทุกทิศทุกทาง มาชุมนุมกันกระทำพุทธ
บูชา คับคั่งล้มหลามอยู่มิได้ขาด สิ่งของที่พุทธศาสนิกชนศรัทธาถวายพระบรมธาตุและ
ภิกษุสงฆ์ที่โคจรมาในกาลต่างๆ เหลือเพื่อเกินจำเป็นบางสิ่งบางอย่างเช่นรูปเทียนถูกทิ้ง
เกลื่อนกลาดไร้ประโยชน์ใดๆ ทายกทายิกาจึงบังเกิดความคิดถือโอกาสในกาลเข้าพรรษาซึ่ง
มีประเพณีถวายดอกไม้รูปเทียนแต่พระภิกษุสงฆ์สำหรับจะได้อำนาจกระทำวัตรบูชาตลอดกาล
พรรษาเป็นปกติอยู่แล้ว เฉลี่ยดอกไม้รูปเทียนถวายพระภิกษุถวายพระภิกษุสงฆ์เสียใน
วาระนั้น ครั้นแล้วก็กลายเป็นประเพณีนิยมต่อๆ กันมา แม้พุทธสถานแห่งนี้จะกลายเป็น

อารามหลวง มีพระภิกษุฝ่ายธรรมยุติกนิกายเข้าประจำพรรษา ซึ่งเริ่มมาแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ประเพณีตักบาตรรูปเทียนก็ไม่เสื่อมความนิยม จนถึงกาลปัจจุบันประเพณีตักบาตรรูปเทียนในวัดพระบรมธาตุ กำหนดในตอนบ่ายของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 คือวันเข้าพรรษาทุกปี ในวันนั้น พระภิกษุสงฆ์จากสำนักวัดต่างๆ ทั้งในเมืองนอกเมืองบรรดาที่อยู่ในระยะกลับทันปวารณาพรรษา จะมาประชุมพร้อมกัน ณ วัดพระบรมธาตุโดยไม่ต้องนัดหมาย หลังจากพระคุณเจ้าเหล่านั้นมีสักการะพระบรมธาตุ แล้วก็จะออกมาเรียงแถวเป็นระเบียบที่ลานหน้าพระวิหารทับเกษตร รอรับบิณฑบาตรดอกไม้รูปเทียนด้วยยามซึ่งคล้องอยู่กับแขนขวา

ในวันนั้นเหมือนกัน ข้างฝ่ายทายกทายิกาต่างก็หยุดการหยุดงานเสียวันหนึ่ง ออกจับจ่ายซื้อหาสิ่งของที่ใช้ทำบุญในเทศกาลพรรษาอย่างพร้อมพร้อม ที่ศรัทธาจะตักบาตรรูปเทียนในวัดพระบรมธาตุ ก็ซื้อดอกไม้รูปเทียนเพิ่มเป็นพิเศษเอามาจัดลงถาดเตรียมไว้

พิธีกรรมที่ตามมาจากประเพณีตักบาตรรูปเทียน คือพิธี "จุดเบรียง" ซึ่งเป็นประเพณีของชาวเมืองนครศรีธรรมราชเช่นกัน ดังข้อความว่า

ตักบาตรรูปเทียนแล้ว ยังมีพิธีตามหลังอีกอย่างหนึ่ง ชาวเมืองนครศรีธรรมราชเรียกสั้นๆ ว่า "จุดเบรียง" ซึ่งก็คือจุดประทีปบูชาพระบรมธาตุ บูชาพระพุทธรูปปฏิมากรและพระเจดีย์ต่างๆ ในวัดพระบรมธาตุนั่นเอง สิ่งที่ใช้ในการนี้สมัยโบราณได้แก่ ไขมันสัตว์หรือน้ำมันมะพร้าว ภาชนะเล็กๆ สำหรับใส่ไขมันหรือน้ำมันมะพร้าว ภาชนะเล็กๆ สำหรับใส่ไขมันหรือน้ำมันมะพร้าว ซึ่งใช้เปลือกหอยแครงกันเป็นพื้น กับด้ายดิบอีกอย่างหนึ่งขาดไม้ได้ ตัดเป็นเส้นๆ ไม่เกินสองนิ้ว เหล่านี้ต้องเตรียมไปด้วยให้พร้อม อย่างไรก็ตาม การจุดเบรียงหรือตามประทีปโดยวิธีหยดไขมันสัตว์หรือน้ำมันมะพร้าวลงในเปลือกหอย สอดด้ายดิบลงเป็นไส้แล้วจุดไฟให้ลุกขึ้นดังกล่าวนี้เป็นความนิยมของคนโบราณ ปัจจุบันใช้เทียนไขกันเป็นพื้นแล้วเพราะสะดวกกว่ากันมาก ประกอบกับการจุดเบรียงทั้งโดยวิธีเดิม และโดยใช้เทียนไขเคยทำให้เกิดอัคคีภัย ยังความเสียหายขึ้นในวัดพระบรมธาตุหลายครั้ง เจ้าหน้าที่ของวัดจึงจัดให้กระทำในที่แห่งเดียว และคอยควบคุมอย่างเคร่งครัด ความนิยมในการจุดเบรียงจึงเสื่อมถอยไป

2.4.2 ประเพณีทั่วไป บทความของดิเรก พรตตะเสนที่กล่าวถึงประเพณีชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชต่อไปนี้มีทั้งในส่วนที่เป็นพระราชพิธีและประเพณีของชาวบ้าน ดังปรากฏในบทความดังนี้

วันฉัตรมงคล บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงวันสำคัญในช่วงเดือน พฤษภาคมของทุกปีว่า มีวันสำคัญที่เกี่ยวกับพระราชพิธีอันเป็นประเพณีสำคัญของพระมหากษัตริย์คือ วันฉัตรมงคล มีปรากฏในบทความเรื่อง วันสำคัญเดือนนี้. สารนครศรีธรรมราช. 2 (15) : 51 – 52 ; พฤษภาคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ฉัตรมงคล คือ การทำบุญในวันพระบรมราชาภิเษกของพระมหากษัตริย์ สำนักพระราชวังได้จัดเป็นพระราชพิธีขึ้นทุกปี แต่จะเป็นวันใดสุดแต่พระมหากษัตริย์รัชกาลนั้นๆ จะทรงได้รับพระบรมราชาภิเษกในวันไหน สำหรับรัชกาลปัจจุบันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงรับพระบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2493 ดังนั้นตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลนี้ วันที่ 5 พฤษภาคม ของทุกๆ ปี จึงเป็นวันประกอบพระราชพิธีฉัตรมงคล

ประวัติความเป็นมาของพระราชพิธีฉัตรมงคล ปรากฏตามพระราชนิพนธ์พระราชพิธีสิบสองเดือน ของรัชกาลที่ 5 ว่าแต่เดิมนั้น เมื่อถึงเดือน 6 ของทุกๆ ปี บรรดาพนักงานทั้งฝ่ายในฝ่ายหน้าซึ่งทำหน้าที่รักษาเครื่องราชูปโภค รักษาพระทวารและประตูวัง ได้พร้อมใจกันทำบุญเลี้ยงพระสวดมนต์สมโภชเครื่องราชูปโภค และตำแหน่งหน้าที่เพื่อความป็นสิริมงคลทุกปี เป็นจารีต

ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลราชย์ ซึ่งทรงรับพระบรมราชาภิเษกในวันที่ 2 มกราคม 2394 บังเอิญใกล้กาลที่เจ้าพนักงานสมโภชเครื่องศิริราชูปโภค อันเป็นจารีตประจำปีแต่เดิมนั้น พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมจัดเป็นพิธีพระราชกุศลสมโภชทำเครื่องราชกกุธภัณฑ์และพระมหาเศวตฉัตรเสียในคราวเดียวกัน เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่ราชสมบัติให้เรียกว่า “ พระราชพิธีฉัตรมงคล ”

พระราชพิธีฉัตรมงคล จึงเริ่มมีแต่นั้นมาแรกเริ่ม มี 3 วัน ถึงรัชกาลปัจจุบันจึงได้รวบรัดลงกระทำในวันเดียว ในวันพระราชพิธีอันสำคัญจะมีการตั้งพระพุทธรูปประจำรัชกาล อัญเชิญเครื่องราชกกุธภัณฑ์และพระแสงประจำแผ่นดินขึ้นตั้งบนแท่น ภายใต้-

นพปฎลมหาเศวตฉัตร ตั้งเครื่องบูชาทั้งพระพุทธรูปและไสยครบครัน ตอนเช้านิมนต์พระสงฆ์ มาสวดพระพุทธรูปมนต์ แล้วทรงเลี้ยงภัตตาหาร

ตอนเย็นทรงจุดธูปเทียนบูชาเครื่องราชกกุธภัณฑ์ พราหมณ์อ่านประกาศพระราช พิธี จากนั้นก็ทรงจุดแว่นเวียนเทียน เจิมพระมหาเศวตฉัตรเครื่องราชกกุธภัณฑ์และพระ แสง พราหมณ์หลั่งน้ำสังข์จุณเจิมและผูกแพรสีชมพูที่พระมหาเศวตฉัตร ก็เป็นอันเสร็จพระ ราชพิธีเพียงเท่านี้

วันสงกรานต์ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงประเพณีวันสงกรานต์ของชาว เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้เขียนให้ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ดั้งเดิมที่ได้ลดความสำคัญลง ไปในปัจจุบัน เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ปกครองเมืองนครศรีธรรมราช ขาดการส่งเสริมและอนุรักษ์ ประเพณีโบราณของบ้านเมืองไว้ มีปรากฏในบทความเรื่อง ล้มประเพณี. เสียงราษฎร์. 2 (80) : 7 ; 26 พฤษภาคม 2508. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

เมื่อถึงวันตรุษสงกรานต์ของทุกปี จะมีการอัญเชิญพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง ซึ่งพระ เจ้าจันทราภุ กษัตริย์เมืองนครดอนพระอัญเชิญมาจากลักต่อนหนึ่ง ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย คือพระพุทธรูปหินคันนั้นเอง ออกจากโบสถ์ประดิษฐานในบริเวณศาลากลางจังหวัดเข้าขบวน แห่แห่นไปรอบเมือง แล้วนำไปประดิษฐานสมโภชที่มณฑป ซึ่งสร้างขึ้นชั่วคราว ณ สนาม หน้าเมืองคันหนึ่ง เปิดโอกาสให้ชาวเมืองนมัสการและสงฆ์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนและ บ้านเมืองที่อาศัย เช่นเดียวกับกรุงเทพและเชียงใหม่เขากันอยู่เป็นพิธีใหญ่และเอิกเกริก แม้พิธีดังกล่าวของเมืองนครศรีในระยะเวลาหลังขบเขาไม่เอิกเกริกเท่าเทียมเพราะเจ้าหน้าที่ปก ครองเมืองนครดอนพระ ถือเป็นเรื่องไม่สำคัญควรสนับสนุน ก็ยังพอเป็นเค้าของประเพณี โบราณอันดีงาม ที่จะไม่ทำให้ชาวเมืองนครดอนพระขวัญเสียเกินไป เมื่อคิดไปถึงว่า เหตุ ไฉนเมืองนครศรีธรรมราช ไม่อาจรักษาประเพณีซึ่งความจริงเป็นแม่บท หรือต้นตอที่ให้เขา ลอกเลียนไปแท้ๆ ไว้ได้เหมือนเขา

2.5 ความเชื่อ ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ได้สะท้อนความเชื่อ ซึ่ง หมายถึงสิ่งที่มีมนุษย์มีความยึดมั่น ยอมรับ หรือศรัทธาในบางสิ่งบางอย่างโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ว่าทำไมจึงเชื่อเช่นนั้น ดังที่ ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวไว้ว่า “ ความเชื่อคือการยอมรับ อันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์ แม้ว่าพลัง

เหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถพิสูจน์ได้ แต่มนุษย์ก็ยอมรับและเคารพ เกรงกลัว “¹ ผลงานดังกล่าวได้แก่

เจ้าพ่อดำ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงอนุสาวรีย์ที่มีชื่อเป็นทางการว่า อนุสาวรีย์วีรไทย 2484 อยู่ภายในบริเวณค่ายวชิราวุธ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตัวอนุสาวรีย์หันหน้าไปทางท่าแพจุดที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ซึ่งชาวบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ความเชื่อถือและศรัทธา ทุกปีจะต้องมีการจัดพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของทหารเหล่านั้น เป็นเครื่องเตือนใจในเหตุการณ์ครั้งญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีปรากฏในบทความเรื่อง เจ้าพ่อดำ. สารนครศรีธรรมราช. 1 (10) : 79 – 86 ; ธันวาคม 2513. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

คำว่า “ เจ้าพ่อ ” เป็นนามฐานันดรกำหนดขึ้นเรียกเทิดทูนดวงวิญญาณ 116 ดวงที่เสียชีวิตคราวทำการรบต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นเมื่อ 8 ธันวาคม 2484 จากจังหวัดปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร และประจวบคีรีขันธ์ โดยเชิญอัฐมาบรรจุไว้ในอนุสาวรีย์แห่งนี้

ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ด้วยเหตุว่า ทหารหาญเจ้าของอัฐิ 116 นายที่กล่าวแล้ว นอกจากประกอบวีรกรรมเป็นชาติพลียามมีชีวิต ซึ่งชาวไทยบึกบึนได้ทั่วไปสรรเสริญเทิดทูนไม่รู้ลืม ในขณะที่เหลือเพียงดวงวิญญาณ ยังรวมกันสิ่งสถิตในอนุสาวรีย์บันดาลอิทธิปาฏิหาริย์ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่ชาวเมืองนครศรีธรรมราชหลายกรณีเล่าลือกันอยู่ทั่วไป จะเห็นได้จากทองคำเปลวที่ผู้ประจักษ์อิทธิฤทธิ์ศรัทธานำไปปิดบูชาเหลืองอร่ามไปหมด

ส่วนคำ “ ดำ ” เป็นนามสามัญ มาจากความดำละเลื่อมของรูปหล่อสำริด และจากการเล่าลือของผู้ศรัทธาเป็นเสียงเดียวกันว่า ดวงวิญญาณ 116 ดวงมักสำแดงตนขึ้นในทุุกกาลและเทศะเป็นคนคนเดียว ในขนาดและรูปลักษณะตามที่ถูกหล่อขึ้นตั้งตระหง่านอยู่บนแท่นคอนกรีต

ลางบอกเหตุจากสัตว์ บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับลางดีลางร้ายโดยมีสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น จิ้งจก แมงมุม เป็นตัวบอกโชคลาง ตามความเชื่อของคนในอดีต โดยผู้เขียนยกเอาภาพที่เรียกว่า “ อธิโทโพธิบาทว์ สัตวาศัญญาณ ” มาอ้างอิง มีปรากฏในบท

¹ รัชช ปุณโณทก. วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ. หน้า 35. 2530.

ความเรื่อง แต่มาตุภูมิมรดก มีค่าของตายาย. สารนครศรีธรรมราช. 5 (3) : 21 - 27 ; พฤษภาคม – มิถุนายน 2517. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

สิทธิการริยะขอบอก	ตำราเก่าเฉลิมศรี
โดยศาสตร์คัมภีร์	จึงจกทักและคนจาม
ข้างหน้าเร่งเร็วไป	จักมีชัยอย่าได้จาม
จึงจกทักและคนจาม	อยู่เบื้องหลังอย่าลืลา
แม่นไปจะได้ทุกซ์	ศัตรูปบจะวิริษา
ใครห่อนฟังวาจา	นุศาสน์สอนจะโคกใจ...

สำหรับแมงมุม นอกจากเหตุร่วมกับสัตว์อื่นบอกกลางดีกลางร้ายในกรณีตกจากที่สูงแล้ว ที่ถือเป็นกลางดีโดยเฉพาะก็ว่า ถ้าแมงมุมเกาะตัวใคร ว่ากันว่าคนนั้นจะได้ลาภสัตว์สองเท้าสี่เท้า และแก้วแหวนเงินทอง คตินี้ชาวญี่ปุ่นก็ถือกันเคร่งครัด ทางยุโรปก็มีชาวสวิสเซอร์แลนด์ เขาถือว่า ถ้าแมงมุมเกาะเสื้อผ้า จะได้รับข่าวดีจากทางไกล แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปในเวลาเช้า และที่ขัดกับสุขวิทยาเป็นอย่างยิ่งก็คือ ชาวนาสวิสเซอร์แลนด์ไม่ยอมบดกวาดใยแมงมุมตามผนังบ้านของตนเป็นอันขาด เขาให้เหตุผลว่า แมงมุมเข้าไปชักใยยึดถือเป็นที่อาศัยในบ้านใคร คนในบ้านจะอบอุ่นผาสุกปราศจากภัยพิบัติทุกอย่าง เงินทองจะไหลมาเทมา กองสุ่มเต็มบ้านเต็มช่องไปที่เดียว

ชาวยุโรปบางประเทศเชื่อว่า ใยแมงมุมที่ถูกลมเป่าพะเยิบพะยาบอยู่ตามยอดหญ้า เป็นผ้าคลุมหน้าของพระนางมาเรีย บางแห่งก็ว่าเป็นเส้นด้ายของพระนางมาเรีย (พระมารดาของเยซู บรมคริสต์ศาสนา) นับถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ไปเลย

ข้างไทยเรา เฉพาะอย่างยิ่งชาวลพบุรีที่เชื่อตำนานท้าวกกขนาก ถึงขนาดว่าเป็นใยด้ายของพระนางนงประจันต์ ธิดาสาวท้าวกกขนาก หวีสานออกจากเส้นด้ายในหูซึ่งนางทอเตรียมไว้ถวายพระศรีอริยมุตไตรสลัดทิ้งไว้

เท(ง)ดาไม้ดัก บทความเรื่องตอนนี้กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านที่อยู่ในเขตอำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะชาวบ้านที่มีอาชีพตัดไม้ จะมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพารักษ์ และจะให้ความเคารพนับถือ ซึ่งพวกเขาเรียกกันว่า เท(ง)ดาไม้ดัก มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง แต่มาตุภูมิ “ ร่อนพิบูลย์ 2 ”. สารนครศรีธรรมราช. 3 (28) : 29-36 ; มิถุนายน 2515. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

พวกเข้าป่าตัดไม้หาของป่า รวมทั้งหาสินแร่ในดิน และบุกเบิกกันกลางทำไร่ทำสวน ไปพบแหล่งอุดมเก็บเกี่ยวผลได้มาก ก็ว่า เพราะเจ้าป่าเจ้าเขาอำนวยความสะดวกให้ ทั้งนี้ เพราะเชื่อถือกันมาจนฝังจิตสำนึกว่าป่าเขาลำเนาไพรทุกแห่ง มีผีมีเทพคุ้มครองรักษา เมื่อจะเข้าไปถือสิทธิ์เอาอะไรของท่านก็ต้องบอกกล่าวขอขานกันก่อน ดังนั้น พวกเข้าป่าไม่ว่าจะเข้าไปล่าสัตว์ เข้าไปตัดไม้หาของป่าหรือหาสินแร่มีค่าในดิน เข้าไปบุกเบิกกันกลางทำไร่ทำสวน จึงมักถือปฏิบัติกันเคร่งครัดว่า จะต้องเช่นสรวงกราบไหว้ผีป่าเท(ว)ดา เจ้าที่ตรงช่องเขาหรือช่องทางเข้าป่าเสียก่อน เป็นการบอกขาน ขอขมา ขอความคุ้มครอง ขอให้อำนาจอวยผลให้ดี การเช่นสรวงก็ง่ายๆ ใช้กิ่งไม้เล็กๆ ลิดแต่งให้มีขอเกี่ยวไว้ตามต้นปากทาง กราบไหว้บนบานแล้วเข้าป่าไป เมื่อได้ลากได้ผลกลับออกมาบ่อยครั้ง มากคนมากพวก และหลายหนหลายคราเข้า ศรัทธาก็ยิ่งแก่กล้าขึ้น จึงได้ช่วยกันสร้างศาลขึ้นไว้เป็นการเอาอกเอาใจผีป่าเทวดาไพร กันอย่างถาวร

ครั้นตมาถึงระยะมีศาล การเช่นสรวงด้วยกิ่งไม้ แทนที่จะทำเป็นขอเกี่ยวต้นไม้ ก็ถือเอาความสะดวก ปักกิ่งไม้ลงกับพื้นดินหน้าศาลเสียเลย คนโน้นปักอัน คนนี้ปักอันนั้น มากศรัทธา มากคน ไม้ก็ทับล่อมกันเป็นระจิมต่อมาจึงกลายเป็นประเพณี

ในจังหวัดนครศรีธรรมราชปัจจุบัน ยังมีศาลเจ้าปากทางเข้าป่าและขึ้นเขาหลายแห่งที่ยังชวนให้ผู้ศรัทธาเช่นสรวงด้วยไม้ขอ คือมีผู้ปักเสาพาดไม้ไว้ให้ใช้เป็นราวเกี่ยวไม้ หน้าศาลเจ้า

ต้นตะเคียน บทความเรื่องนี้กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านในหมู่บ้านจันทพอ ซึ่งมีความเคารพนับถือต้นตะเคียนและต้นประดู่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านได้ให้ความสำคัญและเคารพและมีความผูกพันกับธรรมชาติ จึงเป็นผลดีที่ทำให้ธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ไม่ถูกรุกรานหรือทำลายไปเป็นจำนวนมากดังเช่นปัจจุบัน มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง จันทพอ สารวนครศรีธรรมราช. 2 (15) : 38 – 40 ; พฤษภาคม 2514. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ชาวบ้านนับถือต้นตะเคียนต้นนี้เป็นต้นตะเคียนเจ้าพ่อ หรือต้นตะเคียนทวด กล่าวกันว่าศักดิ์สิทธิ์ทรงมหิธานุภาพหลายประการ ซึ่งแม้แต่หนักก็ยังเคารพนับถือ และนกพวกนี้ก็ได้ฟังบารมีทั้งทวดตะเคียนและวัดออกไข่เป็นสุขปลอดภัยมาทุกฤดูจนกระทั่งทุกวันนี้

ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่บ้านจันทพอ นอกจากต้นตะเคียนที่กล่าวแล้ว ยังมีต้นประดู่ขึ้นอยู่ทางริมทุ่งด้านตะวันออกตงตะเคียนอีกต้นหนึ่ง เรียกกันว่าประดู่แก้วบน

ไ้เปียเขียน บทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงต้นไ้เปียเขียนซึ่งมีผู้นำพันธุ์มาจากประเทศจีน และคนจีนมีความเชื่อกันมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้วว่าไ้เปียเขียนเป็นต้นไม้ที่ให้โชคแก่เจ้าของดังจะเห็นจากชื่อต้นไม้ที่เป็นภาษาจีนที่ผู้เขียนแปลเป็นไทยว่า” แปะดผู้วิเศษ ” ซึ่งความเชื่อนี้ก็ได้แพร่เข้ามาสู่คนไทย ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยและคนจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย จนแม้แต่ความเชื่อก็ได้รับการถ่ายทอดมาจากชาวจีนเช่นกัน นอกจากนี้คนไทยเองก็มีความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ชนิดอื่นอยู่แล้ว จะเห็นได้จากเวลาปลูกต้นไม้ก็มักจะนำต้นไม้ที่มีชื่อเป็นมงคลมาปลูกไว้ในบ้านโดยเฉพาะหน้าบ้านของตน จึงไม่แปลกที่ทำให้มีความเชื่อเกี่ยวกับต้นไ้เปียเขียนเช่นกัน ซึ่งมีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ไ้เปียเขียน. สารนครศรีธรรมราช. 10 (1) : 47-56 ; มกราคม-กุมภาพันธ์ 2523. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ชาวจีนบอกว่า ไ้ไม้กระถางหรือไม้ประดับชนิดนี้กำเนิดในประเทศจีน ที่แพร่หลายในเมืองไทยก็เพราะชาวจีนนิยมเป็นไม้ปลูกเลี้ยงโชคทำนองเดียวกับต้นโบทันนำเข้ามา ชาวจีนเชื่อถือกันว่า หากมันออกดอกให้ผู้ปลูกช่อละแปดดอกทุกช่อ ผู้ปลูกจะมีโชคลาภความเชื่ออันนี้มีมาหลายพันปีแล้ว ชาวจีนสมัยโบราณจะทำพิธีรับขวัญสมโภชต้นไ้เปียเขียนเป็นการใหญ่ทันทีที่ต้นไ้เปียเขียนที่ตนปลูกออกทุกช่อๆละแปดดอก โดยความเชื่ออันนี้แหละครับ ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้นำพันธุ์และความเชื่อถือเข้ามาเผยแพร่แก่คนไทยเวลานี้ดูเหมือนคนไทยจะเชื่อเอาถึงขนาดทำพิธีสมโภชรับขวัญต้นไ้เปียเขียนเหมือนคนจีนและศรัทธาเชื่อถือยิ่งยกว่าคนจีนเสียด้วยซ้ำ เพราะเวลานี้คนจีนที่อยู่เมืองไทยไม่ค่อยจะสมโภชกันแล้ว แต่คนไทยยังสมโภชกันอยู่

6. ภาษาถิ่น ผลงานวรรณกรรมดิเรก พรตตะเสน ที่เกี่ยวเนื่องกับภาษา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องภาษาถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมักมีการสอดแทรกคำอธิบาย และความหมายของภาษาถิ่นไว้ในบทความแต่ละเรื่อง ซึ่งทำให้ผู้อ่านที่เป็นคนท้องถิ่นอื่นๆ ได้ความรู้ แม้แต่คนท้องถิ่นภาคใต้หรือในจังหวัดนครศรีธรรมราชก็ตาม ได้เข้าใจความหมายของคำที่เป็นภาษาถิ่นอย่างถูกต้อง เพราะเนื่องจากบางคำมีการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันในปัจจุบันน้อยมาก หรือเป็นคำโบราณซึ่งคนในรุ่นหลังอาจไม่เคยได้ยินหรือได้ยินแต่ไม่เข้าใจความหมาย

ภาษามีความสำคัญสำหรับใช้ในการติดต่อสื่อสารรวมทั้งเป็นสิ่งถ่ายทอดวัฒนธรรมด้วย ประภาศรี สีหอำไพ ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไว้ว่า

ภาษาเป็นเครื่องมือและเป็นผลการประดิษฐ์ของสังคมมนุษย์ โดยภาษาพูดใช้เสียง ภาษาเขียนใช้อักษร ทำให้เราได้รับความรู้จากอดีตแล้วเพิ่มพูนความรู้ความคิดใหม่ ถ้ายทอดให้สังคมในอนาคตมีเครื่องมือในการถ่ายทอดคือภาษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งของมนุษย์ มือทิพย์ต่อความคิด ความรู้สติปัญญา ปรัชญา ความรู้สึก ความรักใคร่กลมเกลียวกันของคนในสังคม ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยเจริญรุ่งเรืองตามลักษณะวัฒนธรรมของชาติ สมดังบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “ความเป็นชาติอย่างแท้จริง” ว่า “ภาษาเป็นเครื่องผูกพันมนุษย์ต่อมนุษย์แน่นแฟ้นเสียยิ่งกว่าสิ่งอื่น และไม่มีสิ่งไหนจะทำให้คนรู้สึกเป็นพวกเดียวกันดีไปกว่าการพูดภาษาเดียวกัน” ภาษาเป็นตัวถ่ายทอดวัฒนธรรม เอาไว้มิให้สูญหาย วัฒนธรรมบางอย่าง ไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อาศัยการบอกเล่าจดจำกันต่อๆ มา เป็นเครื่องสะท้อนความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในชาติ¹

ภาษาถิ่นที่ปรากฏในผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน มีดังต่อไปนี้

ควนน้ำฉ่า เป็นภาษาถิ่นที่เป็นชื่อของหมู่บ้าน ได้กล่าวถึงความหมายของชื่อซึ่งปัจจุบันทางการได้เปลี่ยนชื่อไปแล้ว โดยอาจจะเนื่องมาจากการฟังเสียงและออกเสียงภาษาถิ่นผิดไป หรือเพราะชื่อฟังดูไม่เพราะไม่เป็นสิริมงคล แต่ผลกระทบที่ผู้เขียนได้ให้ข้อคิดไว้ก็คือ สร้างความสะเทือนใจให้แก่บรรพบุรุษส่วนใหญ่ของท้องถิ่น และยังทำให้ลบเลือนความหมาย ลบเลือนประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นอีกด้วย มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง **ชื่อนั้นสำคัญไฉน**. เดือนสิบ 24. หน้า 15 – 22. 2524. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ชื่อบ้าน” **ควนน้ำฉ่า** ” ในตำบลเปลี่ยน อำเภอสิชล ซึ่งหมายถึงกระแสน้ำในลำธารผ่านควนหรือเนินแห่งนั้นเชี่ยวจัด กระทบและกระโจนข้ามหินส่งเสียงดังซ่าอยู่เป็นนิจ ถูกเปลี่ยนเป็น “ควนน้ำซ่า” ความหมายกลับตรงกันข้าม

¹ ประภาศรี สีหอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. 2538. หน้า 24 –25.

บางว่า เป็นคำภาษาถิ่นที่มาจากบทความที่ต่อเนื่องจากคำข้างต้น มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ชื่อนั้นสำคัญไฉน. เดือนสิบ 24. หน้า 15 – 22 2524. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ชื่อบ้านอันมีที่มาจากลำบาง “ บางว่า ” ตำบลปากพ่องฝั่งตะวันออก อำเภอปากพ่อง ซึ่งในภาษาถิ่นหมายถึงลำบางแยกจากแม่น้ำใหญ่เป็นคลองลึกซอนเข้าไปในฝั่ง เปลี่ยนเป็น “ บางวัง ” อันเป็นชื่อที่ไม่มีใครเคยได้เห็นหรือเคยได้รับคำบอกเล่าว่ามีเอกอัครวังสถานตั้งอยู่ตรงไหนมาก่อนหรือจะหมายถึงวังน้ำลึก ก็ไม่ปรากฏอีกว่า ตลอดลำบางมีดอน ลุ่มลึกอยู่ตรงไหนที่เคยเรียกกันว่าวัง...

นาบ้านู้ เป็นชื่อหมู่บ้านที่เป็นภาษาถิ่น มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ชื่อนั้นสำคัญไฉน. เดือนสิบ 24. หน้า 15 – 22 2524. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ชื่อบ้าน “ นาบ้านู้ ” ของตำบลบางไทร อำเภอปากพ่อง ซึ่งหมายถึงนาดินดี ปลูกข้าวได้ผลสมบูรณ์ที่สุด เมื่อเก็บเกี่ยวได้ฟ่อนข้าวแต่ละปีถึงกับต้องหาบหามกันจนก้อนเนื่อบนสันบ้านบุนู้ที่เดียวกว่าจะส่งเข้าเก็บในยุ้งฉางได้หมด เปลี่ยนเป็น “ บางบูชา ” ต่างเรื่องกันไปฉิบ

นาหลง เป็นชื่อหมู่บ้านที่มีความหมายตามภาษาถิ่น เช่นเดียวกับชื่อข้างต้น ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อใหม่เพื่อความไพเราะ ทำให้ความหมายเดิมผิดไป ในกรณีนี้ผู้เขียนให้ทรรศนะว่า มีส่วนทำให้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่บรรพบุรุษนำมาเป็นชื่อของสถานที่นั้นสูญหายไป มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง ชื่อนั้นสำคัญไฉน. เดือนสิบ 24. หน้า 15 – 22 2524. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ชื่อบ้าน “ นาหลง ” ของตำบลนบพิตร อำเภอท่าศาลา อันหมายถึงนาหุ่นหรือนาหว้า ซึ่งเมื่อเก็บเกี่ยวผลได้ต้องแบ่งสรรปันส่วนกันระหว่างผู้ทำ กับสังฆมณฑลและคลังหลวงของกรุงตามพรลิงค์นครศรีธรรมราชยุคโบราณตามประวัติศาสตร์จารึกไว้ เปลี่ยนเป็นบ้าน “ นาหลง ” ซึ่งหมายถึงนาเฒ่า นาเคลื่อนที่ไปมาได้ หรือนาโหล่งโหล่ง ไม่ได้ผลอะไรเป็นขึ้นเป็นอันตามความหมายของภาษาถิ่น

ภาษาถิ่นใต้ จากบทความเรื่อง “ พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตา-อดีตกวี ” ส่วนหนึ่งของบทความนี้ได้กล่าวถึงภาษาถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ได้จากวรรณกรรม มุขปาฐะประเภทเพลงร้องเรือ และวรรณกรรมลายลักษณ์เรื่องนิราศเมืองนครศรีธรรมราชคำฉันท์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และวรรณกรรมลายลักษณ์ของกวีท่านอื่นๆ เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ พระราชสมบัตินี้ซึ่งเป็นข้าหลวงของรัชกาลที่ 6 และกวีชาวสงขลาคือตาสำหรับุดาน เป็นต้น มาเป็นข้อมูลอ้างอิงในการเล่าถึงความเป็นมาของพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ซึ่งดิเรก พรตตะเสนได้ยกคำที่เป็นภาษาถิ่นที่น่าสนใจมาอธิบายความหมาย มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชในสายตาของอดีตกวี. เดือนสิบ 27. หน้า 29 – 55 2527. ดังนี้

“ **แจ่มหน้า** ” คำถิ่นใต้หมายถึงใบหน้าคล้ายจะอมยิ้มอมเิบออยู่เป็นนิจ ซึ่งเป็นลักษณะของผู้มีน้ำใจดี ใบหน้าของพระพุทธรูปสกุลข้างปักษ์ใต้ นิยมสร้างกันขึ้นในลักษณะ ” แจ่มหน้า ” เป็นส่วนใหญ่ ...

“ **เท้า** ” คำถิ่นใต้หมายถึงค้ำ หรือยัน สองมือเท้าบอง คือสองมือจับส่วนปลายของกระบองทุ่มน้ำหนักยันปลายกระบองให้โคนกระบองค้ำพื้น ยักษ์เขี้ยวยาวสองมือเท้าบองคือยักษ์ตีนบันไดนาคทางขึ้นฐานประทักษิณเจดีย์พระบรมธาตุในวิหารพระทรงม้า หรือ วิหารพระมหาภิเนษกรมณ

“ **ข้อง** ” คำถิ่นใต้ถ้าเป็นคำนามหมายถึงถึงถึงภาชนะสานด้วยไม้ไผ่หรือเถาวัลย์ สำหรับใส่ปลา ถ้าใช้เป็นกริยา ก็แปลงว่า เกี่ยว แหวน ห้อย...

“ **ทง** ” คำถิ่นใต้แปลว่า ปักให้ชันขึ้น เช่น ทงเบ็ด “ไม่ไช่” ธง ” เสาชง และผืนธง

“ **แก้มตุ** ” คำถิ่นใต้หมายถึงขอบประตูด้านซ้ายด้านขวา ขอบประตูล่างเรียก ” ธรณีประตู ” ขอบประตูบนเรียก “ เช่อตุ ” (ชื่อประตู) ถ้ารวมเรียกทั้งสี่ด้านก็ว่า “ แม่ตุ ” แต่ที่เรียก ” วงกบ ” และ “ กบตุ ” ก็มีในบางถิ่น ...

“ **ทวารวัง** ” คำถิ่นใต้หมายถึงประตูเมือง เพลงร้องเรือบทนี้กำหนดเอาปากแม่น้ำปากนครเป็นประตูเมืองของเมืองนครศรีธรรมราช เพราะทางน้ำสายนี้ เป็นทางเดินเรือสินค้าของชาวต่างเมืองและต่างประเทศ เข้ามาจอดขนถ่ายสินค้าที่บ้านท่าเรือ แล่นเข้าแล่นออกอยู่คับคั่ง...

“ **ธ้อ** ” คำถิ่นใต้หมายถึง เธอ ท่าน ท้าว

“ ร้างเท ” คำถิ่นได้หมายถึงร้างชนิดเทเมือง ไร่ผู้คนและสัตว์เลี้ยง

“ ป่าร้างโรม ” คำถิ่นได้หมายถึงป่าที่ปับ ป่าที่ต้นไม้งอกงามเรียงรายสูงใหญ่และแน่น

หนา

“ ทิว ” คำถิ่นได้หมายถึงมีดคร่ำม สงบเงียบ

ภาษาถิ่นได้จากบทความเรื่อง “ มองประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจาก-
วรรณกรรมมุขปาฐะ ” ส่วนหนึ่งของบทความนี้ได้กล่าวถึงภาษาถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้
จากวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทสำนวน คำพังเพย หรือสุภาษิต ซึ่งผู้เขียนได้ยกคำในวรรณกรรม
เหล่านั้นมาอธิบายความหมาย มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่องมองประวัติศาสตร์จากวรรณกรรมมุข
ปาฐะ. เดือนสิบ 26. หน้า 45 – 58 2526. ดังนี้

“ พาเข ” คำถิ่นได้ใช้เป็นชื่อต้นไม้ขนาดกลางตระกูลปอ ชนิดหนึ่งชอบงอกงาม
ตามดินขึ้นชายป่า ชายทุ่งทั่วไป และมักจะเป็นหลักให้ไม้เถาเลื้อยพันขึ้นไปสู่มต้นเป็นกระ
เชิง พื้นเมืองจึงเรียก “ ไม้พาเข ” แต่ก็มีบางถิ่นเรียกเพี้ยนเป็น “ ปาเข ” ซึ่งก็คือ “ ป่าชี ”
นั่นเอง

ต้นพาเขเป็นไม้เนื้ออ่อน ท้องถิ่นนิยมใช้ต้นหรือกิ่ง เกลาแต่งแกะสลักเป็นของเล่น
เด็ก เช่น ตุ๊กตาและอาวุธ ได้แก่ หอก ดาบ มีด พรำ เป็นต้น ตามสำนวนว่า “ ตาย
กับดาบพาเข ” คือตายด้วยดาบไม้ ที่ทำขึ้นจากไม้พาเข เพื่อให้เด็กๆ เล่นนี้เอง เป็น
สำนวนเปรียบการไว้ใจทางวางใจคนจนถึงตายด้วยเหตุที่ไม่สมควรตาย...

“ หางหลุ่น ” คำถิ่นได้หมายถึงหางสั้น ซึ่งอาจจะเป็นเพราะพันธุกรรม หรือเพราะถูก
ตัด หรือขาดหลุดไปเองเพราะชรา

“ ชันชี ” คำถิ่นได้หมายถึงสัญญาข้อตกลง เคยมีใช้ในกฎหมายตราสามดวง ในภาษา
พูดปัจจุบันถิ่นนครยังคงใช้อยู่ แต่มักใช้ในวงการพนัน และเกมส์ต่างๆ ของเด็ก

“ หาดเล็ก ” คำถิ่นได้หมายถึงมหาดเล็ก คนรับใช้ใกล้ชิด

“ เหนอ ” คำถิ่นได้หมายถึงคำอุทานสร้อยบท หรือคำเอื้อนทำนองเพลงของถิ่นได้

“ ต้นหนูนหนึ่ง ” คำถิ่นได้หมายถึงขนุนชนิดหนึ่ง ลูกโต เปลือกหนาแต่หนามสั้น

“ เหลย ” หมายถึงเลย

ภาษาถิ่นใต้จากบทความเรื่อง “ แหล่งเย็นยามหล้าร้อน ” ส่วนหนึ่งของบทความเรื่องนี้ได้กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยว และหมู่บ้านตำบลในเขตอำเภอลานสกา ซึ่งสถานที่บางแห่งเป็นวัดเก่าแก่ บางวัดก็มีลายแทงซ่อนทรัพย์ที่ชาวบ้านจำกันสืบมา ซึ่งคำที่ปรากฏในตำนานหรือปริศนาลายแทงต่างๆ ผู้เขียนได้ยกมาอธิบายความหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้ความรู้เกี่ยวกับที่มาของคำเหล่านั้น ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องแหล่งเย็นยามหล้าร้อน. วารสารทางหลวง. 16 (9) : 39 – 63 ; กันยายน 2522. ดังนี้

“ โกลน ” คำถิ่นใต้แท้ แต่เมื่อค้นไปค้นมาก็พบว่า รากศัพท์คำนี้มาจากภาษาทมิฬก็มี สันสกฤตก็มี ซึ่งใกล้เคียงกับความเป็นจริง เพราะดินแดนรูปด้ามขวานของประเทศไทย สมัยโบราณเคยมีคนใช้ภาษาเหล่านี้ มาตั้งรกรากอยู่ก่อน คนไทยได้ปัจจุบันคือเชื้อสายของพวกเขาเหล่านี้

“ กำโลน ” คำถิ่นใต้ที่เป็นชื่อตำบลบ้านเหนือที่กล่าวถึงฟังแปลกหู ชาวถิ่นยืนยันว่า ชื่อนี้ เป็นชื่อตำบลแห่งนี้มาอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยต้นกรุงศรีอยุธยา หมายถึงเชือกหนังใช้สำหรับคล้องช้างหรือล่ามช้าง ใช้ผูกกุบหรือสัปคับรอบอก ช่วงที่เรียกกันว่า “ รัดประคน ” ใช้ล่ามม้าผูกโกลน ผูกอานล่ามรอบอกม้าที่เรียกกันว่า “ รัดทับ ”

“ ไม้ค้อน ” คำถิ่นใต้หมายถึงไม้พลองขนาดใหญ่

“ ทอก ” คำถิ่นใต้เช่นเดียวกันหมายถึงกระแทก กระทุ้ง

“ ซ้อยหยอง ” คำถิ่นใต้เป็นชื่อต้นซ้อยชนิดหนึ่ง ใบหงิกงอเป็นหนาม

“ ลอมพอก ” คำถิ่นใต้หมายถึงชฎาหรือหมวกชนิดหนึ่งของขุนนางสมัยโบราณ

ภาษาถิ่นใต้จากบทความเรื่อง “ วังวัว ” ส่วนหนึ่งของบทความนี้ได้กล่าวถึงภาษาถิ่นภาคใต้ที่ปรากฏในตำนานหมู่บ้านนี้ ซึ่งผู้เขียนได้สอดแทรกความรู้ในเรื่องของภาษาถิ่นไปพร้อมกับการเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องวังวัว วัฒนธรรมไทย. 4 (9) : 33 – 36 ; มิถุนายน 2512. ดังนี้

“ เหลิง ” ถ้าจะเขียนให้ออกเสียงอย่างปักษ์ใต้ก็ต้องเขียน “ เล็ง ” สุดซอกเขาเรียก “ ไนเหลิง ” “ เหลิง ” คำนี้ไม่ใช่คำกร่อนจาก “ เถลิง ” ตามที่ทางราชการใช้อยู่ แต่เป็น “ เหลิง ” ที่ชาวปักษ์ใต้หมายถึง ที่สุดแห่งลึกเว้าของซอกเขาที่ลึกเป็นซอกเข้าไปมา

เป็นประวัติการณ์ หรือมากเกินไปความพอดีพอควร ตรงกับพจนานุกรมนิยามไว้ที่เรียกว่า
 เหลิง

ภาษาถิ่นใต้จากบทความเรื่อง “ จากเมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทร ” ส่วน
 หนึ่งของบทความนี้ ผู้เขียนได้ยกเอาวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงร้องเรือ ที่เกี่ยวกับประวัติ
 ศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราชที่ทัพเมืองนครไปปราบเมืองตานีและเมืองไทรบุรี เพื่อมิให้แข็งข้อต่อไทยมา
 เล่าประกอบกับการยกคำที่เป็นภาษาถิ่นมาอธิบายความหมาย ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องจาก
 เมืองคอนเมืองตานีถึงเมืองไทร รุสมิแล. 8 (1) : 36 – 48 ; กันยายน – ธันวาคม 2521. ดังนี้

“ **ไล** ” คำถิ่นใต้กร่อนมาจาก “ ลาไล ” แปลว่า หลงลืม ชักช้า ใ้้้ มลายูก็มีใช้
 แต่ของเขาแยกเป็นสองคำ ปรากฏตามปทานุกรมไทย-มลายู ฉบับเดียวกันกับที่อ้างถึงข้าง
 ต้นว่า “ Lain ” แปลว่าเป็นอื่น อีกคำหนึ่งว่า “ Lalai ” แปลว่าเผลอเรือ เล็นเล่อ หลับใน

“ **ล่า** ” คำถิ่นใต้หมายถึงทอดตัวไป ผักล่า คือผักพันธุ์เป็นเถาถิ่นใต้ว่า “ ย่าน ”
 ทอดยาวไปยึดพันสิ่งที่อยู่ใกล้ บางถิ่นก็ใช้ “ ละ ”

“ **เครือ** ” ภาษากลางแปลว่า เถาต้นไม้ประเภทเลื้อยพัน แต่ในภาษาถิ่นหมายถึง
 กิ่งไม้หรือร้านสูงที่ปักแต่งให้พืชผักประเภทเถาเลื้อยพันขึ้นเจริญเติบโต

“ **เข** ” คำถิ่นใต้หมายถึงขี้ ที่ถิ่นใต้ว่า เขแปล ก็หมายถึงนั่งแปล นั้นเอง

“ **เว** ” คือ ไกวไปไกวมา

“ **ใครู้** ” คำถิ่นใต้หมายถึง ใครก็ไม่รู้

“ **อิ อิ** ” คำถิ่นใต้บางแห่งก็ใช้ “ จิ ” หมายถึง จะ

“ **เหวน** ” คำถิ่นใต้หมายถึงตระเวน มีคล้ายกันอีกคำหนึ่งคือ “ เหน ” แปลว่าเฝ้า

“ **ยุ** ” คำถิ่นใต้เช่นเดียวกันหมายถึงหุด เหี่ยว ย่นเป็นริ้วรอย

“ **สูกดูก** ” คำถิ่นใต้ แต่ถิ่นใต้บางถิ่นก็ใช้เพี้ยนเป็น “ ไสกโดก ” ใช้บอกลักษณะ
 ของร่างกายว่าผอมแห้งสกปรก ใช้บอกนิสัยใจคอว่าเป็นคนจับจด ไม่มีอาชีพเป็นหลัก
 ฐาน ใช้บอกฐานะความเป็นอยู่ หมายถึง ยากจน” นุ่งห่มผ้าขาด นอนสาดร้าย ” อาศัย
 ขน่านาร้าง

“ **หีบ** ” คำถิ่นใต้หมายถึงหีบ คีบ

ภาษาถิ่นได้จากบทความเรื่อง “ บุกดงจูด (2) ” ส่วนหนึ่งของบทความนี้ผู้เขียนได้นำคำที่เป็นภาษาถิ่นได้ที่ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องนี้ซึ่งกล่าวถึงการประกอบอาชีพเก็บจูด ในตำบลเคิ่ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช และบริเวณทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ปรากฏในบทความเรื่องบุกดงจูด สารนครศรีธรรมราช. 1 (6) : 63 – 71 ; กรกฎาคม 2513. ดังนี้

“ **เคิ่ง** ” คำถิ่นใต้ซึ่งชาวถิ่นเองก็ทราบเพียงว่า เป็นชื่อภูเขาและตำบลหนึ่งของท้องที่ อำเภอชะอวด...คำนี้กร่อนมาจาก “ตะเคิ่ง” ไม่มีในพจนานุกรม คนปักซีได้กำหนดเป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง รูปพรรณสัณฐานเหมือน หรือจะว่าตระกูลเดียวกับตะไคร้ก็เห็นจะไม่ผิด หากแต่มีกลิ่นรสเหมือนตะไคร้ และชอบขึ้นในพื้นที่ที่สะเทินน้ำสะเทินบกเช่นเดียวกับพันธุ์ไม้จำพวกกก

“ **เส็ง** ” คำถิ่นใต้มาจาก “เสง” หมายถึงความมากล้นระเกะระกะไม่เป็นระเบียบ เช่นตั่งเสง ห้อยเสง เมื่อใช้ควบกับเคิ่ง เสงก็สั้นลงเป็น”เส็ง ”

ภาษาถิ่นได้จากบทความเรื่อง “ แต่มาตุภูมิรดกมีค่าของตายาย ” ส่วนหนึ่งของบทความนี้ได้อธิบายเกี่ยวกับบทร้องกลอนในการเล่นเกมของเด็กๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เรียกว่าการเล่นเซโค ซึ่งมีการใช้ภาษาถิ่นนครศรีธรรมราชในบทร้องกลอนนั้น ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องแต่มาตุภูมิรดกมีค่าของตายาย สารนครศรีธรรมราช. 3 (35) : 21– 30 ; มกราคม 2516. ดังนี้

“ พระเขนเหนหวัน ยายทองจันทร์ทิมข้าวปุกปุก ยายทองสูงนั่งคาหัวไค เมียของใคร เมียของลุงทิด ไข่เป็นหิดสิท้อนมแมว ร้องแกววแกวว นมแมวสองซ้อ หมาลิ้นล้อยักคอเด็กๆ ”

เขน คำถิ่นใต้หมายถึงกลม เช่น “ วงเขน ” ก็หมายถึงวงกลม พระเขนในที่นี้หมายถึงพระจันทร์ ชาวนครศรีธรรมราชเรียกพระจันทร์ว่า “พระเขน” มาแต่โบราณ ตามชนบทบ้านนอกบางแห่ง ทุกวันนี้ยังมีคนรู้จัก “ พระเขน ” อยู่

เหน คำถิ่นใต้เพี้ยนมาจาก แหน หมายถึง ใฝ่ รักษา

หวัน คำถิ่นใต้เพี้ยนมาจากสวรรค์ หมายถึงท้องฟ้า

ปุก ปุก คำถิ่นใต้หมายถึงเสียงตำข้าว

คา คำถิ่นใต้หมายถึงไม่เสร็จ ติดอยู่ ค้างอยู่ เช่นคามือ คาหนังคาเขา

ไต่ คำถิ่นไต่หมายถึงกระไต่ ในบางกรณี คนนครศรีธรรมราช ใช้ในความหมายว่า เคยว่าชินด้วย เช่น ไต่ตัว หมายถึงเคยตัว ไต่เสียแล้ว หมายถึงชินเสียแล้ว แต่ในที่นี้ หมายถึงกระไต่โดยเฉพาะ ” หัวไต่ ” หมายถึงส่วนต้นของกระไต่ที่พาดกับตัวเรือน ส่วนที่ติดพื้น ชาวนครศรีธรรมราชเรียก ” ตีนไต่ ”

สิทธิ์อ คำถิ่นไต่หมายถึงคำบงการขอให้เป็นนั่นเป็นนี่ ส่วนมากมีใช้ในคาถาอาคม ของช่างชาวไต่ทั่วไป ควรจะตรงกับคำ สิทธิ สิทธิ

แกวว - แกวว คำถิ่นไต่หมายถึงเสียงร้องของแมว คนนครศรีธรรมราช ฟังเสียง ร้องของแมวเป็นเสียง ” แกวว ” หาใช่ ” เหมียว ” อย่างกรุงเทพฯ ไม่

จี คำถิ่นไต่หมายถึงจะ จิบ คือ จะกัด

“ ตตฉิดตตฉ้วง แมงด้วงฝักฉิด ยื่นมือไปตติ สามที่สี่ขลัง คลังเนาหมินฮือ...”

ตตฉิด คำถิ่นไต่เป็นส่วนวนหมายถึงตตไม่มีเสียงแบบร่ำลม

ตตฉ้วง คำถิ่นไต่หมายถึงตตเสียงดังแบบระเบิด

ขลัง คำถิ่นไต่หมายถึงสับสน หลงลืม แต่ในที่นี้หมายถึงคลัง นัยเดียวกับ ” คลัง ”

คำถิ่นไต่

หมิน คำถิ่นไต่หมายถึงเหม็น

“ ลอดช่องสองโดยอด ชดด้วงวอด พัดโถผาง...”

โดยอด คำถิ่นไต่หมายถึงโถขนาดโต หรือขนาดแม่เถาตั้งได้กล่าวแล้ว

ชดด้วงวอด คำถิ่นไต่ในที่นี้แม้จะหมายถึงเสียงชดโดยตรงแต่ก็เกิดภาพพจน์ คือทำให้ เห็นปริมาณลอดช่องในโถลอดชวบฮาบลงอย่างรวดเร็วเหมือนกัน

พัดโถผาง คำถิ่นไต่ไม่ได้หมายถึงพัดแตก แต่หมายถึงตั้งกระแทกอย่างแรง

ภาษาถิ่นจากบทความเรื่อง “ แต่มาตุภูมิมรดกมีค่าของตายาย ” ส่วนหนึ่งของ บทความตอนนี้ได้กล่าวถึงเพลงร้องเรือสำหรับใช้กลุ่มเด็ก ซึ่งผู้เขียนได้ยกคำที่เป็นภาษาถิ่นบาง คำในบทร้องเรือดังกล่าวมาอธิบายความหมาย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของบทร้องเรืออย่าง ถูกต้อง เนื่องจากคำบางคำไม่ได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน หรือคำที่เป็นภาษาโบราณ ซึ่งคนสมัย หลังไม่คุ้นหู จึงอาจทำให้เข้าใจความหมายคลาดเคลื่อนไป ปรากฏอยู่ในบทความเรื่อง

มรดกมีค่าของตายาย สารนครศรีธรรมราช. 3 (34) : 21- 28 ; ธันวาคม 2515 ดั่งข้อความว่า

“ เวโหยนเหอ
พาน้องไปโยนที่ไร่แดง
ได้สารสองแล่ง
หม้อน้อยใส่ถุง
เอาหวัคเหน็บหน้า
ฝามีเหน็บพุง
หม้อน้อยใส่ถุง
คำไหนน้องนอนนั้น...เหอ...เออ...เหือ ”

สาร คำถิ่นได้หมายถึงข้าวสาร

แล่ง คำถิ่นได้หมายถึงกะลาตัดหัวสำหรับตวงข้าวสาร คนนครศรีธรรมราชบางถิ่นเรียก “ ป้อย ”

น้อย คำถิ่นได้หมายถึงเด็ก น้อย

หวัค คำถิ่นได้หมายถึงตวัค จวัค

ฝามี คำถิ่นได้หมายถึงฝาละมี ฝามื้อ

“ โหยนเหอโหยนหยวบ ลักลูกบวบของน้ำเณรชัย
ลักเมื่อใด ลักเมื่อแต่วา บถเสียด้า ฟ้าผ่ากูเหร
ผ่าลงเลให้เข้มันขบ หลบไม่ทันลุงจันทรษาเ... ”

บวบ คำถิ่นได้หมายถึงคนนครศรีธรรมราชเรียก “ ลูกบวบ ” เพื่อแยก ลูกบวบ
ดอกบวบ ย่านหรือเถาบวบให้ชัดเจนเป็นส่วนๆ

น้ำเณร คำถิ่นได้หมายถึงน้องของแม่ที่บวชเรียนแล้ว

เมื่อแต่วา คำถิ่นได้หมายถึงเมื่อวาน

บถเสียด้า คำถิ่นได้หมายถึงคำใช้ให้สบถ

เหร คำถิ่นได้ใช้ตามหลังเน้นความที่พูดให้หนักแน่นขึ้น

เล คำถิ่นได้มาจากคำว่าทะเล

เข้ คำถิ่นได้มาจากคำว่าจระเข้

ขบ คำถิ่นใต้หมายถึงกัด

ขาเจ คำถิ่นใต้หมายถึงขาเป้ คนนครศรีธรรมราชยังเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขาจิ่ง แต่ขาจิ่งนี้เป็นชนิดเดินจ้วง

ภาษาถิ่นใต้จากบทความเรื่อง “ ลูกลมพรมโหด ” ส่วนหนึ่งของบทความนี้ผู้เขียนได้อธิบายความหมายที่เป็นภาษาถิ่นอันเป็นชื่อของบทความ ซึ่งคนใต้ในปัจจุบันมีน้อยคนที่จะเข้าใจความหมาย ลักษณะหรือความเป็นมาของสิ่งที่เรียกว่าลูกลม พรมโหด มีปรากฏอยู่ในบทความเรื่องลูกลมพรมโหด เดือนสิบ 25. หน้า 72 – 100 2525. ดังนี้

ดอกลม คำถิ่นใต้มีหมายเป็นสองนัย คือ นัยหนึ่ง หมายถึงต้นหญ้าชนิดหนึ่ง ที่ชอบงอกงามตามหาดทรายชายทะเลทั่วไป ลักษณะเป็นกอ สีเขียวจางคล้ายใบอ่อนของต้นกล้วย ใบเล็กเรียวยาว อวบหนาและแข็งชูชันกระจายรอบต้น ปลายใบแหลมเป็นหนาม นัยที่สอง หมายถึงสิ่งที่ถูกตากเกลามาแต่งขึ้นด้วยไม้เบญจพรรณเนื้อเบา สอดขัดด้วยไม้ไผ่หรือใบไม้เนื้อแข็งเช่นใบลาน ปล่อยให้ยวบและตัดชายให้พลิวรูปใบพัด อาจจะเป็นสองชาย สีขาว หรือมากกว่านั้น เจาะรูกลางใส่หลอดหมุนและสวมแกนหลอดหมุนให้ได้ส่วนเมื่อหันด้านหน้าให้ปะทะลม ลมจะพัดให้หมุนตัว จะหมุนซ้ายหรือขวาแล้วแต่การตัดพลิวชายใบ

พรมโหด คำถิ่นใต้หมายถึงชื่อของพิธีใส่เสยเวททางเสน่ห์ให้หมันต์ชนิดหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยดอกลมเป็นสื่อมีตำรับสืบเนื่องมาแต่โบราณ ปัจจุบันมีผู้เฒ่าผู้แก่อายุเฉียดร้อยและนับจำนวนได้ที่สืบตำรับต่อเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

ภาษาถิ่นใต้จากบทความเรื่อง “ ชื่อนั้นสำคัญไฉน ” ส่วนหนึ่งของบทความนี้ได้อธิบายความแตกต่างของคำว่า “ บรม “ กับ “ มหา “ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในบทความเรื่องชื่อนั้นสำคัญไฉน มีใจความที่เกี่ยวเนื่องกับการใช้ความรู้ทางภาษาศาสตร์ของผู้เขียน โดยอธิบายความหมายของคำที่ต้องการสื่อให้ผู้อ่านได้มีความรู้และเข้าใจความเป็นไปตามเนื้อหาของเรื่อง ดังจะเห็นได้จากได้จากข้อคิดของผู้เขียน ซึ่งการอ้างอิงความคิดได้อาศัยพื้นฐานด้านภาษาเป็นข้อมูล ที่ให้ผู้อ่านนำไปเป็นข้อคิดพิจารณา ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องชื่อนั้นสำคัญไฉน เดือนสิบ 24. หน้า 15 – 22 2524. ดังข้อความว่า

“ บรม ” กับ “ มหา ” ซึ่งหมายถึงความเป็นใหญ่ทำนองเดียวกันแต่ตามความเข้าใจอันเป็นเอกฉันท์ของคนไทยผู้ใช้ภาษาไทย และสำนึกอย่างฉับพลันทันทีทุกครั้งที่ได้ยินคำสองคำนี้ว่า “ บรม ” ยิ่งใหญ่กว่า “ มหา ” นักภาษาศาสตร์จะระบุในพจนานุกรมภาษาไทยแทบทุกฉบับว่า “ มหา ” แปลว่า ใหญ่ ให้นำหน้าสิ่งใดหมายถึงว่าสิ่งนั้นใหญ่โตหรือมาก “ บรม ” แปลว่า ยิ่งใหญ่ ยอดยิ่ง สูงสุด ให้นำหน้าสิ่งใด หมายถึงว่าสิ่งนั้นใหญ่ยิ่งมาก มากยิ่ง สูงยิ่ง ทุกสิ่งที่น่าด้วยบรมอยู่ในฐานะสูงสุดทั้งหมด เหตุนี้เอง ไทยเรานิยมใช้ “ บรม ” กับสิ่งรวมศรัทธาสูงสุด และเคารพสักการะสูงสุด เช่น ใช้กับสถาบันพระมหากษัตริย์...โปรดสังเกตว่า “ บรมบพิตร ” ซึ่งแปลว่าพระองค์ผู้ประเสริฐสุด หมายถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง บางครั้งก็มีสงฆ์บางรูปนำไปใช้ยกย่องกษัตริย์ แทนที่จะใช้ “ มหาบพิตร ” ซึ่งเคยใช้กันมาแต่โบราณกาล

7. **บุคคล** ผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน อีกจำนวนหนึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ที่สร้างคุณงามความดีในด้านต่างๆ ให้แก่สังคม จนมีผู้นำไปกล่าวถึงและยกย่อง โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นซึ่งควรนำมากล่าวให้อุชชนรุ่นหลังในท้องถิ่นได้รู้จัก โดยเน้นให้เห็นคุณความดีและประโยชน์ที่บุคคลนั้นได้กระทำดังที่ สมคิด โชติกวณิช¹ กล่าวไว้สรุปได้ว่า ข้อมูลประวัติและผลงานเบื้องต้นของบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุดที่จะช่วยให้ผู้ที่มีหน้าที่สรรหาสืบค้น ได้ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่สร้างสรรค้มรดกล้ำค่าฝากไว้ในแผ่นดินได้ปรากฏแก่อนุชนรุ่น

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของบุคคลที่ปรากฏในบทความของดิเรก พรตตะเสนนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงบุคคลที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช และบุคคลที่เป็นชาวบ้านแต่ได้มีส่วนทำให้ระลึกถึงภาพสะท้อนด้านสังคมของท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราชด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในบทความต่อไปนี้

พังพการ เป็นบุคคลที่ปรากฏอยู่ในตำนานประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช ในช่วงที่เมืองนครศรีธรรมราชทำสงครามต่อสู้กับกองทัพชวา เมืองนครศรีธรรมราชในเวลานั้น ต้องตกเป็นเมืองส่วยไต่เปิดของชวาอยู่นานปี ในเวลาหลายปีเหล่านั้น กษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราชทรงคอยหาโอกาสดล้วยแข็งข้ออยู่เสมอแต่ยังไม่สบโอกาส ในระยะนี้เอง “ พังพการ ” ได้ถือกำเนิดขึ้น ดังตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องพังพการ เสียงราชฎี. 2 (414 – 423) :

¹สมคิด โชติกวณิช. ทำเนียบศิลปิน. 2537. หน้าคำนำ.

7 ; ตุลาคม – พฤศจิกายน 2507. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ฟังก์การกำเนิดที่บ้านพเตียน ที่ได้นามว่าฟังก์การเพราะพ่อแม่ผู้เซียวใจ ซึ่งมีอาชีพรับจ้างทำนา ต้องพาหอบหิ้วออกไปผูกเปลผ้าใส่ไว้ได้ร่มไม้กลางนา เพื่อตลอดเวลาที่ตนปลูกปล้ำกับผีนาของนายจ้าง จะได้ให้นมและดูแลใกล้หูใกล้ตา ตามวิสัยของพ่อแม่ผู้รักและห่วงใยลูกแต่ขาดคนที่ไว้วางใจจะฝากฝังให้ช่วยเป็นพี่เลี้ยงนางนม สมัยนั้น วันหนึ่งขณะที่เจ้าหนูน้อยหลับปุ๋ยอยู่ในเปลผ้าใส่ไว้ได้ร่มไม้กลางนา ภูตัวหนึ่งก็อมแก้วไปค้ายใส่ไว้ในเปล พ่อแม่เลยถือเป็นนิมิตตั้งชื่อหนูน้อยว่าฟังก์การ...

เวลาแห่งการทนอยู่ในฐานะเมืองส่วยของชวาก็มาถึงวาระสิ้นสุด เมื่อวันกำหนดส่วยมาถึง ฝ่ายชวาก็ส่งคนมารับตามเคย พระยาศรีธรรมมาโคกราชพงษาสุระจึงถือโอกาสนั้น ปฏิเสธไม่ให้อภัยแก่ชวาทันที ครั้นทูตทวงส่วยชวากลับไป พระองค์ก็จัดให้มีการสมโภชเฉลิมขวัญจรรจาซึ่งรวมกันเข้าเป็นกองทัพ โดยพิธีไว้ทั้งทางพุทธและพราหมณ์ กล่าวกันว่า ได้ตั้งทำการที่เรียกกันเดี๋ยวนี้ว่าศาลามีชัย ซึ่งเวลานั้นมีสภาพเป็นค่ายทหารอยู่แล้ว และเรียกกันในเวลานั้นว่าสัมฤทธิ์ชัย เมื่อเสร็จพิธีได้ฤกษ์ พระองค์ก็ทรงแต่งตั้งให้ฟังก์การเป็นแม่ทัพ...

ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชจดไว้ว่า ฟังก์การคนเดียวฆ่าชาวล้มตาย 30-40 คนทุกวัน แล้วแกมอภินิหารราวกับฟังก์การหายตัวได้ว่า “แต่ชวาจะเห็นตัวฟังก์การก็หาไม่” จนชวากลัวฟังก์การเป็นยิ่งนัก เพียงแต่เอาชื่อฟังก์การไปขานให้ปรากฏยังแนวรบด้านใดก็ตามด้านนั้น ขวัญทัพชวาก็ต้องกระเจิง เกิดระส่ำระสายไม่เป็นอันสู้รบ ในที่สุดของการรบครั้งนั้น ทัพชวาก็ถูกขับไล่แตกพ่ายไปโดยสิ้นเชิง

เจ้าพ่อดำ เป็นนามที่ชาวเมืองนครศรีธรรมราชขนานนามให้อุสาวรีย์วีรไทย 2484 ด้วยความเคารพและศรัทธาในวีรกรรมของทหารไทยในการต่อสู้กับทหารญี่ปุ่นเมื่อครั้งยกพลขึ้นบกที่ท่าแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งบทความเรื่องนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงกลุ่มบุคคลที่มีคุณต่อแผ่นดินจังหวัดนครศรีธรรมราชในการปกป้องบ้านเมือง ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องเจ้าพ่อดำ สารนครศรีธรรมราช. 1 (10) ; 79 – 86 ; ธันวาคม 2513. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

ข้าราชการศุลกากรประจำด้านปากพูน แม่น้ำปากพูนนายหนึ่งได้รุดเข้าแจ้ง ณ กองบัญชาการว่า ทหารญี่ปุ่นจำนวนมากลำเลียงโดยเรือท้องแบน กำลังรุดเข้าทางลำแม่น้ำปากพูน

ข้าราชการศุลกากรนายนั้นยังไม่ทันได้บอกเล่าสิ้นกระแสความ เสียงปืนกังวานขึ้นหลายนัดติดต่อกันทางด้านตลาดท่าแพ ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปากพูนทันทีนั้น...การรบครั้งนั้น ทหารค่ายวิชารัฐได้แสดงความกล้าหาญเดิเดี้ยวให้ปรากฏไม่แพ้บรรพบุรุษของเราในอดีต จนทหารญี่ปุ่นร่นไปออออยู่ริมแม่น้ำ เป็นโอกาสให้ฝ่ายเราถล่มเอาด้วยปืนใหญ่ถนัดถนีหลายนัด... การรบจึงได้ยุติลงเพียงเวลา 11 น. เศษของวันนั้น ฝ่ายเราเสียชีวิตนายทหารชั้นสัญญาบัตรไป 3 นาย นายสิบพลทหาร 36 นาย และอีก 210 เศษบาดเจ็บจำนวนนี้รวมทั้งที่สาหัสและไม่สาหัส

บ่าวพุด เป็นชื่อของชายผู้มีอาชีพขี่รถม้ารับจ้างคันสุดท้ายของเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยนายสันต์ เอกมหาชัย เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งต้องการอนุรักษ์อาชีพนี้ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด หลังจากบ้านเมืองมีความเจริญขึ้น รถยนต์ก็กลายเป็นพาหนะที่คนเริ่มนิยมใช้กันมากขึ้น ปรากฏอยู่ในบทความเรื่องบ่าวพุด สารนครศรีธรรมราช. 3 (32) : 27 – 42 ; ตุลาคม 2515. มีข้อความตอนหนึ่งว่า

บ่าวพุดหรือพี่พุดที่ผมเขียนขึ้นนี้ ใช้ชื่อสกุล สวาทธรรม เป็นคนที่ยังมีชีวิตและอยู่อย่างมีความสุขพร้อมหน้าพร้อมเมียและลูกชายหญิง ชนิดที่หลายคนต้องอิจฉา ณ บ้านอันเป็นของตนเอง เลขที่ 453 ถนนกำแพงเมืองด้านตะวันตก หรือที่เทศบาลกำหนดชื่อให้เรียก ถนนศรีธรรมราช ตอนหลังวัดสวนปาน

สำหรับคนเมืองนครศรีธรรมราช เมื่อเอ่ยคำ บ่าวพุด ทุกคนก็ควรนึกต่อไปได้ถึงรถม้า ซึ่งเวลานี้มีของแค้นเดียวในเมืองนครศรีธรรมราช ทั้งเมือง... บ่าวพุด ได้เล่าถึงอาชีพขี่รถม้ารับจ้างให้ผู้เขียนเป็นข้อมูลว่า ผมมีรถม้ากับเขาคันหนึ่ง คันเดียวอาศัยมันหากินมาตั้งแต่หนุ่มย์สิบเอ็ดจนถึงเดี๋ยวนี้หกสิบเจ็ด ขำรูดผมซ่อม ซ่อมแล้วซ่อมอีก ผมยึดมันเป็นอาชีพมาเรื่อย ใครเลิก เลิกไป ผมไม่เลิกของผม ผมรักมันเหลือเกิน มันเลี้ยงเมียเลี้ยงลูก เลี้ยงผม 12 ชีวิต ลูกๆ ผมได้รับการศึกษาพอสมควรก็ด้วยเงินจากรถม้า ถ้าจะนับอายุม้า ก็สิบตัวครึ่ง สิบขว่อายุม้าเวลานี้ขว่อายุม้าตัวที่สิบ ตัวก่อน ตัวที่เก่าติดจากตัวที่ผมใช้อยู่เดี๋ยวนี้ เพิ่งตายเมื่อราวปลายเดือนสิงหาคม 4 ปีมาแล้วครับ ก่อนงานเดือน

สิบไม่กี่วัน ม้าตัวที่เก่า ตายเดือนเก่า ปีวอกปีที่เก่า ในสมัยพระเจ้าอยู่หัววงศ์ที่เก่า มัน
แปลกดีครับ คุณเอ๋ยวันนั้นนะครับทั้งลมทั้งฝน มันพัดจนสายไฟขาดลงมาดูดม้าผม มัน
กำลังกินหญ้าอยู่ข้างถนนกำแพงตึกนี้แหละครับ ไฟฟ้าดูดเสียพักเดียวบับพะซีเต ผมน้ำตา
หยดทีเดียวแหละครับ ทั้งสงสารทั้งเสียตายเมื่อเสียของรัก เสียเครื่องมือทำมาหากิน งาน
เดือนสิบ เวลาเงินเวลาทองของผมตกหน้าอยู่ใกล้ๆ ผมก็วิ่งไปหาผู้ว่าราชการสมัยนั้นคุณ
สันต์ เอกมหาชัยครับ ท่านรู้จักมักคุ้นเคยผมอยู่ก่อน เนื่องจากผมขับรถมาหากินอยู่ใน
เมืองนครศรีธรรมราช คั้นเดียวให้เห็นเป็นของแปลกอยู่ ท่านสนใจรถม้าของผมมาก เคย
ให้กำลังใจขอร้องให้ผมพยายามรักษารถม้าคันเดียวของเมืองนครฯ ไว้ให้นานที่สุดที่
สามารถจะรักษาไว้ได้ รักษาไว้เป็นของเก่า เป็นของแปลกคู่บ้านคู่เมือง

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การศึกษาชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และวิธีการศึกษาค้นคว้าไว้ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ในประเด็นชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตข้อมูล เป็นสองลักษณะ ดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลจากเอกสาร การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน จากแหล่งเอกสาร เช่น วารสารสารนครศรีธรรมราช วารสารรัฐสมิแล วารสารทางหลวง วารสารวัฒนธรรมไทย วารสารวิชา หนังสือพิมพ์เสียงราษฎร์ หนังสือเดือนสิบ และสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 3 พ.ศ. 2529 เป็นต้น
 - 1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัว ญาติ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องและสามารถให้ข้อมูลได้
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษาไว้ดังนี้
 - 2.1 ชีวิตประวัติ นำเสนอในด้านชาติภูมิและการศึกษา การงานและอาชีพ ครอบครัว บทบาทด้านวรรณกรรม และบทบาททางด้านสังคม
 - 2.2 ผลงานวรรณกรรม นำเสนอในด้านกลวิธีการเขียน ซึ่งประกอบด้วยรูปแบบและ

เนื้อหา นอกจากนี้ยังเสนอคุณค่าและการสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย สภาพชีวิตความเป็นอยู่ กีฬาและการละเล่นพื้นเมือง ภูมินามท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น ความเชื่อ ภาษาถิ่น และบุคคล

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสำรวจและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยกำหนดกรอบความคิดในการศึกษาและเขียนเค้าโครงการวิจัย
2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้
 - 2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยเก็บจากวารสารและหนังสือที่มีผู้เขียนถึงดิเรก พرتตะเสน และผลงานวรรณกรรมที่ตีพิมพ์เผยแพร่
 - 2.2 เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ โดยเก็บจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะใช้วิธีการบันทึกเสียง และ/หรือจดบันทึกตามความเหมาะสม
3. ขั้นกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้
 - 3.1 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาเนื้อหาตามกรอบเค้าโครงการที่กำหนดไว้อย่างละเอียด
 - 3.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์มาถอดความและสรุปสาระสำคัญตามกรอบเค้าโครงการที่กำหนด
 - 3.3 นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์และศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้อีกครั้ง
4. ขั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษาดังด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

สรุปผล

การศึกษานี้ชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พرتตะเสน ผลการศึกษาสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. **ชีวประวัติ** ผลการศึกษาชีวิตประวัติของดิเรก พرتตะเสน สรุปได้ว่าเกิดเมื่อวันที่ 7

เมษายน พ.ศ. 2463 ที่บ้านตำบลท่าวัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นบุตรคนโตในจำนวนพี่น้อง 3 คนของนายข้า และนางก้าน พรตตะเสน ในวัยเยาว์ได้รับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ที่โรงเรียนประจำตำบลพระเสื่อเมือง (ปัจจุบันคือโรงเรียนวัดพระมหาธาตุ) และศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ (ขณะตั้งอยู่ที่วัดท่าโพธิ์) จนจบชั้นมัธยมปีที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2480

ดิเรก พรตตะเสน สมรสสองครั้ง มีบุตรธิดาทั้งสิ้น 7 คน (ชาย 3 คน หญิง 4 คน) ท่านเป็นผู้ที่เอาใจใส่ในการอบรมลูกๆ ให้เป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ และส่งเสริมให้ลูกทุกคนได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี ตามความสามารถของแต่ละคน นอกจากนั้นด้วยความที่เป็นผู้มีนิสัยรักการอ่านหนังสือทุกประเภทมาตั้งแต่วัยเยาว์ จึงส่งสอนน้องและลูกๆ ให้มีนิสัยรักการอ่านเช่นเดียวกับตน

ดิเรก พรตตะเสน เริ่มรับราชการโดยสอบบรรจุเป็นเสมียนชั้นจัตวาอันดับ 1 ที่แผนกเสมียนตราของจังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ. 2484 ต่อมาได้เข้ารับการเกณฑ์เป็นตำรวจประจำการที่กองกำกับการตำรวจภูธรนครศรีธรรมราช ภายหลังเมื่อครบกำหนดแล้วได้ตัดสินใจสอบเป็นนายสิบตำรวจ ได้ไปบรรจุที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอปากพนัง ต่อมาได้ถูกย้ายไปประจำที่สถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอพนม อำเภอศรีวิชัยนครศรีธรรมราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงลาออกจากราชการ ไปทำงานเอกชนระยะหนึ่ง จึงสอบบรรจุเป็นลูกจ้างประจำที่แขวงทางหลวงนครศรีธรรมราช และย้ายไปอยู่แขวงทางภูเก็ตสองปี แล้วจึงย้ายกลับมาแขวงทางหลวงนครศรีธรรมราช จนกระทั่งเกษียณอายุราชการใน พ.ศ. 2522

ด้วยความเป็นผู้ที่สนใจและรักการอ่านหนังสือตั้งแต่วัยเด็ก จึงได้เริ่มเขียนหนังสือลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ช่วงที่เรียนในระดับมัธยมศึกษา จนมาถึงช่วงรับราชการและเป็นลูกจ้างประจำที่แขวงทางหลวงนครศรีธรรมราช ได้เริ่มเขียนเรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี ปกิณกคดี และบทความทางวิชาการอยู่เสมอ ผลงานดีเด่นที่เป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการท้องถิ่นคืองานเขียนด้านคติชนวิทยาและภูมินามท้องถิ่นนครศรีธรรมราช โดยตีพิมพ์บทความในหนังสือท้องถิ่น วารสารท้องถิ่น วารสารของสถาบันการศึกษา หนังสือและนิตยสารทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

ความเป็นผู้รู้จึงได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมใน สาขามนุษยศาสตร์ จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2529 และได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสภาการฝึกหัดครู เมื่อ พ.ศ. 2531 ในบั้นปลายของชีวิต ดิเรก พรตตะเสน ได้ล้มป่วยด้วยโรคมะเร็งในปอด และได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2535 รวมอายุได้ 72 ปี

2. ผลงานวรรณกรรม

ดิเรก พรตตะเสน ได้สร้างผลงานวรรณกรรมไว้ไม่ต่ำกว่า 200 เรื่อง คุณค่าของผลงานอาจจำแนกเป็นสองประเภทคือ

2.1 กลวิธีการเขียน เป็นวิธีการหรือเทคนิควิธีในการประพันธ์ เพื่อจูงใจให้ผู้อ่านมีความสนใจและติดตามเรื่องที่อ่านตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีรูปแบบ การเสนอเนื้อหา และมีคุณค่าที่หลากหลายไปตามความต้องการของผู้เขียนที่จะสื่อให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถของผู้เขียนโดยเฉพาะ ผลงานวรรณกรรมในด้านนี้ สรุปได้ดังนี้

2.1.1 รูปแบบ รูปแบบคำประพันธ์ของดิเรก พรตตะเสน เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วหรือความเรียง ซึ่งเขียนเป็นบทความทางวิชาการ และสารคดีที่เกี่ยวกับเรื่องราวของท้องถิ่นภาคใต้ โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อหาเกี่ยวกับคติชนวิทยา ใช้ภาษาและถ้อยคำที่เข้าใจง่าย มีเทคนิคการเขียนที่ไม่เน้นวิชาการมากนัก แต่มีลักษณะเป็นการบอกเล่าที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเหมือนว่าได้สนทนากับผู้เขียน หรือได้ฟังผู้ใหญ่นั่งเล่าเรื่องในอดีตให้ฟัง รูปแบบการเขียนมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ส่วนรูปแบบเนื้อหา จะหลักการเช่นเดียวกับการเขียนบทความทางวิชาการ กล่าวคือจะมีส่วนประกอบในการเขียนเป็นสามส่วน คือการเริ่มเรื่องที่หลากหลายและมีความน่าสนใจ มีการดำเนินเรื่องในลักษณะของการนำข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และการบอกเล่าหรือค้นคว้ามาใช้ และในส่วนของจบเรื่องที่มีทั้งให้ผู้อ่านนำไปพิจารณาหาเหตุผล การฝากข้อคิดเพื่อนำไปปฏิบัติ การออกตัวในลักษณะที่ผู้เขียนไม่มีความชำนาญในเรื่องที่ได้เสนอ แต่ได้ข้อมูลจากเอกสารที่ผู้เขียนเป็นผู้ที่ขบอ่านชอบค้นคว้า หรือจบเรื่องในลักษณะที่การเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้สิ้นสุดแล้ว เป็นต้น

2.1.2 เนื้อหา วรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน มีเนื้อหาวาดด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภาคใต้และจังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกเป็น 9 กลุ่ม คือบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น ความเชื่อ ภาษาและวรรณกรรมของท้องถิ่น วิถีชีวิต กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน ตำนานเกี่ยวกับพืชและสัตว์ ตำนานเกี่ยวกับชุมชนหมู่บ้านและตำบล ประวัติสถานที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยว

2.2 คุณค่าของงานประพันธ์และการสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ผลงานของดิเรก พรตตะเสน ล้วนให้คุณค่าในหลายด้านแก่ผู้อ่าน คือคุณค่าทางปัญญาหรือ

ความรู้ คุณค่าทางวัฒนธรรม คุณค่าทางการพัฒนาท้องถิ่น คุณค่าทางชีวประวัติ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางศีลธรรมและจิตสำนึก

การสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็น 7 ประการ คือสภาพความเป็นอยู่ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน ภูมินามท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น ความเชื่อ ภาษาถิ่น และบุคคล ที่เกี่ยวกับจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรนำผลการศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน เผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มนักวิชาการและผู้สนใจวรรณกรรมและเรื่องของท้องถิ่น เพื่อประกาศเกียรติคุณให้ปรากฏ และเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของท้องถิ่น

1.2 ควรเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน ไว้ให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งจัดพิมพ์และแยกประเภทไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้สนใจในแง่มุมอื่น

1.3 ควรนำแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น การอนุรักษ์ภาษาถิ่น กีฬาและการละเล่นท้องถิ่น ประเพณีดั้งเดิมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น เผยแพร่ให้ผู้สนใจหรือผู้เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

1.4 ควรส่งเสริมให้เยาวชนในท้องถิ่น ได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ตำบล หมู่บ้าน ประเพณี กีฬา การละเล่น บุคคลสำคัญของท้องถิ่น และภาษาถิ่น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรจะศึกษาวิจัยผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน อย่างลึกซึ้งในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ศึกษาวิเคราะห์ผลงานวรรณกรรมด้านบันเทิงคดี ศึกษาวิเคราะห์ภาษาถิ่น ภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรม ศึกษาชื่อภูมินามท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

2.2 ควรจะศึกษาวิจัยชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมของบุคคลสำคัญด้านอื่นของท้องถิ่น เพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่บุคคล และส่งเสริมให้เกิดการสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นและสังคมในหมู่ผู้รู้ประจำท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กระแสมาลยาภรณ์. วรรณกรรมวิเคราะห์ หลักบางประการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โรงเรียนสตรีเนติศึกษา 2522.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- เกษม ฆนาบแก้ว. แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2540.
_____. ประวัติวรรณคดีไทย. สงขลา : วิทยาลัยครูสงขลา, 2517.
- เจือ สตะเวทิน. ประวัติวรรณคดี. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2526.
- เจตนา นาควิริยะ. “วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี,” ใน วรรณไวทยาการ : วรรณคดี.
หน้า 29 – 30 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- เจริญ ไชยชนะ. ประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2526.
- ฉัตรชัย ศุภระภาญจน์. “นายดิเรก พรตตะเสน บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ประจำปี 2529 สาขามนุษยศาสตร์,” ใน อนุรักษมรดกไทยในนครศรีธรรมราช 2531. นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2531.
- ชลธิชา สัตยาวัฒนา. ผจญภัยร้อยเรียง. กรุงเทพฯ : ปลาตะเพียน, 2530.
- ชวน เพชรแก้ว. การศึกษาวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 สงขลา : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2524.
- ดิเรก พรตตะเสน. “แต่มาตุภูมิ มรดกมีค่าของตายาย,” ใน สารนครศรีธรรมราช. 5 (6) : 79 – 88 ;
กันยายน – ตุลาคม 2516.
- โทชิฮิโกะ คิชิจิ. 163 บุคคลสำคัญของโลก. แปลโดย สุวิมล กীরติพิบูล. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น,
2539.
- ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์. อารมณืชนในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทย ระหว่าง พ.ศ.2453-2526.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.
อัดสำเนา.
- ธนิดา คุรุเดโชชัย. ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของขุนอาเทศคดี (กลอน มัลลิกะมาส).
ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541. ถ่ายเอกสาร.
- ธวัช ปุณโณทก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
_____. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

พรรณนพ สิกกะ. วิเคราะห์ทฤษฎีการเขียนและแนวคิดด้านจริยธรรมในนวนิยายของวาทพพร.

ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2541. ถ่ายเอกสาร.

พรศักดิ์ พรหมแก้ว. " ดิเรก พรตตะเสน," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 3. หน้า 1155 – 1159 สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.

พิทยา เจริญสุวรรณ. ศิลปะการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. ถ่ายเอกสาร
ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2530.

วรรณีย์ ซาลี. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2509.

วิภา กงกะนันท์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์. วิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.

วันเนาว์ ยูเด็น. วรรณคดีเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2530.

ศุภวรรณ สอนสังข์ และคณะ. วรรณกรรมสมัยใหม่. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี, 2526.

สมคิด โชติกถวิชัย. ทำเนียบศิลปิน. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2537.

สมชัย ใจดี และยรรยงค์ ศรีวิริยาภรณ์. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

สมพร มั่นตะสุตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

สมภาค พจนปรีชา. ชีวิตและผลงานวรรณกรรมหนึ่งตระกูลของประทีป บัวทอง. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2527. ถ่ายเอกสาร.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2537.

_____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2523.

สีธธา พิณีภูวดล และคณะ. การเขียน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

_____ . ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515.

สิริพร พงศ์พิพัฒน์พันธ์. ผลงานด้านพระพุทธศาสนาของพระธรรมปัญญาบดี (เพียร อุตตโม) วัด
คูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. ปริญญาโท ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัย
ทักษิณ, 2541. ถ่ายเอกสาร.

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. การเขียน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

_____ . คติชาวบ้านปักษ์ใต้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2512.

_____ . วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2525.

สุพัทธา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

สุภา ศิริมานนท์. “แมกซิมผู้ขมขึ้นตามทัศนะสามัญชนผู้ขมขึ้นทั้งหลาย,” ใน เพื่อนนักอ่าน. 1 (7) :
60 – 70 ; พฤศจิกายน 2529.

สุภาวดี จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.

เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, สำนักงาน. สุดดีบุคคลสำคัญ เล่ม 12. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งศิลป์
การพิมพ์, 2536.

สัญญา สัญญาวัฒน์. “ความรู้เกี่ยวกับสังคมชนบทใหญ่,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษา
ชนบท หน่วยที่ 1 – 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526.

อนุমানราชธน, พระยา. การศึกษาวรรณคดีประเภทวรรณศิลป์. โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง).
กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2513.

_____ . ชีวประวัติของข้าพเจ้าโดยมหาตมะ คานธี. โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง).
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2523.

_____ . เรื่องวัฒนธรรม. โดยเสฐียรโกเศศ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ,
2513.

อำนวยการเงิน. “กลวิธีการเก็บข้อมูลประวัติบุคคล,” ใน การเก็บข้อมูลวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อการ
วิจัย. หน้า 41 – 42 กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534.
อัดสำเนา.

อาานนท์ อาภาภิรม. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

อุดม รุ่งเรืองศรี. สถานการณ์วรรณคดีไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาคาร, 2522.

อุดม หนูทอง. พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. สงขลา : โรงพิมพ์เมืองสงขลา, 2523.

เอมอร ชิตตะโสภณ. โลกแห่งวรรณคดี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, 2521.

บุคลากรกรม

บุคคลานุกรม

จรวาย พรตตะเสน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับซร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 143/1

ถนนหลังพระบรมธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2542.

นะมา ไสภาพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับซร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 59/1 ถนน
ศรีธรรมราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่
26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542

พระธรรมรัตโนภาส (ประดับ โอภาโส) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับซร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัด
นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2541.

รวมรัตน์ ฤทธิรัฐม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับซร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 209
หมู่ที่ 2 ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.
2541.

อาร์ม พรตตะเสน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับซร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 143/1
ถนนหลังพระบรมธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2541.

โอม พรตตะเสน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อับซร วรรณถนอม เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานแขวงกาทาง
นครศรีธรรมราชที่ 2 อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.
2542.

ภาคผนวก

ภาพประกอบที่ 1 นายดิเรก พรตตะเสน

สภากาการฝึกหัดครู
ให้ปริญญาบัตรฉบับนี้ไว้แก่

นายติเรก พรตตะเสน

เพื่อแสดงว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและคุณธรรมควรแก่ปริญญา

ศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (วัฒนธรรมศึกษา)

มีศักดิ์และสิทธิ แห่งปริญญาบัตรทุกประการ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๗ เดือน ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

นายกสภา

ภาพประกอบที่ 2 ปริญญาบัตรศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์
สาขาศิลปศาสตร์ สายมนุษยศาสตร์ แขนงวิชาวัฒนธรรมศึกษา
จากสภากาการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

(สำเนา)

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

มอบให้เพื่อเชิดชูเกียรติคุณ

นายดิเรก พรตตะเสน

ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ (ภาคใต้)

ประจำปีพุทธศักราช 2529

ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

พลเอกมานะ รัตนโกเศศ

(มานะ รัตนโกเศศ)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ประธานกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ภาพประกอบที่ 3 สำเนาจากโล่เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ (ภาคใต้) ประจำปีพุทธศักราช 2529 ประกาศเกียรติคุณโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

(สำเนา)

นายสัมพันธ์ ทองสมัคร
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
มอบให้เพื่อเชิดชูเกียรติคุณ

นายดิเรก พรตตะเสน
ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ (ภาคใต้)
ประจำปีพุทธศักราช 2529

สัมพันธ์ ทองสมัคร
(นายสัมพันธ์ ทองสมัคร)
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ภาพประกอบที่ 4 สำเนาจากโล่เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ (ภาคใต้) ประจำปีพุทธศักราช 2529 ประกาศเกียรติคุณโดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

(ส่วน ก)

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ให้ไว้เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของ

นายดิเรก พงตตะเสน

ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ (ภาคใต้) ประจำปี 2529
 ที่ได้อนุรักษ์ส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น
 ด้วยชีวิตและจิตใจมาตราบกาลปัจจุบัน

ให้ไว้ ณ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2531

นิพนธ์ บุญญภัทโร

(นายนิพนธ์ บุญญภัทโร)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบที่ 5 สำเนาจากโล่เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดี ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม
 สาขามนุษยศาสตร์ (ภาคใต้) ประจำปี 2529 ที่ได้อนุรักษ์ส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรม
 ท้องถิ่น ประกาศเกียรติคุณโดยผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบที่ 6 นายดิเรก พรตตะเสน ได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์
จากสภาการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2531

ภาพประกอบที่ 7 นายดิเรก พรตตะเสน กำลังศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างสรรคงานวรรณกรรมตามแนวทางที่ตนคิด

ภาพประกอบที่ 8 นายติเรก พรตตะเสน ถ่ายรูปพร้อมกับภรรยา นางจรรยา พรตตะเสน
ในวันรับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ณ สวนอัมพร
กรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบที่ 9 นายดิเรก พงตตะเสน ถ่ายรูปร่วมกับบุตรชายคนเล็ก
(เด็กชายอาร์ม พงตตะเสน)

ภาพประกอบที่ 10 นายติเมก พรตตะเสน ขณะเก็บข้อมูลที่น้ำตกวังไม้ปึก
ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพประกอบที่ 11 นายติเรก พรตตะเสน ขณะทำน้ําที่ประชาสัมพันธ์และปฎิคมของ
วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อําเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน

บทคัดย่อ
ของ
อัปสร วรรณถนอม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
มีนาคม 2543

งานวิจัยฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมของดิเรก พรตตะเสน โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลในครอบครัว และบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ดิเรก พรตตะเสน เป็นนักวิชาการท้องถิ่นที่สำคัญคนหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช เกิดเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2463 เรียนหนังสือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช เริ่มรับราชการในตำแหน่งเสมียนชั้นจัตวาอันดับ 1 ที่แผนกเสมียนตราจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อพ.ศ. 2480 ต่อมาถูกเกณฑ์รับราชการเป็นทหารและตำรวจ โดยราชการให้ท่านเป็นตำรวจ หลังจากนั้นก็ได้สอบเป็นนายสิบตำรวจและรับราชการตำรวจเรื่อยมา หลังจากรับราชการตำรวจได้ 8 ปี ได้ลาออกจากราชการ แล้วหันมาทำงานบริษัทได้ไม่นาน ก็กลับไปสอบรับราชการอีกครั้งในตำแหน่งลูกจ้างประจำ ที่แขวงการทางนครศรีธรรมราช และตำแหน่งสุดท้ายในอาชีพรับราชการของท่าน คือเจ้าหน้าที่พัสดุแขวงการทางนครศรีธรรมราช จนเกษียณอายุราชการใน พ.ศ. 2522 ดำเนินครอบครัวท่านสมรส 2 ครั้ง มีบุตรธิดา 7 คน ท่านถึงแก่กรรมเมื่อพ.ศ. 2535 รวมอายุได้ 68 ปี ท่านเป็นนักอ่านและสนใจหนังสือทุกประเภทตั้งแต่วัยเด็ก และเริ่มเขียนหนังสือเพื่อลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ตั้งแต่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นต้นมา ต่อมาได้เขียนเรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี ปกตินกคดี และบทความทางวิชาการ ตีพิมพ์ในหนังสือและวารสารต่างๆ โดยใช้นามจริงและนามปากกา เช่น “อติเรก” “คน เมืองคอน” “พ.ลำเพา” มีผลงานวรรณกรรมที่ให้ความรู้ทางคติชนวิทยาและภูมินามท้องถิ่นของจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้เป็นจำนวนมาก โดยเขียนเป็นความเรียงหรือร้อยแก้ว ซึ่งผลงานวรรณกรรมของท่าน ที่นับว่ามีคุณค่าต่อการนำมาศึกษา คือกลวิธีการเขียน รูปแบบ และคุณค่าของเนื้อหาของวรรณกรรมที่มีสาระเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้โดยรวม โดยกล่าวถึงเรื่องราวบุคคลในท้องถิ่น ประเพณี ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม ตำนานชุมชน หมู่บ้านและตำบล ผลงานวรรณกรรมที่ควรแก่การศึกษาอีกด้านของท่าน คือภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน การตั้งถิ่นฐาน ประเพณี ความเชื่อ ภาษาและบุคคล นอกจากนี้จะเป็นนักเขียนนักอ่านแล้วยังเป็นวิทยากรและเป็นกรรมการ ที่ปรึกษาของศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ซึ่งความรู้ความสามารถด้านวิชาการเหล่านี้ ทำให้ท่านได้รับการยกย่องจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นบุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ ในพ.ศ. 2529 และได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (วัฒนธรรมศึกษา) จากสภาการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ในพ.ศ. 2531

A STUDY OF BIOGRAPHY AND LITERARY WORKS OF
DEREK PROTTASEN

AN ABSTRACT
BY
APSORN WANNATHANOM

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Arts degree in Thai Studies

Thaksin University

March 2000

The research studied the biography and literary of Direk Phrottasen . The researcher collected the data from documents and interviews with his children, relatives and others who knew of him and his works, The results were presented in a descriptive analysis method, The results could be summarized as follow.

Direk Phrottasen was born in 1920. He was an important local academic who was one of the distinguished people in Nakhon Si Thammarat. When he was young, he studied at Benjamarachutit School, Nakhon Si Thammarat, In 1937 he became a government official working as a fourth grade clerk in the registration department of Nakhon Si Thammarat, Then he was enrolled in the army, his position was a policeman. After that he passed a test to be noncommissioned and a government official working as a policeman ever since. He has been a policeman for eight years, then he retired and worked in a company. Later he became a government official working again as employee in the Highway prefecture NaKhon Si Thammarat. His last position before retirement was a storekeeper in the Highway prefecture Nakhon Si Thammarat and retired in 1979. He married two time seven children. He was 72 when he passed away 1992. Throughout his life, Direk phrottasen was interested was interested in every kinds of book and he had written and published his works since he studied in Mattayom 6. Then he created a massive quality of literary work; short stories, novels, features, miscellonies and academic articles. They were published in the books and magazines by using his real and penname such as "Adirek", "Khon maungkhn", and "p.lampao". His literary work on Southern studied stresses knowledge and information about the South especially Naknon Si Thammarat. On of his literary work worthwhile studying is " The Reflection of social and culture." The contents reflect the way of living, people, belief, custom and tradition, language and literature written in verse style.

Besides, he was also a lecturer and an advisor committee of Southern Cultural center of Naknon Si Thammarat Teacher college. According to his academic

abilities, he was praised to be a person who has a distinguished cultural work of humanity from The Office of National cultural committee. He obtained an honorary bachelor degree of Liberal Art (cultural study) from Teacher Training Department, Ministry of Education in 1988.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางอัปสร วรรณถนอม **ชื่อสกุล** วรรณถนอม
เกิด วันที่ 1 เดือน กรกฎาคม พุทธศักราช 2500
สถานที่เกิด เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 130/11 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 6
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2516 ม.ศ. 3 จากโรงเรียนวัดพระมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2519 ป.กศ. ต้น จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2521 กศ.บ. (วิชาเอกสังคมศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
บางเขน กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2542 ศศ.ม. (วิชาเอกไทยคดีศึกษา) จากมหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอ
เมืองสงขลา จังหวัดสงขลา